

Kiadja: Vas Megyei Markusovszky Kórházért Alapítvány

Felelős kiadó: *Radnai Endre*

Szerkesztette: *Lakner László*

Technikai szerkesztő: *Burkon László*

Fotó: *Miklósi H. Csaba*

Grafika: *Kelemen Attila*

ISBN: 978-963-06-8460-6

Kiadványszerkesztés:

Burkon Kiadó és Sajtóügynökség Bt., Szombathely

Nyomda:

Szignatúra Print Kft., Szombathely

Felelős vezető: Balla Tiborné

Szombathely, 2005-2010

© Vas Megyei Markusovszky Kórház Nonprofit Zrt.

EMLÉKKÖNYV

Jeles napok, neves gyógyítók

Jubileumok a Markusovszky Kórházban

2. kötet

Dr. Orsós Sándor-emlékülés

Arc-, Állcsont- és Szájsebészeti Osztály

2004. június 11.

Pácz Miklós

Az 50 éves osztály rövid története

Szájsebészeti betegek ellátását 1950-ig a Sebészeti Osztály végezte. Ekkor kezdte el munkáját szájsebészeti szakrendelés keretei között dr. Jankovich Zoltán. A fekvőbeteg osztály 1954-ben a főépület magasföldszintjén alakult meg 10 ágygal és I rendelőhelyiséggel. Első osztályvezetője dr. Jankovich Zoltán főorvos volt. Különösen kitűnt nyúlajak és szájpadhasadék műtétjeivel. Hirtelen halál ragadta el 1956. december 7-én. Búcsúbeszédet dr. Jankovich stomatologus főorvos (1898-1956) 1956. december 10-i temetésén dr. Tiborcz Sándor balesetsebész főorvos mondott.

1958-1969 között dr. Orsós Sándor volt az osztály vezetője, aki az osztályt továbbfejlesztette, és az aktív szájsebészetet meghonosította a kórházban. Interdiszciplináris munkát alakított ki a határterületekkel, az onkológiával, és különösen szoros kapcsolatot tartott a balesetsebészettel.

Elsősorban a maxillofacialis traumatológia kérdései foglalkoztatták. Ezen érdeklődésének eredményeképpen született kandidátusi értekezése is 1972-ben „Arcközéptörések ellátása” címmel.

1961-től kórházigazgató-helyettesé is kinevezték.

Megyei szakfőorvosként jelentős szervezési munkával alakította ki a megye fogorvosi ellátóhálózatát, ugyanis erre az időszakra esik az orvosegyetemen a Fogorvostudományi Kar létrehozása és évről-évre jelentős számú fogorvos munkába állása. Az 1965-ben átadott Megyei Rendelőintézetben megszervezte a szájsebészeti járóbeteg szakellátást, a szakrendelést. Időben felismerte, szorgalmazta a szakorvosképzést és utánpótlást. 1969-ben meghívással Budapestre került, a Központi Stomatológiai Intézet igazgatója lett.

Utódja, dr. Schweigl Ferdinánd ugyancsak Debrecenből, az Adler Klinikáról pályázott Szombathelyre. 1969-1984 közti osztályvezető főorvosi időszakában az osztály munkája kiteljesedett, 1973-tól az ország 7 stomato-onkológiai centrumának egyikét a szombathelyi szájsebészetben nevesítették 18 ágygal. 1983-ban Szombathelyen rendezték az I. Stomato-onkológiai Symposiumot, a Vas megyei származású néhai dr. Vámos Imre professzor (Budapesti Orvostudományi Egyetem, Szájsebészeti Klinika) emlékére. Szülőházán, Haraszti-faluban emléktáblát helyeztünk el.

1984. november 1-jétől dr. Pácz Miklós az osztály vezetője, aki – Orsós-tanítványként – előzőleg is már 16 évig az osztályon dolgozott. Kinevezését megelőzően 10 hónapig a Zalaegerszegi Megyei Kórház Szájsebészeti Osztá-

lyának osztályvezető főorvosa volt. Az utóbbi 2 évtized szakmai eseményeiből kiemelhető az 1986 óta bevezetett minilemezes osteosynthesis és loco-regionalis (intraarterialis) chemotherapia, valamint a programozott onkoterapia gyakorlata, a SOTE és POTE klinikáival való szorosabb együttműködés.

1988-ban non stop ellátást szolgáló szájsebész osztályos ügyelet szerveződött. 1989-ben és 1990-ben az osztály renoválása és célirányos bővítése – 25 ágyra – zajlott, megteremtve a további szakmai fejlesztés lehetőségeit. A megújult osztály 1991-ben tudományos üléssel „avatta” fel a kialakított objektumot, valamint a szakmai és felügyeleti fórumok írásbeli határozata alapján Arc-, Állcsont- és Szájsebészeti Osztály elnevezést vette fel az osztály.

1994-ben a Magyar Implantológiai Társaság I. Kongresszusát Szombathelyen rendezte meg az osztály közreműködésével.

1994-95-ben az osztály orvosai 3 megyére kiterjedő stomato-onkológiai szűrővizsgálatot folytattak, amelynek eredményeiről előadásokban és publikációban számoltak be.

Hazánkban az elsők között, 1995 óta végeznek – a Balesetsebészeti Osztállyal együttműködve – microsebészeti reconstructiot, illetve microvascularis osteomyocutan autotransplantatiot és érlebenyes helyreállítást szövethiányok pótlására, elsősorban onkochirurgiai esetekben.

Az 1998-ban megalakult Magyar Arc-, Állcsont- és Szájsebészeti (MAÁSZT) Társaság Dunántúli Szekciója létrehozásában aktív szerepet vállalt az osztály a POTE Szájsebészeti Klinikával, a második symposiumot Szombathelyen tartották.

Az osztály szakmai fejlődésének és tudományos munkájának támogatására 1998-ban létrehozták a Szájsebészeti Betegekért Alapítványt, melynek segítségével több külföldi szakkönyvet, digitális fényképezőgépet, számítógépet és tartozékokat, stb vásároltak, valamint több orvos és szakdolgozó tanulmányútja, kongresszusi részvétele valósulhatott meg.

Az új rendszerű szakorvosképzésben az osztály akkreditációt nyert a Pécsi Orvostudományi Egyetemtől. Kiemelkedő feladat és esemény volt 2002-ben – a nemzetközi részvétellel – megtartott MAÁSZT VI. Kongresszus megrendezése Szombathelyen.

A fekvőbetegek nagyobb részét fej-nyaki daganatos betegek és maxillo-facialis traumatológiai esetek jelentik. Kitűnőnek mondható a szakmai együttműködés más szakmákkal, így bizonyos műtéteket team-ek végeznek (pl. cranio-maxillo-facialis sérülések, csont- és lágyrész hiányok helyreállítása, stb). A baleseti ellátásban a primer definitív ellátásra törekednek, daganatos betegeknek komplex onkoterapiát biztosítanak.

Jelenleg 5 orvos dolgozik az Arc-, Állcsont- és Szájsebészeti Osztályon,

közülük ketten 3 szakvizsgával és hárman 2 szakvizsgával rendelkeznek. 2000-ben egyik orvosuk (dr. Somlai Károly) a Veszprém Megyei Kórházban osztályvezető főorvosi kinevezést nyert. Minden hazai és számukra elérhető jelentősebb külföldi maxillo-facialis sebészeti tudományos rendezvényen igyekeznek aktívan részt venni. Szakismereteiket – az utóbbi másfél évtizedben – külföldi tanulmányutakon (Aachen, Hamburg, Lübeck, Davos, Portoroz) is módjukban volt gyarapítani. Az utóbbi 2 évtizedben 59 előadást tartottak (ebből 5 angol és 4 német nyelven hangzott el), köztük jónéhány más orvostársaság kongresszusán (pl. Magyar Onkológusok Társasága, Magyar Oxyologiai Társaság, Magyar Plasztikai, Helyreállító és Esztétikai Sebészeti Társaság, Magyar Idegsebészeti Társaság, Magyar Traumatológiai Társaság, Magyar Szemészeti Társaság), ápolva az interdiszciplináris kapcsolatot, képviselve a szakma elveit. Ugyanezen időszakban különféle szaklapokban 15 dolgozatuk jelent meg. Az Orvosi Hetilapban 1999-ben publikált cikkük az Orvosi Hetilap Markusovszky-díját érdemelte ki 2000-ben. Ezen kívül 11 absztrakt olvasható, 10 Markusovszky-pályázatra beadott és díjazott tudományos munka született, 2 Clinical Expert Report íródott angol nyelven, valamint 3 könyv lektorálására és előszó megírására került sor felkérésre. 1 könyv néhány fejezetének fordításában vettek részt. Szakdolgozóik 3 főiskolai szakdolgozatot és 2 pályázatot írtak sikerrel.

A szájsebészeti járóbeteg szakellátás az 1965-ben épült Megyei Rendelőintézetben, az osztállyal polyklinikai egységben működő szájsebészeti szakrendelésen és a kórházi osztály arc-állcsontsebészeti szakambulanciáján történik.

Ugyancsak az osztályhoz integráltan speciális szakrendelések működnek 1996 óta, amikor is a kormányrendelet szerint a fogszakorvosi ellátás alap- és szakellátásra vált szét. Így orthodontiai, parodontológiai és szájbetegségek, gnathologia és rekonstrukciós prothetikai szakrendelés, valamint gyermekfogászati prevenciószolgálat fogadja a megye betegeit.

1995. július 1-jétől a betegellátásban jelentős restrikciókra került sor, mely hátrányosan érintette a betegeket és ellátókat egyaránt. Következmenyei a szájsebészetet is érintették.

Elsődlegesen közgazdasági megfontolások miatt 2001 szeptemberében az osztályon is recessziós intézkedések következtek be, 15 aktív ágyra redukálódott az osztály, és ugyan önállóan, de átköltöztetéssel a fül-orr-gégészettel közös ápolási, nővérellátási egységbe kényszerült. A kényszerhelyzet rendkívül szűk keretek közé szorította az arc-állcsontsebészeti mozgásterét, korlátozva a szakmai fejlesztés lehetőségeit.

Sajnos Weöres Sándor sorait kell idézni: „A körülmények hatalma a tettek feken tartja.”

Pácz Miklós

Dr. Orsós Sándor életútja (1927–1992)

Dr. Orsós Sándor 1927. július 11-én született Debrecenben. Abból a korosztályból való, amelynek tagjai 17-18 évesen élték át a II. világháború utolsó fejezeteit. A legnagyobb sodrás, a kétség és bizonytalanság korszakát tapasztalta meg orvosszülők gyermekeként.

Apja, dr. Orsós Jenő sebészorvos, anyja, dr. Váradai Ilona fogszakorvos volt. Az elemi iskolai tanulmányait, majd a középiskola első két osztályát Debrecenben végezte. 1938-ban édesapját a Sebészeti Klinikáról az Ungvári Közkórházba nevezték ki, ezért ott folytatta középiskolai tanulmányait. 1944 októberének végén szülei parancsot kaptak a hadművelleti kormánybiztostól a város elhagyására, és Budapesten jelentkeztek szolgálattételre. Édesapját Érsekújvárra küldték helyettesíteni, ahonnan rövidesen a Mosonmagyaróvári Hadikórházba szóló parancsot kapott katonai szolgálatra. A 17 éves Orsós Sándor itt, mint műtős polgári alkalmazott dolgozott 1945. február 26-ig, amikor katonai szolgálatra hívták be. A kiképzés alatt megbetegedett, hadikórházba utalták, amely röviddel ezután Ausztriába települt. 1945. május 3-án fogságba esett, és csak 1945. december 7-én térhetett haza, s szerelt le Budapesten. Itt folytatta középiskolai tanulmányait, és 1946-ban érettségizett. Édesapja ebben az évben – mint létszám feletti – állását elveszítette. Szülei anyagi helyzete ekkor továbbtanulását nem engedte meg, ezért munkát vállalt.

1947-ben iratkozott be a Debreceni Orvostudományi Egyetemre. 1948 májusától az Anatómiai Intézetben tanulókör vezetőként dolgozott 1950 októberéig „félfizetésért”. Ezt követően megszűntek a demonstrátori állások. 1951 nyarán tényleges katonai szolgálatot teljesített, és tizedesi rendfokozatot ért el. Szigorlóorvos korában a Stomatologiai Klinikán dolgozott externistaként. 1953. július 28-án kapta meg orvosi oklevelét, és mint központi gyakornok folytatta munkáját a Stomatologiai Klinikán. 1956. szeptember 1-jétől egyetemi tanársegéd lett, közben 1956. június 4-én szakvizsgázott stomatológiából. 1953-ban megnősült, felesége dr. Bartha Irén Éva fogszakorvos lett, aki szintén a klinikán dolgozott tanársegédként. Házasságukból két gyermek született, 1955-ben Márta leányuk Debrecenben, 1958-ban Sándor fiuk Szombathelyen.

1957 szeptemberében sikerrel pályázta meg a Vas Megyei Tanács Markusovszky Kórházban elhalálozás következtében megüresedett szájszészeti osztályvezető főorvosi állást, amit 1958. március 1-jétől foglalt el. Kine-

vezését követően jelentős fejlesztést kapott a Szájsebészeti Osztály. Sikertől új felszereléssel bővíteni az önállóvá vált osztályt 11 helyiségben 16 ágygal és egy beosztott orvossal. A Debrecenben megkezdett aktív szakmai tudományos munkássága eredményeként több dolgozata jelent meg hazai és külföldi szaklapokban, számos előadást tartott. Mindenben fellendítette és korszerűsítette a szakmai színvonalat. Érdeklődése elsősorban a maxillo-facialis traumatologia felé fordult, és az osztály interdiszciplináris munkájával bekapcsolódott a balesetsebészeti ellátásba. Később e területen végzett munkájából – arcközéptörések ellátása – tudományos összegzés, kandidátúra született.

1961. november 1-jei hatállyal kórházigazgató-helyettesé nevezték ki. Több szakmai és társadalmi szervezet tagja volt, köztük 1962-ben a Nyugat-dunántúli Fogorvos Szakcsoport főtitkárává választották.

A szombathelyi – több mint egy évtizedes – kitűnően végzett munkájának eredményeképpen 1969-ben meghívták Budapestre a Központi Stomatológiai Intézet igazgató főorvosának.

Az „Arcközéptörések ellátása” című tudományos értekezésének megvédése után, 1972-ben az orvostudományok kandidátusa címet nyerte el. 1973-tól az Orvostovábbképző Intézet Stomatológiai Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára lett.

Orsós professzor számára nem volt könnyű feladat a nagynevű elődök, Kende János és Berényi Béla professzorok után az intézet vezetése, de az évek során megszorodott, egyre nagyobb problémákat jelentő feladatokat rendkívüli szervezőképességgel oldotta meg. Kiváló diplomáciai érzéke, empátiás képessége és kiemelkedő emberi kvalitásai segítségével jogszabályi háttér nélkül, pusztán kollegiális alapon felépítette a fogorvosi ellátóhálózat országos szervezetét, amely egészen az 1990. évi rendszerváltásig jól működött.

A napi betegellátó munkában szerzett tapasztalatokat felhasználva gyarapította a stomatológiai szakirodalmat is. Közleményeiből világosan kitűnik, hogy célja a korszerűbb, megbízhatóbb gyakorlati eljárások kidolgozása és a prevenciók eljárások elterjesztése volt. Több mint 60 tudományos dolgozata jelent meg ezekről a témákról.

Széleskörű nemzetközi kapcsolatai voltak. Részt vett többek között 1969 és 1971 között az Egészségügyi Világszervezet Londonban és Moszkvában rendezett többhetes, fogorvos továbbképzéssel foglalkozó konferenciáin. Több hazai kongresszust szervezett a Magyar Fogorvosok Egyesülete és a Nemzetközi Arc- és Állcsontsebészeti Társaság keretében.

Tagja volt a Magyar Tudományos Akadémia Tudományos Minősítő Bizottsága Orvosi Szakbizottságának, az Egészségügyi Tudományos Tanácsnak, az Orvosi Szakképesítő Bizottságnak, az Országos Onkológiai Intézet

Szakmai Kollégiumának. Hosszú éveken át elnöke volt a Fog- és Szájbetegségek Szakmai Kollégiumának, 1979 és 1986 között a Magyar Fogorvosok Egyesületének, és tagja volt a Fogorvosi Szemle szerkesztőbizottságának. Fáradhatatlanul munkálkodott a magyar fog- és szájbeteg szakellátás szervezésének és a fogorvos továbbképzés színvonalának javításán.

Vezetői működése arra az időszakra esett, amikor az élet minden területén az állami beavatkozás, irányítás érvényesült. Az állam szabályozta, valamint finanszírozta az orvosok és fogorvosok postgradualis képzését is. Ebben a sajátos típusú rendszerben azonban tájékozott volt arról is, hogy Európában általában egyetemek, oktatókórházak, szakegyesületek végzik a továbbképzést tanfolyamok, 1-2 napos kurzusok és előadások formájában.

Kellemes társalgó és szellemes előadó volt, szerette adomákkal és személyes élményekkel fűszerezni előadásait. Megváltozott világunk új követelményeit felismerve tagja, majd alelnöke lett a Magyar Orvosi Kamarának, ahol konzekvensen képviselte a fogorvoslás és szájsebészet érdekeit.

Az átmeneti időszak sodrában olyan vezéregyéniséget veszített el az orvostársadalom és az egészségügy, akinek megnyugtató személyisége, élettapasztalata és kompromisszumképesége nagyon hiányzik.

Lakner László

Emlékezés dr. Nemes Valdemárra

A fogorvoslás „nagy öregje”, dr. Nemes Valdemár a 75 éves jubileumi ünneppsorozat keretében még átvehette a dr. Orsós Sándor-émlékplakettet, de 2005. május 3-án – 97 éves korában – örök álmra hajtotta fejét.

Dr. Nemes Valdemár több ezer kilométerre Szombathelytől született. Édesapja neves fogász volt, s foglalkozása révén Harkovba került, ahol családot alapított. Lett származású feleségével és elsőszülött leánygyermekével néhány év múlva még messzebbre sodródott, Tbiliszibe költözött. Itt született – ahogy ő mondta, Tifliszben – 1907-ben dr. Nemes Valdemár. A cári Oroszország fennhatósága alá tartozó Grúziát is elérte az 1917-es orosz forradalom, amely elől sikerült a Nemes családnak 1918-ban Magyarországra, Szombathelyre menekülnie.

Dr. Nemes Valdemár – törve a magyar nyelvet – Szombathelyen végezte elemi és középiskolai tanulmányait. 1933-ban szerzett általános orvosi diplomát a Pázmány Péter Tudományegyetem Általános Orvosi Karán Budapesten. Azt követően a fővárosban, a Kórbonctani Intézetben díjtalan gyakornokként, majd a Fogászati és Szájsebészeti Intézetben dolgozott, és fogorvosi szakvizsgát tett. 1937-ben került vissza Szombathelyre, s egy évet dolgozott a legendás Pető Ernő mellett a megyei kórház sebészetén. Végül fogorvosi magánpraxist folytatott Szombathelyen. Katonaorvosként részt vett a második világháborúban, a Felvidéken és Kárpátalján teljesített szolgálatot. 1945-ben szerencsésen hazatért, de rendelőjét széthordták, ezért a magánpraxist először édesapja fogászati rendelőjében folytatta. 1947-ben a megyei rendelőintézet fogászati rendelőjének vezető főorvosa lett.

Élete nagy kihívása volt a Megyei Rendelőintézet tervezése, ugyanis az ő szakmai koncepciója alapján alakították ki a rendelőintézet fogászati és szájsebészeti rendelőit. Az 1965-ben átadott rendelőintézetben a fogorvosok – dr. Nemes Valdemár vezetésével – birtokba vehették Magyarország legkorszerűbb fogorvosi és szájsebészeti járóbeteg szakellátó egységét. 1975-ben ment nyugdíjba, de a lakásán lévő fogorvosi rendelőjében még nyugdíj mellett is sok beteg – főleg ismerős és családtag – fogorvosi kezelését vállalta.

Hosszú nyugdíjas évei alatt – ha fizikailag a betegségek korlátozták is mozgásszabadságát – szellemileg mindig friss maradt. A kilencvenes évek elején kezdett természetgyógyászati kérdésekkel foglalkozni. Saját és családja körében szerzett tapasztalatok alapján meggyőződött a jobb kéz középső

ujjának dominanciájáról. Szerinte ez a dominancia a gyógyításban is hasznosítható, s ha a jobb tenyerünket a térdre helyezük vagy vízszintesen a bal szemöldökre fektetjük, a légvétel mélyebbé válnak. Az volt a véleménye, hogy a módszer alkalmas a tüdőbetegek – elsősorban az asztmások – gyógykezelésére.

A Markusovszky Kórház 75 éves jubileuma alkalmából a kórház vezetése Orsós Sándor-émlékplakettel ismerte el a város és megye betegei érdekében végzett több évtizedes munkáját.

Dr. Nemes Valdemárt csak néhány éve ismertem meg, amikor felkérésre a kórházban, s részletesen beszámolt természetgyógyászati találmányáról. Ezt követően több alkalommal látogattam meg lakásán. Művelt, széleslátókörű, megelégedett embert ismertem meg dr. Nemes Valdemárban. Betegsége évek óta szinte a lakáshoz kötötte, de emiatt soha nem elégedetlenkedett. Nyugodt volt, nem félt a haláltól, mert tudta, hogy élete munkájával maradandót alkotott, embereket gyógyított, fogorvosként emberek ezreinek, tízezreinek enyhítette a szenvedését, biztosított sokaknak jobb életminőséget.

Mint ahogyan élt, ugyanolyan csendesén távozott az élők sorából, s remélem, érdemeinek megfelelő helyet kapott az égiek között is.

Lakner László

Emlékezés dr. Miklós Andor fogorvosra

Sokan mondják, hogy az orvoslás művészet, s ez fokozattan érvényes a fogorvoslásra. Szombathelyen ennek egyik legnagyobb művésze dr. Miklós Andor volt. Hozzá szívesen menten magam is fogorvosi kezelésre, a lényéből áradó derű, embersége, szakmai tudása a fogorvosi szék által keltett szokásos félelmeket is eloszlatták. Nála a fogorvosi szék nem volt több egy karosszéknél, amelyben a páciens jól érezte magát, ugyanis – amíg briliáns ügyességgel fürta, tömte, csiszolta a fogakat – páciensét viccekkel, anekdotákkal, adomákkal szórakoztatta.

Kiváló vezetői képességekkel is rendelkezett, tudatosan vagy talán derűs egyéniségének köszönhetően sikerült kikerülni minden nagyobb konfliktust. Mint szakfőorvos sok vitája nem is lehetett a beosztott fogorvosokkal, hiszen dr. Miklós Andor főorvos volt az etalon, a példakép a szakmai tudást, a kommunikációkészséget, a megbízhatóságot, az emberséget, a lelkiismeretességet, az etikus orvosi magatartást illetően. Igazi vezetői kihívást jelentett számára a kilencvenes években Szombathely Polgármesteri Hivatalánál vállalt városi főorvosi beosztás. A fogorvosi alapellátás átszervezése, az egészségügyi alapellátás, a háziorvosi rendszer privatizációja számtalan csapdát rejtgetett, de – konszenzusra törekvő alaptermészetének köszönhetően – uralni tudta a bonyolult helyzeteket, igyekezett a konfliktusokat feloldani.

Negyvenhat éven át dolgozott szeretett betegei, páciensei érdekében. Munkája elismeréseként megkapta a Munka Érdemrend arany fokozatát, 2003-ban pedig Batthyány-Strattmann László-díjjal ismerték el életművét. Röviddel halála előtt vette át a megyei kórház 75 éves jubileuma alkalmából alapított dr. Orsós Sándor-emlékplakettet. Nem leplezte, hogy mennyire örül az elismerésnek, ugyanis életében nagy barátságban volt Orsós professzorral, s egyben nagy tisztelője is volt Orsós Sándornak.

Dr. Miklós Andor 1934-ben született Budapesten, s itt szerzett fogorvosi diplomát is 1957-ben. Csepel, Letenye és Nagykanizsa állomáshelyek után Kőszegen vert gyökeret, lett Vas megyei, kőszegi polgár. 1966-ban rövid ideig Kőszegen gyermekfogászati főorvos volt, majd harminc évet szolgált a Markusovszky Kórházban, 1975-től a szakfőorvosi feladatokat is ellátta. Abban a kórházban vállalt munkát, ahol a dr. Miklós Andor név már foglalt volt, a híres szemészfőorvos viselte. Ebben a közegben lett a legnép-

szerűbb orvos, a dr. Miklós Andor névvel lett a mindenki által tisztelt és szeretett Miklós főorvos, sokunknak egyszerűen Miklós Bandi.

2004 őszén szerettük volna a kórház részéről is köszönteni Miklós főorvos urat hetvenéves születésnapja alkalmából. Egy kicsit tartottunk attól, hogy esetleg nem áll kötélnek – akkor már – a gyilkos kórral viaskodó főorvos. Benne is volt egy egészséges férfiúi hiúság – amely a rossznyelvek szerint a férfiak esetében a nőin is túltesz – s tartottunk tőle, nem akarja tudomásul venni, hogy már hetven éves. Félelmünket az is alátámasztotta, hogy Miklós doktor súlyos betegsége ellenére továbbra is jó kiállású férfi maradt, aki után az utcán valószínűleg még mindig megfordultak a nők.

Sajnos a köszöntőre nem kerülhetett sor, mivel dr. Miklós Andor egy meleg nyári napon visszaadta lelkét a Teremtőnek.

Emlékét viszont örökre megőrizzük! Nevét aranybetűk jelzik a 2004. október 28-án felavatott márvány emléktáblán a kórház emlékparkjában.

Dr. Varga László-emlékülés

Reumatológiai Osztály és Fizioterápiás Osztály

2004. június 17.

Náfrádi Lilla

Varga László életútja

Dr. Varga László 1933. július 15-én született Szegeden, ezt követően 18 évig Kiskunfélegyházán élt. Gimnáziumi tanulmányokat a kiskunfélegyházi Móra Ferenc Gimnáziumban folytatott, 1951-ben érettségizett.

Édesapja fiatal korában nyomdász volt, majd Kiskunfélegyházán hírlapbizománys lett. Az 1948-as államosítás után visszakerült a nyomdába, és ennek köszönhetően az egyetemre jelentkezéskor Varga László már munkásszármazásúnak számított. Így a jeles érettségi bizonyítvánnyal csupán formai felvételi vizsgát követően került be a Szegedi Orvostudományi Egyetemre. Közben a szülők elváltak, és ennek következtében egyik napról a másikra édesanyjával együtt nehéz anyagi körülmények közé került.

Az egyetemi tanulmányok folytatását az tette lehetővé, hogy kitűnő tanulmányi eredményt ért el, ezért maximális ösztöndíjat kapott, továbbá az, hogy harmadéves korától az egyetem Anatómiai és Szövet-Fejlődéstani Intézetében fizetéses demonstrátornak nevezték ki. Ez a körülmény jelentős mértékben hozzájárult anyagi biztonságához.

1957-ben kapott orvosi diplomát summa cum laude minősítéssel. Még a diploma megszerzése (1957 szeptembere) előtt 1957. február 1-jétől a II. Belgyógyászati Klinika igazgatójának, Czoniczer Gábor professzornak a meghívására a klinika központi gyakornoka lett. Az egyetemet a klinikai munka mellett úgy tudta elvégezni, hogy szigorló orvosként a rektortól felmentést kapott a szigorlatok előtti kötelező gyakorlatok alól, és csak a professzori viziteken kellett részt vennie azokon az osztályokon, ahol államvizsgát kellett tennie. Ugyanakkor a II. Belklinikán osztályos orvosi beosztást kapott, és 17 beteget látott el naponta. Valamennyi klinikai tantárgyból a záróvizsgát jeles eredménnyel tette le. Pályafutása ezt követően az egyetemen egészen a docensi kinevezésig (1977) akadálytalanul folytatódott. 1964-1965-ben Humboldt-ösztöndíjjal a würzburgi Belgyógyászati Klinika kutatólaboratóriumában dolgozott, ahol a Szegeden elkezdett szérum fehérjecukor vizsgálatokat folytatta különböző kísérleti körülmények között. A II. Belklinikán 1970-ig dolgozott, majd Varró professzor úr meghívására az I. Belklinikára ment át, ahol 1984-ig, a szombathelyi Markusovszky Kórházba történő áthelyezéséig előbb adjunktusként, majd docensként dolgozott.

1960-ban kötött házasságot dr. Meliska Zsófiával, aki a házasságuk ideje alatt előbb belgyógyászati osztályon dolgozott, majd a szegedi KÖJÁL enterális

bakteriológiai laboratóriumát irányította, és ez idő alatt laboratóriumi szakvizsgát tett. 1963-ban született László fiuk, aki építészmérnök lett és 1966-ban Eszter lányuk, aki az orvosi hivatást választotta. László családja Szegeden maradt, és mint építész vállalkozó tartja el a közben három lánnyal megszaprodott családját. Eszter Szombathelyen a Markusovszky Kórház Reumatológiai Osztályán dolgozik, mint reumatológus szakorvos, s 3 fiú és egy leánygyermek édesanyja.

Varga László 1984. januártól dolgozott a Vas Megyei Markusovszky Kórházban, mint osztályvezető főorvos. Előbb az I. Sz. Belgyógyászati Osztály osztályvezetője volt 1984-1998-ig, majd 1988-tól – kisebb megszakítással – a Reumatológiai Osztály osztályvezetője is egészen nyugdíjazásáig, ami ebben az esetben 2000. június 30-án történt meg. Később szerződéses megbízással tudományos tanácsadóként a Reumatológiai Osztályon dolgozott, és ezen kívül ellátta a belgyógyászati, valamint a reumatológiai szakfőorvosi feladatokat is. 1962-ben belgyógyászból, 1980-ban az emésztésőszervek betegségéből és 1994-ben reumatológiából szerzett szakképesítést.

Tudományos munkát diákkora óta végzett a Szegedi Orvostudományi Egyetem Anatómiai és Szövet-Fejlődéstani Intézetében. Fiatal orvosként a II. Belklinikán a szérum fehérjék cukrok regulációjával és kísérletes immunológiával, továbbá Földi professzor vezetésével a nyirokkeringés kóreltánával foglalkozott. Az immunológiai ismeretek elsajátítása céljából hosszabb tanulmányúton volt Budapesten a kőbányai Humán Oltóanyagtermelő és Kutatóintézet immunológiai laboratóriumában, ahol Bachaus Richárd doktor irányítása mellett dolgozott. Ebben az időszakban védte meg kandidátusi értekezését a szérum fehérjék cukrok endokrin regulációja tárgykörében. Ennek a munkának a lezárása után Varró professzor vezetésével a gyomor savszekréciót szabályozó hormonnak, a gasztrinnak a metabolizmusával foglalkozott, továbbá a gyomornyálkahártya autoimmun betegségével, a krónikus atrófiás gasztritisszel. A gasztrin metabolizmus kutatásban a Szegedi Orvostudományi Egyetem Kémiai és Biokémiai Intézeteiben dolgozó vegyész kollégákkal alakított ki szoros és gyümölcsöző kapcsolatot. A peptidkémiai vizsgálatokat 1970 és 1980 között végezte. Ez idő alatt különböző időpontban három diplomás vegyész szerzett mellette egyetemi doktori fokozatot. Varró professzor segítségével két alkalommal néhány hetes tanulmányúton volt a párizsi Bichât Egyetem gasztroenterológiai kutatólaboratóriumában, ahol ugyancsak gasztrinnal kapcsolatos kérdésekkel foglalkozott. A gasztrin metabolizmusból irt nagydoktori értekezést 1983-ban védte meg, és 1984 óta az orvostudomány (MTA) doktora.

Szombathelyen nem volt lehetőség az alap kutatás folytatására, ezért a klinikai kutatómunka művelése került előtérbe. Itteni tudományos tevékeny-

sége a belgyógyászatban belül elsősorban az alkoholos májbetegségre és a májrákra terjedt ki. Ezen kívül klinikai immunológiai megfigyelésekkel és közlemények publikálásával is foglalkozott. Az alkoholos májbetegséggel foglalkozó egyik Orvosi Hetilapban megjelent tanulmányát Markusovszky Lajos-díjjal ismerték el. Belgyógyászati tevékenysége során a fekvőbeteg szakellátás színvonalának az emelése volt az egyik célkitűzése, a másik pedig olyan járóbeteg szakrendelések kialakítása, amelyek a fekvőbeteg szakellátásban szereplő profiltevékenységek (immunológia, endokrin- és anyagcsere betegségek, angiológia) kiegészítését képezték. Munkatársaival együtt újjáélesztette a korábban központi intézkedéssel megszüntetett cukorbeteg ambulanciát, és segített az autoimmun, endokrin és angiológiai járóbeteg szakrendelés megszervezésében is. Nemzetközi vonatkozásban a májrák témakörben a Halle-i egyetemmel, a cukorbetegség klinikai vonatkozásait illetően az Alpok-Adria Munkaközösség nemzetközi munkacsoportjával létesített kapcsolatot. A reumatológiában a gyulladásos ízületi kórképek mellett csontanyagcsere kérdésekkel foglalkozott. Ez utóbbival kapcsolatban új távlatot nyitott az a körülmény, hogy gyógyszergyári segítséggel sikerült beszerezni egy csontsűrűséget mérő készüléket, és erre a készülékre alapozva a csontvesztést diagnosztizáló, gyógyszeres kezelést biztosító decentrumot kialakítani. A reumatológiához tartozik az is, hogy kezdeményezésére a kórház, valamint a Vas Megyei Víz- és Csatornamű Vállalat segítségével sikerült létrehozni egy úgynevezett Nappali Kórházat, amely azóta a kórház önálló osztálya, és amely a gyógyvíz segítségével, továbbá az odatelepített műszerek alkalmazása folytán sok ezer ízületi betegnek nyújtott hathatós segítséget.

Oktatótevékenységet nem csak az egyetemen végzett, hanem Szombathelyről is minden évben visszajárt Szegedre a klinikai immunológiai tárgykörben tantermi előadásokat tartani. 1987-ben a Szegedi Orvostudományi Egyetem címzetes egyetemi tanára lett. 1996-ban habilitált a Pécsi Orvostudományi Egyetemen gasztroenterológiai témakörben. Több Tudományos Társaságnak is tagja, ezek közül a Gasztroenterológiai Társaságnak 16 évig vezetőségi tagja is volt. Ugyancsak vezetőségi tagja volt a Magyar Belgyógyász Társaságnak, és hat éven át elnöke a Magyar Belgyógyász Társaság Dunántúli Szekciójának. Tagja volt a Magyar Klinikai Immunológiai Társaságnak és a csontanyagcserevel foglalkozó társaságnak. Mind Szegeden, mind Szombathelyen, továbbá több külföldi kongresszuson lehetősége volt a hazai és a nemzetközi fórumokon előadásokat tartani az általa végzett kutatómunka eredményeiről. A tudományos rendezvények megszervezésében Szegeden és Szombathelyen egyaránt aktív volt. Szombathelyen a Klinikai Immunológiai és

Allergiológiai Társaság vándorgyűlését, a Magyar Belgyógyász Társaság Dunántúli Szekciójának nagygyűlését és az Alpok-Adria Munkaközösség Diabétesz Szekció nemzetközi konferenciáját volt lehetősége megszervezni.

Társadalmi tevékenységet tulajdonképpen Szombathelyen kezdett végezni. 1994-ben alapító tagja és első elnöke lett a Szombathelyi Tudományos Társaságnak. Ebben a tisztségben sok olyan embert ismerhetett meg, aki tudománnyal foglalkozva vagy jelenleg is Vas megyében tevékenykedik, vagy innen származva az ország más területén fejt ki tudományos alkotó és szervező tevékenységet. A társaságban – felolvasó ülések keretében – két alkalommal volt lehetősége az orvostudomány egy-egy területét ismertetni. Tudományos munkásságának részét képezte a Veszprémi Akadémiai Bizottság Klinikai Kutatási Szakbizottságában végzett munka is, a Szakbizottságnak több mint 10 évig volt elnöke egészen 2002-ig. A Veszprémi Akadémiai Bizottságban lehetőséget kapott arra, hogy a Szombathelyen végzett tudományos klinikai vizsgálatáról felolvasó ülés keretében számoljon be. A tudományszervezés területét érinti a Vas Megyei Markusovszky Kórház Tudományos Bizottságának elnöki tisztsége. Az 1990 óta haláláig betöltött tisztség kapcsán lehetősége nyílt a kórházban folyó klinikai kutatómunka megismerésére, és – mint a főigazgató tanácsadó testületének elnöke – a Tudományos Bizottság tagjaival együtt lehetőséget kapott a kórházban történő előléptetések véleményezésére is. 1990-ben alakult meg Szombathelyen az Egészségügyi Minisztérium felügyelete alatt álló Regionális Kutatás-értékelési Bizottság, amelynek elnöke lett. Ezt a funkciót haláláig látta el.

Az Egyetemen végzett oktatómunkáért a miniszter 1982-ben a Felsőoktatásért Emlékérem kitüntetésben részesítette. A gasztroenterológia témakörben végzett kutatásokért a Magyar Gasztroenterológiai Társaság 1996-ban Pro Merito Optimo Gasztroenterológiai Emlékérmel adományozott részére. 1996-ban Batthyány-Strattmann-díjban részesült, elsősorban a szombathelyi reumatológia fejlesztésében végzett munkájának elismeréseként. 1997-ben a Magyar Belgyógyász Társaság Dunántúli Szekciója a Dunántúli Vándorgyűlésének Érdemérme kitüntetéssel fejezte ki elismerését a Szekcióban végzett munkájáért. 1999-ben a Vas Megyei Önkormányzat Egészségügyi Szolgálatáért Emlékplakettet vehette át, majd posztumusz megkapta a Vas Megyéért Díjat is.

Abban, hogy pályája során sok mindent elért, a magával hozott szellemi javakon túl mindig a családi háttérrel tartotta legfontosabbnak.

Lakner László

Dr. Varga László, a tanár úr

2003-ban hunyt el dr. Varga László professzor, a sokak által tisztelt tanár úr. Meghalt, hogy bejuthasson a Markusovszky Kórház égi főorvosi klubjának halhatatlanjai közé, hogy minél előbb élvezhesse a megyei kórház nagy orvosegyéniségeinek – Pető Ernőnek, Szabolcs Zoltánnak, Frank Kálmánnak, Görög Dénesnek, Stranz Gyulának, Prugberger Józsefnek és a többieknek – a társaságát. Pedig még a megyei kórháznak is mennyire szüksége lett volna munkájára, a Regionális Kutatás-és Bizottság, valamint a megyei kórház Tudományos Bizottságának elnökeként kifejtett tevékenységére, de leginkább a betegeknek hiányzik, akiket a halálát okozó végzetes balesetig gyógyított a reumatológiai osztályon. Nemcsak a hozzáforduló betegeket gyógyította, hanem megyei belgyógyász és reumatológus szakfőorvosként közvetetten részt vett, illetve szolgálta haláláig a betegek tömegeinek gyógyulását. Sokan a jó-ságos, humanus orvost, sokan a tanítómestert, a tudós kollégát veszítették el. A megyei kórház viszont legújabbkori történelmének legnagyobb orvosegyéniségét veszítette el.

Dr. Varga László Kiskunfélegyházán született 1933. július 15-én. Halála előtt alig néhány hónapja, hogy a kórház közössége köszöntötte születésének 70. évfordulóján. Már megromlott egészséggel, de tele tervekkel vallott életéről. A kiskunfélegyházai gyökerek, majd a Szegeden eltöltött évtizedek igazi alföldivé tették, aki – mint Petőfi Sándor – imádkozta szülőföldjét, az Alföldet, ahol a végtelen rónaság nem állít akadályokat az ember szeme elé, mint a Dunántúl dombjai és hegyei. Szerette az Alföldet, ahol a látóhatár végtelen horizontja a teljes szabadság érzetét kelti az emberben. A kiskunfélegyházai református közösség egész életre szóló nyomokat hagyott benne, s felnőttként meggyőződéssel és hittel vallotta, hogy munkája során számos alkalommal megtapasztalhatta a Gondviselés támogatását. Számára a szellemi és a kulturális közeget jelentő város Szeged volt. Az alföldi nagyvárosban szerzett orvosdoktori diplomát. A Szegedi Orvostudományi Egyetem II. és I. Sz. Belgyógyászati Klinikáján tanulta meg a szakma csínját-bínját, lett jó orvos, itt vált igazi tudóssá, s szerzett kandidátusi, majd akadémiai doktori tudományos minősítést, később a Szegedi Orvostudományi Egyetemről kapott címzetes egyetemi tanári címet. Szegeden teljesedett ki orvosi és tudományos munkája, Szegeden kötött házasságot dr. Meliska Zsófiával, aki két gyermekkel ajándékozta meg.

1984-ben kapta meg Szombathelyen a Markusovszky Kórház I. Sz. Belgyógyászati Osztályának osztályvezető főorvosi állását. A közel két évtized alatt a „bigott” alföldiből, szegedi orvosból, tudósból igazi Vas megyei, szombathelyi lett. Olyannyira, hogy orvos leánya is követte Szombathelyre, itt alapított családot, s hét unoka közül – a mindennapi együttlétek, találkozások miatt – főleg a négy szombathelyi unoka aranyozta be betegségekkel terhes utolsó éveit.

A Szegeden jó orvossá és kiváló tudóssá érett – tanár úrként tisztelt – Varga László Szombathelyen kibontakoztathatta szervezői, menedzseri talentumát is. Megszervezte a szombathelyi uszodában a Nappali Kórházat, ahol gyógyvizes és más speciális terápiás beavatkozásokkal, kezelésekkal százak, ezrek – főleg izületi betegségben szenvedő betegek – kaptak hathatós segítséget, betegségükben jelentős javulást. Egyedüli érdeme, hogy a Markusovszky Kórházban 1989-ben beindulhatott a reumatológiai osztály, amelynek 12 éven át – kisebb megszakításokkal – 2000-ig osztályvezetője volt, 10 éven keresztül 1998-ig párhuzamosan a Belgyógyászati Osztály, valamint a Reumatológiai Osztály vezetését is ellátta. Felismerte az oszteoporózis betegség jelentőségét, és a 90-es években megszervezte Szombathelyen a csontritkulás felismerését célzó szűrővizsgálatokat. A sors fintora, hogy mindezek a betegségek az ő életét is megkeserítették, mindezekről ő maga is szenvedett, sőt végzetes balesetének okozója is lehetett izületi betegsége miatti nehézkes mozgása.

2000. június 30-án ment nyugdíjba, de – pár nap híján – szinte haláláig dolgozott a Markusovszky Kórházban, tanácsaival segítette a belgyógyászatot művelő Vas megyei szakembereket, a megyei kórház Reumatológiai Osztályát, a Markusovszky Kórház menedzsmentjét, kutatásaitikai kérdésekben a régió egészségügyi intézményeit.

Kitüntetései közül a legjelentősebb a Batthyány-Strattmann László-díj, melyet 1996-ban kapott meg. A legnagyobb kitüntetés azonban az a szeretet volt, amelyet a betegektől kapott, illetve az a tisztelet volt, amellyel méltán illették az orvoskollégák, az egészségügyben dolgozók, a tudományt művelő szakmabeliek és más szakmák képviselői, köztük a Szombathelyi Tudományos Társaság tagjai. 2003. december 9-én reggel – a Vas Megyei Önkormányzat felhívására – a 2004. évi megyei kitüntetési javaslatokat készítettük elő, köztük kértem dr. Varga László professzor úr személyi anyagát is, hogy összeálítsam a „Vas Megyéért Díj” kitüntetésre szóló előterjesztést. És mint villámcsapás ért a hír, hogy 2003. december 8-án este dr. Varga László professzor úr szíve megszűnt dobogni.

Ennek ellenére posztumusz 2004. március 15-én a „bigott” alföldi, szegedi dr. Varga László megkapta a Vas Megyei Önkormányzat legnagyobb kitün-

tetését, a Vas Megyéért Díjat, amelyet leánya vett át. Tehát Vas megye elfogadta, befogadta Varga tanár urat, de végül ő is megszerette Vas megyét, Szombathelyt. Végző nyughelyül is a szombathelyi Jáki úti temetőt választotta, ahol hamvai ma is nyugszanak.

Andits Tamás

A fizioterápia szombathelyi története

A fizioterápia alkalmazása egyidős a Markusovszky Kórházzal. A kórház építésénél a fizioterápia – elsősorban a gyógytorna – igen előkelő helyet kapott. Pető Ernő visszaemlékezésében írja: „Nagy súlyt helyeztem arra, hogy osztályomon a sebesültek medico-mechanikai gyógyítását mindenki éppen olyan fontosnak tekintse, mint magát a primér sebkezelést”.

Ez a szemlélet többé-kevésbé megfigyelhető és jelen van a kórház újkori történetében is. Mivel a fizioterápia 1993-ig nem volt önálló orvosi disciplina, a Markusovszky Kórházban is a szakmai felügyeletet általában a mindenkori traumatológus osztályvezető főorvos látta el. Nagy előrelépés volt a munkakörülmények javításában az új sebészeti tömb megépítése, ezen belül modern fizioterápiás egység került kialakításra.

1993-ban miniszteri rendelet szétválasztotta a sziámi ikreket – a reumatológiát és a fizioterápiát –, így lehetőség nyílt önálló fizioterápiás szakvizsga megszerzésére, amit az országban elsőként a Nappali Kórházban dolgozó dr. Andits Tamás belgyógyász szerzett meg. A Nappali Kórház 1985 óta működött a Fedett Uszodában, 1993-ig a Vas Megyei Víz- és Csatornamű Vállalat keretén belül látta el a hydro- és balneoterápiát igénylő betegeket, ami nagy előrelépés volt, mivel a betegeknek nem kellett hasonló kezelésre Bükre, Sárvarra utazni.

Ezt követte a Nappali Kórház integrálása a kórházhoz, majd 1995-ben létrejött az önálló Fizioterápiás Osztály, melynek vezetésével Andits doktort, mint fizioterápiás szakorvost bízták meg. Az osztályvezető-helyettes dr. Rákli Kálmánné vezető gyógytornász lett. Az új osztályba integrálódott a kórház összes, fizioterápiával foglalkozó részlege – rendelőintézet, kórház, Nappali Kórház, 4 körzeti elektroterápiás rendelő, valamint a községi fizioterápiás részleg is –, így a fizioterápiát egységes, modern szakmai elvek alapján alkalmaztuk a kórház fekvő-, valamint Szombathely és vonzáskörzete járóbetegeinél. Az osztály személyi állományába az osztályvezető főorvos – aki egyben vezeti a Nappali Kórházat is –, gyógytornászok, fizioterápiás asszisztensek, gyógymasszőrök, takarítók tartoznak. Az osztálylétszám 50-57 fő között mozgott. A tárgyi feltételek általában megfeleltek a modern ellátás követelményeinek. A Nappali Kórházban lehetőség van balneo- és hydroterápiára is. Ez utóbbiak nélkül korszerű fizioterápia és rehabilitáció nem képzelhető el.

A szakma fejlődése megkívánta a specializálódást, a rendszeres tovább-

képzést. Ennek szellemében az osztály dolgozói rendszeresen részt vesznek szakmai konferenciákon, továbbképzéseken, előadásokat, poszter bemutatásokat tartanak, elsajátítanak új technikákat. Ezen kívül gyógytornász, fizioterápiás asszisztens és masszörképzésben is részt veszünk.

Fájdalmas esemény volt az osztályon dr. Rákli Kálmánné tragikus halála. Az osztályvezető gyógytornász megbízatást ezután Józsa Katalin kapta, aki jelenleg is nagy szakmai hozzáértéssel látja el a feladatot.

15 év alatt az osztályon egy szakmailag és emberileg is kiváló kollektíva kovácsolódott össze. Természetesen – mint minden osztályon – nálunk is volt és van fluktuáció, de a távozókat mindig sikerült pótolni.

Úgy érzem, hogy a kórház akkori vezetése jól döntött, amikor az országban elsőként létrehozta az önálló Fizioterápiás Osztályt. Azóta reumatológiai és fizioterápiás kongresszusokon több ízben beszámoltam a működésünk eddigi kedvező tapasztalatairól. Ennek alapján – ahol a személyi feltételek megvoltak, tehát volt fizioterápiás szakorvos – megalakították a fizioterápiás osztályokat.

A fizioterápián belül a balneoterápia szerepe nagymértékben felértékelődött – hatékonysága és az ország egyedülálló hydrogeológiai helyzete miatt. Ilyen szempontból Szombathely is jó helyzetben van, 1987 óta klinikailag igazolt gyógyvízzel rendelkezik, aminek jótékony hatását a Nappali Kórházban naponta tapasztaljuk. Úgy gondolom, hogy a kórház távlati terveiben – ami a fizioterápiát is érinti – ezt e tényt figyelembe kell venni.

Dr. Hodászy Iván-emlékülés

Intézeti Gyógyszertár

2004. június 18.

Gagyai Dénesné

Hodászy Iván életútja

„A gyógyszerészet nem egyszerűen foglalkozás, hanem annál több, hivatás. Ha a gyógyszerész ezt a szép hivatását betölti és elemi kötelességeit teljesíti, még nem teljesen gyógyszerész. Igazán gyógyszerésszé akkor válik, ha bensőséges szeretettel függ mindazon, ami a gyógyszerészetet alkotja, és hivatását arra használja, hogy embertársai javára cselekdjék.” Deér Endre írta le ezeket a gondolatokat. Úgy érzem, ha Hodászy Ivánra emlékezőnk, mottónál jobbat nem találhattam volna.

Amikor 1975-ben a Markusovszky Kórházba kerültem, az egész kórház köztisztviselőben álló Iván bácsija éppen nyugdíjba ment. Napi pár órát még ezután is dolgozott, így talán mondhatom, hogy munkatársa voltam, voltunk néhányan a jelenlévők közül.

Az ő nagy tudásának, népszerűségének köszönhető, hogy a gyógyszerészetet az orvosok egyenrangú partnernek tekintették már akkor, amikor a klinikai gyógyszerészetéről még nem is hallottunk. Főleg hatástani képzettsége volt imponáló, gyakran keresték fel a kórház főorvosai, orvosai segítséget kérve különböző problémáikhoz.

Azt tapasztaltam, hogy a kórház minden osztályával jó, szinte baráti kapcsolatot alakított ki, és annyi év után ma is példaképemnek tekintem őt, és igyekszem ezt a szemléletet folytatni. Most tehát rá és a régi munkatársakra emlékezőnk, s ez alkalomból szeretném felidézni életútját.

1903. január 17-én született Szombathelyen, édesapja Hodászy Ignác szintén gyógyszerész volt, aki 1901-ben nyerte el a negyedik szombathelyi gyógyszertár felállításának jogát. Egy kis részletet szeretnék felidézni a több mint 100 éves levélből, amelyben a patika működésének engedélyezéséről írnak: „... a vármegye törvényhatósági bizottsága folyó évi május hó 6-án ... akként nyilatkozott, miszerint a szóban forgó gyógyszertár létesítése közegészségi szempontból szükséges és hogy engedélyezés esetén a már létezők fennállását nem veszélyeztetné... A gyógyszertár helyéül a Gyöngyös-patak és a vasúti pályaudvar közötti részt jelölöm ki. A felállítás jogát Hodászy Ignác okleveles gyógyszerésznek adományozom. Erről a vármegye közönségét azon felhívással tudósítom, hogy a jogot nyert Hodászy Ignác okleveles gyógyszerészt figyelmeztesse, miszerint az 1883. évi június hó 4-én kelt szabályrendelet 6. § szerint a gyógyszertárát egy év lefolyása alatt felállítani tartozik, mert különben jogosítványá elévültnek tekintetik.” (1901. július 23. Széll sk. belügyminiszter)

Hodászy Ignác 1912-ben 45 éves korában meghalt, és özvegye lett a fennálló jogszabályok értelmében a haszonélvező. Két kiskorú gyermek maradt utána, Kata és Iván. Utóbbi tanulmányait a szombathelyi Premontrei Gimnáziumban folytatta, majd a győri Szent Benedek Rendi Főgimnáziumban érettségizett.

Az Angyal Gyógyszertár családi kézben történő továbbvitelére való törekvés jele, hogy 1923. március 15-től 1924. március 15-ig Hodászy Iván itt gyakornokoskodott Hajnal Lajos vezetése mellett. 1924 és 1927 között gyógyszerészegdként tevékenykedett. 1927-ben iratkozott be a Pázmány Péter Tudományegyetemre, 1929-ben kapott gyógyszerészi diplomát.

Hodászy Iván 1950-ig, az államosításig volt a gyógyszertár tulajdonosa. Az államosítás után 1953-ig a 6/5 gyógyszertár (volt Szigetváry-patika) vezetője lett.

1953. március 19-én bízták meg a megyei kórház főgyógyszerészi tisztségével, melyet 72 éves koráig, nyugdíjazásáig nagy hozzáértéssel látott el.

1958. március 1-jétől egész Vas megye területén ő látta el a gyógyszerismertetői feladatokat. Ez tette lehetővé, hogy havonta egyszer az Egészségügyi Minisztériumban hatástani továbbképzésen vehetett részt. Feladata volt a különböző orvosi értekezleteken – beleértve a kórházakban folytatott orvosi továbbképzéseket is – az új belföldi és külföldi gyógyszereknek az ismertetése, azok rendelkezésének, a régebbi készítményekkel kapcsolatos újabb tapasztalatoknak, a helyi gyógyszerellátás helyzetének ismertetése.

Munkássága alatt számos elismerésben volt része. A gyógyszerismertető hálózat 10 éves évfordulóján, 1968-ban Miniszteri Dicséretben részesült. 1973-ban gyógyszerhatástan-toxicológiából szakgyógyszerésszé minősítették. Köszönő leveleket kapott a Chinoin és a Kőbányai Gyógyszergyártól. 1977-ben aranydiplomás gyógyszerész lett.

1980-ban a Kőszegi Patikamúzeumnak ajándékozta értékes családi dokumentumait.

Gyógyszerészi tevékenysége mellett legkedvesebb időtöltése a fotózás volt. Nemcsak saját képeket készített, hanem a kórház orvosainak, dolgozóinak színes diaképeit is ő hívta elő, egyedi technikát alkalmazva.

1984. március 17-én halt meg. Születésének 101., halálának 20. évfordulóján nagy tisztelettel emlékezünk Hodászy Ivánra.

Gagyai Dénesné

Emlékeim a kórházi gyógyszerertárról

Az 1965-ös tavaszi árvíz után a gyógyszerertár a Vérellátó helyére költözött. Új, tágasabb, de sajnos továbbra is alagsori helyiségekben folytatta kibővített munkáját. Hodászy Iván főgyógyszerész mellett Végh György, Végh Györgyné Szalay Judit és dr. Perjés Kornélné gyógyszerészek, 4 asszisztens, 1 takarítónő és 1 segédmunkás, a nagy mókamester, Gyula bácsi dolgozott. Különösen a szállítókat, sofőröket szerette megrézfálni. Volt egy furulyája, amit carbo activatussal töltött meg, majd bízta az áldozatot: „Fújja meg a pikulát”. Az eredményt aztán nem várta meg.

A Vérellátóban 1968-ban alakították ki az infúziós laboratóriumot dr. Szalay Kálmán gyógyszerész vezetésével és áldozatos munkájával. Reggel 6-tól 8-ig dolgozott, majd a Fő téri 6/7-es patikába kerékpározott, ahol folytatta tevékenységét sokszor késő estig. Őt 1963-ban – mint államvizsgáló gyógyszerész-hallgató – ismertem meg, 6 hónapig dolgoztam és tanultam mellette. Számomra ma is példakép. Mély empátiával viseltetett a betegekkel szemben. Nagyon szerették, kérték a tanácsait. Beosztottjaival szigorú volt, rendet, fegyelmet követelt, de bármilyen kéréssel lehetett hozzá fordulni, segített. A hétvégi, ünnepi ügyeket mindig ő vállalta, a délutáni műszakból gyakran korábban elengedte főleg a kisgyermekeseket. Hallomásból tudom, hogy a Vérellátóban rajongtak érte a munkatársai. Későbbi súlyos betegsége mellett is dolgozott, csak halála előtt röviddel hagyta abba gyógyszerészi hivatását.

1975 tavaszán Hodászy Iván nyugdíjba ment, Végh György lett a főgyógyszerész, felesége a Vérellátóba került. Dr. Gelencsér József igazgató szólt a férjemnek, hogy lenne-e kedvem itt dolgozni. Örömmel mondtam igent. Egyrészt akkor fejeztem be a 2 éves gyógyszerismertető tanfolyamot, a hatástan mindig is érdekelt, s reméltem, hogy a kórházban ezt a tudást inkább hasznosíthatom, másrészt 3 gyermekünk mellett az egyműszakos, ügyelet nélküli munka kedvezőbb volt.

Az infúziós laboratóriumba Dobó András került 1980-tól 1988-ig, ahol az igények fokozódása miatt már évi 100 ezer liter steril oldat készült. 1988 után – a labor megszűntéig – 1996-ig én jártam át a Vérellátóba az infúziók alapanyagát kimérni, és ellenőrizni a munkafolyamatokat. Nem volt könnyű feladat, elsősorban az állandóan meghibásodó gépek miatt. Főleg ez volt az oka annak, hogy a labort az ÁNTSZ 1996-ban megszüntette.

2000 elején Végh György nyugdíjba ment, így 2000 júniusától és jelenleg is én végzem a főgyógyszerészi teendőket.

A korszerűtlen körülmények az Intézeti Gyógyszertárra is jellemzőek voltak, a bezárás fenyegette, így pénz híján a felújítást magántőke bevonásával sikerült megvalósítani. A Pharmadose Kft. kapta meg a működtetési jogot 5 évre, 2000 és 2005 között. Ez a cégnek sok hasznot, a kórháznak és nekem sok vitát, küzdelmet jelentett a kórház érdekeinek védelmében. A Zártforgalmú Gyógyszertár élére kinevezett ügyvezetőnek első tevékenysége 2 kiváló asszisztens elbocsátása volt, akik valamilyen ügyben ellenvéleményt mertek nyilvánítani. Sajnos visszavételükért nem tudtam semmit se tenni, mert munkáltatójuk nem a kórház volt.

A Pharmadose Kft. szerződését sikerült a kórház vezetésének megszüntetni, és 2006. január 1-jével a dolgozók visszakerültek a kórház állományába.

2006-ban indult – újabb feladatként – a Citosztatikus Keverő Laboratórium, így megszűnt az „ágy melletti” veszélyes anyagok oldása. Szemléletváltást, biztonságos gyógyszerkészítést jelentett és jelent ma is ez a munka.

Közben gyógyszerészek, asszisztensek jöttek, mentek. Jelenleg az asszisztensi létszám teljes, 1 gyógyszerészre lenne még szükség. Korszerű munkahelyen, jó körülmények között dolgozhatunk.

Kétévenként rendezik meg a Kórházi Gyógyszerészek Országos Kongresszusát, ahol poszterrel, előadással többször szerepeltünk. Minden alkalommal 2-3 gyógyszerész is ott lehetett. Nekem lehetőségem volt néhány külföldi kongresszuson is részt vennem, két alkalommal poszterrel mutatkoztam be.

Semmelweis-émlékünnepség

Kórházigazgatás

2004. június 30.

Lakner László

Semmelweis Ignác, az anyák megmentője

1818. július 1-jén született Budán Semmelweis Ignác, az anyák megmentője. Apja német származású tabáni fűszeres volt, aki gyermekeit magyarként nevelte, tehát Semmelweis nem német, sem osztrák, hanem magyar volt. Apja hadbírónak szánta fiát, ezért a jogi egyetemre iratkozott be. De barátai becsalták a boncterembe, s végül átiratkozott az orvosi karra. Orvosi tanulmányai nagy részét Bécsben végezte el, ahol már kezdte szárnyait bontogatni a második bécsi orvosi iskola. A végzés után Bécsben maradt, először sebészi oklevelet szerzett, majd a szülészeti osztályon Klein professzor mellett kapott állást.

188 éve egy zseni látta meg a napvilágot, aki fiatal orvosként – alig 30 évesen – felfedezte a gyermekági láz kóroktanát és megelőzésének módját. Ugyanakkor szerencsétlen ember is volt, mert életében nem ismerték el tanait, halálakor érdemeit elhallgatták, és csak nagy sokára lett az „anyák megmentője”. Szörnyű élete lehetett. Tudta, hogy a gyermekági láz megelőzése érdekében mit kellene tenni, de maradi kortársai miatt – akiknek többsége nem fogadta el felfedezését vagy a gyermekági láz megelőzésének módszerét rosszul alkalmazta – továbbra is nők ezrei, tízezrei haltak meg a világon a gyermekági alatt szepszisben, vérmérgezésben.

A zseniális elméjű, de alkatánál fogva és környezetének maradisága miatt szerencsétlen sorsú Semmelweis az emberiség egyik nagy jótévője volt. Pontos logikával fejtette meg a gyermekági láz kóroktanát. Bécsben a két szülészeti osztály gyermekági halálozása között óriási különbség volt. Semmelweis kereste azt az eltérést a két osztály között, amely magyarázatot adhat a gyermekági láz okozta halálozás különbözőségére. Néhány hónap alatt meg is találta. Klein professzor osztályán, ahol Semmelweis maga is dolgozott, orvostanhallgatók gyakorlati oktatása folyt, akik sokat boncoltak, s a boncteremből sokszor mosatlan kézzel mentek át a szülészetre, s vizsgálták a gyermekági anyákat. A másik osztályon bábákat oktattak, akik nem boncoltak, s nőként maguk körül higiénesebb viszonyokat teremtettek, nagyobb jelentőséget tulajdonítottak a tisztaságnak, a kézmosásnak. S amikor egy boncolás alkalmával megsérült Kolletschka, a törvényszéki orvostan tanára szepszisben meghalt, és bonclelete megegyezett a gyermekági lázban meghaltakéval, azonnal megvilágosodott Semmelweis elméje. Tudta, hogy a hullaméreg okozta a professzor halálát. Kolletschka boncolás közben vágta meg a kezét, amely

hullaméreg által később elfertőződött, majd szepszissé terebélyesedett. Felismerte, hogy ugyanez a folyamat zajlik le a gyermekágyas anyák esetében is, amikor hullarészekkel szennyezett kézzel vizsgálják őket az orvostanhallgatók, s maga Semmelweis is. Ezt a későbbi tapasztalatok alapján úgy módosította, hogy a gyermekágyi lázat bomló szerves anyagok okozzák. Csak egy kicsit kellett volna felfedezését továbbgondolni, a bomló szerves anyagot baktériummal kellett volna behelyettesíteni, és máris tökéletes lett volna a felfedezés. Erre a lehetőség adott volt, ugyanis Pasteur már Semmelweis életében felfedezte a baktériumot. Több próbálkozás után a klórmeszet tartotta olyan szernek, amely a bomló szerves anyag kórokának tartott vegyi anyagokat – mai tudásunk szerint a baktériumokat – eliminálja. Annak ellenére, hogy az eredmény frenetikus volt – Semmelweis statisztikai adatokkal bizonyította felfedezését – Bécszet el kellett hagynia. Pesten először a Rókus Kórház szülész főorvosa, majd a pesti egyetem szülészprofesszora lett. Eredményei ellenére sem külföldön, sem belföldön nem fogadták el igazán tanítását. Semmelweis kultusza valójában a XX. század elején kezdődött el, és foglalta el méltó helyét a nagy orvostudósok panteonjában.

Ebbe a felismerésbe és tehetetlenségbe egy normális ember is beleőrült volna, nem Semmelweis, aki lelkileg nem volt egy kiegyensúlyozott alkat, már fiatal korától fogva érzékeny, ingerlékeny, lobbanékony és visszahúzódó természetű volt. Az évek során egyre jobban elkomorult. Mások viszont azt állítják, hogy fiatal korában vígkedélyű volt. Viszont később fanatikus monomániássá vált. A fanatikusok magabiztosságával nyilatkoztatta ki örökérvényűnek a gyermekágyi lázról vallott tanait, habozás nélkül bűnözőknek, sőt gyilkosoknak nevezte mindazokat, akik nem hajtottak tétet-fejet előtte.

Néhány kutató romantikus hősként próbálja beállítani Semmelweist az 1848-as bécsi forradalomban vállalt szerepéért. Semmelweis nem vett részt a forradalomban. Erre közvetett bizonyíték az, hogy annak bukását követően semmi méltánytalanság nem érte – ugyanakkor másokat igen – a forradalomban való részvételük miatt. Semmelweist ekkor már csak a gyermekágyi láz oka érdekelte, s talán azt sem vette észre, hogy körülötte forrong a világ, forradalmi események zajlanak.

Semmelweis zsenialitása túlfinomult, túlérzékeny idegrendszerrel párosult. Ilyen lelki alkattal nem csoda, hogy kapcsolatteremtő képessége sok kívánnivalót hagyott maga után, általában nehezen találta meg a hangot másokkal. Érdeklődési körének egy témakörre, a gyermekágyi lázra történő beszűkülése, a gondolatok sztereotip ismétlése, az ingerlékenység, az indulati túlfűtöttség mind arra vall, hogy Semmelweis megszállott pszichopata volt. De milyen szerencse, mert különben nem foglalkozott volna olyan mélyrehatóan a

gyermekági lázzal. Semmelweis lelkialkatánál fogva megtett mindent azért, hogy sorsa olyan legyen, amilyen lett. Ha tudatosan készült volna arra, hogy majd ő lesz a „megnemértett tudós”, akkor sem sikerülhetett volna jobban a szerep.

Semmelweis sokat szenvedett. Mert ez a típusú lelki alkat szenvedéssel jár, amelyet az áldozat mér ki önmagára. Az ilyen lelkületű ember kihívja maga ellen a sorsot, Semmelweis kihívta maga ellen az egész világot. A megszállott harcol és elbukik, néha utólag megdicsőül. Ezt a sorsot választotta Semmelweis is. Az ő lelki alkata nem szégyellni való, megvetendő, hanem magasztos állapot. Ez a lelki alkat tette képessé, hogy rájött a gyermekági láz lényegére, ez emelte a kortárs szülészek fölé, s lett az „anyák megmentője”.

Viszont az is hozzátartozik az igazsághoz, hogy Semmelweis élete utolsó éveiben bizonyíthatóan már elmebetegségben szenvedett. Az 1860-ban kiadott „Kórokta” című munkája is túlfűtött, hangvétele egocentrikus, önmagasztaló és harcias. De ez még magyarázható pszichopata lelkiállapotával. Az 1861-ben írt „Nyílt levelek” azonban már ezen is túltesznek, szakít minden szülész kollégájával, és haragja nem ismer gátat: „Gyilkosok. Így nevezem mindazokat, akik ellenszegülnek a szabályoknak, amelyeket a gyermekági láz megelőzése érdekében vezettem be. Nem a szülőházakat kell bezárni ahhoz, hogy megszüntessük a szerencsétlenségeket, amelyek felett szánakozunk, hanem a szülész azok, akiket ki kell a szülőszobából zárni.” Több Semmelweis-kutató úgy vélekedik, hogy ez már több mint pszichopata lelki állapot. Bonadonna doktor, olasz Semmelweis-szakértő szerint ebben az időben „Semmelweis már menthetetlenül elmeháborodott, a depressziós időszakok a lelkesedés pillanataival váltakoznak”. A legnagyobb magyar Semmelweis-kutató, az orvosíró Benedek István is arra a végső következtetésre jut, hogy az 1860-as évek elején Semmelweissnél a gyors és kóros öregedés jelei mutatkoztak. Az 1860-as fényképen még csak annyi látszik, hogy őszülni kezd, de az 1861-es fényképen egy mogorva, szúrós szemű, homlokát összeráncoló ember néz ránk. S alig telik el 2-3 év, és az 1863-as – sőt még inkább az 1864-es – fényképen már szinte egy évtizeddel öregebb embert látunk. Egyesek szerint Alzheimer-kórban szenvedett, mások a kóros öregedést érlemeszesedéssel magyarázták. Egyik sem igaz. Semmelweisnek szifilisz eredetű paralízise volt, amelyet a boncolás során igazoltak is. Az elmebetegség tünetei enyhe formában már halála előtt néhány évvel jelentkeztek, de heveny formája csak 1865 nyarán bontakozott ki. Bár már hetekkel előtte feltűnt családja, tanártársai körében, a klinikán feledékenysége, szórakozottsága, gyermekies modora. Meghaborodása viszont 1865. július elején akkor vált nyilvánvalóvá, amikor egy tanári testületi ülésen a tanársegédi állás betöltésével kapcsolatos jelentés helyett

elővette zsebéből a bábaeskü szövegét, és azt a jelenlévő tanártársai nagy meglepetésére felolvasta. Akkor még szó sem volt arról, hogy műtét közben megvágta a kezét, amelyen keresztül szepszist, vérmérgezést kapott, és a heveny elmezavart a szeptikus állapot váltotta ki. Annyi igaz, hogy szepszisben halt meg, mint az általa annyira szeretett és óvott gyermekágyas anyák, de a sérülések, amelyeken keresztül szepszist kapott, nem feltétlenül Pesten keletkeztek. Ha Pesten az ujjsérülésből olyan gennyes folyamat indult volna el, amely a jobb középső ujjon és kézközépcsonton csontvelőgyulladást okozott, azt a környezetének, főleg feleségének és orvosbarátainak észre kellett volna venni. De erről a sérülésről csak utólag születtek legendák. Felesége is csak halála után évtizedek múlva beszélt arról, hogy férje, Semmelweis Pesten az utolsó napokban jobb kezének középső ujját rendszeresen „vízben áztatta”. Hogy több évtizedig erről miért nem beszélt, arról nem tudunk semmit. Mások viszont úgy tudják, hogy az elmeháborodott Semmelweis a boncteremben rávetette magát egy halottra, és eközben egy szikével megsebezte a kezét. Ez utóbbi valószínűségét a legtöbb Semmelweis-kutató cáfolja.

A pesti tanári kar becsületén esett csorbának tekintette, hogy elmebeteg van köztük, ezért Semmelweist hamar eltávolították Pestről. 1865. július 31-én egy bécsi elmeegógyintézetbe csalták. Ebben tevékeny szerepe volt feleségének, az apja révén körmendi származású Weidenhofer Máriának is, aki 1879-ben a Semmelweis nevet Szemerényire magyarosította. Ezt nem kell feltétlen felróni a gyászoló özvegynek, ugyanis Semmelweis két fiútestvére már az 1840-es években felvette a Szemerényi nevet, de azért az mégis furcsa és nehezen magyarázható, hogy erre miért 14 évvel férje halála után került sor. Eggyel több bizonytalan pont Semmelweis egyébként is sok rejtélyt tartalmazó élettörténetében. Semmelweis gyors bécsi elmeegógyintézeti elhelyezésében sajnálatos módon szerepet játszott a két barát, korának két legnagyobb orvosa, a sebész Balassa János és az orvosszervező, az Orvosi Hetilap alapítója, Markusovszky Lajos is. Aki Semmelweist ténylegesen törbe csalta, az viszont Hebra volt. A nagyhírű második bécsi orvosi iskolának a kórboncnok Rokytanszky, a belgyógyász Skoda mellett a bőrgyógyász Hebra is tagja volt, Semmelweis bécsi tartózkodása idején „állítólagos” legjobb barátja. Elhívta Semmelweist, hogy megmutatja klinikáját, s közben egy elmeegógyintézetben kötöttek ki, ahol magára hagyta. A szörnyű helyzetet felismerő és dührohamot kapott Semmelweist hat elmeápoló fogta le, sőt megverték, s napokig lekötözve tartották. Eközben tényleg sérüléseket szenvedett, amely sebek befertőzödtek, szepszist kapott, s végül a vérmérgezés Semmelweis halálát okozta. Az exhumált csontleletekben olyan elváltozások voltak, amelyek nem 10 napos, hanem több hetes csontvelőgyulladást feltételeztek. Ebből több kutató

arra a következtetésre jutott, hogy a szepszist okozó sérülést Semmelweis már Pesten elszenvedte. Semmelweis a bécsi elmegyógyintézetben 1865. augusztus 13-án halt meg, tehát nem 10 napig, hanem két hétig tartózkodott az intézetben. Sőt vannak olyan feltételezések, hogy már július 21-én bekerült az intézetbe, vagyis több mint 3 hét állt rendelkezésre, hogy a sebfertőzés nyomán fellépő szepszis Semmelweis halálát okozza. Vannak, akik még korábbra datálják Semmelweis elmegyógyintézeti kezelését, és a felvétele során elszenvedett durva bántalmazást. Tehát nem kellett volna a pesti sérülésről legendákat gyártani, de ez szolgálta a bécsi orvosok érdekét, felmentést kaptak az alól, hogy valami részük volt Semmelweis halálában. A pesti orvosi kar pedig minden áron abban volt érdekelt, hogy a szepszis által kiváltott heveny elmebaj nyerjen bizonyítást.

A kényes pesti orvosi úri világ nem tudta volna elviselni, hogy a közülük való Semmelweis elmebajban szenvedjen, s azt még kevésbé tudta elfogadni, hogy Semmelweis elmebaja szifilisz eredetű legyen. Színlelt erkölcsi normáikba ez utóbbi végképp nem fért bele. Pedig Semmelweis a szifilisz nagy valószínűséggel nem bordélyházban, hanem munkája során kapta. Szülészeti tevékenysége során pusztán kézzel vizsgálta a terhesek és gyermekágyas anyák ezreit. Mint szülész orvos, ilyen módon sok prostituálttal, közülük számos szifilisz anyával került kapcsolatba, s kisebb-nagyobb kézsérüléseken keresztül kaphatta meg a fertőzést. A pesti orvostudósok azzal együtt berzenkedtek Semmelweis elmebetegsége ellen, hogy abban az időben terjedtek el olyan nézetek, hogy a zsenialitás és az elmebaj közt valamiféle biológiai kapcsolat van. Sőt Pazzini, olasz orvostörténész arra az ostoba következtetésre jutott, hogy a szifilisz terjesztő spirocheta pallida kedvező ingerként hat a tehetségre, segíti a zsenialitás kibontakozását.

Nem lehet tudni, hogy honnan származik a pesti orvoskarnak ez a moralizáló szemlélete az elmebajjal és a szifilisszel szemben, hiszen nagyjaink egész sora szenvedett vagy halt meg elmebetegségben. Közülük csak néhányan, Bolyai János, Széchenyi István, Vörösmarty Mihály, Bajza József, Kemény Zsigmond, Juhász Gyula, József Attila, s a festők egész sora, Paál László, Munkácsy Mihály, Csontváry Kosztka Tivadar, Gulácsy. Szifilisz okozta taboparalízisben halt meg Ady Endre, a nagy tudós orvosok közül Högyes Endre. De ez utóbbi betegség vitte el 48. életében – mint Semmelweist – a Rókus Kórház későbbi szülész főorvosát, Semmelweis hívét, tanítványát, Fleischer Józsefet, valamint Bruck Jakabot, aki nőgyógyászként dolgozott Fleischer mellett, és Semmelweis első magyar életrajzírója volt.

Semmelweis kevés híve közül – közvetlen halála után – Kugelman hannoveri nőorvos – célozva az „anyák megmentőjére” – a következőket mondta:

„Csak nagyon keveseknek jutott osztályrészül, hogy az emberiségnek igaz, nagy és állandó hatású szolgálatot tehessen, és a világ – kevés kivétellel – jótevőit mindig keresztre feszítette vagy elégette.” Semmelweis krisztusi életet élt. Élvezhette a megmentett anyák szeretetét, ugyanakkor elárulták, meghazudtolták, keresztre nem feszítették, de szabályosan agyonverték, halála után néhány tanítványa, híve tanításait elterjesztette az egész földön, győzelemre vitte.

Semmelweis rövid, de gazdag és tanulságos, küzdelmes életet élt. A haladást képviselő Semmelweis életében elbukott a maradisággal szemben, de a haladás – mint örök érvényű igazság – végül mindig utat talál magának. Vannak szerencsések, akik a haladás apostolaiként már életükben a visszahúzókat, a maradiákat fölé tudnak kerekedni. A Markusovszky Kórház esetében ilyen szerencsés vezető volt Pető Ernő, akit a megyei kórház építése kapcsán megvádoltak azzal, hogy a Gyöngyösbe önti a pénzt, hogy megalomániás. Pető Ernő a jövőbe látott, briliáns érvelésével felépíttette Szombathelyen Közép-Európa legmodernebb kórházát, sikerült legyőznie ellenfeleit.

Napjainkban egyelőre még azon vitatkozunk, hogy ki képviseli a haladást, kinek a nézetei nem felelnek meg a kor követelményeinek. De nemcsak intézményi szinten nem kristályosodtak ki tisztán a teendők, az országos politika szintjén is vannak az egészségügy jövőjét illető kérdésekben nézeteltérések. Sajnos ma nincs zseniális Semmelweisünk, nincs jövőbe látó Pető Ernőnk, s mégis lépniük kell, az egészségügy átalakítása egy napot sem várathat magára. Azt viszont Semmelweis élete is példázza, hogy a megújulás, minden jobbításra való törekvés rengeteg munkával, küzdelemmel, átmeneti kudarcokkal, meg nem értettséggel is jár. Ennek ellenére valakinek, valakiknek ezt a munkát fel kell vállalni, amelyért cserébe sok jót nem várhatnak. Elárulják, meghazudtolják őket, mint Semmelweist. Talán keresztre nem feszítik őket, mint Krisztust, talán agyon nem verik őket, mint tették Semmelweis Ignáccal, de feltételezhetően megdicsőülni sem fognak. De néhányan meggyőződésből, sokan a pozíciójukból adódó kényszerűségből lépni fognak, mert már nem lehet az egészségügy átalakítását tovább halogatni. A cselekedni kívánó, tetterre kész erőknél Semmelweis élete, küzdelmei adjanak példát, biztatást, hogy a jó ügy végül diadalmaskodni fog, mert ez szolgálja az ország, Vas megye, Szombathely polgárainak, a betegeknek az érdekét.

Dr. Zoltán Tibor-emlékülés

Urológiai Sebészeti Osztály

2004. szeptember 3.

Molnár István

Az Urológiai Sebészeti Osztály története

Szombathelyen az urológiai szakellátás 1942-ben vette kezdetét, amikor dr. Zoltán Tibor Marosvásárhelyről került ide, s megalakult vidéken az első urológiai osztály 20 ágygal. Ezt megelőzően a szakma alapjait Noszkay professzorral együtt – kivel életre szóló barátság szövődött – a Szent János Kórházban Rihmer professzor mellett volt módja elsajátítani.

Abban az időben az osztály önálló műtővel még nem rendelkezett, elhelyezése és ellátása is igen szerény volt. Az 1944-ben kialakított 40 ágygal szervezetileg is függetlenné vált az urológia. Az első beosztott orvos dr. Németh János 1945-ben lépett be, később 1956-ban a szolnoki kórházban vette át az urológiai osztály vezetését. Ugyancsak erről az osztályról került ki később dr. Megyeri István, a veszprémi, dr. Eső Ernő az ajkai kórház urológiai osztályának élére. Kórházi főorvosként tevékenykedett még dr. Halmai Tibor, a MÁV-szakrendelőben pedig dr. Torjay Valter dolgozott.

Az ágyak száma 1951-ben 50-re, majd 1954-ben 70-re emelkedtek, mikor az osztály a volt Emberbaráti Kórházba költözött.

A kórházi rekonstrukció egyik első lépése az akkori rendelőintézet (korábban Fehérkereszt Gyermekkorház, illetve Apácalak) átalakítása volt. A Fehérkereszt Egylet gyermekkorházát, mely a mai urológia épületének az alapját képezi, 1910-ben adták át. Az első világháború után a Fehérkereszt Egylet anyagi nehézségekkel küzdött, ezért 1923-ban az épület a megye kezelésébe került, és az annunciáta apácák klauzurája mellett orvosi ebédlő, könyvtár, kápolna került itt elhelyezésre. A második világháború után az épületben megyei rendelőintézetet alakítottak ki, majd 1968-ban a került ide az urológiai osztály, ahol is korszerű elhelyezést nyert egy asepticus és egy septicus, később kialakított endoscopos műtővel, korszerű kiszolgáló helyiségekkel és postoperatív szobával.

Zoltán dr. megteremtette a korszerű műszerpark alapjait. Több műtéti és diagnosztikus eljárást hazánkban az elsők között végzett. A hazai urológia egyik nagy öregjeként 1975-ben ment nyugdíjba. Az urológia fejlődésében felismerte a helyes irányt, és ennek megfelelő magas színvonalon dolgozott az osztály.

Rendszeresen találkozott barátjával, Noszkay professzorral hol a János Kórházban, hol Szombathelyen, hol Zoltán főorvos balatoni nyaralójában, megbeszélve szakmai tapasztalataikat.

A budapesti urológiai klinika vezető munkatársai is több alkalommal meg-

látogatták az osztályt. A szombathelyi urológiai osztály a dunántúli szakellátás egyik vezető központjává vált.

Zoltán főorvos nyugdíjazása után az osztályt 13 éven át dr. Vecsey Dénes vezette, aki a soproni urológiai osztály éléről került kórházunkba. A tudományos munka fellendítésében komoly érdemei voltak, és az országban az elsők között szervezte meg a daganatos betegek rendszeres, protokoll szerinti chemotherapiás, cytostaticus kezelését. Az osztály műszerparkja is gazdagodott ebben az időben. Behatóan foglalkozott a szövetragasztó urológiai sebészeti alkalmazásával, illetve a prostatectomia kapcsán a vérzés, thrombosis prophylaxis kérdésével.

A magyar és osztrák urológus társaságok együttes ülésének egyik kezdeményezője, az első rendezvény szervezője volt.

Az osztály vezetését 1988-ban e sorok írója vette át, s a budapesti Péterffy Kórházban, illetve Szent János Kórházban Gyarmathy főorvos, illetve Wabrosch professzor mellett szerzett tapasztalataimat igyekeztem hasznosítani. Az osztály uroonkológiai, sebészeti tevékenysége kiszélesedett, a radikális tumorsebészet szempontjainak megfelelően bevezetésre került a retroperitonealis lymphadenectomia, radikális nephrectomia, a cystectomy. Az endourológiai tevékenység napi rutinná vált.

Új profilként bevezetésre kerültek húgycsőplasticai műtétek és vizelet incontinentia megszüntetését szolgáló műtéti eljárások. A vidéki osztályok közül az elsők között vezettük be a vese- és ureterkövek extracorporalis zúzását. Az országban az elsők között rendelkezünk önálló UH-készülékkel és korszerű képerősítővel, mely a szakmai munkához jelentős segítséget nyújtott. 1993-ban önálló korszerű endoscopos műtő kialakítására került sor, mely tovább javította a feltételeket.

Az osztály alapításának 50. évfordulóját a Magyar Urológus Társaság kihelyezett ülése keretében ünnepelte, mikor szakmai tevékenységünk teljes spektruma bemutatásra került. A magyar urológia történetében egyedülálló módon az alapítás 50. évfordulóját együtt ünnepelhettük az alapító Zoltán főorvossal.

Az elkövetkező években került Badenbe, és vált az ottani osztály megbecsült dolgozójává dr. Catomio István. Dr. Szigeti András a MÁV Rendelőintézetben főorvosi, később igazgatói kinevezést kapott.

A környező megyék urológusaival kialakított szakmai kapcsolatot szorosabbá tette, gazdagította az osztályok közti sportvetélkedők megszervezése Vasszécsenyben, mely hagyományossá vált, és kerete, tartalma egyre szélesedik. Az Urológusok Országos Teniszversenyének lebonyolítására szintén lehetőségünk nyílt.

1999-ben az osztály életében elvi kérdésekhez köthető, átmeneti zavarok jelentkeztek, melyek mára tisztázódtak. Az osztály alapvetően a régi szervezeti rend és elvek szerint működik jelenleg is.

Az osztály vezetésére 2001 májusától dr. Engert Zoltán Vendel kandidátus kapott megbízást, aki az Orvostovábbképző Intézetben, illetve a Honvédkórházban szerzett gyakorlatával gazdagította az osztály korábbi tevékenységét, ezzel hozzájárulva a szakmai munka színvonalának további emeléséhez. Az uroonkológiai műtéti tevékenység tovább bővült. Új profilként hólyagpótló műtétek kerültek bevezetésre. Az ureteroscopia napi gyakorlattá vált, köszönhetően annak, hogy az osztályos műszerpark cseréjében, modernizálásában jelentős előrelépés történt. Az osztály tevékenysége elismeréseként akkreditációt kapott a szakorvosképzésben.

Jelenleg az osztályon 34 ágyon az osztályvezető mellett egy főorvos, két adjunktus, két alorvos és egy szakorvosjelölt dolgozik, és biztosítják a megyei rendelőintézet urológiai és andrológiai szakrendelés munkáját is.

Az urológiai osztály a szakmai munka mellett figyelemreméltó tudományos tevékenységet is végez. Bel- és külföldi tudományos rendezvényeken rendszeres előadásokkal szerepeltünk, és az osztály megalakulása óta bel- és külföldi folyóiratokban napjainkig 158 közlemény jelent meg.

Molnár István

Zoltán főorvos életútja

Dr. Zoltán Tibor Debrecenben született 1908. január 16-án. Elemi és középiskoláit Nyíregyházán, felsőfokú tanulmányait a Debreceni Magyar Királyi Gróf Tisza István Tudományegyetemen végezte 1926-tól 1932-ig. 1932-től 1934-ig a Debreceni Sebészeti Klinikán Hüttl Tivadar professzor mellett végzi sebészeti gyakorlatát. 1934-ben műtősebész, 1936-ban urológiai szakvizsgát tesz. 1936-37 között a Marosvásárhelyi Városi Kórház sebészetének alorvosa. 1937-42 között Budapesten először a Szent János Közkórház urológiai osztályán Rhimer professzor, majd a Szent Rókus Központi Kórház III. Sz. Sebészeti Osztályán Abál Ferenc egyetemi magántanár mellett dolgozik. Volt kitől elsajátítani az urológiai sebészet szakmai fortélyait. És élt is a lehetőséggel, kiváló urológus lett.

1942-ben a minisztérium két önálló urológiai sebészeti osztály létesítését rendeli el Kassán, illetve Szombathelyen. Zoltán dr. mindkét helyre meghívást kapott osztályvezető főorvosi állás betöltésére, a szombathelyi ajánlatot fogadta el. Ezzel megalakult az első vidéki urológiai osztály 20 ágygal, mely később 40, 50, majd 1954-ben 70 ágyra emelkedett. Ebben az időben csak a pesti Urológiai Klinika, illetve a Szent János Kórház Urológiai Osztálya volt nagyobb ágyszámú.

A szemészetben, a fül-orr-gégészetben és a nőgyógyászatban túli „nagysebészet”-ről tehát először az urológia válik le, amelyet aztán követ a 40-es és 50-es években a mellkassebészet, a traumatológia, az ortopédia, az arc-, állcsont- és szájsebészet, majd több évtized után az idegsebészet. És a „nagysebészetet” művelő Pető Ernő ahelyett, hogy ellene lenne az új sebészeti szakmák megteremtésének, igazgatóként meggyőző támogatója az új osztályok kialakításának.

Zoltán főorvos a kórházban, de országosan is elismert szaktekintélynek számított, több éven keresztül a kórház Szakszervezeti Bizottságának elnöke volt. 1975-ben ment nyugdíjba. Tanítványaival ezután is szoros kapcsolatot tartott, de már több időt tudott szentelni szenvedélyének, a vadászatnak.

1992-ben még együtt ünnepelhettük vele az osztály alapításának 50. évfordulóját, amikor a megyei önkormányzat kitüntetését és a kórház emléktábláját vehette át. 1992 novemberében távozott az élők sorából a hazai urológia „nagy öregje”, emblemikus alakja, a korabeli urológiai szakma néhány jeles képviselőjének tanítómestere. Maradandót alkotott, megteremtette vidéken az elsők között az urológiai szakellátást.

Pánykó Éva

Emlékeim dr. Zoltán Tiborról

Kilenc évig volt szerencsém dr. Zoltán Tibor főorvossal együtt dolgozni. Szegedi ötödéves orvostanhallgató koromban több hónapot töltöttem el a kórház Urológiai Osztályán. Urológus állást kerestem. Szegedi kollégáim Szombathelyt ajánlották, mivel tudták, hogy pápai vagyok, de figyelmeztettek, hogy dr. Zoltán Tibor szigorú főnök. Ismeretlenül felkerestem a szombathelyi urológiai osztályt, és dr. Zoltán Tibor főorvos – amikor nő létemre megjelentem nála – bizonyára úgy meglepődött szemtelenségemen, hogy felvett az osztályra. Akkor az urológián a főorvos úr mellett velem együtt négy orvos dolgozott. A nővérek között két férfi ápoló is volt az osztályon, egyik közülük Pista, a főápoló.

Dr. Zoltán főorvos reggel 7 óra előtt érkezett Rex nevű vadászkuttyájával. Negyed 9-kor kezdődött az első műtét. A 70 ágyas urológiai osztályt még 20 ágygal tudtuk bővíteni. Szükség is volt rá, mert kezdetben nemcsak a Vas megyei, hanem a szomszéd megyék urológiai betegeit is el kellett látnia a szombathelyi osztálynak.

Az országban kevés urológiai osztály volt, Szombathelyen mi kevés orvossal láttuk el a rengeteg beteget, és végeztük a sok műtétet. A főorvos úr ismerte a betegeket, gyakran lebuktunk, ha előző nap más leleteket mondtunk a viziten a betegekről. Mindenkit tegezett, de ez nem volt visszatetsző. Évente több alkalommal fehér asztal mellett tisztáztuk az esetleges sérelmeket.

1975-ben nyugdíjazása előtt két kollégánk is elhagyta az osztályt, de mi, akik maradtunk, mi is nehezen tudtuk nélküle elképzelni az osztály munkáját. Szomorú volt látni, amikor utolsó műtete után elhagyta a műtőt.

Sok történetet tudnék dr. Zoltán Tibor főorvos úrról mesélni, de a nyomdafestéket nem tűrő szavak helyett fütyülni kellene, és én fütyülni nem tudok. Közismert volt nem szalonképes beszédéről, viszont ezt úgy tette, hogy nem sértett meg sem beteget, sem ápolót és orvoskollégát, valamint más beosztottat sem. Ezt mástól valószínű nem viselték volna el a betegek, a hozzátartozók és a munkatársak sem. Kivételes egyéniség volt.

Nyugdíjba vonulása után is több alkalommal találkoztunk. Elvittük hozzá bemutatni az újonnan érkezett kollégákat és nővéreket is.

1992-ben bekövetkezett halálával egy Nagy Emberrel lett szegényebb a Markusovszky Kórház és az urológus szakma is. Tibor bácsinak (később papa) nagyon sokat köszönhetek, tőle tanultam a betegek és a szakma szeretetét, s a teherbíró képességemet is, amit azóta is kamatoztatok.

Dr. Prugberger József-emlékülés

Tüdőgyógyászati Osztály

2004. szeptember 17.

Lakner László

Dr. karvai Prugberger József életútja

1895. október 13-án született az akkori Vas megyei Muraszombaton. Heten voltak testvérek. Apja dr. Prugberger Vince táblabíró, akit József fia születése utáni évben helyeztek Szombathelyre. Felmenői között Kossuth fogalmazója, két cikluson országgyűlési képviselő, majd 48-as elítélt is szerepelt. Anyja Kolthay Hermin.

Dr. Prugberger József általános és középiskoláit Szombathelyen folytatta, a Premontrei Gimnáziumban érettségizett. Orvosi tanulmányait a királyi magyar Pázmány Péter Tudományegyetemen végezte. Egy éves isonzói frontszolgálat után 1920. július 10-én vette át orvosi oklevelét. 1920-21-között az egyetem III. Sz. Belklinikáján, mint „bejáró orvos”, majd a budapesti államrendőrség kórházában – mint segédorvos – tevékenykedett. 1921 és 1929 között a Budakeszi Erzsébet Királyné Szanatóriumban (ma Korányi Frigyes TBC és Pulmonológiai Intézet) dolgozott, kezdetben kinevezett gyakornokként, segédorvosként, majd 1925-től alorvosként. Közben az OTBI alkalmazottjainak megbízott kezelőorvosa.

1929. november 7-én nevezték ki a szombathelyi kórház Tüdőbetegek Osztálya főorvosának. Az osztály élén a hazai tbc-ellenes küzdelem egyik lelkes fiatal harcosa másodmagával látta el a betegek kezelését és gondozását. A háborúban bombatalálatot kapott tüdőosztály újjáépítésében fizikai munkával is tevékenyen részt vett. A megerőltető munka, éjszakázások aláásták egészségét, régi tbc-s folyamata kiújult, de mellette továbbra is dolgozott.

A diktatúra éveiben, 1952-ben az osztályvezető feladatokat tanítványának, dr. Szvoboda Jenőnek adta át, de mint megyei tüdőgyógyász szakfőorvos a Megyei Gondozóintézet vezetését megtartotta.

1936-ban kötött házasságot, felesége telekesi Török Márta. Négy fiúgyermekük született, dr. Prugberger Tamás jogász, tanszékvezető egyetemi tanár, dr. Prugberger Emil gondozóvezető főorvos, ismert közéleti ember, dr. Prugberger János szülész főorvos és házi orvos Kőszegen, dr. Prugberger László belgyógyász, megyei szakfelügyelő házi orvos Szombathelyen.

Jelentős közleményeket írt, kezdetben a gyermek-, később a felnőtt tbc tárgyköréből publikált. Munkatársai közül több beosztottja – dr. Szóts Albert, dr. Fábsits Imre, dr. Ladányi Jenő, dr. Németh Tibor és dr. Kovács Árpád – nyert főorvosi, illetve intézetvezetői kinevezést. Prugberger József 1951-

ben „Érdemes Orvos” kitüntetésben részesült, majd 1968-ban a „Munka Érdemrend ezüst fokozatát” kapta meg.

Szerény ember volt, aki az embertelen időkben is példás humánus magatartást tanúsított. Kezelte a szegény betegeket, természetes módon mentette kollegája gyermekét.

Kovács Árpád

Emlékeim dr. Prugberger főorvosról

A hippokratészi eskü sorai jutnak eszembe. Idézem: „Aki engem az orvosi tudományokra megtanított, úgy fogom tisztelni, mint saját szüleimet.”

A kórházalapítás 75. évfordulóján tisztelettel és szeretettel adózom tanítómesterem, dr. Prugberger József igazgató főorvos úr emlékének.

Muraszombaton 1895-ben született, de egyéves korától Szombathelyen élt. Itt járt elemi iskolába, és a Premontrei Gimnáziumban érettségizett. Orvosi tanulmányait a Pázmány Péter Tudományegyetem végezte. Frontszolgálat után a belklinikán, majd 1921 és 1929 között Budakeszin az Erzsébet Szanatórium-ban dolgozott. A Jacobeus-műtétet Sebestyén Gyula professzornál tanulta meg. Az újonnan épült Szombathelyi Kórház Tüdőbetegek Osztálya vezető főorvosának 1929-ben nevezték ki. Fiatalos lendülettel, másodmagával fogott a munkához. A kórház korszerű, tágas fekvőkúra teraszokkal épült. A szükséges műszerek beszerzését csak később, menetközben pótolták.

Önálló röntgenberendezéssel, autoklávokkal, többféle töltőkészülékkel, elektrokoagulátorral látták el az osztályt.

A tuberkulózist a fektető-roborálókúra mellett ekkor főként légmell és léghaskezeléssel gyógyították. A hosszú ideig tartó kezelés alatt a tbc-s betegek körében az osztály élén álló főorvos kiegyensúlyozott egyéniségével mindig derűs légkört tudott varázsolni. A látható eredmények hatására az osztály iránti bizalom hamar kialakult.

A betegek fele Zala megyei volt, mert Egerszegen csak a hatvanas években épült tüdőosztály. Szalagétetést nemcsak Vas, Zala, hanem Győr-Moson-Sopron, Veszprém megye betegei részére is rendszeresen végzett. A ritkán alkalmazott thoracoplasticákat a kórház sebészeti osztálya, a baktérium tenyésztéseket a központi laboratórium, a keneteket a tüdőosztály végezte.

Javaslatára önálló tüdősebészet és bronchológiai részleg 1949-ben létesült.

Hallatlan szorgalmával és munkabírásával a szombathelyi tüdőgondozó vezetését is elvállalta. Lelkesen fogott a gondozók szervezéséhez. A már működő sárvári, vasvári gondozók mellett közreműködésével és a Tuberkulózis Ellen Védekező Vasvármegyei Egyesület segítségével 1929 és 1930-ban Körmenen, Celldömölkön új gondozókat avattak.

A két háború között a gondozói hálózat gyakorlatilag kiépült. A háború után csak Szentgotthárdon nyílt egy fiókgondozó. A korszerű phtisiológia meg-

teremtője volt, a kórháznak hosszú időre regionális szerepet biztosított. 1951-ben Érdemes Orvos lett.

A gümőkór gyógyítását az ötvenes években az antituberculoticumok és az új műtéti eljárások gyökeresen átalakították. A légmell-léghaskezelés jelentőségét elveszítette. A tömeges oltások, szűrések bevezetése, a rétegfelvételek, a légzésfunkciós vizsgálatok lehetősége a pulmonológia számára új lendületet adott. A tüdőosztályon a tuberkulózis visszaszorult, a nem tbc-s tüdőmegbetegedések és főleg a tüdődaganatok aránya nőtt meg.

Az osztályvezetői teendőket 1952-ben adjunktusa vette át, aki egyben a kórház igazgatója lett. A Megyei Gondozó vezetését és a megyei szakfőorvosi feladatokat igazgatói ranggal 73 éves koráig, nyugdíjazásáig tartotta meg.

Kiemelkedő szakmai munkájáért a Munka Érdemrend ezüst fokozat kiüntetésben részesült. A gondozó és a kórház kötelékében 1980-ig tovább dolgozott, és 90 évesen hunyt el.

A Markusovszky Kórház posztumusz Pető Ernő-émlékplakettel tüntette ki.

Előadásait, tudományos munkáit mindig gondosan készítette el. Számos jelentős közleményt írt.

Tanítványai közül dr. Szvoboda Jenő a szombathelyi kórház, dr. Németh Tibor a Korányi Szanatórium, dr. Szóts Albert a dobai szanatórium, dr. Fábsits Imre a tapolcai gondozó élére került.

Harmonikus családi életében négy fiúgyermek született, akik közül három orvos és egy jogász egyetemi tanár.

Dr. Prugberger József igazgató főorvos úr életbölcsséggel megáldott, szerény, nagy tudású orvos, a keresztény értékeket elkötelezetten valló, az embertelen időkben a keresztény értékek mentén cselekvő ember volt. A kommunista diktatúra éveiben ért sérelmeit méltósággal viselte el.

Köszönetet mondok a Tüdőgyógyász Társaságnak és a Markusovszky Kórház vezetőségének, hogy tanítómesteremről megemlékezhettem. Úgy érzem, életútja az utódok számára példa lehet, és a múlt idők megbecsülése záloga a kórház további fejlődésének.

Lakner László

Megemlékezés dr. Prugberger Józsefről

1944 végén és 1945 elején nyilas terror uralkodott Magyarországon. Ártatlan embereket hurcoltak náci koncentrációs táborokba, haltak meg gázkamrákban.

A több mint hatvan évvel ezelőtti sötétségben, embertelenségben azok adtak reményt, azok adtak hitet a szebb és boldogabb világ eljövételéhez, akik emberként tudtak és mertek viselkedni. Közéjük tartozott dr. Prugberger József is, aki kimenekítette barátja, főorvostársa, dr. Görög Dénes fiát, Sándort Kőszegre, a missziós házba. Sándor Kőszegen élt 1944-45 vészterhes napjaiban, majd dr. Görög Déneshez méltó tudományos pályát futott be, és jelenleg a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja.

Dr. Prugberger József 1929-ben került Szombathelyre, az új kórház alapító főorvosi karának tagja volt. Budapesten az Erzsébet Királynő Szanatóriumában vált a tuberkulózis elleni küzdelem egyik fiatal szaktekintélyévé. Valójában Szombathelyre hazajött, mivel Vas megyei származású volt. Az egyik legnagyobb osztály irányítására kapott megbízást, és a kor legnehezebben kezelhető betegeinek, a tbc-seknek a sorsa került a kezébe. Családjá mellett a „morbus hungaricus” elleni harc töltötte ki egész életét, a kórház volt a második otthona. Munkáját nagy alázattal, empátiás készséggel végezte. Végtelenül etikus, csendes ember volt, egy hangos szó el nem hagyta az ajkát. Hallatlan szerénysége nagy tudással párosult. Visszahúzó ember volt, mindig a háttérben maradt, a kórtermek csendes és felelősségteljes világában élt. Így lett a kórház „szürke eminenciása”. Ennek ellenére a kórház főorvosi karának egyik meghatározó egyéniségévé vált, népszerű volt, betegei, kollégái és beosztottai szerették, a gyógyítás mestereként tisztelték, aki a gyógyítás mesteriségét művészi rangra tudta emelni. Orvosi munkásságával, tudományos tevékenységével, szervezőkészségével nagyban hozzájárult a kórház jó hírnevének megalapozásához. Megérhette, hogy kiváló tanítványai és saját munkásságának eredményeképpen a tbc-s megbetegedések száma jelentősen csökkent az országos helyzethez hasonlóan Vas megyében is.

Dr. Prugberger József nem olyan ember volt, akiről a szobrászok, a festők, az írók a hőst megmintázzák. Pedig Prugberger főorvos hősies tette szánta el magát, amikor a 11 éves Görög Sándort – mielőtt az egész családot elhurcolták Auschwitzbe – a pokolból kimenekítette Kőszegre. Bizonyára tisztában volt azzal, hogy közben az életét kockáztatja, tettének halálbüntetés lehet a

következménye. De egy pillanatra sem ingott meg, mert orvosként, humanistaként nem tehetett mást, addigi élete alapján nem viselkedhetett másként.

Dr. Prugberger József szerénységét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy minderről az eseményről akkor sem beszélt, amikor már lehetett volna, vagy amikor abból politikai tőkét lehetett volna kovácsolni. Szerencsére néhányan ismerték a történetet, és nem engedték, hogy a feledés homályába merüljön. Sőt a tények valós feltárásával elérték azt, hogy dr. Prugberger József a közelmúltban bekerült a Világ Igazai nagy családjába.

Bizonyára sokan gondolják azt, hogy több mint 60 év után miért beszélünk még mindig Auschwitzról, az ott elpusztult mártírokról, a 60 évvel ezelőtti embertelen világban is tisztességesen és becsületesen élő, gondolkodó és cselekvő emberekről. Sajnos nem feledhetünk, az egészséges szellemiségű többségnek örökké ébernek kell lenni, mert időről időre felbukkannak aljas gondolatok, „ordas eszmék”, amelyeknek nem szabad teret engedni. Ezért is áll ma már a Markusovszky Kórház emlékparkjában – az 1944-45-ben hasonló okok miatt üldözött dr. Pető Ernő szobra mellett – a mártírhalált halt dr. Görög Dénes és az áldozatkész dr. Prugberger József szobra is.

Az emlékparkban áll a három szobor, hogy emlékeztessen, figyelmeztessen bennünket arra a sötét korszakra, amelynek megismétlődésétől meg kell mindenkoron az emberiséget menteni.

Lakner László

Dr. Benda Aranka életútja

2003. november 15. napján, életének 69. évében hosszú, fájdalmas betegségben hunyt el dr. Benda Aranka nyugalmazott tüdőgyógyász gondozóvezető főorvos.

Makón érettségizett, a Szegedi Orvostudományi Egyetemen szerzett orvosi diplomát 1959. szeptember 26-án. Első és egyben utolsó munkahelye a Vas Megyei Markusovszky Kórház, ahol a 11-es huszár úton működő tüdőosztályra nyert kinevezést.

1962 őszén megszerezte a tüdőbetegségek szakorvosa képesítést. Időközben munkahelye az önállóvá vált Tüdőkórház lett, miközben az intézet a 400 tüdőágyon – tüdősebészettel, gyermek-tbc osztályával – Nyugat-Magyarország legnagyobb szakkórházává vált.

Férje dr. László Jenő onkológus főorvos, két gyermekük 1961-ben és 1964-ben született. Ekkor kezdődött súlyos, valamennyi ízületre kiterjedő deformáló sokizületi gyulladása, mely a makacs fájdalom mellett mozgásában egyre kifejezettebben korlátozta. A betegség kezelése, a szövődmények sorozata már nem tette lehetővé a kórházi munkát, ezért 1968 januárjától a Megyei Kórház-Rendelőintézet tüdőgondozójának szakfőorvosa lett.

20 éven át gyógyította, gondozta a szombathelyi járás tüdőbetegeit, abban az időben elsősorban a tuberkulózisban megbetegedetteket. Szakmailag kitűnően felkészült, a betegeit jól ismerő, a szociális problémákat is megoldani kész kiváló kolléga volt dr. Benda Aranka.

Derűs, mosolygós, fáradhatatlan orvos, akinek betegség által korlátozott életének értelmét a betegek gyógyítása jelentette. Aranka doktornőnek hívták, talán nem is tudta mindenki az igazi teljes nevét. Ezzel a bizalmas megszólítással csak azt az embert tisztelik meg, akiben érzik az emberek szeretetét, az empátiát, a gyógyítani akarást.

Benda Aranka doktornő tevékeny és sikeres résztvevője volt annak a harcnak, melyet a magyar népbetegség, a tuberkulózis megfékezése érdekében folytatott az ország orvostársadalma. Fontos szerepe volt abban, hogy a járvány megfékezése mellett a betegek hozzájussanak a szükséges gyógyszerekhez, kórházi, orvosi ellátáshoz, szociális problémáik megoldásához. Kollégái tisztelték, szerették, tapasztalatait szívesen átvették.

30 évi orvosi munka után az előrehaladott betegség nyugállományba kényszerítette. A betegség szövődményei miatt ismételt fájdalmas műtétek

következtek, melyek tétlenségre kárhoztatták az élénk, mozgékony, derűs asszonyt.

Türelmesen viselt betegségének utolsó heteit kórházunkban töltötte. Orvosai, ápolói már segíteni nem tudtak, csak enyhíteni, elviselhetővé tenni tartalmas életének méltatlanul gyötrelmes napjait.

Lakner László

A tbc elleni küzdelem kezdetei Vas megyében

Vas megyében, Szombathelyen hivatalosan 1903. március 1-jén alakult meg a Tuberkulózis Ellen Védekező Vasvármegyei Egyesület, röviden a TEVVE. Dr. Fáy Aladár, az 1920-as években a tbc elleni küzdelem országos kormánybiztosa néhány évtizeddel később a következőket írta az elmúlt századelő társadalmi körülményeiről, az Egyesület megalakulásáról: „A tuberkulózis elleni védekezésre nehéz volt megszervezni Magyarországot, a nagy tömeg érzéketlen volt, mint egy kőpiramis és fukar, mint Moliere híres embere. Legelőször szervezkedett meg erre az ember- és nemzetvédő harcra az ország legmíveltebb részének, a Dunántúlnak intelligens közönsége, és a tüdővész elleni harcnak legizmosabb társadalmi szervezete volt a Tbc Elleni Védekező Dunántúli Szövetség. Ennek az erőteljes koncertnek első hegedűse volt a Tuberkulózis Ellen Védekező Vasvármegyei Egyesület.”

Az 1900-as évek elején Európában – Lengyelország mellett – Magyarországon volt arányaiban legmagasabb a tbc fertőzöttség. Nem véletlen nevezték a betegséget „morbus hungaricus”-nak. A huszadik század elején tízezer lakosra 35 tbc-s halálozás jutott, amely a Nagy-Magyarország területén 50 ezer halálesetet jelentett. Negyedszázad múlva a tízezer lakosra jutó tbc-halálozás 24 esetre csökkent, amely a Trianoni Magyarországon 20 ezer halálesetet tett ki, és még mindig kétszerese volt az európai átlag tbc-halálozásnak.

Az országban elsőként Vas megyében indult el a tuberkulózis elleni civil mozgalom. Ebben szerepet játszhatott egyrészt az a tény, hogy az országban Vas megyében volt a legmagasabb a tbc-fertőzöttség, másrészt az a körülmény, hogy Bezerédj István alispán – később Vasvármegye főispánja – közeli barátságban volt dr. Korányi Frigyessel, a tuberkulózis elleni küzdelem legkiválóbb hazai orvosgyógyászával. Nyilván ez utóbbi is közrejátszott abban, hogy az egyesület első elnöke Bezerédj István lett, de tiszteletbeli elnökké választották dr. Korányi Frigyest is. Sőt az egyesület tiszteletbeli tagja lett az Erzsébet Királyné Szanatórium igazgatója, dr. Kuthy Dezső egyetemi magántanár is. Ez utóbbi körülmény miatt olyan szoros kapcsolat alakult ki a megye és az Erzsébet Királyné Szanatórium között, hogy az intézmény a vasvármegyei tbc elleni küzdelem szakmai hátterét is biztosította. Így került Szombathelyre az 1929-ben átadott megyei kórház 113 ágyas tüdőgyógyászati osztályának élére – osztályvezető főorvosi beosztásba – dr. Prugberger József, az Erzsébet Királyné Szanatórium kiváló orvosa, aki az ötvenes és hatvanas évek-

ben a megyei tüdőgondozó élén kamatoztatta kiváló szakmai tudását és szervező képességét. Örökébe tanítványa, dr. Kovács Árpád lépett, akinek a nevéhez fűződik a komplex szűrések bevezetése, amely többek között lehetővé tette Szombathelyen a nephrológiai ellátás alapjainak lerakását, majd dinamikus fejlődését.

Az alapszabály szerint az egyesület fő célja az volt, hogy célszerű intézkedésekkel meggátolja a tüdővész terjedését. Ennek érdekében anyagi segélyben részesítette a szegény tuberkulózisban szenvedő betegeket, a hozzátartozókat óvta a fertőzéstől. Az egyesület orvosa, dr. Mezihradszky Kálmán által vezetett Egészségügyi Bizottság javaslatára az egyesület kezdeményezte Szombathely és Kőszeg város köztisztasági szabályrendeletének felülvizsgálatát és módosítását, s azt követően mindkét városban megtiltották a köpködést az utcákon. Dr. Mezihradszky Kálmán és dr. Strehlinger Hermann, az egyesület választmányának tagja járási székhelyeken szervezett tanítói gyűléseken ismeretterjesztő előadásokat tartottak. Az első évben az egyesület ezer példányban nyomtatta ki a Tuberkulózis című szaklapot, s azt eljuttatta a megye valamennyi községe és iskolája számára. 1904-ben a Gyermekvédelem című lapban Tuberkulózis címmel rovatot kaptak a tbc elleni küzdelem hívei.

Az egyesület működését a kezdeti években elsősorban a tagdíjak, adományok, a különböző jótékonyági rendezvények bevételei – később jelentős állami és önkormányzati támogatások – fedezték. A jótékonyági rendezvények szervezése az egyesület Hölgybizottságának a feladata volt. Ezek közül a rendezvények közül minden évben a legjelentősebb volt a jurátus bál. A Hölgybizottság elnöki tisztét az első két év után a rendkívül agilis – a Gyermekkórházat létrehozó Fehér Kereszt Egylet alapításában és működésében is jelentős szerepet vállaló – Szegedi Györgyné bárónő töltötte be, akinek örökébe később leánya, Szegedi Gina, a megyei kórház alapításában nagy érdemeket szerzett dr. Pető Ernő felesége lépett.

A Tuberkulózis Ellen Védekező Vasvármegyei Egyesület legkomolyabb vállalkozásaként azt tervezte, hogy a gyógyítható, szegénysorsú tuberkulotikus betegek számára vármegyei szanatóriumot létesít. Ez az elhatározás annyira komoly volt, hogy már a telket is kinézték Velemben, sőt Velem község már ingyen követ és fuvar fel is ajánlott a népszanatórium létesítéséhez.

Az anyagi lehetőségek azonban a szanatórium létesítését nem tették lehetővé. Ezt követően az egyesület a rendelkezésre álló anyagi feltételeknek megfelelően módosította elképzeléseit, s úgy határozott, hogy először Szombathelyen, majd a járási székhelyeken diszpanzereket, tüdőgondozókat létesít és működtet.

A szombathelyi diszpanzer 1906-ban nyitotta meg kapuit. Az intézmény

orvosi feladatait 1937-ig dr. Feldmann Bódog látta el. A szakdolgozói teendőket Machalek Adél „vöröskeresztes néne” végezte. A gondozó ellátta a tbc-s betegek és családjuk egészségügyi felügyeletét, felvállalta a tbc-vel való fertőzés csökkentését, megakadályozását. Az egyesület fenntartásában 1911-ben Sárváron, 1928-ban Vasváron, 1929-ben Körmenten és 1930-ban Celldömölkön létesült tüdőgondozó.

Dr. Feldmann Bódog és Gerlits Sándor, az egyesület nagy munkabírású és szervezőképességű, lelkes titkára javaslatára a Tuberkulózis Ellen Védő Vasvármegyei Egyesület 1908-ban újabb intézménnyel gyarapodott, létrehozta az erdei iskolát, a „szabadleégi oktatás” intézményét. A szervezeti szabályzat szerint az intézmény célja volt „a tuberkulózisra hajlamos, illetve a tbc-s beteg környezetében élő, gyenge, vérszegény tanköteles korú gyermekeket az erdei üde és napfényes levegőn és erőteljes – napi ötszöri – táplálék mellett megedzeni, szervezetüket erősíteni, ellenállóképességüket növelni, és velük a tisztaságot és a tiszta levegőt megkedveltetni, a tuberkulózis elleni védekezést megismertetni, továbbá a rendszeres foglalkoztatás és oktatás által szellemi és erkölcsi képésüket előmozdítani.”

Az intézmény kezdetben csak nyáron – két hónapon keresztül – volt képes reggel 6 órától este 6 óráig 30 gyermeket fogadni. Később bővítéssel a nyári hónapokban további 20 gyermeknek internátusi lehetőséget is tudtak biztosítani. 1911-ben kapott az Erdei Iskola nyilvános elemi iskolai jogosítványt. Az épület téliesítésének hiányában az oktatás május 15-től október 15-ig tartott.

Az egyesület dédelgetett álma volt egy 200 fős gyermekotthon létesítése a megyében. Duka, Vasvörösvár és Szombathely ajánlata közül az egyesület a szombathelyit fogadta el. Azonban az első világháború és az azt követő trianoni békeszerződés megpróbáltatásai miatt az ország gazdaságilag olyan mélypontra jutott, amely nemhogy a tervezett gyermekotthon felépítését nem tette lehetővé, de évekig a szombathelyi diszpanzer és az Erdei Iskola is szüneteltette tevékenységét. Az 1920-as évekre került az egyesület olyan helyzetbe, hogy mindkét intézmény újból megkezdhette munkáját. Sőt 1926-ban sikerült az Erdei Iskolát téliesíteni, továbbá 30 férőhellyel bővítették az internátusi lehetőségeket. Ettől kezdve az Erdei Iskola télen és nyáron is működött.

Az egyesület kiemelkedő érdeme, hogy a tbc elleni civil mozgalmat először kiterjesztette a Dunántúlra, majd az egész ország területére.

1907. április 1-jén Szombathely székhellyel megalakult a Tbc Elleni Védő Dunántúli Szövetség. 1907. április 2-i szombathelyi nagygyűlésén a szövetség kezdeményezte az országos szövetség létrehozását abból a célból, hogy megszervezze az egységes tbc elleni küzdelmet, és kidolgozza a tbc le-

küzdésére alkalmas módszereket. A nagygyűlésen javaslat született a nyílt tbc-s esetek kötelező bejelentésére, továbbá javaslat hangzott el közhelyeken a köpködés korlátozására. A dunántúli szövetség indítványozta a Közoktatásügyi Minisztérium felé tuberkulózissal kapcsolatos kérdéskörben ismeretterjesztő előadások tartását elemi- és középiskolákban.

Négy évvel később, 1911. március 11-én megalakult a Tbc Elleni Védekező Országos Liga. Tehát az 1903-ban Szombathelyen elültetett facsemete hatalmas fává terebélyesedett.

Az 1930-as években a társadalmi szervezetek tevékenysége kezdett háttérbe szorulni. A tüdőgondozók szervezése és működtetése állami feladattá vált. A Tuberkulózis Ellen Védekező Vasvármegyei Egyesület hatáskörét Szombathelyen 1938. január 1-jén a város vette át.

A Tuberkulózis Ellen Védekező Vasvármegyei Egyesület 25 éves jubileumán, 1928-ban dr. Fáy Aladár a következőket írta: „Az öreg TEVVE haladjon tovább előre a magyar közélet pusztáján, egyenesen a cél felé, amíg csak el nem jut az ígéret földjére, a tüdővészmentes magyar oázisba.”

A TEVVE sajnos nem jutott el a „tüdővészmentes magyar oázisba”, de az egyesület alapítói, tagjai – Bezerédj István, dr. Korányi Frigyes, dr. Kuthy Dezső, Gerlits Sándor, dr. Feldmenn Bódog, dr. Mezihradszky Kálmán, dr. Strehlinger Hermann, Szegedi Györgyné, dr. Pető Ernőné Szegedi Gina, Machalek Adél és sokan mások is – hozzájárultak ahhoz, hogy a tbc fertőzöttség országos viszonylatban a megyék rangsorát tekintve egyik legalacsonyabb értékre csökkent Vas megyében. Természetesen ebben elévülhetetlen érdemeik voltak az orvoselődöknek és a mai tüdőgyógyászoknak, valamint a szakdolgozóknak, a diszpanzerek örökébe lépett szombathelyi, celldömölki, körmendi, sárvári és szentgotthárdi tüdőgondozóknak is.

Gautier Barna

A hegyfalui tüdőgyógyintézet története (1949-2001)

Ötven év – egy emberöltő – az egyén életében is meghatározó esemény-sort jelent. Történetünkben ez az ötven év egy orvosi szakterület, a tüdőgyógyászat fejlődését, küzdelmeit, sikereit, majd útkeresését jelenti. Öszeállításunk ennek az ötven évnek állít emléket a teljesség igénye nélkül. Emléket állít azoknak az orvosoknak, ápolónővéreknek, műszaki és hivatali alkalmazottnak, akik vállalták a II. világháború után elsőként felépült szanatóriumban a tuberkulózisnak, ennek a magyar népbetegségnek a gyógyítását, felszámolását. A feladat teljesítése után keresték és megtalálták az új, korszerű pulmonológia adta feladatokat, lehetőségeket.

A hegyfalui kastélyt 1841-ben a Szentgyörgyi-Horváth család építtette, amikor leányuk férjhez ment Széchenyi Gáborhoz. Ugyanarról a családról van szó, melynek tulajdona volt a „Horváth-kert Budán” és az a patinás épület, ahol a füredi Anna-bálokat rendezik a serdülő szép lányok és büszke szüleik öröme.

1902-1932 között bérlőként a Sugár család gazdálkodott a birtokon, majd báró Gerliczy Félix és családja lakta a kastélyt. Anyagi nehézségeik miatt a kastélyt 1944-ben elárverezték. Az új tulajdonos, bizonyos Sorg építésmérnök még ebben az évben eladta a kastélyt az OTI-nak. 1946-ig katonai raktárként használták.

1946-tól 1949-ig a GYOSZ (Gyáripárosok Országos Szövetsége) támogatásával felépül az első tüdőszanatórium a kastélyhoz kapcsolódóan. A 200 ágyas pavilon mellett a személyzet részére kétemeletes 28 lakásos korszerű lakóépületet is felhúztak.

1949. június 2-án 100 ágygal megnyílik a háború után felépített első új tüdőszanatórium a tbc-s betegek részére.

Az 1949-1957 közötti időszak

Az intézet első igazgatója Katona László volt, akit Seri István követett. Ekkor 200 férfi és 50 női tbc-s beteget ápoltak. Szervezési okokból 1951-től csak férfibetegek nyertek felvételt. A betegeket elsősorban az OTI utalta be Budapestről. A rendelkezésre álló gyógyszerek a PAS (paraaminosalicylosav), s a Thiomicid voltak.

Csak 1952 májusától lehetett hozzájutni az akkor felfedezett Isonicidhez. Streptomycint a „betegbizottság” engedélyezte a jó magaviseletű betegeknek. Ehhez tudni kell, hogy csak gyógyítható betegeket volt szabad felvenni. A súlyos, infaust esetek nem kerülhettek be a kórházba. Ebben az időszakban Szombathelyen, Kőszegen működött felnőtt tüdőbetegeket ellátó osztály, míg Szentgotthárdon „iskolaszanatórium”, Szombathelyen az „Erdei iskola” látta el a fiatalkorúakat. Zala megye betegeit is Vas megyében ápolták 1964-ig.

A Hegyfalun működő intézet meghatározó szakmai vezetője a magyar tüdőgyógyászat ismert egyénisége, Fauszt Imre igazgató főorvos lett, akit még a 70-es években is példaként emlegettek az intézet dolgozói. 1953-tól 1957-ig vezette a szanatóriumot, amely ekkor már országos hírűvé vált.

A kornak megfelelő színvonalú volt a radiológia, laboratórium tbc-tenyésztéssel is foglalkozó mikrobiológiai részleggel. Rendszeres tüdősebész, bronchológus-gégész konzílium történt. Külön fogorvosa volt az intézetnek a tüdőbetegek részére.

Jól felszerelt orvosi könyvtárban francia, német, angol, orosz nyelvű folyóiratokat találhattak az olvasók a magyar szakirodalom mellett. Az első 8 évben 54 tudományos közlemény került ki az intézet orvosainak tollából.

Már 1949-ben megrendezik az első országos tüdőgyógyász kongresszust, amelyen a tüdősebészek is részt vettek.

Az átlagos ápolási idő kezdetben 52 nap volt, amely később 90, majd 120 napra emelkedett. A már említett betegválogatás miatt halálozás évente csak néhány esetben fordult elő.

Az egészségnevelés, betegvezetés szolgálatában könyvtár, mozi, kultúr-csoport, vezetékes rádió, munkaterápiás lehetőség töltötte ki a hosszú ápolás alatt a betegek idejét.

Az 1957-1965 közötti időszak

Ebben az időszakban Vas megyében 800 tüdőágy volt. 1953-ban Vas megye tulajdonába került az intézet, amely kiegyensúlyozott gazdálkodással a kor színvonalán működött. Tovább fejlődött a radiológia, saját bronchológiát alakítottak ki, rendszeres volt a belgyógyász konzílium. Az intézetet Marczinkievics Andor vezette, Hunyadi Géza, Kováts Medárd, a Fajnor házaspár, Koppány György és Kuchár Ferenc kollégák segítették a betegellátást.

Az 1965-1973 közötti időszak

A tuberkulózis epidemiológiai helyzete a célratörő szervezeti, anyagi tá-

mogatás mellett jelentősen javult, rendelkezésre álltak a korszerű gyógyszerek, a kiépített tüdőgondozói hálózat mellett országosan 14 ezer kórházi ágy állt a tbc elleni küzdelem szolgálatában. A járványügyi adatok indokoltta teszik a szervezett leépítést, új feladatokat keres a szakma, kormányrendelet jelenik meg (1970) a „pulmonológiai átállásról”. Cél az aszpecifikus, mai szóhasználatlaltal a COPD-s és tüdő tumoros betegek ellátása. Ebben az időszakban Simon-kay Ferenc vezette a Megyei Tüdőgyógyintézetet. Az országos körülmények ismeretében nem csoda, hogy csökkent a beutalt betegek száma, átmenetileg szociális ellátást végez a kórház. A megye egészségügyi vezetésének el kellett döntenie, melyik intézet maradjon meg, megfelelő fejlesztés mellett kellett centralizáltan biztosítani a megye tüdőbetegeinek korszerű kivizsgálását és kezelését. Ekkor került sor a szentgotthárdi tüdőszanatórium átszervezésére (rehabilitációs profilra), illetve a Markusovszky Kórház és a volt Tüdő kórház ágyait átszervezték. Szombathelyen a mellkassebészeti ellátás maradt, a pulmonológiai bázisintézet a szakmai döntés értelmében Hegyfalu lett.

Az 1974-1996 közötti időszak

A pulmonológiai átállás első évében 5 (öt) orvos dolgozott a 250 ágyas kórházban, 600 beteget kezeltek. A felszerelés nagyrészt elavult, az intézet híre kedvezőtlen, a betegek félnek a vidéki intézetbe történő beutalástól.

Kórházigazgató ebben a 2 évtizedben Gautier Barna, akinek vezetése alatt a tüdőgyógyintézet az ország egyik legjobb hírű és szakmai színvonalú szakkórházává fejlődik. Ebben természetesen fontos szerepe volt Vas megye egészségügyi vezetésének, amely biztosította az orvoslétszám fejlesztését (1990-ben 14 orvosa volt a kórháznak), a korszerű műszerpark beszerzését. Ekkorra alakul ki a modern bronchológia, kardiorespiratórikus laboratórium, fizioterápia, központi oxigén- és szívdrendszer minden kórteremben, korszerű radiológia, citológiai, vérgáz és klinikai laboratórium. Modernizált hotelszolgáltatás (fűtés, kis kórtermek fürdőszobákkal, korszerű étellemezési rendszer) állt a betegek rendelkezésére.

Teniszpálya, üdülőház is volt a Répce-folyó partján.

A szakmai fejlődéshez szükség volt az Országos Korányi Intézet és a Tüdőgyógyász Társaság figyelmére, segítségére. Hutás Imre, Schweiger Ottó, Böszörményi N. György és sokan mások tanácsaikkal, személyes közreműködésükkel támogatták a vidéki intézet fejlődését.

A kórház hazai kongresszusokat rendez Hegyfalun, Bükfürdőn, Szombathelyen, Körmenten. Orvosai külföldi kongresszusokon szerepelnek, Lipcsében, Prágában, Újvidéken, Portorozban, Salso Maggioreban, Berlinben, Klagenfurtban, Bad Berkában. Külföldi társasági kapcsolatok alapítója és közreműködője

volt az intézet az Alpok-Adria-Pannon Tüdőgyógyász Társaságnak. Kölcsönös szakembercserre vált lehetővé Szlovéniával és az NDK-val. Közlemények, referátumok jelennek meg hazai és külföldi lapokban.

A hegyfalui Tüdőgyógyintézet orvosai a későbbiekben osztályvezető főorvosi, tüdőgondozó vezető főorvosi, kórházigazgatói állásokat töltöttek és töltenek be a mai napig eredményesen.

Az 1996-2001 közötti időszak

A magyar egészségügy elhúzódó válsága elérte az addig önálló szakkórházat is. Egy év alatt 9 orvos hagyta el az intézetet. 1999-ben az intézményt integrálták a szombathelyi Markusovszky Kórházhoz. A várt gazdasági fellendülés elmaradt, az anyaintézet is nehézségekkel küzdött. A kórház igazgatója ebben az időszakban Balogh József volt.

2001-ben az „aktív” pulmonológiai osztályt áthelyezték Szombathelyre, 3 orvos maradt Hegyfalun.

2002-ben a maradék 80 krónikus tüdőgyógyászati ágyat is a megyeszékhelyre telepítették át.

2005-ben a hegyfalui tüdőszanatóriumban a Vas Megyei Önkormányzat 300 millió forintos állami támogatással Idősek Otthonát alakított ki.

*Végszó**

„... Ami kezdődik, annak vége is van, ez a természet rendje. A kezdetnek örülünk, reménnyel, bizakodással fogunk neki, a vég az már szomorú, valami befejeződik, és nem kezdődik többé.”

„... A betegség elleni küzdelem nem egyes apostolok egyéni elgondolása és vágya, hanem céltudatos terv.”

---

* Idézet Kováts Ferenc senior tüdőgyógyász professzor „Völgyből a hegyre, egy orvosprofesszor visszaemlékezései” című könyvéből, mely 2000-ben jelent meg.

Dr. Koppány Károly-emlékülés

Bőrgyógyászati Osztály

2004. október 22.

Nagy Éva

A Bőrgyógyászati Osztály múltja

A bőrgyógyászat kezdetei Vas megyében 1925-re nyúlnak vissza, amikor a régi közkórházban dr. Kudlich (később Koppány) Károly vezetésével megszerveződött a bőrgyógyászati és urológiai „Ambulantórium”, majd még ugyanabban az évben az udvarban felépített barakkpavilonban a fekvőbetegek elhelyezése is megoldódott. A Bőrgyógyászati Osztály 49 ágygal kezdte meg működését. Az osztályhoz akkor kísérleti állatistálló is tartozott.

Dr. Koppány Károly a Hebra és Kaposi professzorok szellemében működő jó hírű Bécsi Bőrklubnál szerezte szakképesítését, majd a Budapesti Bőrklubról került Szombathelyre. Az akkori bőrosztályon a bőr-bujakóros betegek mellett az urológiai betegeket is kezelték. Az önálló urológiai osztályt csak 1942-ben hozták létre dr. Zoltán Tibor vezetésével.

Az 1929-ben átadott új kórházban a bőr és bujakóros pavilon a Gyöngyös-patak jobb partján, még a Fehérkereszt Gyermekkorház hagyatékaként fennálló épületben helyezkedett el 40 ágygal, amelyhez 1930-ban a nemibetegek részére egy 15 ággyas elkülönített osztályt is építettek. Zárt osztályon kezelték akkoriban az úgynevezett nyilvános nőket (puella publicákat) is.

Az osztály 1937-ben az újonnan épült, a későbbi KÖJÁL épületébe költözött, s ekkor a régi bőrgyógyászati pavilont lebontották. 1940-ben megalakult a Megyei Bőr- és Nemibeteg gondozó Intézet, ami sok nemibeteg től tehermentesítette az osztályt.

Koppány főorvost 1946-tól dr. Ozsgyányi Béla követte a bőrgyógyászati osztály élén, aki ugyancsak a Budapesti Bőrklubról került az osztályra. Ozsgyányi főorvos igen jó kapcsolatot létesített a határterületi szakmákkal. A 2. világháború után a kórházat ért bombatámadás okozta sérülés következtében ugyan 39-re csökkent az ágyszám, de a nemibetegségek, tetvesség, pyoderma nagy száma miatt átmenetileg az ágyszámot 54-re kellett emelni, s csak 1950-ben tudták ismét 46-ra csökkenteni.

1954-ben az osztályt a főépület első emeletének déli oldalszárnyába költöztették. 1956-ban Ozsgyányi főorvos az Amerikai Egyesült Államokba távozott. Ekkor a bőrgyógyászati osztály főorvosa Koppány Károly tanítványa, dr. Hargita (Hartmann) Géza lett, aki addig a Bőr- és Nemibeteg gondozó Intézet vezetője volt. Csendes, szerény modorával és jó szakmai rutinjával tűnt ki.

Az osztály a kórházrekonstrukció során 1971-ben a Vörös Hadsereg úti (jelenleg 11-es huszár út) telephelyre költözött, ekkor ágyszáma 45 volt. Har-

gita főorvos nyugdíjazása után 1975-től mintegy másfél évig dr. Pályi Irén alorvosnőt bízták meg az osztály vezetésével. 1975-ben az osztály visszakerült a kórház központi telephelyére, a belgyógyászati tömbbe 42 ágygal.

1976 novemberétől az osztály vezetője dr. Schneider Imre egyetemi docens, kandidátus lett, aki a Szegedi Bőrkinikáról Simon professzor tanítványaként érkezett Szombathelyre. Schneider Imre 6 éven át irányította az osztály munkáját, s erőtéljes szakmai fellendülést, friss haladó szellemet hozott az osztály életébe. Tökéletesítette és széles alapokra helyezte a diagnosztikus munkát, rendszeressé váltak a bőrszövettani, hisztokémiai és immunfluorescens vizsgálatok, s az immuno-allergiás betegségek kivizsgálásában is újat hozott. Schneider professzor felesége, Berkó Györgyi a központi laboratórium immunológiai részlegét fejlesztette ki, mely sokban segítette a bőrgyógyászati osztály betegeinek kivizsgálását és az osztály tudományos tevékenységét is.

Schneider főorvos kiszélesítette a terápiás lehetőségeket. Kitarító szervező munkájával, a kórházvezetés támogatásával hozzásegítette kórházunkat, hogy PUVA készülék beszerzésével 1981-től – az országban harmadikként – fényterápia is rendelkezésre álljon számos betegcsoport gyógyításában. Szeretném megjegyezni, hogy a készülék még mindig tökéletesen működik, s azóta még két eszközzel bővült a fényterápiás lehetőségünk. Fellendült a tudományos munka is. Az osztály munkatársai rendszeresen részt vettek a hazai tudományos üléseken betegbemutatókkal, előadásokkal. Schneider főorvos vezetésével a diagnosztikus munkából és a klinikai gyakorlatból merített tapasztalatokat számos tudományos közleményben jelentette meg az osztály magyar, német és angol nyelvű folyóiratokban.

1982 júliusától dr. Schneider Imre elnyerte a Pécsi Orvostudományi Egyetem Bőrgyógyászati Klinikájának tanszékvezető egyetemi tanári, igazgatói posztját. Helyét tanítványa és munkatársa dr. Pályi Irén foglalta el, előbb megbízással, majd kinevezéssel. Munkatársaival együtt törekedett a Schneider professzor vezetésével több irányban is kibontakozó szakmai munka folytatására. A Vas megyei bőrgyógyászat színvonalát dicséri, hogy dr. Schneider Imre osztályunkról került a pécsi Bőrkinika professzori székébe.

Az osztály 1975 és 1995 között 42 ágygal működött, majd fokozatos ágyszámcsökkenés következett, amelyhez költözések is társultak.

2004 márciusától Pályi főorvosnő nyugdíjba vonult, s ekkor 2 évig dr. Nagy Éva megbízottként látta el az osztályvezetői teendőket. Jelenleg az osztályvezető főorvos dr. Telegdy Enikő, aki a Pécsi Bőrkinikán PhD minősítést szerzett, tanítómestere dr. Schneider Imre professzor volt.

A Bőrgyógyászati Osztály jelenleg 20 aktív ágygal a belgyógyászati tömbben, a haematológiai osztály korábbi helyén működik.

A szakmai eredmények csak magasszínvonalú szakdolgozói támogatással lehetségesek. A szakdolgozók munkáját jelenleg Németh Márta főnővér fogja össze, ezt megelőzően 33 évig Kozó Teréz látta el e teendőket nagy odaadással.

Már említettem, hogy 1940 óta működik a Megyei Bőr- és Nemibeteg-gondozó Intézet. Jelenlegi főorvosa, dr. Varga Mariann 1991 áprilisában vette át a gondozó vezetését dr. Kovács Lajostól. Korábban Varga főorvosnő a bőrgyógyászati osztály munkatársa volt. Dr. Kovács Lajos több mint 30 évig látta el a gondozóvezetői főorvosi teendőket, meghatározva a Vas megyében folyó bőrgyógyászati járóbetegellátási és nemibeteg-gondozási szakellátást. A szakgondozói vezetői feladatokat jelenleg Tóth Béláné látja el, aki Gőcze Lászlónétól 1980-ban vette át a vezetői teendőket.

A szakmai munka elismeréseként számos kitüntetésben részesültek a Bőrgyógyászati Osztály és bőr-nemibeteg gondozó dolgozói. Dr. Pályi Irén 1976-ban „Kiváló oktató” (a POTE rektora által adományozott elismerés), 1978-ban „Kiváló Munkáért” elismerést, dr. Kovács Lajos 1979-ben a Megyei Tanács Dicsérő Oklevelét, dr. Varga Mariann 1980-ban „Markusovszky Kórház példamutató dolgozója”, 2002-ben a „Kórház kiváló orvosa”, dr. Nagy Éva 2004-ben a „Kórház kiváló orvosa”, Maga Ilona ápoló 1976-ban „Kiváló Munkáért”, Kozó Teréz főnővér 1976-ban „Miniszteri dicséret”, 1980-ban a „Markusovszky Kórház példamutató dolgozója”, 2003-ban „Főigazgatói dicséret”, Németh Miklósné takarítónő 1979-ben „Miniszteri dicséret” elismerésben részesült.

A tudományos munkát számos közlemény és Markusovszky-pályázaton elért díjak jelzik, dr. Pályi Irén, dr. Varga Mariann, dr. Nagy Éva és dr. Endrődy Katalin egy 2. és két 3. díjat kaptak. Dr. Nagy Éva 1985-ben Kecskeméten az Ifjú Dermatológusok Fórumán első helyezést ért el.

Visszagondolva a Vas megyei bőrgyógyászat történetére, láthatjuk, hogy sokszor kellett nehéz helyzetben döntést hozni. Jelenlegi helyzetünk sem tűnik könnyűnek. Büszkék lehetünk elődeinkre, akik jó döntéseikkel megalapozták és megszilárdították a bőrgyógyászati szakellátást megyénkben. Reméljük, hogy elődeink nyomdokán haladva sikerül ezt a munkát eredményesen folytatnunk.

Nagy Éva

Dr. Koppány Károly életútja

Vasvármegye és Szombathely Város Közkórháza 1919. május 1-jén nyílt meg az 1889-ban felépített helyőrségi kórházban. A kórház akkor csak két osztállyal kezdte meg munkáját, a sebészeti osztállyal – élén Pető Ernő igazgató főorvossal – és a belgyógyászati osztállyal, amelyet Stranz Gyula főorvos irányított. A két kiváló vezető különleges egyéni és orvosi kvalitása révén olyan rohamosan fejlődött a régi kórház, hogy az a nyugati végeknek – négy vármegye betegeinek – Mekkája lett. Ennek során több olyan beteg is felkereste az intézményt, akiknek a betegsége nem tartozott szorosan a sebészet és a belgyógyászat körébe. Ezek közül a bőrgyógyászati és urológiai betegek voltak elsősorban azok, akik speciális gyógykezelésre és elkülönítésre szorultak. Így indult el kórházunkban harmadikként a bőrgyógyászati betegek ambuláns járóbeteg, majd kórházi fekvőbeteg gyógyítása.

Dr. Pető Ernő, a kórház igazgató főorvosa e teendők ellátásával 1925. június 25-én dr. Kudlich (Koppány) Károlyt bízta meg. Őrá hárult az a nemes feladat, hogy megszervezze a bőr és bujakóros, továbbá az urológiai betegek ellátását, és létrehozza a bőrgyógyászati osztályt.

Dr. Koppány Károly 1892. szeptember 21-én született Csepregen. A család Morvaországból származott Magyarországra. Apja uradalmi kertész volt. Gimnáziumi tanulmányait Kőszegen, a Ferenc József Katolikus Főgimnáziumban végezte, ahol kitűnő eredménnyel érettségizett. 1919-ben a Bécsi Tudományegyetemen szerezte orvosi diplomáját, melyet 1923-ban a Pázmány Péter Tudományegyetemen nostrifikáltak. Bőrgyógyász, venerológus és urológus szakképzését a Hebra és Kaposi professzorok szellemében működő, kiváló hírnévnek örvendő Bécsi Bőrklubnál szerezte. 1921-től 1925-ig a Budapesti Bőrklubnál volt díjazott gyakornok, néhány hónapot pedig az urológiai klinikán is eltöltött. A Szombathelyre érkező, kiválóan felkészült, ambiciózus, fiatal főorvos nagy szakértelemmel és humanizmussal alapította meg, s építette fel a bőrgyógyászati ellátást és a bőrgyógyászati osztályt. Először egy úgynevezett „Ambulatoriumot” állítottak fel, majd még ugyanebben az évben az udvarban felépített barakkpavilonban a fekvőbetegek elhelyezése is megoldódott 49 ágygal.

A bőrgyógyászati betegségek közt akkoriban a gombás bőr- és hajbetegségek, valamint a nemibetegségek uralkodtak, így e betegségek megfékezése volt Koppány főorvos legfőbb célkitűzése is. Az Országos Dermatológiai Tár-

sulat felkérésére – a Budapesti Bőrklínikával együttműködve – két éven keresztül vizsgálták a gombás eredetű betegségek gombaflóráját. A megfigyelés eredményeként megállapították, hogy Nyugat-Magyarországot extrém módon sok mikrosporia, aránytalanul kevesebb trichophitia és elenyészően csekély számú favus jellemezte. Munkájuk közben nagy hangsúlyt helyeztek az egyes járványos góccok felszámolására. Az osztály érdeme, hogy ez a munka – a kezdetben erősen burjánzó gombás betegségek gyors felismerése – a járványos góccok szinte végleges kiirtásához vezetett.

A nemibetegségek közül a legnagyobb figyelmet természetesen a nemzetgazdasági és közegészségügyi szempontból legjelentősebbre, a syphilisre fordították. 1931-ben bevezették a syphilis megfékezésére az új magyar arsenobenzol (Revival) készítményt, melynek eredményét 1932-ben az Orvosi Hetilapban közölték „Egyéves klinikai tapasztalatok az új magyar arsenobenzol készítménnyel” címmel.

A kankós, gonorrhoeas betegek nagy része a nyilvános, ingyenes rendelőt vette igénybe, s csak a komplikált esetek (mellékhere-, hólyag-, vesemendence-, dülmirigygyulladás) kerültek kórházi kezelésre egy 15 ágyas elkülönített osztályon, amit 1930-ban hoztak létre nemibetegek gyógyítására.

Koppány főorvos célja az volt, hogy felvegyék a versenyt a szomszédos Ausztria egészségügyi intézményeivel. Törekvései eredményességének beszédes bizonyítéka a burgenlandi betegek nagy száma, akik a trianoni békeszerződés utáni határátkelési nehézségek ellenére is ragaszkodtak a szombathelyi gyógykezeléshez. Dr. Koppány Károly 1937-ben kozmetológiából is szerzett szakvizsgát.

Koppány főorvos idejét kezdetben teljesen lekötötte a szakmai munka, így viszonylag későn, 1945-ben nősült meg. Felesége, dr. Grósz Terézia szintén bőrgyógyász volt. Házasságukból négy fiúgyermekük született, közülük kettő jelenleg is a kórházunkban dolgozik. Dr. Koppány Csaba a szülészeti-nőgyógyászati osztályon főorvos, Koppány Géza pedig az informatikai osztályon dolgozik.

Dr. Koppány Károlyt 1944 márciusában elmozdították osztályvezetői állásából, majd 1945 januárjában az OTI főorvosává nevezték ki. 1953-ban tragikus körülmények közt meghalt.

Koppány főorvos elhivatott munkásságával a jövőbe mutatóan maradandót alkotott. Példát szolgáltatott arra, hogy kellő szakértelemmel és kitartó munkával hogyan lehet szinte a semmiből az adott kor színvonalának megfelelő egészségügyi ellátást teremteni. Az általa alapított bőrgyógyászati osztály és bőr-nemibeteg gondozó jelenleg is működik, a mi feladatunk, felelősségünk, hogy továbbra is működjön.

Nagy Éva

Emlékeim dr. Kovács Lajosról

Dr. Kovács Lajos 1932. január 10-én született Ikerváron. Egyszerű emberek gyermekeként látta meg a napvilágot, apja mezőgazdasági napszámosként dolgozott. A hat éves elemi iskola elvégzése után az Országos Falusi Tehetségkutató Intézet révén ösztöndíjasként került 1944-ben a Kőszegi Gimnáziumba. Itt is kitűnt értelmével, szorgalmával. Kitűnő eredménnyel érettségizett. 1952-ben népköztársasági ösztöndíjasként kezdte meg tanulmányait a Pécsi Orvostudományi Egyetemen. Tehetsége, egyénisége az egyetemi évek alatt is meghatározó személyiséggé avatta.

Ötödévesen, 1956-ban a Mecsekben a szabadságért harcoló egyetemista zászlóaljban teljesített szolgálatot. E „bűnéért” kizárták a Pécsi Orvostudományi Egyetemről, s csak 1959-ben kaphatott orvosi diplomát Szegeden, bár így is summa cum laude minősítéssel. Kaposvárott gyermekgyógyászati osztályon kezdte el orvosi pályafutását, majd 1960-ban Szombathelyre került a Markusovszky Kórház Bőrgyógyászati Osztályára.

1962-ben bőr, nemibetegségek és kozmetológiai szakképesítést szerzett. 1961-ben megnősült, 1963-ban fiúgyermekük született. 1963 őszén lakásproblémák miatt körzeti orvosi állást vállalt. 1966 októberében visszahívták a Megyei Bőr- és Nemibeteg gondozó Intézetbe, ahol 1969-től megbízott gondozóvezetőként, majd 1974 áprilisától gondozóvezető főorvosként végezte munkáját az 1990-es nyugdíjba vonulásáig. Közben ellátta a megyei közigazgatás dolgozóinak üzemorvosi teendőit és a MÁV-betegek bőrgyógyászati gyógykezelését is. 1990-től 1998. december 7-én bekövetkezett váratlan haláláig tanácsaival segítette a gondozó veneorológiai munkáját.

Munkájának elismeréseként 1979-ben a Megyei Tanács Dicsérő Oklevelét kapta.

Ez egy életút rövid, tényszerű összegzése, amely azonban sajátos fordulatokat hordoz. Amikor 1978-ban a bőrgyógyászati osztály pályakezdő orvosaként megismertem Kovács Lajos főorvost, már gondozóvezető főorvosa volt a Megyei Bőr- és Nemibeteg gondozó Intézetnek. Schneider Imre professzor, a bőrgyógyászati osztály akkori főorvosa kéthetenkénti rendszerességgel tartott referáló üléseket, amelyre a megye összes bőrgyógyászát meghívta. Ezeknek Kovács főorvos is rendszeres résztvevője volt. Már akkor feltűnt, hogy ő mindig vidáman, gyakran vicceket mesélt, de pontosan érkezett. Sajátos humorával szint vitt a néha kicsit száraz tudományba. Szakmánk egyik speciális

területén, a nemibetegségek világában ő igazodott el a legjobban. Az ezekkel összefüggő kérdésekkel gyakran megkerestük, mindig jó tanácsokat kaptunk. A nemibetegségekkel kapcsolatos sok morális és társadalmi előítéletet jól kezelte, a kontaktuskutatás során mindig megtudta, amit akart. Gyorsan és jól dolgozott. Betegei szerették, még most is emlegetik. Fantasztikus kezűgyessége volt, a már nem egészen új elektrokauterrel számos jóindulatú daganatot, szemölcsöt távolított el kitűnő kozmetikai eredménnyel.

Talán pályája kezdetén a medicina több ágában való kirándulásának köszönhetően széles látókörrel rendelkezett, és a betegben mindig az embert látta.

A gondozóban igazi kollektívát alakított ki, félszavakból is megértették egymást. Asszisztensnői Kovács főorvos halála óta minden év november elsején együtt keresik fel sírját a káldi temetőben.

Nem tudni, meddig ívelt volna felfelé e tehetséges ember pályája, ha 1956-ban nem bicsaklik meg. Én azonban biztos vagyok abban, hogy elégedett ember volt, amikor a halál hirtelen elragadta közülünk. Fia örökölte kezűgyességét, így sebészi pályára került, szülész-nőgyógyász lett. Jelenleg kórházunk egyik meghatározó, vezető beosztású egyénisége.

1990-ben a Pécsi Orvostudományi Egyetem, élén dr. Bauer Miklós rektorral megkövette az egyetem 1956-os áldozatait, köztük dr. Kovács Lajost is. Abban a bizottságban, amely az Egyetemi Tanácsnak a rehabilitálásra való javaslatot tette, részt vett dr. Schneider Imre professzor is. Dr. Kovács Lajos fiával beszélgetve megtudtam, hogy Schneider professzorhoz édesapja mindig nagy bizalommal volt, kölcsönösen tisztelték és becsülték egymást.

Visszaidézve dr. Kovács Lajos életét: egy olyan embert ismerhettünk meg, aki ember tudott maradni az embertelenségben is. A kudarckok nem törték meg, tehetsége és kitartása átsegítette a válságokon. Kovács főorvos úr 1969-től 1990-ig több mint 30 évet töltött el a Megyei Bőr- és Nemibeteg gondozó élén, meghatározva a Vas megyében folyó bőrgyógyászati járóbeteg szakellátási és nemibeteg gondozási tevékenységet.

Hargita Mária

Emlékek Apámról, dr. Hargita Gézáról

Legkorábbi emlékeim közé tartozik, amikor elemistaként reggelente együtt indultunk el otthonról. A Hámán Kató utcai (ma Paragvári utca) iskolába jártam, apám a kórházba ment, amelynek bejárata akkoriban ugyanebben az utcában volt. A Kőszegi utcában laktunk, apámnak (abban az időben Szombathelyen talán egyedüliként) jól működő magánpraxisa volt külön váróval és jól felszerelt rendelővel. Délután, a rendelés alatt nem lehetett zavarni. Sokat adott a pontosságra, a rendszeres napirendet élete végéig megtartotta.

Minden délután 5 órakor teázott, ezt a szokását egészen a hetvenes évek végéig megtartotta. Ilyenkor újságot olvasott, többnyire a Magyar Nemzetet, régebben a Ludas Matyit, a Képes Sportot, továbbá a Béke és Szabadság című képes újságot. Utóbbiakat évfolyamonként be is költette, egy részüket ma is őrzöm.

Katonaként a II. magyar hadseregben szolgált, járt az orosz fronton. (Prokudino, Kurszk, 1942 ...) Erről nekünk csak annyit mondott: „borzalmas volt”. Megvette Nemeskürty István „Requiem egy hadseregért” című könyvét, ebben számos aláhúzást, bejegyzést találtam. Kedvelte Gárdonyi Gézá, Tamási Áront és Márai Sándort, megvette Sütő András könyveit, figyelemmel kísérte a kortárs irodalmat. Ha az újságban valamelyik íróról érdekes cikket talált, kivágta, dátummal látta el, és betette a könyvbe, több ilyen cikket találtam.

Nyolc évig Kőszegen járt a bencés gimnáziumba, erről az időszakról sokat és szívesen mesélt. Egyik legjobb barátja, illetve osztálytársa, aki később a keresztapám is lett, gyakran meglátogatott bennünket, ilyenkor hosszan anekdotáztak a diák évekről. Kevés barátja volt, de jó kapcsolatot tartott fenn dr. Orós Sándor szájsebésszel, dr. Tóth Jenő mellkassebésszel és dr. Szabolcs Zoltán sebésszel, az utóbbival gyakran ugratták egymást. A Budapesten dolgozó nagyszerű szívsebésszel, dr. Kudász Józseffel élete végéig szoros kapcsolatban állt.

Apám rendkívül precíz, pontos, rendszerető ember volt. Szekrényében, íróasztalán, könyvei, jegyzetei között mindenütt példás rendet tartott. Minden nap borotválkozott, tiszta, fehér inget vett, nyakkendő, mellényt és zakót öltött. Nagyon szép, tiszta, jól olvasható kézírása volt, jegyzeteit ma is őrzöm.

Rendelt a MÁV-rendelőben, oda kerékpárral járt, mindig megcsodáltam

nadrágcsiptetőit. Az ötvenes években még kamásnit is hordott, azt is mindig örömmel nézegettem. Az orvosi egyetemi felvételre édesanyámmal együtt elkísért. Az első év utáni ápolási gyakorlatot nála töltöttem a Bőrgyógyászati Osztályon, láttam, hogy ott is példás rendet tartott. Nyugodt, ügyes keze volt, gondosan, pontosan tudott sebet kötözni, remekül adta be az injectiot. Gyermekkoromban mindezt többször a saját bőrömön is megtapasztalhattam.

Alapvetően zárkózott, szerény, csendes ember volt. Nagyon szerette a munkáját, de erről soha nem beszélt. Csak a halálos ágyán mondta el, ezt is csak édesanyának, hogy örült volna, ha követem a szakmájában, mert sok „egyéni receptje” volt. Dr. Gémesi Gyulával, a KÖJÁL parazitológus orvosával azt vizsgálta, hogy milyen összefüggésbe hozhatók különféle bélférgek bizonyos bőrbetegségekkel. Az eredményekről cikket közöltek, amivel kapcsolatban Nyugat-Európából is érdeklődés nyilvánult meg. Volt olyan betege, akit gyerekkorától kezdve nyomon követett. A betegnek hatalmas „Tierfell naevusa” volt, komoly fényképes dokumentációt készített róla. Meghívást kapott a müncheni bőrgyógyász kongresszusra – ez akkoriban nagy szó volt –, de a politikai hatalom személyes részvételét megakadályozta, útlevelet nem kapott, csak az esetről készült posztert engedték kiküldeni. Nem publikált, bár a szakirodalmat állandóan nyomon követte, megfigyeléseit inkább a gyakorlatban hasznosította. Egyetemista korában sajátkezűleg készített metszeteket, monokuláris mikroszkópját ma is nagy becsben tartom.

Hobbija volt a bélyeggyűjtés, rendszeresen járt gyűjtőköri gyűlésekre, esetenként bélyegeit rendezgette. Társaságba nem járt. A hatvanas években vettünk egy hétvégi házat a Balatonnál, ide örömmel ment, élvezte a csendet és a természetet. Gyakran és sokat kávézott, a kávé mindig maga főzte. Sokat dohányzott, eleinte Kossuth cigarettát, később filteres Philip Morrisset szívott. Televíziót már a hatvanas években vettünk, de a híradón kívül más nem igazán érdekelte, olvasni jobban szeretett.

Amikor 43 év után a kórháztól aranygyűrűt kapott, annak nagyon örült, büszke volt rá. Bár tudományos munkát nem folytatott, a mindennapi gyógyításban sikeres volt, és számomra mindig példakép marad.

Schneider Imre

Egy nap – hat esztendő

Az olvasó elnézését kell kérnem a címért, de Lakner László főigazgató úrtól azt a megtisztelő felkérést kaptam, hogy írjam le egy napom történetét a Markusovszky Kórház Bőrgyógyászati Osztályának élén. Ez a nap számunkra 1976. november 1-jén kezdődött, és három hónap híján csaknem hat esztendeig tartott. Ugyanis mindenki, aki valamikor bármilyen magas egyetemi státusban, de beosztottként dolgozott, tudja, hogy a teljes felelősség sohasem az ő vállán nyugodott. Osztályvezető főorvosként viszont minden felelősség teljes súlyával nehezedik rá működésének első órájától az utolsóig, amennyiben ezt a munkakört betölti. Ezt az időszakot – esetemben a címben idézett 6 évet – azonban nem az egyes napok összegeként, hanem egyetlen folyamatosan ránehezedő felelősség súlya alatt végzett tevékenységként éli meg az, aki ezt vállalja. Ezek a gondolatok lebegtek a szemem előtt, amikor Szegedről, a klinikáról való eljöveteleünkről kellett döntenünk. Az igen válasz megszületése előtt többször jártunk Feleségemmel együtt Szombathelyen dr. Gelencsér József főigazgatónál, aki beszélt arról, hogy a Markusovszky Kórház a Pécsi Orvostudományi Egyetem oktatókórháza, és arról is tájékoztatott, hogy a főorvosi kar kitűnő szakemberekből áll. A maga részéről minden támogatást megígért (ezen ígéretét a lehetőségeken belül be is tartotta) és úgy vélte, hogy a leendő kollegák részéről is gyümölcsöző együttműködésre számíthatok. Ezek után született meg döntésünk, hogy munkánkat a Markusovszky Kórházban folytatjuk.

1976. november 1-jén (hétfőn) a szerény protokolláris keretek között történt beiktatás után új munkatársaimmal rögtön nagyvizitet tartottunk, amelynek keretében megismertem az osztályon belüli viszonyokat, elhelyezést, a különböző helységeket és funkcióikat, továbbá kerestem, hogy mit mire lehet esetleg célszerűbben használni. A kitűzött cél: betegközpontú korszerű dermatológia széles skáláján modern diagnosztikával korszerű terápia. A következő napokban a kollaborációs lehetőségek felmérése után realizáltam azt, hogy a Patológiai Osztály, a Citológiai Laboratórium és a Központi Laboratórium az, ahonnan az osztály sok segítséget kaphat.

A konziliáriusi vizitek alkalmával az a kellemes meglepetés ért, hogy egyre több nagytudású klinikust, patológust, laboratóriumban dolgozó kollégát volt alkalmam megismerni és velük a későbbiekben kollaborációban dolgozni. Különös szerencse volt, hogy a kórház jellegéből adódóan hamarosan az oktató

munkában is részt vehettem. A napi osztályos viziteken és a mindennap 11 órakor tartott ún. ambuláns viziteken realizáltam, hogy milyen sok, érdekes és nem egyszer ismeretlen jellegű kórkép tüneteit mutató beteggel találkozunk az osztályon.

E rövid írás keretében a később önállóvá vált Immunológiai Laboratórium és a Citológiai Laboratórium vezetőinek a segítségéről szeretnék szólni, akik a munkatársaikkal együtt mindennapi munkánkhoz a differenciált laboratóriumi háttérrel adták.

Feleségem, Berkó Györgyi a Szegedi Tudományegyetem Természettudományi Karán fizika-matematika tanári diplomát szerzett, majd a szegedi Bőrgyógyászati Klinika laboratóriumába kerülve Simon Miklós professzor munkatársaként a porphyria anyagcsere kutatásban vett részt. Az önálló kórkép entitásnak, a porphyria hepato-erythroetica (M. Simon) leírásában ő is tevékenyen részt vett. Számos dolgozat szerzője és társszerzője volt ebben a témában. Emellett arra is maradt ideje – két fiúgyermekünket is nevelve –, hogy a modern immunológiai módszereket elsajátítsa. A szegedi Bőrgyógyászati Klinika laboratóriumában kutatómunkával eltöltött időszak Szombathelyen hozta meg a gyümölcsseit. Ez hamar kiderült, mert a kórház Központi Laboratóriumában rövid időn belül ezeket az eljárásokat beállította, amivel különösen a belgyógyász, haematológus és dermatológus kollegák diagnosztikai munkáját segítette. A felmutatott eredmények láttán 1978 közepén Gelencsér József főigazgató megbízta a kórház önálló Immunológiai Laboratóriumának megszervezésével és vezetésével, amely munkában két asszisztensnő (Horváth Mária és Büki Lászlóné) volt a segítségére. Ez a laboratórium a kórház belgyógyászati tömbjében egy nagyobb helyiségben kapott elhelyezést. Vele szemben volt a Citológiai Laboratórium. A két laboratórium munkája rövid idő alatt a példászerű együttműködés mellett meghatározó szerepet kapott a rangos egészségügyi intézmény rutin és tudományos munkájában.

Az Immunológiai Laboratóriumban először a papír-elektroforézis (-elfo)-ról agar elfo-ra tértek át, majd bevezették az immun-elfo vizsgálatot, amelyhez kvantitatív immunglobulin, paraprotein, kryoprotein meghatározás tartozott. Az immunglobulin meghatározás keretében az anyagtakarékos fordított Mancini-féle próbát végezték. Új módszerrel végezték a koleszterin és triglicerid vizsgálatokat. A lipoid-elfo módszerének bevezetésével lehetővé vált a hiperlipidémiák besorolása a Fredrickson szerinti öt csoport valamelyikébe. Hónapról-hónapra, évről-évre gazdagodott a bevezetett módszerek száma (T és B-limfocita vizsgálat, az abszolút limfocita szám, az aktív T-, össz T-, és B-sejtszám meghatározása). Ugyanakkor lehetőség volt a szérum összkomplement és C3-szint vizsgálatára. Ugyancsak az Immunológiai Laboratóriumban került

bevezetésre a szérumban a cortisol-szint meghatározás. Emellett Berkó Györgyi kidolgozta és leköszölte a neutrofil granulociták fagocita funkciójának vizsgálatára a kvantitatív nitro-blue tetrazolium módszert, és ez volt az első megbízható kvantitatív eljárás, amely számottevő szakmai érdeklődést váltott ki.

A módszerek széles palettája miatt 1980-tól kezdve már 5 asszisztensnő dolgozott a laborban, a fenti két munkatárs mellett Gaál Jánosné (Valéria), Pintér Lászlóné (Zsófia) és Bernát Tiborné (Ibolya). A speciális immunlaboratórium munkáját szerencsésen ötvözte a Citológiai Laboratóriummal való szomszédság, amely a Bőrgyógyászati Osztályon végzett excidátumok feldolgozása mellett a diagnózishoz elengedhetetlenül szükséges kórszövettani vizsgálatok elvégzéséhez az első naptól fogva felbecsülhetetlen segítséget kaptunk. A Citológiai Laboratóriumtól – ahol dr. Donhoffér Ágnes főorvos asszony, dr. S. Révész Ibolya (histokémiai, később elektronmikroszkópos vizsgálatok) kolleganők dolgoztak – minden alkalommal készséges segítséget kaptunk. Igen jelentős előrelépés volt a nyugat-dunántúli régió vonatkozásában az, hogy itt került beállításra az immunfluoreszcenciás, majd az elektronmikroszkópos módszer és a monoklonális antitestek szöveti alkalmazása Donhoffér Ágnes főorvos asszony, dr. S. Révész Ibolya, Szabóné, Szenczi Katalin munkatársak közreműködésével. Az eredményeket az is lehetővé tette, hogy a laboratóriumok műszer és vegyszer igényét, beszerzését a kórház vezetősége támogatta.

Más osztályvezető főorvos kollegám mellett magam is többször kaptam telefonhívást az Immunológiai Laboratóriumból, hogy XY betegnél paraproteint találtak. Ez több esetben nemcsak a diagnózis felállítását tette lehetővé, hanem a Haematológiai Osztály vezetőjével, István Lajos professzorral történt megbeszélést követően számos esetben a további terápiás eljárást is megkönnyítette.

Nem kell kiemelnem azt, hogy ebben a két laboratóriumban beállított számos új módszer hozzájárult ahhoz, hogy elsősorban az érintett osztályok kollegái körében „gócszerűen” átformálta az orvosi gondolkodást. Ez nemcsak a belgyógyászati, csecsemő- és gyermekgyógyászati, haematológiai, szülészeti-nőgyógyászati, dermatológiai, stb. osztályokon dolgozó orvosokra hatott. Megnyilvánult ez az osztályos konzíliumok eredményesebb voltában, ahol is ezek a laboratóriumi eredmények a különféle panaszok, tünetek okainak magyarázataként szolgáltak. Tükröződött ez a havonkénti megrendezésre kerülő és tanulságos klinikopatológiai konferenciák magas színvonalában is.

A bőrgyógyászati osztályon – ahogy ez egyébként megszokott – számos, a tapasztalt klinikus által korábban nem látott, nem kórismézett tünetekkel bíró beteg került észlelésre. Az osztályunkon is – mint a kórház többi részlegén – a kollégákkal megbeszéltük és feldolgoztuk az egyes kóreseteket.

Ezek részben hazai, illetve külföldi folyóiratokban jelentek meg klinikai tanulmányok formájában, részben témái voltak a Magyar Dermatológiai Társulat (MDT) üléseinek, hazai és külföldi kongresszusaiknak. Az osztályunkról közölt cikkek átlagosnál nagyobb számban való elfogadását éppen az tette viszonylag egyszerűvé, hogy modern immunológiai módszerek szerepeltek a közleményekben, másrészt kitűnőek, továbbá demonstratívák voltak a hisztopatológiai és immunhisztokémiai, majd elektronmikroszkópos ábrák.

Az elmúlt évek távlatából vissza-visszanézve, a klinikai gyakorlat, oktatás, tanulás szempontjából életünknek egy igen gazdag periódusa volt a Szombathelyen eltöltött közel hat év, amely szó szerinti értelmezésben főpróbáját jelentette a későbbi egyáltalán nem vágyott, nem várt, de egyben óriási megtiszteltetésnek tartott, visszautasítani nem illett tanszékvezetői kinevezésnek.

Vass József-emlékülés

Kórházigazgatás

2004. október 28.

Lakner László

A központi ünnepség megnyitója

Ma a Markusovszky Kórház, illetve jelenlegi nevén a Vas Megye és Szombathely Megyei Jogú Város Markusovszky Kórháza 75 éves jubileumát ünnepeljük.

Kórházunk eddig vitathatatlan legnagyobb alakja, merész megálmodója és 33 évig a mai értelemben vett elsőszámú menedzsere, dr. Pető Ernő tartotta a megnyitó beszédet 1929. szeptember 1-jén az avatóünnepségen. Pető Ernő megnyitó beszédében többek között arról is szólt, hogy „nem elégségesek a kórház célszerű és hatalmasra épített téglavárai, tökéletes technikai berendezései, ha az orvosi kar lelkülete nem elég alázatos, szolgálatkész. A hatalmas téglavárak és a tökéletes technikai berendezések az orvosi kar alázatossága, szolgálatkészsége nélkül méltatlanok a szenvedő emberiség bizalmára. Rendkívül nehéz az egészséges emberi lélek megelégedettségét megszerezni, a testi fájdalmaktól befolyásolt ember lelke pedig mindig rejtély, amit jól megfejteni a legüdvösebb, leghálásabb feladata a lelkiismeretes orvosnak”.

Minden intézményi jubileum kapcsán hajlamosak vagyunk csak épületben, épületegyüttesben gondolkodni. A Markusovszky Kórház jubileumán az elődök által hátrahagyott örökségnek csak a kisebbik része az épületegyüttes. Ennél sokkal fontosabb, nagyobb a jelentősége, nehezebb a megőrzése annak a szellemiségnek, amelyet elődeink, az alapítók 1929-ben nekünk üzentek, ránk hagytak. Az alapítók – többek között a szeniális orvosszervező, a kiváló sebész Pető Ernő, az elsősorban belgyógyász, de valójában polihisztor, a belgyógyászat mellett a pulmonológiát, a neurológiát, a pszichiátriát, a bőrgyógyászatot, az infektológiát, a kórbonctant, a kórszövettant, a radiológiát és a laborszakmát is művelő Stranz Gyula, a Fehérkereszt Egylet Gyermekkórházát már 1910-től vezető gyermekgyógyász, gyermeksebész Szent János, a bécsi Hebra, majd a budapesti Nékám Klinikán kiváló bőrgyógyásszá váló Kudlich (Koppány) Károly, a pécsi Entz professzor tanítványa, a későbbi egyetemi magántanár, az 1945-ben Auschwitzban mártírhaltalt halt laborszakorvos és kórboncnok Görög Dénes, a budapesti szemészeti klinikán, Grósz professzor mellett kiváló szakemberré váló szemész Szokolik (Szokolay) Ede, a hatalmas 405 ágyas ide-elme osztályt rövid ideig vezető Szecsödi Imre, majd Tanka Dezső, a magyar tüdőgyógyászat vezető intézményéből, a budapesti Erzsébet Királynő Szanatóriumból hazakerülő, a hazai tbc ellenes közdelem egyik lelkes fiatal harcosa, a tüdőgyógyász Prugberger József, 43 évét, szinte az egész életét a

kórháznak, a betegeknek szentelő fül-orr-gégész Czeizel János, a kezdetben tiszteletbeli főorvosként dolgozó röntgen szakorvos, Herczog (Hutás) Imre, és nem utolsó sorban az Annunciáta Szerzetesrend ápolónővérei, a „kedves nővérek” – súlyos terhet hagytak ránk.

Az egészségügy minden területén, bármely szegletében dolgozónak különleges képességekkel kell rendelkezni, kisebb-nagyobb mértékben az egészségügyben végzett munka minden területe művészet. Az egészségügyben dolgozó orvostól, ápolótól, bármely egyéb diplomástól és szakdolgozótól, de még a kiegészítő dolgozótól is elvárandó követelmény az alázatosság, a betegek mindenek feletti szolgálata, a szociális érzékenység, a segítőkészség, az empátia, vagyis a beleélés képessége, a fejlett kommunikációs, kapcsolatteremtő képesség és készség, a magas szakmai tudás, amely ma már nap mint nap megújítást kíván és a tanulás egy életre szól. És akkor még nem szóltam a legfontosabbról, a hivatástudatról. Sokan az orvosi szakmát, bármely egészségügyben végzett munkát napjainkban szakmává degradálnak, és sajnos néhányan hivatás helyett szakmaként is élik meg. Pedig ebben a szakmában – annak minden területén – a „munka tárgya” az élő ember, tehát az egészségügyben orvosként, ápolóként, szakasszisztensként, de még takarítóként és irodai dolgozóként is csak hivatástudattal lehet és szabad dolgozni.

Az 1929-ben célszerűen megépített hatalmas téglavárak és a technikai berendezések meglehetősen megkoptak. Sajnos – nem ünneprontásként mondom, de – az eleinktől örökölt tökéletes szellemiséget sem tudtuk kristálytisztaán megőrizni. Nem akarom magunkat védeni, de ez nem csupán rajtunk – az egészségügyben dolgozó orvosokon, ápolókon, bármely egyéb diplomáson és szakdolgozón, adminisztratív és kiegészítő dolgozón – múlik. Nem védve a rendszerben dolgozókat, természetesen közrejátszik mindebben az is, hogy a világ teljesen megváltozott, ezzel együtt megváltoztunk mi egészségügyisek, de megváltoztak a páciensek, a betegek is, sajnos egy szűkebb része együttműködésre képtelen. És ezt az egészségügyben dolgozóknak el kell viselni, és a többségük el is viseli, mert esküjük, hivatásuk felebaráti szeretetre, türelemre, megértésre, megbocsátásra, empátiára, vagyis a beleélés képességére kötelezi őket. A kialakult helyzetért felelősség terhelhetné a tulajdonos önkormányzatot is, de éppen a duális finanszírozásból ráháruló beruházási és felújítási kötelezettségnek azért nem tud megfelelni, mert ehhez nem kap törvényben garantáltan pénzügyi forrást. Nem bírálva az egy hónapja hivatalba lépő kormányt, az elmúlt 14 évben a mindenkori hatalom sem tett eleget az egészségügyért, csak kószolhatta, de nem volt mersze végigvinni az egészségügy reformját, hogy a meglévő forrásokat hatékonyabban használja fel. Reform hiányában viszont nem volt képes több forrást tenni az ágazatba, hogy megment-

se a szakadék szélére sodródott egészségügyet. Nem vonhatom ki a felelőség alól az intézmény menedzsmentjét sem hibás döntéseiért, de az vesse rá az első követ, aki látja az alagút végét, aki beelát a jövőbe, látnoki módon megsejti azt, hogy mi lesz holnap.

Én úgy látom, megkopott épületállománnyal és műszerparkkal, kétségtelen elődeinktől eltérő szellemiséggel, a Markusovszky Kórház közössége az utolsó években nagyszerű eredményeket produkált. Megkezdtük az épületállomány rekonstrukcióját, felújítását, a műszer- és géppark cseréjét, a médiák állításával szemben – sok egyéni megkeresésből, saját felmérésekből – tudjuk, hogy a megye és a város polgárainak kórházunkról alkotott megítélése sokat javult. A menedzsmentnek és a kórház elkötelezett dolgozóinak továbbra is önös érdeke és szent kötelessége a megelégedettség javítása, a szakmai színvonal emelése, a bizalom erősítése, az emberségben, a betegekhez való hozzáállásban lévő tartalékok feltárása, hasznosításának elősegítése.

A Markusovszky Kórház 75 éves jubileumi ünnepségén megkülönböztetett tisztelettel köszöntöm dr. Rácz Jenő urat, a kormány tagját, egészségügyi minisztert, tisztelettel köszöntöm Markó Péter urat, a Vas Megyei Közgyűlés elnökét, dr. Ipkovich György urat, Szombathely Megyei Jogú Város polgármesterét, Beleznyai László urat, a Vas Megyei Közgyűlés alelnökét, dr. Prugberger Emil urat, a Markusovszky Kórház Intézményirányító Konzultatív Tanácsának elnökét, dr. Konkoly István megyés püspök urat, dr. Kozáry Judit megyei tisztifőorvos asszonyt, dr. Szép Flórián urat, a Megyei Egészségbiztosítási Pénztár igazgatóját, a megjelent országgyűlési képviselőket, Vas Megye, valamint Szombathely Megyei Jogú Város Közgyűlésének képviselőit, a társ egészségügyi intézmények vezetőit és munkatársait, a megyei és városi önkormányzat vezető tisztviselőit, a házi orvosokat és házi gyermekorvosokat, a kórház osztályvezető főorvosait, osztályvezető ápolóit, asszisztenseit, valamennyi megjelent dolgozóját, valamennyi megjelent hazai és külföldi kedves vendéget.

Markó Péter

A megyei közgyűlés elnökének köszöntője

A Markusovszky Kórház 75 éves jubileumi ünnepségén tisztelettel köszöntöm mindannyiukat, de kiváltképp a gyógyítókat, az orvosokat, az ápolókat, az asszisztenseket, a szakdolgozókat, a kórház adminisztratív és fizikai dolgozóit, az egészségügy névtelen katonáit. Ők azok, akik, ha van rá lehetőségük, megóvják egészségünket, ha már nem kerülhetjük el a betegséget, enyhítik a szenvedést, a fájdalmat, lelki vigaszt, nem egyszer reményt adnak, szerencsére sokaknak az egészségét is képesek visszaadni. Majdnem azt mondom, csodatevők! De nem teszem, mert többségük csak a tudása legjavát adja, tisztességesen, nagyfokú humánummal, elkötelezettséggel gyakorolja hivatását. Nem csodatevők, de mégis csodákra képesek.

A vasi megyeszékhelyen többször létesült kisebb-nagyobb kórház, de nagy megyei kórházat felépíteni 1929-ig senkinek sem sikerült. 800 éves múltra néz vissza Szombathelyen a kórházak története. A Szent András, majd a Szent Antal és végül a Szent Erzsébet ispotály ma már az enyészeté. Az 1829-ben felavatott, majd 1891-ben megújult Emberbaráti Kórház ma már a szociális szférát gazdagítja. Az 1897-ben átadott Bábaképző Intézet épülete ma elhagyottan nem éppen Szombathely ékessége. Az 1903-ban felépült Gyermekmenhely, majd később Gyermekkórház bár nem az egészségügyben, de Szombathely idegenforgalmában – hotelfunkciót kapva – fontos szerepet tölt be. Az 1889-es építésű Csapatkórház végül 1919-től megyei kórházi funkciókat töltött be, de egy megyei kórházzal szembeni igényeknek, elvárásoknak nem felelt meg.

Egy korszerű megyei kórház felépítéséhez elhatározás, elszántság, kitartás, szervezőkészség, diplomáciai érzék és olyan lobbikészség, olyan kapcsolatteremtő készség szükséges, amely ritkán adatik meg egy emberben. Szombathelynek, Vas megyének szerencséje volt, hogy 1915-ben a Csapatkórházba került egy olyan katonaoorvos, ráadásul egy kiváló sebész, akiben mindezek az adottságok, erények megvoltak. Ez az orvos volt Pető Ernő. Bár az elhatározás már a századelőn megtörtént, de Pető Ernő színre lépésével kezdődik az a szívós, kitartó munka, amelynek eredményeként előzőleg a Kálvária templom mögött tervezett 400 ágyas kórházból végül 1000 ágyas kórház lett itt a Gyöngyös partján, a Gyöngyös-patak árterén annak ellenére, hogy Pető ellenfelei azt is felrötták neki, hogy a kórházépítéssel – a mai helyén – a Gyöngyösbe szórja a pénzt.

Miért kellett Szombathelyen 1000 ágyas kórház? Pető Ernő Nyugat-Magyarországban gondolkodott, de valószínű, titkon remélte, hogy egyszer sor kerülhet a trianoni békeszerződés előtti nagy Vas megye egészségügyi ellátására is.

Az 1929-ben átadott megyei kórház sokszor küszködött anyagi gondokkal. Nehezek voltak az 1930-as évek, de ennél is súlyosabb helyzet állt elő a II. világháború után, amikor a bombatalálatot kapott épületrész helyreállítása is súlyosbította a kórház – egyébként is nehéz – anyagi helyzetét. A 90-es évek második fele volt még egészen kritikus, az intézmény csödközeli helyzetbe jutott, amelyet a kórház kormányzati és önkormányzati segítséggel kezelni tudott.

A Markusovszky Kórház aranykora a 60-as, 70-es évekre esik, amikor olyan kiváló osztályvezető főorvosok dolgoztak Szombathelyen, hogy majdnem idekerült az ötödik orvosgyetem. Végül erre nem került sor, sőt a szomszédos megyei kórházak megerősödése miatt a regionális szerepeken is meg kellett osztozni. Zalaegerszegen alakult ki a szívsebészet, és így a kardiológia regionális központjává vált. Győrben a balesetsebészet és az égésszabészet tett szert regionális szerepre. Természetesen ezekben a szakmákban – elismerve a szomszédos megyei kórházak regionalitását – mi is magasszintű megyei ellátást kívánunk biztosítani, megteremtve ezzel a megye polgárainak az esélyegyenlőséget. Erre már ma képes a balesetsebészet, de a kardiológiát is képessé kívánjuk tenni a megye polgárainak magasabb színvonalú ellátására. A kardiológia fejlesztéséhez szükséges szívkatéteres laboratóriumot 2005-ben – léghéköbb 2006. január 1-jén – indítani kívánjuk, amelynek pénzügyi fedezetét a Vas Megyei Közgyűlés vállalja, számítva Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzatának és a civil szférának, a civil egyesületeknek a támogatására is. Ebben a nyugat-dunántúli informális megállapodásban elfogadást nyert a Markusovszky Kórház onkológiai centrumának regionális szerepe is. Ehhez igazítottuk a sebészeti szakmák, de számos belgyógyászati szakma fejlesztését is. Sőt ezért tervezzük az új sugárforrás telepítését, a diagnosztikai háttér fejlesztését, köztük a daganatdiagnosztikában ma már nélkülözhetetlen PET, Pozitron Emissziós Tomográf beindítását. Ugyanakkor azt tapasztaljuk, hogy a Markusovszky Kórház regionális ellátásába tartozó két szomszédos megyei kórház – nyilván külső biztatásra – onkológiai sugárterápia fejlesztésébe kezdett. Mi ez, ha nem a szűkös erőforrásokkal történő pazarló gazdálkodás? Az utóbbi napok fejleményei is diszharmóniát sejtetnek a nyugat-dunántúli régióban. Mérvadó szakmai tekintélyek is elismerik, amennyiben PET, Pozitron Emissziós Tomográf fejlesztésére kerül sor a nyugat-dunántúli régióban, arra csak Szombathelyen kerülhet sor. Ennek ellenére PET-fejlesztési

pályázatunkat a Regionális Egészségügyi Tanács nem támogatta, megkérdőjelezve szombathelyi telepítésének szakmai indokoltságát, jogosságát. A megyei önkormányzat eltökélt a kérdésben, és a megyei kórházzal közösen – számítva a Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzatának és a civil szférának a támogatására – önerőből megvalósítja ezeket a fejlesztéseket. Amennyiben a magyar egészségbiztosító nem fogadja be az említett szolgáltatásokat, kénytelenek leszünk azokat a tőlünk nyugatra lévő egészségbiztosítási piacon értékesíteni.

Világos terveink vannak a Markusovszky Kórház fejlesztését illetően, amelyhez kérjük a kormány, az egészségügyi tárca erkölcsi és anyagi támogatását.

Megköszönve a kórház minden egyes dolgozójának áldozatos munkáját, kívánunk szép terveik megvalósításához kitartást, eredményes munkát és sok sikert. Az Isten óvja, vezesse minden gondolatukat, tetteiket a hyppokrateszi eskü szellemében, a beteg gyógyulása érdekében.

Ipkovich György

Szombathely város polgármesterének köszöntője

Szombathely Megyei Jogú Város nevében nagy tisztelettel és szeretettel köszöntök minden jelenlévőt. Köszöntöm miniszter urat, elnök urat, püspök urat, valamennyi érdeklődőt és vendéget.

Szombathely városa nevében örömmel tettem eleget a meghívásnak, és ezt az alkalmat, a hetvenötödik születésnapot használom fel arra, hogy a város nevében megköszönjem azt a hetvenöt év gondoskodást és gyógyítást, amit az intézmény és dolgozói a város, a város lakói tekintetében az elmúlt időszakban megvalósítottak. Nagy öröm számomra, hogy miniszter úr jelenlétében kerül sor a mai összejevetelünkre, és a múltra való emlékezés egyben egy biztató jövő kezdetét is jelenti a hamarosan sorra kerülő alapkövetéssel.

Én úgy gondolom, hogy ez a mai nap egy eredmény, mégpedig egy összefogás eredménye, amit Szombathely városa és Vas Megye Közgyűlése annak érdekében tett, hogy a megye és a város egészségügye, a kórház állapota, felszereltsége, állaga javuljon. Néhány éve határoztuk el, hogy egyesítjük erőinket, részben a kórház fejlesztése érdekében, részben annak a célnak a megvalósítása érdekében, hogy a kormányzat felfigyeljen arra: itt olyan erők szövetkeznek, akik közül nem mindegyiküknek feladata, mint intézményfenntartónak a kórház fenntartása, és méltányolva, respektálva ezt az erőfeszítést, a kormánytól is fejlesztési forrásokat nyerjünk. Úgy tűnik, hogy ez a szándékunk, ez a célunk beigazolódott, a kormányzat értékelte ezt a fajta összefogást, és ahol a helyiek összeteszik, amijük van, a kormány is hozzáteszi a magáét. Így kerülhetett sor a mai napra, amikor egy 2,5 milliárdos fejlesztés megindításának lehetünk a tanúi. Én kívánom valamennyiüknek, hogy ez a fejlesztés és ez a fejlődés elérje célját, javítsa az egészségügyi és a gazdasági feltételeit a kórháznak, bár tudom, hogy a személyi állomány megfelelő hozzáállása nélkül önmagában a műszaki fejlesztés nem érhet célt. Én kérem a kórház dolgozóit, orvosait, ápolóit, hogy a mostani nehéz körülmények ellenére tegyenek meg mindent a gyógyító tevékenység fejlesztése érdekében, vészeljünk át közösen a nehéz éveket, fejlesszük az egészségügyet, gyarapítsuk a város és a megye vagyonát ilyenképpen is. Kívánom, hogy eredményes munkát lássanak el a gyógyítás érdekében.

Ezt az erőfeszítésüket a város nevében előre is megköszönöm, gratulálok a 75. születésnaphoz, további sok sikert és jó munkát kívánok.

Prugberger Emil

A konzultatív tanács elnökének köszöntője

Hetvenöt évvel ezelőtt megnyitotta kapuit Szombathely város közkórháza. Előtte huszonöt év volt, amíg marakodásokkal, vitákkal terhelten folyt a kórház tervezése. Nem volt könnyű megívni a csatát a kormány, a megye és a város vezetőivel, súlyos anyagi gondok merültek fel. 1925 volt, amikor végre elindulhatott a kórház tervezése, ami akkor már jelentős költséggel járt. A kórház megszületésénél Szombathely város ott bábáskodott. A kórház tervezésében, majd a kórház építésének és megnyitásának a megvalósulásában Szombathely város jelentős szerepet vállalt. A tervekhez, amelyek 75 millió koronát emésztettek fel, Szombathely városa először 25 millió koronával, ezt követően további 19 millió koronával járult hozzá. A kórház megvalósítása 58 milliárd koronába került, amelyhez Szombathely városa 9,5 milliárd koronával járult hozzá, míg a megye 15,5 milliárddal.

Szeretnék az akkori megyei törvényhatóság indoklásából idézni: „Az ilyen kérdés egyedül gazdaságossági szempontból soha nem volna megoldható. Oly kérdés ez, amelyet nem tehet alkudozás tárgyává sem kormány, sem megyei törvényhatóság, sem Szombathely város.” Úgy gondolom, hogy ezek a gondolatok, amelyek több mint háromnegyed évszázaddal ezelőtt születtek, ma is érvényesek. Az egészségügyet soha nem lehet gazdasági szempontból szemlélni, mindenkinek, az egész társadalomnak összefogására van szükség. Szeretnék még egy idézetet felolvasni, ezt már Pető Ernő írta akkor, amikor 1932-ben számos támadás érte a kórház gazdasági működtetését illetően. A Vasvármegyében ez jelent meg: „A szakemberek jól ismerik Vasvármegye Közkórházának működését. Ezen kérdést azért bátorkodom megvilágítani, hogy ne csak az ország, hanem maga a tulajdonos és a város közönsége is tudja. A kórház a város, de az egész vármegye gazdasági életében eddig nem értékelt hatással bír.”

Én úgy gondolom, ugyanúgy érvényes ez a megállapítás ma is. Ez a kórház az elmúlt hetvenöt évben teljesített. Óriásit teljesített. Óriási hagyományokkal, óriási tradíciókkal rendelkezik, végigment az úton, és jeleket állított. Gondolataimat azzal szeretném befejezni, amit szintén Pető Ernő írt a Magyar Kórház első számában 1933-ban a mostanihoz hasonlóan pesszimista, nehéz gazdasági körülmények között: „Bíznunk kell a kedvezően megváltozó jobb jövőben és abban, hogy az államhatalom szomorú kényszerhelyzetéből kikerülve Magyarország kórházügyét mai mostohaságából ismét ki fogja emelni.”

Én ehhez kérem mindenekelőtt a jelenlévő egészségügyi miniszter úr segítségét, akihez ez a nagy tömeg most bizalommal fordul. Remény van arra, hogy ebből a mostoha helyzetből valóban sikerül kiemelni a magyar egészségügyet, és mindenekelőtt a szombathelyi kórházat. Az elmúlt hetvenöt év nagyszerű sikerei garanciát jelentenek a jövőt illetően, és az a tradíció, amellyel Szombathely bír, biztosítéka annak, hogy a jövő hasonlóképpen szép lesz.

Rácz Jenő

„Jót s jól”

Nap mint nap újabb kihívásokkal nézünk szembe az egészségügyben, egyik napról a másikra újabb kérdések várnak megválaszolásra. Igazából mi az, amit a huszadik századból hozományként magunkkal hoztunk? Vannak pozitív és negatív hozományok is. Természetesen inkább a pozitívumokra kell gondolnunk, ugyanakkor a negatívumokat is meg kell említenünk. Ha belegondolunk abba, hogy technikailag lehetséges volt az orvostudomány fejlődése, az mindenképpen pozitív hozomány. Az orvostudomány olyan dinamikus lépésekkel tud fejlődni, hogy a világ egyetlen egy országa sem tudja igazából követni gazdaságilag. Ugyanakkor itt van a negatívum is, az informatika terjedésével, az információs társadalom kialakulásával a lakosság és az egészségügyben dolgozók is joggal követelik meg, hogy azonnal és minél gyorsabban hozzájussanak azoknak a lehetőségeknek a tárházához, amit az orvostudomány már lehetőségként biztosít. Naponta szembe kell nézni nekünk az Egészségügyi Minisztériumban ezzel a problémával, személyes levelek jönnek, hogy a világ valamelyik pontján felfedezett gyógyítási lehetőséghez mikor lehet nálunk is hozzájutni. Legyen az gyógyszer vagy más terápiás beavatkozás, miért nem engedhető meg a mai magyar egészségügyben? – kérdezik.

Gondot kell arra is fordítani, hogy az egészségügyi ellátás Magyarországon finanszírozható legyen. Aki a finanszírozás szót meghallja az egészségügygel kapcsolatban, az azonnal a spórolásra gondol. Főleg ott, ahol a konszolidációs folyamatot már végigvitték, azonnal azok az intézkedések, tervek jutnak az eszükbe, hogy hogyan lehet megspórolni valamilyen lehetőséget. Tudomásul kell venni azt is, hogy azokkal a forrásokkal sem biztos, hogy minden esetben racionálisan bánunk, ami jelenleg a rendelkezésünkre áll. Gondolom, halották Önök is, hogy például a pincehelyi kórházban folyamatosan már hetek óta tüntetés zajlik azért, hogy a sebészeti osztályt visszaállítsák. Sebészeti osztályt egy olyan helyen, ahol a következő nincs: orvos, műszer, asszisztensnő, felszerelés, meg beteg. Amikor ott még sebészeti tevékenység volt, évente kevesebb, mint száz sebészeti műtétet végeztek. Gondoljunk bele, hogy azokat a forrásokat vajon nem olyan központokra, helyekre kellene fordítani, mint például a szombathelyi kórház, ahol egyébként tényleg meg is tudják gyógyítani a betegeket, és nem csak úgy tűnik, hogy gyógyítási lehetőséget tudnak biztosítani a számukra.

A szükségletek is objektív módon növekednek. Tudomásul kell venni, hogy

nemcsak az orvostudomány tárházának a lehetősége, hanem például a nép-egészségügyi program fejlesztése is egyre több és több betegséget tár föl, szűr ki, ami automatikusan többletet igényel az egészségügyben, és nyilvánvaló dolog, hogy a társadalomnak, az államnak mindig többet kell fordítani az egészségügyre. A demográfiai folyamatok szintén egyre nagyobb terhet rónak az egészségügyre, hiszen a születéskor várható átlagos élettartam Magyarországon is növekszik az utóbbi időben. Ugyanakkor a születéskor várható átlagos élettartam növekedésével egyre nagyobb terhek jelentkeznek az egészségügyben.

Melyek is a huszonegyedik század kihívásai az egészségügyben? Melyek azok az alapvető paradoxonok, amiket nekünk meg kellene oldani? A betegek-nél nemcsak az az igény jelentkezik, hogy gyógyítsák, hanem hogy milyen körülmények között gyógyítják és milyen minőségi paraméterek mellett. A globalizáció az egészségügyben is megjelent az egészségügyi ipar, az egészségügyi piac területén. Azt is látjuk, hogy az alternatív gyógymódok is egyre inkább terjednek. Orvoskollégák tudják, hogy adott esetben száz ezreket, milliókat költ a lakosság egy része olyan medicinának a használatára, amelyek igazából nem károsak, de különösebb hatásuk nincs.

A személyiségi jogok felértékelődésével minden intézmény menedzsmentje és minden kolléga szembekerül a jogi perekkel, amelyek már a magyar egészségügyet is elérték. Egyre több alkalommal kell számolni azzal, hogy a megfelelő egészségügyi ellátást követően is a betegek egészségügyi kártérítési perrel fordulnak az egészségügyi intézmény felé. Azok a jogászok, akik erre specializálódtak, jól tudják, hogy elég egy szűk rés, amibe be lehet tenni a lábukat, és abban a pillanatban milliós nagyságrendű kártérítési pert lehet az intézmény nyakába varrni. Jelen pillanatban a legnagyobb értékű kártérítési per, amely egészségügyi intézmény ellen folyik, több mint két milliárdot meghaladó. Több fokozatban az egészségügyi tudományos tanács is kimondta, hogy teljesen alaptalan a kereset, ennek ellenére tovább folytatódik a per.

A kormányprogramnak milyen célkitűzései lehetnek, mi az, amit adott esetben meg lehetne valósítani? Fölteszik a kérdést sokan, hogy akkor most, folytatódik-e az egészségügyi reform. Új kormány van, és ez az új kormány milyen új egészségügyi reformot csinál. Ezzel kapcsolatban megnyugtathatom Önöket, hogy én nem vagyok alapvetően reformpárti, nem hiszek olyan jellegű reformban, amikor egy dátummal, egy törvénnyel meg lehet hirdetni egy olyan jellegű programot, amely alapvetően megváltoztatja a magyar egészségügyet.

A magyar egészségügyi története a reformok története. Amióta az eszemet tudom, amióta elvégeztem az egyetemem, sőt még az egyetemi éveim alatt is tulajdonképpen reformciklusokban éltünk, reform reformot követett, és ez

egy kicsit emlékeztet a két teknősbéka esetére. Mikor a két teknősbéka megy az országúton, az egyik azt mondja, hogy az a baj, hogy lassan megyünk. A másik azt mondja, hogy nagyobb a baj, mert rossz irányba megyünk. „Akkor mit csináljunk? Forduljunk vissza?” „Ne, mert akkor észreveszik, hogy rossz irányba megyünk.” „Akkor inkább menjünk lassabban, egyszer úgyis vissza kell fordulni, s így legalább kevesebb utat kell megtenni.”

Ha belegondolunk, az egészségügyben a kormányzati ciklusok között, sőt az egyes ciklusokon belül is folyamatosan ez történt. Elindultunk egy reform-konceptió irányába, meggyőztük a betegeket, a lakosságot arról, hogy ez az egyetlen célravezető módszer lehet az egészségügy problémájának a megoldására. Majd utána történt egy váltás, ami igyekezett ezt mind eltörölni. Én azt hiszem, hogy nem ez a megfelelő módszer. A megfelelő módszer az, hogy először is ismerjük el, hogy akik előttünk dolgoztak, azok is tudtak jót tenni. Ennek következtében fel kell vállalni a kontinuitást, föl kell vállalni a folyamatososságot. Függetlenül attól, hogy az elődeinknek milyen volt a színe, vagy milyen volt a pártállása. El kell ismerni például, hogy a Medgyessy-kormányt megelőzően volt két olyan kezdeményezés, amit ennek a kormánynak is tovább kell vinni. Például a Gógl Árpád által elkezdett sürgősségi ellátási koncepció továbbfejlesztése ennek a kormányprogramnak az alapvető célkitűzése. Ennek a jegyében tesszük le most itt Szombathelyen a sürgősségi tömb alapkövét is. Mikola István minisztersége alatt megkezdett népegészségügyi programot a Medgyessy-kormány is továbbvitte, és ez a kormány is tovább fogja vinni. Hiszen a népegészségügyi programok keretében tíz éves ciklusokban kell gondolkodni. Tíz év után lehet valami eredményt elérni. Semmi helye az ilyen jellegű programoknál évente vagy két-három évente az alapvető változásoknak. Ugyanakkor az is nyilvánvaló dolog, hogy nemcsak hátrafelé kell tekinteni, hanem előre is. Ha nem tudjuk, hogy hova akarunk hajózni, akkor nem is érdemes elindulni. Nyilvánvaló dolog, hogy egy célmodellt is ki kell alakítani, és a célmodell irányába meg kell tenni a lépéseket. Azt is el kell ismerni, ha valahol, akkor az orvostudományban egyértelműen bebizonyosodott, hogy a cél elérése érdekében protokollokat lehet kidolgozni. Tudomásul kell venni, hogy a célhoz több út is vezet, hogy az utakat időnként mások másként választják meg.

Az egészségügyre vonatkozóan most néhány konkrétumot hadd mondjak. Az egyik ilyen konkrétum az egészségügyi tárcára vonatkozik. Az egészségügyben, az Egészségügyi Minisztériumban dolgozók lassan megszokják, hogy időnként összeházasodnak, majd szétválnak. Korábban volt két minisztérium, az előző kormányzati ciklusban volt Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium, most ismét a szétválás következett be, de ez a szétválás

egyébként csak formai. A szociális területtel változatlanul fennáll a kapcsolata, hiszen ha belegondolunk, a szegénység és a betegség kéz a kézben jár egymással.

Három szinten tervezünk feladatokat. Az egyik feladatcsoportba tartoznak azok a teendők, amiket már elkezdtünk, illetve tovább folytatunk. Természetesen ebben a húsz hónapban, ami ennek a kormánynak a rendelkezésére áll, meg is kell valósítani. Lesznek olyan feladatok, amiket most elkezdünk, nyilvánvaló dolog, hogy néhány év múlva lehet elvégezni. Ilyen például ennek az alapkőnek a lerakása, amit valószínű, hogy két év alatt be lehet fejezni, viszont az igazi munka azt követően kezdődne. Tehát aki annak idején azt mondta, hogy diófát ültet, az a jövőnek dolgozik. Az alapkő lerakása pont ilyen jellegű feladat. Természetesen vannak olyan jellegű kérdések, amelyeket ebben a kormányzati ciklusban el sem szabad kezdeni, ugyanakkor meg kell beszélni, meg kell vitatni a kollégákkal, meg kell vitatni a lakossággal, akarják-e azokat a változásokat, megérett-e azokra a változásokra az idő. Gondolok például az egészségbiztosítási alapsomag meghatározására. Amikor erről beszélünk, akkor sokan azonnal felhördülnek, mer úgy gondolják, hogy ezután valamiért pénzt kell fizetni. Ha belegondolunk, most is van társadalombiztosítási alapsomag. Elmegyünk a fogászatra, akkor most is valamiért fizetni kell, a gyógyszerárban is van, amiért fizetni kell, van, amit meg egyébként ingyenesen kapunk. Ugyanakkor, amíg ezek élesen nem elhatároltak, se a beteg, se a lakosság, se az egészségügyi dolgozók nem eléggé tájékozottak a kérdésben. Ha nem papíron van lerögzítve, hogy kinek mi és milyen áron jár, az senkinek nem jó, az ellátónak sem.

Szintén ilyen jellegű kérdés például a társadalombiztosításnak a kiterjesztése az öngondoskodás felé, az egyéni biztosítások felé. Tudomásul kell venni azt is, hogy a világban az egészségügy tárháza növekszik, a társadalombiztosítás nem tud minden szolgáltatásért egyértelműen minden felelősséget felvállalni. Bár változatlanul nyilvánvaló dolog, hogy a biztosítási rendszerünk társadalmi jellege, az állam szerepvállalása nem kérdőjelezhető meg. Ugyanakkor az öngondoskodást, az előre való gondoskodást jelentheti az ilyen jellegű biztosítások kialakítása. Gondolok itt az ápoláshoz való hozzájutásnak külön biztosítási ágként történő kezelésére.

Végül is nem akarom végig felsorolni a programokat elsősorban azért, hogy a kitüntetettek legyen a szerep, ugyanakkor a legfontosabb vállalásokat el kell mondani. Amit a főigazgató úr is a beszédében elmondott, hogy az egészségügyben soha nem volt könnyű a helyzet, amióta világ a világ, az egészségügyben mindig többet szerettek volna az egészségügyi dolgozók adni a lakosságnak, mint amit egyébként meg tudtak tenni, a lakosság is mindig töb-

bet szeretett volna kapni. Ahhoz, hogy ebből minél többet tudjunk megvalósítani, a szereplőkkel párbeszédet kell folytatni, méghozzá őszinte, nyílt párbeszédet. A béke az mindig olcsóbb, mint a háború. Remélem, hogy az egészségügyben is meg lehet valósítani azt a békét, ami az ellátók és az ellátottak számára egyaránt jó.

Hadd fejezzem be egy Kazinczy-idézettel. Kazinczy tömören megfogalmazta ezt a programot, amit én elmondtam. „Jót s jól, ebben áll a nagy titok.” Ha belegondolunk – ismerve a szombathelyi kórház programját –, a jót azt már egyértelműen megfogalmazták. Az elmúlt hetvenöt év egyértelműen azt mutatja, hogy önök, az önök elődei ezt jól csinálták, amelyet köszönök önöknek, tekintettel arra, hogy az itt lakó betegek, a környéken lakó betegek bizton bízhatnak abban, hogy önök ezután is jól fogják őket gyógyítani. Ebben kérem az együttműködésüket a következő időszakban is.

Lakner László

Dr. Vass József, a sárvári születésű népjóléti és munkaügyi miniszter életútja

Vass József 1877. április 25-én született Vas megyében, Sárvárott. Egyetemi tanulmányait – mint a Collegium Germanicum-Hungaricum tagja – Rómában végezte, ahol teológiai és filozófiai doktorrá avatták. 1904-ben szentelték pappá. Adonyban volt káplán, de hamarosan Székesfehérvárra került teológiai tanárnak, s egyben a Fehér megyei Új Lap szerkesztését is vállalta. 1911-ben Budapesten a Szent Imre Kollégium igazgatója lett. Tevékenységének is köszönhetően felépült a kollégium új székháza.

Emberi jellemvonásai, tanult szakmája, hivatása miatt már ekkor elkötelezett volt a bajbajutottakon, az elesetteken, a rászorulókon való segítésben, támogatásban, jelentős szociális tevékenységet fejtett ki. 1919-ben a budapesti egyetem teológiai tanára lett.

Feltételezhetően a politikai pályára is szociális érzékenysége vitte. Az 1920. január 25-26-ai választáson a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja 76 mandátumot szerzett, ebből egyiket dr. Vass József kapta, aki a sárvári, később a szombathelyi választókerületben lett országgyűlési képviselő. Egyidejűleg tagja volt a fővárosi törvényhatósági bizottságnak is.

Tagja volt az 1920. február 16-án megalakuló Nemzetgyűlésnek, amelynek feladata volt, hogy döntsön Magyarország államformájáról és megválassza az ideiglenes államfőt. A Nemzetgyűlés a királyság fenntartása mellett foglalt állást kormányzói tisztség létrehozásával, és 1920. március 1-jén gróf Apponyi Albert ellenében vitéz nagybányai Horthy Miklóst választották meg Magyarország kormányzójává. A Horthy által megbízott Simonyi-Semadam Sándor ügyvéd, katolikus néppárti politikus rövid életű kormányában Vass József még nem kapott szerepet, de az 1920. április 1-jén kormányt alakító gróf Teleki Pál már augusztus 17-én rábízta a közéleti tárca vezetését. A közéleti tárca minisztérium éléről 1920. december 16-án távozott, s vallás- és közoktatási miniszter lett a Teleki-kormányban, sőt 1922. június 16-ig először a Bethlen-kormányban is ezt a tárcát vezette. Végül a Bethlen-kormányban 1922. június 16-tól 1930. szeptember 8-ig a népjóléti és munkaügyi miniszteri tisztséget látta el.

A Teleki-kormánytól a kormányzó alig egy év után megvonta a bizalmat, mivel a legitimista Teleki Pál az első királypuccs idején – amely 1921. március 26-tól április 5-ig tartott szombathelyi hátérrel és támogatással – nem állt

egyértelműen Horthy mögé. A második királypuccs már a Bethlen-kormány idejére esett, ugyanis gróf Bethlen István 1921. április 14-én alakított kormányt, s a legitimisták a rövid „budaörsi csatában” 1921. október 20-án vereséget szenvedtek. Vass József jó diplomáciai érzékét dicséri, hogy mindkét királypuccs idején – felhasználva legitimista kapcsolatait – közvetített Horthy és IV. Károly között.

Gróf Bethlen István 1931. augusztus 19-ig látta el a kormányfői teendőket, s tíz év alatt huszonkilenc miniszterrel dolgozott. A miniszterek többsége az arisztokrácia köréből került ki, de csak a „csizmás paraszt-demokratákat” képviselő földművelésügyi minisztereknek nagyatádi Szabó Istvánnak és az őt követő Máyer Jánosnak nem volt felsőfokú végzettsége. Bethlen kormányában a miniszteri bársonyszék elnyerésének hármas követelménye a szakértelem, a megbízhatóság és a hűség volt. A két legfontosabb tárcát, a belügyés és a külügyminiszteri posztot legközelebbi hívei, volt bécsi iskolatársai, gróf Ráday Gedeon és gróf Bánffy Miklós kapták. De bizalmasai közé tartozott gróf Klebelsberg Kunó kultuszminiszter és a szegény sárvári csizmadia fia, de diplomás Vass József is. Több ízben Bethlen külföldi tárgyalásainak ideje alatt Vass József volt a miniszterelnök-helyettes is.

A pápa Vass Józsefet 1922-ben pápai protonotáriusi méltósággal ruházta fel, 1924-ben pedig kalocsai nagypréposttá nevezte ki. Szolgálataiért 1925-ben megkapta az elsőosztályú Magyar Érdemkeresztet. Sok cikket és tanulmányt írt különösen szociológiai kérdésekről különböző lapokban és folyóiratokban. Önállóan megjelentek a „Magyarok vigasztalása”, valamint „A demokrácia” című művei. Szent Ágoston vallomásait két kötetben fordította le.

Vass József igazi lokálpatrióta volt. Jelentős kormányzati támogatást biztosított a Tuberkolózis Ellen Védekező Vasvármegyei Egyesület, a TEVVE által létrehozott Erdei Iskola 1926-os bővítéséhez, téliésítéséhez. A „szabadlégi oktatás” intézményébe a tbc-s környezetben lévő, alultáplált gyerekek kerültek, ahol oktatást kaptak, megfelelő táplálkozásban részesültek, és nevelést kaptak a tbc megelőzését illető témakörökben. Ennél lényegesen nagyobb, két és fél millió pengő támogatást adott a kormány a megyei kórház építéséhez. Ugyanennyivel járult hozzá az építkezés költségeihez együttesen Szombathely város és Vasvármegye. 1929. szeptember 1-jén Horthy kormányzó jelenlétében dr. Vass József népjóléti és munkaügyi miniszter avatta fel Vasvármegye és Szombathely Város Kórházát. Kórházi avatóbeszédében többek között az alábbiakat mondta: „... Ez a közösség és a nemzet itt bástyát épített. ... Úgy, mint valamikor régen a tatár- és törökveszedelemmel szemben a lakosság javainak, marhájának védelmére sziklából, téglából bástyákat állítottak és vitézeket az ormokra fegyverrel a kezükben, meghalni a bástyá-

ért, ha kell, mert meg kellett védeni, ami a falak közé szorult, kincset, értéket. Ugyanilyen bástya e vár, a kórház. A nemzet beteg fiai menekülnek oda be, kincset keresnek és kincset visznek oda. Kincset keresnek, egészséget. És kincset visznek oda, az ő veszélyeztetett életüket, veszélyeztetett egészségüket. ... Azok az orvosok, akik odaállnak a bástya ormára ... a tudomány gyógyító eszközeivel védik a bástyát romlás, rontás, babona, szeretetlenség, hidegség és részvétlenség ellen. A bástya hősei az orvosok. A bástya és a termék angyalai az ápolónővérek. ... Az én köszönő szóm és minden ... dicséret ... hulljon az orvosi rendre és az ápolónővérekre, akik evangéliumi szeretettel adják oda életüket ennek a nemes célnak. ... A bástyát szeretni kell, ... védeni kell ... Én azt szeretném és azt kérem a szombathelyi és vasi néptől, hogy ezt a bástyát ölelje körül megértésével, ragaszkodásával és szeretetével. Ez a bástya nem lehet felhőkbe vesző orom, elszakítva a megye és a város hajlandóságától. Ez a bástya kell, hogy az irgalom háza, a szeretet háza legyen, és hogy az legyen, kell hogy a közösség ..., az egészséges közösség lelkében áradjon, sarjadjon a megbecsülés és a szeretet minden hűsége ... Én ... mint a vasi föld gyökere, büszkén köszöntöm ezt a bástyát, amit sikerült így megépíteni, ... megnyitni, és ... ellátni kitűnő orvosokkal, kitűnő ápolónőkkel és kitűnő tisztikarral.”

Mennyi megszívlelendő, ma is aktuális figyelmeztetés a kórház vezetésének, orvosainak, szakdolgozóinak, de Szombathely város és Vas megye közösségének is!

Volt időszak, amikor a múltat tudatosan félremagyarázták, a Horthy-korszakot, Bethlen István és miniszterei személyét – köztük dr. Vass Józsefet is – igyekeztek abszolút értelemben negatívan beállítani. Gróf Bethlen István miniszterelnökként miniszterével együtt azt vállalta, hogy az összeomlás szélén álló „csonka Magyarország” gazdasági életét szanalja, rendbe tegye, s ezzel konszolidálja a belpolitikai viszonyokat. A Bethlen-kormány gazdaságsszervező munkája sikeres volt. A magyar gazdaság összteljesítménye minden mutató tekintve 1929-re meghaladta az utolsó békeév, az 1913-as év eredményeit. Viszont az is hozzátartozik az igazsághoz, hogy az átlagos európai gazdasági növekedés 27 százalékkal haladta meg az 1913-as gazdasági mutatókat.

Volt időszak, amikor olyan vélemények terjedtek Vass Józsefről, hogy szociálpolitikai tevékenységét, törvényjavaslatait munkásellenes felfogás hatotta át. Ezzel szemben a Bethlen-kormány nemzetközi összehasonlításban is figyelemreméltó eredményeket ért el a szociálpolitikában, amelynek eszmei és gyakorlati vezetője, irányítója dr. Vass József volt. Munkatársaival előkészítette a társadalombiztosítási törvényt, amelyet a Parlament elfogadott. A kötelező betegség- és balesetbiztosítást a városi munkásság 90 százalékára,

mintegy 1 millió főre terjesztették ki. A biztosítottak körét az ipari, kereskedelmi és közlekedési dolgozók, a háztartási alkalmazottak mellett bővítették az ügyvédekkel, közjegyzőkkel, orvosokkal és a lapszerkesztések munkatársaival. Sajnos az 1929-33-as gazdasági világválság már nem tette lehetővé a mezőgazdasági munkások bevonását a kötelező betegség- és balesetbiztosítási rendszerbe. A táppénzesek igényjogosultságának időtartamát 20 hétről egy évre emelték. Az angliai mértéket is meghaladva, a táppénz összege a bérek 50 százalékaról 55-75 százalékra emelkedett, a baleseti járadék – teljes rokkantság esetén – a bérek 66 százalékat tette ki. A kötelező öregségi, rokkantsági, özvegyi és árvasági biztosítottak száma megegyezett a betegség- és balesetbiztosításra jogosultakéval. Létrehozták az Országos Társadalombiztosítási Igazgatóságot, az OTI-t.

Vass József kiemelt feladata volt a hazai lakásügy rendezése, az állami lakásépítő akciók kezdeményezése, szervezése, irányítása. A sikeres munka eredményeként 1920 és 1930 között 300 ezer lakás épült. A 20-as évek egyébként is termékenyek voltak, más vonatkozásban is fejlődést eredményeztek. A százezer főre jutó orvosok száma megkétszereződött, a kórházi ágyak száma 50 százalékkal nőtt, a csecsemőhalálozási arányszám is jelentősen csökkent.

A tagadhatatlan fejlődés 1929-ben megtorpant, a gazdasági világválság elérte a magyar gazdaságot is. A gazdaság termelőképességének csökkenése magával hozta az állami bevételek csökkenését is, következésképpen az államháztartás egyensúlya is felborult, jelentős hiány keletkezett. Az egyensúly visszaállítása érdekében többek között radikális adóemelésekre, a közalkalmazotti fizetések csökkentésére kellett volna sort keríteni. Ezt gróf Bethlen István nem vállalta, lemondott, amelyet a kormányzó 1931. augusztus 19-én el is fogadott.

Dr. Vass József nem érte meg a Bethlen-kormány lemondását, 1930. szeptember 8-án Egerben tartott előadásáról visszatérve otthonába tragikus hirtelenséggel halt meg Budapesten. Feltételezések szerint öngyilkos lett. Ő volt az első, akit a budapesti egyetemi templom kriptájában létesített Nemzeti Pantheonban temettek el. Szociálpolitikai és keresztényi elkötelezettségét, tetteit ismerve, méltatlan utóélet jutott osztályrészéül. Az 1960-as években pozitív emberi értékei helyett kétségtelen meglévő emberi gyengéit nagyították fel, összességében negatív emberként, politikusként állították be. Ebben messzemenően szerepet játszott keresztény, nemzeti és konzervatív gondolkodása, jobboldali politizálása. Többek között kórházunk sem becsülte meg nagy patrónusát, a sebészeti tömb földszintjének előcsarnokában felállított bronzszobrát az 50-es évek elején beolvasztották.

Úgy érzem, hogy kötelességünk tisztelni, fejet hajtani azon ember emléke előtt, akinek köszönhető többek között, hogy 1929. szeptember 1-jén átadásra kerülhetett Vasvármegye és Szombathely Város Közkórháza. És ezt az embert, ezt az államférfit dr. Vass Józsefnek hívták.

Lakner László

Köszöntő a sürgősségi tömb alapkövének elhelyezésekor

A Markusovszky Kórház életében jelentős a mai nap. Ha a múltba nézek, leperreg előttem az intézmény 75 éves története. De a mostani alapkövő elhelyezése miatt kénytelen vagyok már a jövőbe is nézni.

A szemem előtt film pereg. 2006-ot írunk. Késő nyári este van. A Gyöngyös-patak partján impozáns, modern épület áll. A sürgősségi betegellátó tömb tetején egy helikopter száll le, közúti baleset politraumalizált sérültjét hozza. A helikopter-leszálló melletti várakozó helyiségben sürgősségi team várja a sérültet, hogy megkezdje a sokkitalanítást. Néhány perc múlva liften a sérült a földszinti sokkitalanítóba kerül, ahol folytatódik a vitális funkciók helyreállítása. A sérült egyszerű vizsgálatával is megállapítható, hogy több törése van, sőt koponyatörése miatt valószínűsíthetően a műtétet sürgősen el kell végezni.

A műtéti team riasztása megtörténik. Közben a sérülttől vért vesznek laboratóriumi vizsgálat céljából, s átszállítják a földszinti CT-be, ahol felvételt készítenek. Rövidesen minden együtt van, hogy a sérült műtétre kerüljön. Liften szállítják a beteget a második emeleti műtőbe.

Közben saját lábán egy férfi érkezik felkötött karral a triage-ba, ahol a diplomás szakdolgozó kikérdezi a beteget, és felkartörés gyanújával a betegkísérővel a sérültet a földszinti sürgősségi ambulancia sebészeti kezelőjébe küldi.

Ezt követően mentő érkezik szirénázva, hordágyon egy szívinfarktus gyanús beteget hoznak, akit a diplomás szakdolgozó a triage-ban fektet le, és orvost kér hozzá, aki EKG-t készít, majd infúziót köt be, és vért vesz le laboratóriumi vizsgálatra. Mindezek után a beteget további kivizsgálás és megfigyelés céljából a betegkísérők a második emeleti Sürgősségi Betegfelvételi Osztályra szállítják.

Ismét két beteg érkezik saját lábán, az egyik a kezét vágta el, a másiknak magas láza van. A triage-ból a szakdolgozó az egyiket a sebészeti kezelőbe, a másikat a belgyógyászati vizsgálóba irányítja.

Aztán mintha nyugalom szállna az épületre, új beteg nem érkezik. De a sürgősségi műtő ablakán fény szűrődik ki. A műtéti team a politraumalizált beteg életéért küzd. A Sürgősségi Betegfelvételi Osztályon sincs nyugalom, az infarktusgyanúval felvett beteg szíve leállt, újra kellett éleszteni. Szerencsére sikerült. A diagnosztikai részlegen a felkartörés gyanújával vizsgált sérült rönt-

genfelvétele készül. A sebészeti kezelőben az orvos éppen a kezén sérült beteg sebét varrja össze. A belgyógyászati vizsgálóban az orvos a lázas beteg mellkasát hallgatja, a hallgatóság tüdőgyulladás gyanúját veti fel, ezért röntgenvizsgálatot kér. A triage-részlegben a szakdolgozó a használt lepedőket cseréli le az ágyakon, de minden hangra, neszre felfigyel, minden pillanatban készen áll a betegek fogadására. És ez így megy minden nap reggeltől estig, estétől reggelig.

Mielőtt a képzeletem túlságosan elszállna, és túllépném a rendelkezésünkre álló 2 és fél milliárd forintos beruházási keretet, kérem miniszter urat, mondja el avatóbeszédét.

Rácz Jenő

Avatóbeszéd

Itt van a többezer éves múlt, itt van a hagyomány, a hetvenöt éves születésnapon megismerkedhettünk az intézet közelmúltjának történetével, és nincs annál nagyszerűbb érzés, mint a jövő alapkövét lerakni. Szinte már kedvet kaptam volt traumatológusként főigazgató úr kedves szavai hallatán, hogy én is valamikor ebben az intézetben dolgozzak. Ha jól számolom, 2006-ban ez időszzerű is lesz.

De azt hiszem, az egészségügyben bőségesen elege van mindenkinek abból, hogy beszéljünk. Itt van a kőműveskanál, a vödör, jó lenne már dolgozni, ideje már, hogy minél előbb tegyük le az alapkövet, hogy önök és betegek minél előbb birtokba vehessék az épületet, minél előbb élvezhessék a létesítmény által nyújtandó lehetőségeket.

Lakner László

Köszöntő a sebészeti tömb felújított belső udvarának avatásakor

Itt állunk az 1929. szeptember 1-jén átadott megyei kórház – eredetileg „díszudvarnak” nevezett – belső udvarán. Még a modern műtőblokkal történő lezárással sem sikerült teljesen tönkretenni a Jakabffy Zoltán által tervezett építészeti remeket. Reméljük, hogy a felújított épület látványa, a gyönyörű homlokzat által kiváltott esztétikai élmény mindenkit megérint, és javítja a kórházi dolgozók esetében a munkához, a betegekhez való hozzáállást, továbbá – mint adjuváns – hozzájárul a betegek minél előbbi gyógyulásához. Azt is remélem, hogy ezt a remek belső teret a jövőben nem gépkocsiparkolónak fogjuk használni, hanem átengedjük a betegeknek, mert ez a hely jelenlegi formájában a betegek pihenését, felüdülését, gyógyulását hivatott szolgálni.

Nem ünneprontásnak szánom, de mindenki tudja, hogy a megyei kórház öreg épületállományával önmagunk megbirkózni nem tudunk. A sürgősségi betegellátó tömb címzett támogatásán túl további címzett támogatást, címzett támogatásokat kérünk a kormánytól. Úgy véljük, hogy a címzett támogatások nagyságrendjét illetően messze elmaradtunk a szomszédos kórházaktól.

A szökőkút halk csobogása, az idilli környezet arra figyelmeztet, hogy ma elsősorban ünnepelni jöttünk össze. Az ünnepre való tekintettel a kritikus gondolatokat félretéve, felkérem Beleznay László urat, a Vas Megyei Közgyűlés alelnökét, hogy avassa fel a sebészeti tömb megszerpült, megújult belső udvarát.

Beleznay László

Avatóbeszéd

Megtiszteltetés számomra, hogy a belső udvar avatásán köszönhetem önöket. Akik ismernek, bizonyára tudják, hogy az önkormányzat mindennapi feladatainak és kötelezettségeinek teljesítése mellett fontosnak érzem a marandó értékek létrehozását, a régiek rekonstrukcióját és megőrzését is. Erről a kórház jelenlegi vezetése is hasonlóképpen gondolkodik, amiért köszönettel tartozunk.

Pető Ernő az 1929. szeptember 1-jei avatóünnepségen elhangzott megnyitóbeszédében azt hangsúlyozta, hogy a kórház épületét – takarékosági okokból – a nemes egyszerűség jellemzi. Ugyanakkor „a lelkek hangulatára kedvező hatást gyakorló külsínre” – nagyobb anyagi ráfordítás nélkül – nagy hangsúlyt fektettek. Így került a belső díszudvart és a szökőkutat félkör alakban körülfogó főépület homlokzatára néhány művészeti alkotás.

Az oromzatot két kőangyal díszítette. A két angyal óvta, védte a koronás magyar címet, jelképesen a magyar nemzetet. Az angyalok óvták Vasvármegye címerét, áttételesen a megye polgárságát, védték Szombathely címerét, általa a város lakosságát, védték és óvták a kórházat, a kórház téglavárait és dolgozóit, Vasvármegye és Szombathely város betegeit. A homlokzatra felkerült az építés éve és a kórház hivatalos neve: „Vasvármegye és Szombathely Város Közkórháza”. A főépület falairól a Mayer Sándor szobrászművész által alkotott, megformált domborművekről a kórház alapítói és magas pártfogói tekintettek le a díszudvarra. Ezek gróf Bethlen István miniszterelnök, dr. Vass József népjóléti és munkaügyi miniszter, gróf Mikes János megyés püspök, dr. Tarányi Ferenc főispán, Horváth Kálmán alispán, Kiskos István polgármester, dr. Pető Ernőné Szegedy Gina, báró Szegedy Györgyné, dr. Pető Ernő, Bezeredy István miniszteri tanácsos és a tervező, Jakabffy Zoltán miniszteri tanácsos mellképét ábrázolták.

Furcsa lenne, ha ma egy új épület vagy intézmény létrehozásakor az alapítók, a közreműködők, még élő politikusok mellszobrai díszítenék a főbb helyeket. Nem is biztos, hogy a ma ismert és elismert személyiségek évtizedek múltán megállnák helyüket a képzeletbeli vagy valóságos talapzaton.

1929-ben a kor szokásainak megfelelően olyan egyéniségeknek állítottak örök emléket elődeink, akiknek a nemzet történelmében betöltött szerepét később – a rendszerváltozás előtt mindenképpen – vitatták az arra kijelölt vagy önjelölt hatalmasságok, de egyet nem vitathattak el tőlük, hogy Vasvármegye

és Szombathely Város Közkórházának alapításában vitathatatlan érdemeket szereztek.

A főépület előcsarnokában a kor divatjának megfelelően elhelyezték azt a márványtáblát, amelyen az átadáskor hivatalban lévő miniszterelnök, népjóléti miniszter, főispán és alispán, polgármester, kórházigazgató és a tervező nevét örökítették meg. A másik márványtábla pedig Horthy Miklós emlékét őrizte. Az előcsarnokban a bejáratnál szemben állt Sidló Ferenc szobrászművész alkotása, a „vasminiszter”, Vass József ércbe öntött mellszobra.

A kórház történetében a nyugalmas évek gyorsan elmúltak. A történelem viharai nem vonultak át nyomtalanul az épületek fölött. Az oromzaton strázsáló kőangyalokat mélybe taszította a múltat végképp eltörölni szándékozók gyűlölete, a címert megfosztották a koronától, melynek helyére a hatalom saját örökkévalóságába vetett hitét jelképező vörös csillag került.

Nemcsak a jelképekbe, a betűkbe is belekötöttek azok, akik a Vasvármegye név hallatán holmi revíziós és irredenta törekvésekre gyanakodtak, így hamarosan lekerült a homlokzatról a kórház eredeti, ártatlan és ártalmatlan neve. Hogyan maradhattak volna meg a mellképek, a múltat és a múltbéli építkezni tudást idéző örök felkiáltójelek? Sorsuk a fülkébe falazás lett. Horthy nevét nemhogy kőbe, márványba vésné, de még kiejteni sem lehetett. Darabokra törték tehát a márványtáblát is, mint ahogyan a „vasminiszter” ércszobrát is beolvasztották.

Mindennek – ha nem is értettük – de elviseltük az ideológiai indíttatását. Lélek- és nemzetpusztító hatalmak szorításában nem lehetett más sorsuk a magyarság számára házat és hazát építőknek, csak a névtelenségbe süllyedés.

De mit vétett az udvaron álló szökőkút, mely mentes volt minden ideológiai színvallástól, és csupán a szépséget és a jó közérzetet szolgálta? Mert azt is tönkretették. Tudatosan vagy nemtörődömségből, most már mindegy. Szerencsére itt vagyunk mi, kései utódok, akik – remélem – politikai pártállástól függetlenül hiszünk az értékmentés nemzetmentő erejében. Hisszük, hogy a múlt egymásra rakódott rétegeit lehántva visszatérhetünk igazi történelmünk igazi tényeihez és tárgyi emlékeihez. Akkor is meg kell ezt tennünk, ha csalódunk feltételezéseinkben, és sok mindenről kiderülhet, hogy nemcsak pozitív, de negatív tanulsággal is szolgál. Az önismerethez és a hiteles önazonosság tudathoz hozzátartozik az őszinte szembenézés mindazzal és mindazokkal, akiknek múltbéli, közelmúltbéli és jelen tettei meghatározzák hazánk, megyénk, Szombathely sorsát.

A befalazott fülkékből előkerültek a domborművek, és figyelmeztetnek bennünket arra, hogy az építés és önépítés időszaka soha nem múlhat el. A

márványtábla emlékeztet, hogy volt egyszer egy kor, mely fontosnak tartotta elismerni azok érdemeit, akik a közért tettek, akár koruk és saját lehetőségeik korlátain is átlépve.

Hiszem, hogy kötelességünk az általuk teremtett értékek visszaállítása, megőrzése. Ezért újítottuk meg a megyei kórház főbejáratának homlokzatát. Az oromzaton elhelyezett kőangyalok vigyázzák ismét a kórház betegeit. He-lyére került a koronás címer és a kórház eredeti neve is. A kórházé, amely épületegyüttesét tekintve ma már Szombathely védett értékének számít. Köszönöm itt mindazoknak, akik napi munkájukkal segítették a belső udvar eredeti állapotának visszaállítását, hogy a Vas Megyei Közgyűlés megbízható partnereiként nemcsak az épített környezet rekonstrukcióját, hanem a szellemi-művészi értékőrzés küldetését is vállalták.

Nemcsak a falak, de az itt dolgozók munkája, szellemisége, az életet szolgáló elhivatottsága is megköveteli, hogy méltó környezetet és körülményeket teremtsünk a XXI. századi gyógyító tevékenységhez.

Kívánom, hogy a megújult régi környezet – a kórházalapítók szándéká-
nak megfelelően – legyen a megye és a város gyógyulásra szoruló polgárai számára hitet és reményt adó fellegvéra az orvosi, a gyógyító munkának, az emberségnek és a kitartásnak, méltó folytatása a domborművekről ránk tekin-
tők humánus és jövőbe mutató törekvéseinek.

Lakner László

Köszöntő a Mészáros László művész által festett körkép avatásán

Minden ember közérzetét befolyásolja az aktuális környezet, és ez fokozottan igaz a beteg emberre. Mindezt tudták elődeink is, így az 1929-ben átadott intézmény nemcsak Magyarország legmodernebb kórháza – sőt európai értelemben is modern kórház – volt, hanem építészeti értelemben is remekművet alkottak.

A huszadik század második felének funkcionális szemlélete nem kedvezett a kórházi építészetnek sem. Könnyen feledhető kórházi épületek létesültek, amelynek elszenvedője volt a mi kórházunk is. Épületállományunk jelentős hányada ezt a funkcionális szemléletet tükrözi.

Kórházunk alapításától kezdve pártolta a művészeteket. Ezt igazolják a kórház 1929-es átadásakor felavatott művészeti alkotások is.

Azt követően az 50-es évekig kellett várni, amíg a művészetek ismét megérintették a megyei kórházat. Majtényi Károly szobrászművész megalakította Markusovszky Lajos mellszobrát, később elkészült Szabolcs Zoltán mellszobra is. Kiss Sándor szobrászművész műhelyéből került ki a Pető Ernőről megmintázott mellszobor. Több szobrászművész – Majtényi Károly, Lesenyei Márta, Kis Kovács Emőke – kislasztikákat készítettek kórházi jeles eseményekre, ünnepekre. Radnóti Kovács Árpád festőművész több képe a régi kórházi épületekről, továbbá Markusovszky Lajosról és Pető Ernőről az igazgatási épületet díszítik. Kéky-Magyar Éva művészeti alkotásai láthatók a kórház számos osztályán.

Mészáros László festőművész 1986-ban a komplex tömbben 2 faliképen örökítette meg a szülészeti történetét, amelyet a kórház 75 éves jubileumára készülve restaurált. Ezzel a ma átadásra kerülő képével – amely Mészáros-körképként vonul be a kórház történetébe – lett igazán a Markusovszky Kórház „udvari” festője.

Amikor megköszönöm a festőművésznek, Mészáros László Úrnak a gyönyörű művészeti alkotást, köszönetet kell mondanom a mecénás szerepét vállaló Büki Gyógyfürdő Részvénytársaságnak, elnök-vezérigazgatójának, dr. Németh Istvánnak is.

Markó Péter

Mészáros László körképének avatása

A művész szándéka szerint ezen a helyen, ahol onkológiai betegek százai, ezrei – gyógyulásukban bízva – várakoznak a különböző kezelésekre, a remény és a vidámság jelenik meg a festményeken.

Mégis először az elmúlásról kell szólnom. Szólnom kell a halálról, mert még friss az élmény. Tegnap temettük el az egyik gyermekkori játszótársamat, Horváth Zolit, a labdarúgót, aki az elmúlt két évben nagyon sokszor megfordult itt. És eltemettük – ugyanabban a betegségben hunyt el – Varga Lászlónét, Marika nővért, aki Zolit kezelte, gondozta, mint annyi sok más beteget is.

Mészáros László szándéka egyedi: azon a helyen, ahol a halál nap mint nap megérinti az embereket, reményt és vidámságot ad a betegeknek, az elsetteknek. Mészáros László művészetének ez a különlegessége, s mindez a művész alaptermészetéből fakad. Azért merem ezt mondani, mert Mészáros Lászlót régebről ismerem, ugyanis mindketten sárváriak vagyunk. Már az onkológiai tömb építésének kezdetén fölmerült egy művészeti alkotás gondolata. Az épületben van egy olyan belső tér – ez a várakozóterem –, ahol emberek százai reménykednek a gyógyulásban. És megtörtént az elhatározás, ide valami színeset és reményteltit kell varázsolni.

Susan Sontag világhírű amerikai író nő egyik művében arról ír, hogy mindannyian kettős állampolgársággal születünk, útlevelünk van az élethez és a halálhoz, állampolgárai vagyunk az életnek és állampolgárai vagyunk a halálnak. Bár valamennyien szívesebben használjuk az élet útlevelét, egyszer használni kell, használni fogjuk a másikat is. Susan Sontag arról is ír, hogy a tizenkilencedik század betegsége, a tuberkulózis után napjainkban a rákot és a szívinfarktust vonják körül metaforával. Ha ezt a gondolatvilágot jobban meg akarjuk érteni, olvassuk el Thomas Manntól a Varázshegyet. A rákbetegek világa egy melankolikus világ, a meg nem értettség, az egyedüllét világa. A rák olyan, amit szégyellnünk kell. A rákbetegség egy bizonyos szakasza után az ember már teljesen egyedül marad betegségével, nem tud már senkivel – még a családjával – sem nagyon kommunikálni. A rák az a betegség, amelyhez a legtöbb metafora kapcsolódik, ráadásul térszemléletű metaforák, mert a rák térben is terjed, s roncsolja az emberi test ép szöveteit is. A rákot szégyellni kell, nem úgy, mint a szívinfarktust. Utóbbi, ha valaki túléli, kicsit büszke is lehet rá.

Itt állunk Mészáros László körképe előtt. A festményeken sokféle kort,

stílust fedezek fel. Magától értetődő a reneszánsz, a barokk az angyalokkal, sőt jelen van a tizenkilencedik század végének zsánerkép festészete is. A festményeken sok posztmodern gesztus van, hiszen a művész a festményeken megörökítette barátait is. Szent Mihály arcában a művész mesterét fedezhetjük fel, de itt vannak a „haverok” is. A festményeken látni azokat a személyiségeket – Röntgent, Madam Curie-t – akik valami jelentőset alkottak ahhoz, hogy egyre több daganatos betegnek legyen reménye a gyógyuláshoz.

Megköszönöm Mészáros úrnak a művészi alkotást, s egyben reményemet fejezem ki, hogy az itt kezelésre váró betegeknek a körkép valami vigaszt, melegséget tud nyújtani, és segítséget ad a gyilkos kór elleni küzdelemhez.

Lakner László

Köszöntő az emléktáblák avatásán

Itt áll két emlékmű a leleplezés előtt. Egyik a múltat, a történelmet, a másik a jelen szimbolizálja. Egy adott pillanatban a múlt és a jelen pontosan megismerhető, kiismerhető. De a következő pillanatban minden megváltozik, a múlt folyamatosan a jelenből táplálkozik, ami egy adott pillanatban a jelen volt, a következő pillanatban múlttá, történelemmé válhat. És ez főleg vonatkozik az emberre, aki már születése pillanatában magában hordja a mulandóságot.

Itt áll a múlt és a jelen emlékoszlopa! És hol a jövő? A jövő egyrészt a jelen, de nagy része ismeretlen, kiismerhetetlen. A jövőt, a kiismerhetetlent nem lehet emlékoszlopba vésni. A jövőt az az emlékfá fogja jelenteni, amelyet itt elültetünk a kórház 75 éves jubileuma alkalmából. Mi ültetjük el a fiatal fát, de a terebélyes lombot eresztő fa már a jövő nemzedékét, az utókort fogja szolgálni. Lombkoronája hűvösében az utódok fognak felüdülést keresni, megpihenni. Tavaszi zöld lombkoronája alatt májusi estéken – cserebogarak zúgása közepette – a jövő fiataljai vallanak majd egymásnak szerelmet. A mai fiatalok pedig fehér hajjal és megroggyant derékkal fognak gyönyörködni az őszi lombkorona sokszínűségében. Aztán a fa – amelyet ma elültetünk – meg fog halni. De jönnek majd új nemzedékek, akik ismét fát ültetnek. És ez így fog folytatódni az idők végtelenségéig.

A két emlékoszlopban és a zsenge fában együtt van a múlt, a jelen és a jövő.

Feiszt Gyögy

Emléktáblák avatása

A leleplezésre kerülő két emlékoszlopra felkerült nevek többsége a szó valódi értelmében pozitív személyiséget takar. Az oszlopokra olyan nevek kerültek, akiknek – mint holtaknak – az emléke előtt tisztelgünk, akikről illendően megemlékezünk.

Tisztelettel emlékezünk a későbbi pécsi professzorra, az ortopédsebész főorvosra, dr. Barta Ottóra, a mártírhalált halt kórboncnokra, dr. Görög Dénesre, a nemrég elhunyt volt városi főorvosra, dr. Miklós Andorra, a zseniális orvosszervezőre és sebészre, dr. Pető Ernőre, a korán elhunyt kiváló sebész professzorra, dr. Szabolcs Zoltánra, a közel egy éve elhunyt kiváló belgyógyász professzorra, dr. Varga Lászlóra, a gyakorlati munkát az egyetemi katedrán is hasznosító dr. Frank Kálmánra és dr. Orsós Sándorra, a legnagyobb magyar orvopedagógusra, dr. Romhányi György professzorra.

Sokakat viszont örömmel köszöntünk az ünneplők soraiban, szerencsére az élet lehetővé tette számukra, hogy még mindig itt vannak közöttünk jó egészségben, tevékeny nyugdíjasként. Itt van közöttünk a kórház „aranykorának” főigazgatója dr. Gelencsér József, a kiváló gyermekgyógyász, dr. Cholnoky Péter, a ma is fiatalos lendületű dr. István Lajos, a közéletben még mindig aktív dr. Széll Kálmán, tudományos tanácsadóként a kórházat még ma is segítő dr. Rácz Péter és dr. Salamon Antal, a vezetői beosztásról leköszönő, de a kórházban még mindig aktívan dolgozó dr. Garzuly Ferenc, dr. Gautier Barna és dr. Padányi János.

A múltat jelentik azok a nevek is – akadémikusok, osztályvezető főorvosok, más vezető beosztásúak – akik már nem tartoznak a kórház dolgozói közé. A jövőt pedig – reményeink szerint – azok jelentik, akik a betegek érdekében fáradhatatlanul végzik munkájukat.

Akiknek a neveit az emlékoszlopokon olvashatjuk, mind-mind gyógyító munkájukról, tudományos szervező tevékenységükről és áldozatos munkájukról ismertek. Az ő munkájuk nemcsak a kórház sorsát befolyásolta, hanem betegségtől szenvedő tízezrek gyógyulását is elősegítette. Olyan orvosok, szakdolgozók neveit olvashatjuk itt, akik a kórházi ágy mellett állva, a kutatószobák vagy laboratóriumok asztalai mellett szolgálták a betegeket, dolgoztak a betegségek leküzdéséért, a szenvedő, sokszor reményvesztett emberek és hozzátartozók megsegítéséért.

Ahogy a folyók felett átívelő hidak két partot kötnek össze, úgy kötik

össze az emlékoszlopon fellelhető orvosok és szakdolgozók, egyéb vezető beosztásúak nevei, személyiségei és tevékenysége a múltat és a jövőt, s az ő személyükben a kórház kollektívája egy hidat képez az elmúlt hetvenöt év és az elkövetkező évek, évtizedek között.

Dr. Scháb Rezső-emlékülés

Idegsebészeti Osztály

2004. november 5.

Kopa János

Dr. Scháb Rezső, az idegtudományok egyik polihisztora

Azt a megtisztelő felkérést kaptam a szombathelyi Markusovszky Kórház orvosszakmai vezetőitől, hogy régi kollégámról, korábbi kedves munkatársamról egy tudományos emlékülés keretében Szombathelyen megemlékezzek, amely emlékülés a kórház jubileumi rendezvényeinek sorába illeszkedik. Megtisztelő, de szomorú is a feladat, mert ha megemlékezni kell valakiről, egyben azt is jelenti, hogy ő már eltávozott közülünk, nem lehet jelen személyesen.

Miközben a feladatra készülődtem, s raktam össze az emlékeket, az életrajzi és tevékenységi adatokat, olyan következtetésekre is jutottam, amelyek Scháb Rezső szellemiségét, jellemét, eredményeit igen kiváló minősítéssel fémjelzik. Sajnos utólag, mert a mindennapi élet sodrában nem figyeltünk oda, vagy nem kellően figyeltünk oda, természetesnek, teljesen magától értetődőnek tűntek mind az emberi tulajdonságok, mind a szakmai és tudományos eredmények. Így hajlamosak voltunk, vagyunk – úgymond – „elmenni mellettük”. Ezután a következtetés után gondoltam, hogy a megemlékezés ne csupán e kiemelkedő személyiség nevét viselje, mint címet, hanem nagyon is megérdemli és illeszkedik hozzá egy alcím is: „az idegtudományok egyik polihisztora.” Ezt a jelzőt Scháb Rezsőre életében nem használtuk, talán nem is gondoltunk ilyen summázott megállapításra. Most azonban, amikor egészében végignézttem a tudományos életpályát, egyértelműen igazoltnak láttam ezt a megállapítást. Így a megemlékezés vezérgondolata is lett. Szeretném remélni, hogy az életpálya és életmű ismertetése végén mindenki számára a megállapítás bizonyítást is nyer.

Azért, hogy Scháb Rezső pályáját egy kicsit jobban megértsük, az időben is egy kissé vissza kell menni, hogy állításunknak alapjait is bemutassuk, igazolhassuk.

A Pécsi Orvostudományi Egyetem Ideg-Elme Klinikáját 1947-ig Rauter Kamilló vezette. Ekkor már tudvalevő volt, hogy a klinika további vezetésével Környey Istvánt fogják megbízni, aki akkor már igen neves neurológus, neuropatológus volt, s egyben úgy tekintettek rá, mint a magyar idegsebészet megalapítójára. Környey az Egyetem meghívására érkezett. Ezért is igyekezett a Pécsi Orvostudományi Egyetem Ideg-Elme Klinikájára több orvos, hiszen szerettek volna Környeyvel dolgozni. Ezek között volt többek között Jakab Irén, Mérei F. Tibor, Molnár László, Mátyus Adorján, Bozsik György,

Orthmayer Alajos. Ők már számítottak arra, hogy itt iskola alakulhat ki, és olyan tevékenység, amely a tudományban és a gyógyításban a világon élenjáró lehet. Ehhez a „törzsgárdához” később elsősorban azok az orvosok csatlakoztak, akik elsősorban a méltán nagyhírű Pécsi Egyetem hallgatóiból kerültek ki, és tanári kara nevelt fel. Ezek között is főleg a tudományos diákköri hallgatókra lehetett számítani. A képviselt klinikai szak természetéből is adódik, hogy a fiatal doktorok nagyobb része az Anatómiai Intézetből – többek között Baltavári László – vagy az Élettani Intézetből jött, ahol Szentágothai János, Lissák Kálmán, Grastyán Endre szellemiségét és útmutatásait követve nevelkedtek.

Scháb Rezső is ennek a folyamatnak volt részese és résztvevője.

Scháb Rezső 1928. augusztus 18-án a Pécs közeli Kozármislényben született. Elemi iskoláit is itt végezte, majd ezt követően – a 4 elemi elvégzése után – Pécsre került gimnáziumba, történetesen a piarista gimnáziumba, ahol igényes szakmai és morális valláserkölcsei nevelésben részesült. Az érettségi után felvették a Pécsi Orvostudományi Egyetemre, tehát gyermekkorától Pécs városában élt és tanult.

1952-ben „orvosi oklevelet” kapott. Az, hogy „oklevelet”, ma már igen furcsán hangzik. A kor filozófiáját ismerve valószínű, hogy akkoriban úgy gondolták országunk vezetői, méltánytalan dolog az orvosoknak az egyetem elvégzése után doktori címet adni, amikor nem minden felsőoktatási intézet hallgatói juthatnak ehhez a címhez a végzés után, tehát néhány éven át csak oklevelet osztottak. Az orvosoknak – a korábban végzeteknek szintén – egy ideig nem volt szabad használniuk a doktori címet. Tudok olyan véleményről is, hogy Scháb Rezső azért nem kapta meg a doktori címet akkoriban, mert értelmiségi származású volt, illetőleg egyházi iskolában nevelkedett. A későbbiekben – néhány év elteltével – azonban egy kormányrendelettel visszaadták a doktori címet az orvosoknak.

Scháb Rezső az első év elvégzése után már bekerült az Anatómiai Intézetbe – a mai értelemben véve – tudományos diákköri tagként. Itt rendszeresen részt vett az oktatásban, részt vett a tudományos munkákban, sőt az egyetem elvégzése után még 2 évig az Anatómiai Intézet kutatója volt. Ebből az időszakból több dolgozata is megjelent, amelyek elsősorban a labirinth működésével, illetőleg funkcionális anatómiájával foglalkoztak. Az Anatómiai Intézet fantasztikus szellemiségű volt, mint ahogy ez – azt hiszem – igen sokak előtt ismert, hiszen akkor Szentágothai volt az intézetvezető, de ott dolgoztak olyan neves emberek, mint Halász Béla, Flerkó Béla, Székely György, Mess Béla és még sorolhatnák néhányat. Ezek közül Szentágothai és Halász az akadémia elnöke is volt, Flerkó Béla a Pécsi Egyetem Anatómiai Intézetének vezetője, Mess a helyettese, Székely György pedig a Debreceni Anatómiai

Intézet tanszékvezető tanára lett. Ebben a társaságban élt és nevelkedett Scháb Rezső, vett részt az oktatásban, folytatott histológiai tanulmányokat, és állatkísérleti műtéteket végzett, amelyek között olyanok is szerepeltek, mint a labirinth megkutatérezése.

Későbbi beszélgetéseink során többször elhangzott az, hogy ő az Anatómiai Intézetet azért hagyta ott, mert számára elsősorban a gyógyító tevékenység hiányzott. Miután látta, hogy az Idegklinikán – az Anatómiai Intézetnek úgyszólván a szomszédságában – olyan tevékenység folyik, amely köthető az ő alapképzettségéhez, átjött a klinikára dolgozni.

A Pécsi Orvostudományi Egyetem Ideg-Elmeklinikáján igen sokrétű tevékenység folyt. S a névből adódóan elsősorban ideggyógyászati és elme-gyógyászati szakmai műhely működött az intézetben. Viszont Környey – aki a magyar idegsebészet megalapítója volt – az első pillanattól kezdve meghonosította Pécsen is az idegsebészeti tevékenységet, rendszeressé és fejlődőképessé tette. Alapképzettségéből, tudományos kutatásaiból adódóan a klinikán is jelentős részt képviselt a neuropatológia művelése, amely szinte mindenki számára kötelező volt.

Követelmény volt az ideggyógyászati és elme-gyógyászati szakképesítés, valamint a neuropatológiai gyakorlat megszerzése. Akik az idegsebészettel foglalkoztak, azok számára kézenfekvő volt, hogy a neuroradiológiai tevékenységben is jártasak legyenek. A pszichológia és az elektrophysiológia bizonyos mértékig fakultatívnak volt tekinthető.

Scháb Rezső előmenetelét szemlélve rögtön megállapíthatjuk, hogy kihasználva a lehetőségeket, 3 szakvizsgát szerzett. A „kötelező” ideg- és elme-gyógyászati szakvizsgát, s mivel kezdettől foglalkozott az idegsebészeti tevékenységgel, idegsebészetből is szakorvos lett. Dolgozatai jelentek meg, és jó műtéti gyakorlatra tett szert. 1954-ben került a klinikára, és gyors előmenetelére jellemző, hogy 1962-ben már egyetemi adjunktusi kinevezést kapott, pedig a szigorú követelményrendszeréről is híres Környeynél ez nem az egyszerű teljesítmények közé tartozott.

Dr. Scháb Rezső abban a megtiszteltetésben is részesült, hogy külföldi tanulmányútra mehetett, illetve külföldi tanulmányútra küldte őt Környey professzor, mégpedig a hollandiai Wassenarba. Fél évet töltött ott. Ez azért volt különösen nevezetes a Környey Klinikán, mert ugyan Környeynek lett volna lehetősége a világ bármelyik részére – akár hosszabb időre is – küldeni embereket tanulmányútra, Környey tekintélye lehetővé tette volna, hogy az akkori rendszerben is számos ember élhessen ilyen lehetőséggel, de erről sajátos véleménye volt, most idézzük őt: „Ne mi menjünk oda tanulni, aki tanulni akar, az jöjjön ide.”

Wassenarban Scháb Rezső idegsebészettel foglalkozott, és ott ismerkedt meg egy új vizsgáló módszerrel, amelyet Leksell kezdeményezésére alakítottak ki. Ez volt az echoencephalographia, az agy, illetve az agykoponya ultrahanggal történő vizsgálata.

Scháb Rezső azonnal észrevette, hogy ebben komoly lehetőségek vannak. Hazajövele után szorgalmazni kezdte egy ilyen készülék beszerzését, amelyet Környey és Mérei segítségével sikerült is megvalósítani, s hamarosan a klinikára került az echoencephalograph.

A gyakorlati kivitelezésbe néhányan folytunk bele. Kicsit nehézkes volt a gyakorlat megszerzése, és az adatok pontosságának a biztosítása, ezért egyre kevesebben voltunk, akik szívesen végeztük ezeket a vizsgálatokat. Állíthatom, hogy néhány hónap alatt azonban szinte nélkülözhetlenné vált az echoencephalographiás tevékenység a klinikán.

Érdekességként említeném meg, hogy az elfogadásban szerepet játszott egy „perdöntő” esemény. Akkoriban az idegsebészeti műtőnek egy Mária nevű takarítónője volt, aki a maga nemében igen jellegzetes, karakteres személyiség volt. Ennek része volt a szinte beteges tisztaságmánia. Mária életvezetése nem volt egészen zökkenőmentes. Egy alkalommal panaszkodott nekem fejfájásról, és a vizsgálatot követően echoencephalographia is történt nála, amely egyik oldalon koponyaüri térfoglaló folyamatra utaló jeleket mutatott. Ennek valódiságát kollégáim nagy része alaposan kétségbe vonta mindaddig, amíg a tisztaságmániájáról híres Mária egy alkalommal a kórteremben végezte el szűkességletét. Ekkor megerősítésként angiographia történt, amely chronicus subduralis haematomát igazolt, és ezt a kórismét azonnali műtét is követte.

Érzésem szerint ez egy kicsit határkő volt az echoencephalographiás eredmények klinikai elfogadásában. Az eredményekről, felhasználhatóságról hamarosan elkészült a beszámoló, amelynek külön jelentősége, hogy Magyarországon ez volt az ultrahang első alkalmazása a gyógyászatban. A beszámoló 1964-ben jelent meg az Orvosi Hetilapban, és nyugodtan állíthatjuk, hogy országszerte nagy visszhangot keltett, s több ideggyógyászati intézet is igyekezett mielőbb megszerezni ezt a készüléket. Országosan hamar elterjedtté vált.

További érdekességként hadd mondjam el, hogy amikor még ambivalens viselkedés volt uralkodó az ultrahang készülék diagnosztikus értékével és megbízhatóságával kapcsolatban, akkor számos vita folyt az ultrahang alkalmazhatóságáról is. A klinikán akkoriban igen jelentős kísérletek folytak többféle módszerrel és többféle vonatkozásban az agyi vérkeringésre vonatkozóan. Egy ilyen vita alkalmával Rezső kijelentette, hogy még meg fogjátok érni azt az időt, amikor az agyi vérkeringést is ultrahanggal fogjuk vizsgálni. Akkor ez hihetetlennek tűnt.

Milyen embernek is ismertük meg Scháb Rezsőt az Idegklinikán? Elsősorban idegsebész volt. Mint ember csendes, jó modorú, mindenkinek megadta a kellő tiszteletet, s mindenkivel tisztelettel és szeretettel beszélt. Rendszeresen képezte magát, számtalan ötlete volt, nagyon intuitív gondolatai voltak. Sajnos az intuitív gondolatok megvalósítására kevesebb energiát fordított, így az eredmény is kevesebb volt.

Mindig segítőkész volt. Örömmel adott tanácsot és minden más segítséget. Segítsége jóindulatú volt. Mit értek ez alatt? Azt, hogy egy gyakornok hamar rájön arra, hogy kétféle segítség van. Az egyik az, amikor azt mondja valaki, hogy nyugodtan kérdezz bármit, én készséggel állok rendelkezésedre. Te kérdezel, az illető valóban készséggel áll rendelkezésedre, és igyekszik lehetőleg széles plénum előtt alapos részletességgel elmagyarázni neked a kérdésed pontos lényegét, sőt esetleg nagyon szépen cirkalmazva körül is írja azt, hogy alkalma legyen bizonyítani, hogy ő milyen okos, és te milyen buta vagy. Scháb Rezsőnél a segítőkészség nem ilyen volt.

Nagyon jó barátságban voltak Baltavári Lászlóval, aki Scháb Rezsőnél korábban került Szombathelyre, az Ideggyógyászati Osztályra osztályvezető főorvosnak. Baltavári szintén a klinika megbecsült tagjai közé tartozott, a neuroradiologia volt a fő profilja. Barátságuk régi keletű volt, és szerencsére a barátságukból nekünk, fiatalabbaknak is jutott. A fehér asztal melletti összejöveteleken is kereste egymás társaságát Baltavári, Scháb Rezső, Poór Gyula, Gaszner Péter, és természetesen jómagam is szívesen csatlakoztam hozzájuk.

Baltavári korábban került Szombathelyre osztályvezetőnek, és hamarosan kettőjük ötlete lett az idegsebészeti tevékenység bevezetése a szombathelyi kórházban. Előzetes egyeztetések után 1968. október 1-jén Scháb Rezsőt kinevezték a Szombathelyi Kórház Ideg-Elmeosztályának főorvosává, és idegsebészeti tevékenységgel is megbízták. Scháb Rezső igyekezett megvalósítani az idegsebészetet Szombathelyen. Körülményeik azonban kissé nehézkesek voltak. Igyekezett terveket készíteni a mielőbbi önálló idegsebészet megteremtésére. Tapasztalatgyűjtéseket is végzett az ország számos részén, így többek között Kaposváron is járt 1974-ben, amikor az osztály mellett felépített új idegsebészeti műtő átadási ünnepsége volt. Láthatóan tetszett neki a klinikai idegtudományok ilyenképpen integrációja. 1968-ban tehát megkezdődött Szombathelyen az idegsebészet, az idegsebészeti diagnosztikai és az operatív tevékenység. Kialakították a neurotraumatológiát, és elkezdődött a szakemberek kiképzése is. A műtéti tevékenység a Baleseti Sebészeti Osztályon zajlott, akik készséggel álltak ugyan az idegsebészeti tevékenység segítségére, és örömmel üdvözölték azt, főleg a neurotraumatológia vonatkozásában, de természetesen a Baleseti Sebészeti Osztály a saját műtéti érdekeit helyezte mindig

előtérbe, ami egyáltalán nem elmarasztaló értékelése az osztálynak. Természetesnek tekinthetjük azt is, hogy Scháb is igyekezett az önálló műtő lehetőségét megteremteni, azonban igyekezete nem járt megfelelő eredménnyel.

Ekkor valami váratlan, nehezen magyarázható dolog következett. Valami törés, amit ilyen távlatból pontosan megmagyarázni már nem lehet.

Mi is történt tulajdonképpen?

Nem sikerült megteremteni az önálló műtőt, nehézkes volt az idegsebészeti műtéti tevékenység művelése. Nem tudott igazi gyökeret vetni Szombathelyen. Tulajdonképpen nem tudjuk pontosan, mi történt. A lehetőségek között számolni kell azzal is, hogy túlságosan erős volt a kötődése Pécshez? Túlságosan erős volt a családi kötődés Pécshez? De hiszen közösen tervezte meg a család a szombathelyi tevékenységet, és természetesen az ezzel járó lakhelyváltást is. Miért nem ment a család Szombathelyre? Talán nem teljesültek az ígérek akár a lakást, akár a műtőt illetően? Lehetséges, hogy Scháb Rezső szerette volna a klinikai példa alapján együtt tartani a klinikai idegtudományok osztályos integrációját, ami nem feltétlenül egyezett a kórházvezetés elképzeléseivel? Ma már nem tudunk erre választ adni. Már csak azért sem tudjuk megválaszolni ezt a kérdést, mert egy valakit biztosan nem tudunk megkérdezni, magát Scháb Rezsőt.

Mi is lett a küzdelem eredménye? Létrejött egy önálló Idegsebészeti Osztály a központi műtő mellett. A Scháb vezette Ideg-Elmeosztály Pszichiátriai Osztállyá alakult. Az idegsebészet vezetését pedig nem Scháb Rezsőre bízta.

Próbáljuk meg az eseményeket néhány adatból, egy önéletrajzból és egy minősítési lapból rekonstruálni. Scháb Rezső azt írja – miután leírja önéletrajzában az idegsebészeti tevékenység létrehozásának kezdeteit és eredményeit – „hogyan mindezek tették lehetővé, hogy 1980-ban önálló idegsebészeti osztály létesült a kórház újonnan megépített blokkjában. Ezt követően az idegsebészet munkájában aktívan nem veszek részt...”

Mit olvashatunk a minősítési lapban (természetesen aláírás nélkül)? „Elképzelése a betegek pécsi mintára történő közös neurológiai, idegsebészeti és pszichiátriai ellátása – a Gagarin úton átalakult épületben – azonban zátonyra futott az új műtőblokk megteremtésével. Önálló idegsebészet jött létre a központban, az I. Sz. Ideg-Elmeosztály pedig 1981-ben a megye egyetlen Pszichiátriai Osztályává alakult.”

Mi is történt? Lett egy önálló Idegsebészeti Osztály, egy önálló Pszichiátriai Osztály, és az idegsebész lett a Pszichiátriai Osztály vezetője.

Scháb Rezső folytatta a most már profiltiszta – vagy ha úgy tetszik önálló – Pszichiátriai Osztály vezetését. Talán úgy is mondhatnánk, hogy más választása nem volt?

Mindenesetre művelte a biológiai pszichiátriát, és megteremtette a szociálpszichiátria lehetőségeit is, beleértve a pszichoterápiás módszerek kialakítását. Emellett tudományos munkát is folytatott, amely a lítium terápiával volt elsősorban kapcsolatban. Szakmai és tudományos tevékenysége elismeréseként is tagja lett az újonnan megalakult Pszichiátriai Társaság Szakmai Kollégiumának és a Társaság vezetőségének is. Tehát nyugodtan mondhatjuk, hogy a polihisztor nem adta fel.

Minősítésében a következőket írják máshelyütt: „Fő érdeme Vas megyében az idegsebészeti műtétek bevezetése, a helyi idegsebészet csíráinak és a neurotraumatológiai ellátásnak megteremtése, valamint az önálló Pszichiátriai Osztály működésének ellátása volt.”

Szeretnék hozzátenni néhány gondolatot: mindezekon felül szerény modora, szilárd emberi magatartása mai napig példamutató. Szombathelyen fő részese egy új, korszerű klinikai idegtudományi szemlélet és gondolkodásmód kialakításának, ami mindig érezhető lesz, amíg ezen a helyen ez a tevékenység folyik.

Most, amikor tisztelettel megemlékezünk Scháb Rezsőről, ő már nagyon messze van tőlünk. És ha van a gyarló emberi gondolkodásmód szerinti olyan lét, amely nem ehhez a sárgolyóhoz kötött, akkor ő már a végtelen távolságból figyel ránk.

Korai halála – hiszen alig 62 évesen halt meg – életműve kiteljesülésétől fosztotta meg. Jellegetes alakja, mimikája, gesztusai megmaradtak azok emlékezetében, akik ismerték őt személyesen is. Mindannyian fejet hajthatunk jelleme, tevékenysége előtt, és nem túlzás azt kérni és remélni, hogy a megbecsülés és tisztelet örökzöldje övezze mindig emlékét.

Lakner László

Emlékek dr. Scháb Rezsőről

Hogy a Markusovszky Kórházban 1980-ban elindulhatott az idegsebészeti szakma önálló művelése, abban elévülhetetlen érdemei voltak dr. Scháb Rezsőnek, aki 1968-ban kapott kinevezést az Ideg-Elmeosztály vezetésére.

Az 1928-ban Kozármislenyben született Scháb Rezső 1952-ban szerzett orvosi diplomát Pécsen. Már 1947-től demonstrátorként dolgozott az Anatómiai Intézetben, amely első munkahelye is lett 1954-ig. 1954-ben került az Ideg-Elme Klinikára. Itt elsősorban a neurológia területén kamatoztatta pszichiátriai, a neurológiai és anatómiai tudását, s megfelelő neuropatológiai ismereteket szerzett az intézet szövettani laboratóriumában. Idegsebészeti érdeklődését mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a neurológiai és pszichiátriai szakvizsgát követően 1963-ban idegsebészetből is szakorvosi képesítést szerzett.

A szombathelyi osztályvezetői kinevezésénél fontos szerepet játszott az a tény, hogy idegsebészeti szakvizsgával rendelkezett és jelentős idegsebészeti tevékenységet tudhatott maga mögött. Az Ideg-Elmeosztály osztályvezető főorvosi teendőinek ellátása mellett feladata lett az idegsebészeti szemlélet meghonosítása Szombathelyen. Sorban bevezetésre került több idegsebészeti diagnosztikus eljárás, majd megindultak – a szakemberek kiképzésével együtt – a Balesetsebészeti Osztály keretei között az idegsebészeti műtétek.

Az önálló idegsebészeti osztály kialakulását követően 1981-ben a neurológiáról is leváló Pszichiátriai Osztály vezetését bízták dr. Scháb Rezsőre. Utólag ma már nem tudni, hogy őnmaga választotta-e az idegsebésztől történő teljes elszakadást, vagy titkon remélte-e azt, hogy tevékenységének fő profilja az idegsebészet lesz. Kétségtelen tény viszont, hogy újult energiával vetette bele magát a pszichiátria korszerűsítésébe. A társadalmi és szakmai igények által megfogalmazott kihívások miatt figyelme egyre inkább a szociálpszichiátriai módszerek felé irányult, fokozatosan bevezette a különböző foglalkoztató, kreatív pszichoterápiás és szocioterápiás eljárásokat.

Dr. Scháb Rezsőt én nagy humanistaként ismertem meg. A nyolcvanas évek második felében kerültem a megyei tanácsra megyei főorvosi beosztásba. Nem kellett sok idő, hogy felhívott telefonon, s elmarasztalt egyik betege, patronáltja miatt. Szerinte a pszichiátriai rehabilitáció azért eredménytelen, mert a megye vezetői, köztük én magam sem tesztek ez ügyben semmit sem. Az általánosítások után végre a lényegre tért, hogy egyik patronált betegének munkahelyre lenne szüksége, az illetőt rehabilitálni kellene. Én a gondolat elől

egyáltalán nem zárkoztam el, sőt kértem, hogy küldje be patronáltját a hivatalomba. Meg is jelent nálam a tagbaszakadt, erőtlől duzzadó huszonéves fiatalember, hogy milyen munkát tudnék ajánlani. Abban az időben a Vakok Intézete az Aréna utcában, a Ferences Kolostorban működött, ahol éppen felmondott a fűtő. Mikor a fiatalemberrel közöltem a lehetőséget, azonnal igent mondott az ajánlatomra. Még arra sem volt időm, hogy elmondjam a munka lényegét. Mivel a Szombathely belvárosában lévő intézetekbe még nem volt bekövetve a gáz, csak cserépkályhafűtés volt, s a fűtőnek egész nap nem a gombokat kellett nyomogatni, hanem nap mint nap a szemet kellett felcipelni a pincéből a földszintre és az első emeletre. Nem tellett bele sok idő, a harmadik nap hívott telefonon az intézet igazgatója, hogy patronáltunk otthagya munkahelyét. Felmondásának indoka az volt, hogy nem tisztességes egy beteg emberrel napi nyolc óra hosszat erős fizikai munkát végeztetni. Scháb főorvos azt követően a fiatalember rehabilitációjával többet nem zavart.

Dr. Scháb Rezső ellátta a megyei pszichiátriai szakfőorvosi feladatokat is. Minden évben az írásos anyag mellett szóban is elmondta a fő problémákat. Felfogása szerint – ezeknek a találkozásoknak az állandó visszatérő témája volt – a pszichiátrián azért nem megfelelő az orvosutánpótlás, mert a szakma nem kap státuszokat a pszichiátria iránt érdeklődő kezdő fiatal orvosok számára. Pedig a kórház minden évben kapott pszichiátriai állást, de érdeklődők hiányában más szakmákra kerültek át.

Dr. Scháb Rezső soha nem lett igazi szombathelyi, valódi ingázó volt, aki péntek este ment Pécsre, vasárnap este pedig jött vissza Szombathelyre. A rossz nyelvek szerint nem önszántából jött a vasi megyeszékhelyre. Főnöke, az intézet vezető professzor egyszer azt kérdezte tőle, hogy mi a programja a hét végére.

„Professzor Úr, nincs különösebb elfoglaltságom a hét végén” – felelte naivul Scháb Rezső, az intézet akkori adjunktusa.

„Rezső, van neked autód?” „Igen?” „Akkor szombaton a te kocsiddal lemegyünk Szombathelyre” – így a professzor.

„De Professzor Úr, minek kellek én a Professzor Úrral együtt Szombathelyen?” – kérdezte a még mindig semmit sem sejtő Scháb doktor.

„Hát Rezső, ott leszel a Markusovszky Kórházban osztályvezető főorvos, ezt fogjuk a kórház vezetésével megbeszélni” – fejezte be a professzor.

És dr. Scháb Rezső Szombathelyen 1968-tól 1990-ig volt osztályvezető főorvos. Hogy az elmondottak szerint történt-e a kinevezése vagy sem, nem tudom, de Péccsett így mesélték.

1990-ben hirtelen halt meg. A pszichiátrián azóta is pótolhatatlan űrt hagyott maga után. Ahogy neki sem, de utódainak sem sikerült azóta sem megoldani a pszichiátriai orvosutánpótlást.

**Tudományos ülés dr. Prugberger József
emlékére**

Mellkassebészeti Osztály

2004. november 18.

Lakner László (Dr. Tiroler Zoltán szóbeli közlése alapján)

A Gyöngyös-pataktól az Északi-Jeges-tengerig

1945. május 9-e volt, a béke napja. Felmerült bennem a kérdés – az alorvosi állásom elfoglalásával egyidőben választanom kellett – szociáldemokrata vagy kommunista leszek. Miután soha pártban nem voltam, úgy gondoltam, hogy a szociáldemokrata párton keresztül könnyebben tudom megismerni a mozgalmat, és úgy gondoltam, hogy ezen belül fogok tudni dolgozni egyben a békéért is.

Kaptam egy szobát a munkahelyemen, a János Kórházban, amelyben azonban csak én tartózkodhattam egyedül, a feleségem nem, úgyhogy őt titokban kellett belopnom. A kórház műtőjén ablaküvegek nem voltak, és mi úgy operáltunk, hogy amikor a mellkast megnyitottuk, akkor az csak úgy gőzölgött. Teljesen érthetetlen számomra, hogy ezek az operált betegek hideg kórteremben, változó erősségű szél mellett nem kaptak tüdőgyulladást. Hogy Isten segítségével, a szerencsének, a véletlennek vagy a sorsnak köszönhetem-e, nem tudom, de operáltam egy nőbeteget, akinek a férje, amikor megtudta a lakás nélküli helyzetemet, felajánlotta a Pesten, a Baross u. 77-ben lévő kétszobás lakását teljesen ingyen és csupán hálából. Elképzzelhetetlen öröm fogott el, amikor ebbe az első emeleti kétszobás, ablak nélküli lakásba be tudtunk költözni, tető volt a fejünk felett. Vásárlásról szó sem lehetett, az infláció már javában tombolt. Az utcán kezdtünk az egyik napról a másikra elérteketelenedett pénzhalmazok között járni, és ez napról napra nehezebbé tette az életünket.

A fizetésünket naponta adták ki, amely gyakorlatilag elég volt arra, hogy villamossal hazamenjünk, de többre nemigen. A kórházban tudtunk többek között disznót nevelni, a lakás teraszán tudtunk nyulat tartani, de a táplálkozásunk a legtöbb esetben szójára szorítkozott, amiből levest, főzeléket, süteményt készítettünk. A kórházban kevés, krumpliból álló, egyhangú ételmezésünk volt, egyszerű ebéd. A lakás ablaküvegei helyébe lemosott röntgenfilmet ragasztottam, ami sajnos a legkisebb szélre úgy zörgött, hogy jóformán lehetetlenség volt aludni.

Lassacskán elindult a villamosforgalom Pest és Buda között, de a pénz értéke napról napra annyira inflálódott, hogy legtöbbször az ember csak a két lábát tudta használni, mint közlekedési eszközt, tehát gyalog járt, vagy pedig megpróbált bliccelni a villamoson, mereven kinézett az ablakon, és megpróbálta nem észrevenni a kalauzt.

A műtőben való bemosakodáshoz csak a jéghideg víz állott a rendelkezésünkre, úgyhogy a háború alatt nem, de itt elfagytak bizony az ujjaim. Javult a helyzet akkor, amikor a későbbiekben törtvényben naponta kaptuk a fizetésünket. Ekkor már – 46 elején lehetett – a pesti körutat úgy elfedte az előző napi értéktelen papírpénz, mint ősszel a lehullott levelek.

46-ban bejött az új pénz, amelynek olyan értéke lett, hogy abból már tudtunk magunknak vásárolni élelmet, sőt ruházkodni is lehetett. A háború után kezdetben az is előfordult például, hogy a megmaradt zongoránkat adtuk oda élelmiszerért a falusiaknak.

Az átigazolás a szociáldemokrata pártból a kommunista pártba megtörtént a János Kórházban is. Amikor az én átigazolásomra került a sor, az osztály valamennyi dolgozója mellettem szavazott. Ennek ellenére a vezetőség éretlennek tartott a kommunista pártba való átvételre, és így nem lettem tag. Ez volt az első jele annak az ellentétnek, amely az elmélet és a gyakorlat között volt, tudniillik az alulról jövő kezdeményezésnek a gyakorlatban való teljes mellőzése. Mert a vezetőség volt a kommunista pártban az, aki az átvételről határozott, nem pedig a mellettem szavazó tagság.

1949 tavaszán váratlanul behívást kaptam az Egészségügyi Minisztériumba anélkül, hogy tudtam volna miért. Nagyon aggódtam, hogy talán valami hibát követtem el, ezért hívnak be. Egy tisztviselő a tudomásomra hozta, hogy engem szeretnének megbízni a szombathelyi mellkassebészeti osztály megalapításával és működtetésével. Ezt én megköszöntem, azonban arra való hivatkozással, hogy pesti alorvosi állásomban Sebestyén professzor mellett jól éreztem magam, és a feleségemnek is állása volt, visszautasítottam ezt a megtiszteltetést. Egy hét múlva újra behívást kaptam az Egészségügyi Minisztériumba, akkor már az államtitkárhoz, aki nem valami barátságosan fogadott. „Jól hallottam, a Tiroler elvtárs nem kívánja a szocialista egészségügyet építeni?” Ezt úgy vettem, mint akinek a fegyvert a mellének szegezik, és vagy választja azt, amit az Egészségügyi Minisztérium kíván, vagy pedig az alorvosi állása egypár hónapon belül megszűnik. Ezután gondolkodási időt kértem, hogy a feleségemmel ezt átbeszéljem. Neki az volt a véleménye, hogy sok választásom nincs, vagy elfogadom az ajánlatot, vagy pedig hamarosan nem lesz munkám. Utolsó kibúvóként tudomására hoztam az Egészségügyi Minisztériumnak, hogy én nem vagyok párttag. A válaszuk az volt, hogy ezzel ne törődjek, ők a teljes támogatásukról biztosítanak, és ezt a párttól is meg fogom kapni. Ennek a támogatásnak a tudatában elvállaltam a feladatot, a szombathelyi mellkassebészeti beindítását.

1949 nyarán utaztam le először egyedül Szombathelyre. A kórház igazgatója dr. Pető Ernő volt. A találkozásunkkor úgy éreztem, hogy nem nagy

örömmel vette érkezésemet. Később megtudtam, hogy az osztályán volt egy alorvosa, akinek szerette volna ezt az állást megszerezni. Egyenlőre viszont nem csinálhatott mást, kénytelen volt elfogadni személyemet. Miután az állást és a kinevezést elvállaltam, száz százalékig eltökéltem magamban, hogy ezt a feladatomat tisztességesen végre kívánom hajtani, és megpróbálom elindítani a szervezési munkámat anélkül, hogy a minisztérium segítségét kérném. Viszont Pető igazgató fékezni igyekezett minden vonalon, de végül neki is igazolnia kellett a minisztérium felé, hogy segíteni kíván. Így kaptam meg a volt Emberbaráti Kórház 40 ágycsarnokát az Egészségügyi Minisztérium által ígért 100 ágycsarnok helyett. Egyben biztosítást kaptam arra, ez csak egy ideiglenes megoldás, és egy kis türelemmel kell lennem, hogy a hiányzó ágycsarnokokat is megkapjam.

Közben az időt arra használtam fel, hogy megismerkedjek a kórház orvosai karával, többek között dr. Prugberger József főorvos úrral, akivel lassacskán sikerült kapcsolatot kiépítenem. Miután ő jól ismerte a tüdőbetegek helyzetét Vas megyében, többet találkoztam vele, mint a többi főorvos kollégájával, és így alkalmam volt közelebről megismerni. Egy nagyon jól képzett, a helyzetet jól ismerő orvosra találtam benne, aki csendes szavú, mondhatnám szűkszavú volt, halk beszédű, de akit – úgy észleltem – a betegek is szerettek, a kollégái és munkatársai pedig tiszteltek. Egész érdekes volt konstatálnom azt, hogy ő milyen nagyfokú tartózkodást mutatott a műtéti beavatkozásokkal szemben. Én igyekeztem megérteni, miután a tapasztalata még nem lehetett olyan, amire az együttműködésünket tudta volna alapozni. Nem is igyekeztem rábeszélni őt, hogy küldjön betegeket műtétre. Viszont hangsúlyoztam, hogy nem konkurensnek jöttem, hanem nekem az a dolgom, hogy segítségére és a megye tüdőgyógyász orvosainak segítségére legyek akkor, amikor a hagyományos kezelési módszereikkel a betegek ellátásában továbblépni már nem tudnak. A jövőben lesz lehetőség sebészeti beavatkozásokkal kiegészíteni a belgyógyászati gyógyítást, amennyiben az nem sikerülne. A kezdeti időben nemigen kaptam betegeket tőle, az első betegek a hegyfalvai szanatóriumból jöttek. A szanatórium főorvosával folytatott konzultáció után kerültek a betegek műtétre, s a műtét után utókezelésre visszakerültek Hegyfalura. Lassan kialakult a közreműködés a gondozók orvosaival is. Miután Prugberger főorvos úr többet is látott az operált betegeimből, a konzervativizmus mindinkább oldódott, és ezt követően tőle is rendszeresen kaptam betegeket műtétre.

Az osztály ellátása orvosilag nagyon jó volt, két segédorvos és egy alorvos dolgozott mellettem. A volt Emberbaráti Kórház akkori sebészfőorvosa lett az osztályos adjunktusom. Az idők folyamán aztán sikerült megkapnom

a volt Csapatkórházban a teljes ágyszámot, amiből leadtam bronchológia céljaira 10 ágyat. Sikerült egy bronchológust is szereznem, aki a munkámban nagy segítségemre volt.

A kórház nővéreit az újonnan vizsgázott nővéri állományból kaptam, akik természetesen a mellkassebészeti beavatkozásokról keveset tudtak, és így azokat rendszeres oktatásban részesítettem a higiéné nagy fontosságának a szem előtt tartásával, és ebbe a takarítónőket is bevontam. Nyugodtan mondhatom, hogy az osztály ragyogott a tisztaságtól. Kaptam két műtősnővért is, lassan az osztálynak a nővéri ellátásával és az orvosi ellátással is teljes mértékben meg voltam elégedve. Javasoltam az igazgató főorvosnak, hogy a volt sebészetben dolgozó alorvosa kapjon főorvosi kinevezést az egyik tüdősebészeti osztályra, én 50 ágyról örömmel lemondtam az ő javára. Prugberger főorvos úr a könnyebben operálható műtéti eseteket hozzá küldte, én viszont a nehezebb sebészi megoldásokat vállaltam magamra. Bevezettem a hónaljából való plasztikát is, amelyet – főleg esztétikai megfontolásból – különösen női betegeknel végeztem.

A műtőasztalommal nem voltam teljesen megelégedve, úgyhogy a kórház műszaki részlegének a vezetőjével közösen szerkesztettünk egy olyan műtőasztalt, amit ő el tudott a részemre készíteni. Ugyan primitív volt, de a gyakorlatban alkalmazható, amelyen hasi fekvésben tudtam a műtéteket végezni, az asztal jobbra-balra dönthető, valamint süllyeszthető volt. Ezért az újításunkért a műszaki osztály vezetőjével együtt jutalomban is részesültünk.

A volt Emberbaráti Kórház a lakásomhoz közel esett. A kezdeti időben az éjszaka folyamán is átmentem az osztályra, hogy a frissen operált betegeimet ellenőrizzem. Egyidejűleg meggyőződhettem arról is, hogy az éjszakai szolgálatot teljesítő nővér mindazokat az utasításokat, amiket kapott tőlem az újonnan operált betegek ellenőrzését illetően, betartotta-e. Vele együtt mentem az éjszaka folyamán az új operált beteghez, és ott a helyszínen beszéltem át vele az ő észleléseit, amiket szükség esetén kiegészítettem újabb irányú megfigyelésekkel. Nagy örömet szerzett az is, hogy sikerült mind az ápolónőknek, mind az orvoskollégáknak az érdeklődését a mellkassebészeti beavatkozások iránt felkelteni, és kezdtem lassan a kollégáimat a műtéti beavatkozásokra tanítani. Ezekben a műtétekben, amíg a beosztottak a műtéti technikát teljes mértékben nem sajátították el, saját magam asszisztáltam.

Elkezdtük a tüdődaganatok műtéteit is, azonban a carcinomás eseteknél hosszabb távú sikerünk nem volt. Ez is közrejátszott abban, hogy a daganatos tüdősebészetben az elején eléggé konzervatív irányban haladtam, és csak többszöri átgondolás, laboratóriumi vizsgálat, konzultáció után vállaltam magamra egy-egy rákos daganatnak az operálását. Mint ahogy mondtam, nagyobb sike-

rünk azonban ezen a területen nem volt. Ide kell sorolnom azokat a tüdőbetegséggel operált betegeket is, akik tulajdonképpen a műtéti indikáció lehetőségén már túl voltak, mégis a beteggel való beszélgetés után – annak hangsúlyozásával, hogy operáció nélkül hosszabb idejű továbbélésre nem volt lehetőség – magamra vállaltam az operációk egy részét. Ezeknek a betegeknek majdnem a felét sikerült időlegesen megmentenem, de a másik felét elveszítettük. A mellkas-sebészeti és sebészi szakvizsgám mellett alorvosi időmben a tüdőbelgyógyászatra is átjártam, úgyhogy Kovács professzornál megszereztem a tüdőbelgyógyászati szakorvosságot is. Egyszerre sebészi és belgyógyászati szempontból is tudtam mérlegelni a betegeknek az eshetőségét a továbbélésre. Közben elkészítettem diapozitív filmekkel szemléltetett előadásomat a tüdősebészet jelentőségéről a tüdőbetegek gyógykezelésében, amivel Vas és Zala megyét is bejártam, és amiért a későbbiekben miniszteri elismerésben is részesültem. Valószínűleg ennek volt a következménye az, hogy a szombathelyi pártbizottsághoz 53-ban behívtak, és átadták a pártba való felvételem tagkönyvét.

Ha jól emlékszem, még ugyanebben az évben, amikor a feleségem műtősnői tanfolyamon volt Budapesten, a hajnali órában bevittek a szombathelyi ÁVH központjába. Otthagytak egy üres szobában 6 órától kb. fél nyolcig, miközben egyszer bejött egy ÁVH-s revolvert forgatva a kezében, rám nézett, de azután ki is ment anélkül, hogy egy szót szólott volna hozzám. Agyam propellerje a repülőgép sebességével forgott, hogy keressem az okát berendelésemnek, de semmire nem tudtam jutni, nem tudtam megfejteni, hogy mi hibát követtem el. Később bejött egy magasabb rangú tiszt, aki leült egy székre, és hosszasan nézett rám. Én bátorkodtam megjegyezni, hogy 8 órakor egy beteg már a műtőasztalon fekszik, hogy megoperáljam. Erre ő felvette a telefont, megkérdezte az osztály telefonszámát, s felhívta a műtősnővéretem. Közölte a műtősnővérrrel, hogy a mai nap a főorvos elvtársnak nem lesz műtétje, ezzel letette a telefonkagylót, és visszaült a helyére. Megkínált cigarettával, de én mondtam, hogy nem dohányzom. Aztán hosszú hallgatásba merült, és nézett mereven rám. Én szívdobogva vártam a kérdését. Végre megszólalt, és a következőt mondta: „Mi nem vagyunk a Tiroler elvtárs munkájával megelégedve”. Erre én a következőt válaszoltam: „Legyen szíves, mondja meg, hogy milyen tekintetben nincsenek megelégedve velem.” Ezt követően a tiszt közölte, hogy nincsenek megelégedve a tevékenységemmel, mert reakciós kollégát tartok az osztályon. Abban a pillanatban tudtam, hogy kire céloz. Válaszom a következő volt: „Először is nem én, hanem az igazgatóság nevezte őt ki. Viszont a kolléga mindazt, amit én kérek tőle, teljes mértékben megcsinálja, soha nem vettem észre, hogy a kérésemet szabotálta volna, vagy más formá-

ban a munkámban engem akadályozott volna, vagy a betegek között valamely pártellenes propagandát terjesztett volna.” Dr. Smidt Lajos főorvosról volt szó, akit én nagyra becsültem korára, tapasztalatára való tekintettel. Erre a válaszomra a tiszt elég dühösen felugrott a székéből, fel-alá járkált egy darabig az íróasztala előtt, és azután elviharzott. Még várakoznom kellett kb. fél órát, és a végén kiengedtek. Én olyan sokkban voltam, hogy fogtam a kisfiamat, aki 3 év körüli lehetett abban az időben, és felutaztam Pestre, hogy felkeressem a feleségemet, megbeszélni a történeteket. Ő a következőt mondta: „Nézd, te az ÁVH elől elbújni sose fogsz tudni. Menj vissza, folytasd nyugodtan a munkádat, amit eddig csináltál!” Ezt követően visszamentem Szombathelyre az osztályra, és tovább dolgoztam, ahogy szoktam.

Egy hónap elteltével kaptam egy megbízatást a kórház helyettes igazgató főorvosi állására, aminek egyáltalán nem örültem, és nem is éreztem magam alkalmasnak ilyen állás betöltésére. Az osztályomon folyó munka volt az, amit ténylegesen szerettem, szívesen csináltam, és ez a beosztás az osztályos munkában akadályozott volna. Az igazgató főorvossal, valamint István Lajos főorvos úrral felkerestem a megyei tanács elnökét, ahol én beadtam erről a kinevezésről elég gyorsan a lemondásomat, ezt azonban nem fogadták el. Egy következő alkalommal, amikor a tisztifőorvosok és az igazgatók voltak berendelve az Egészségügyi Minisztériumba, ezen az ülésen én is részt vettem. Amikor rám került a sor, Ratkó Annának – aki akkor egészségügyi miniszter volt – azt mondtam, hogy a minisztérium a szombathelyi osztályvezető főorvosi, majd az igazgatóhelyettesi megbízatással megígért minden támogatást mind a maga, mind a párt részéről, de ebből azonban semmi sem valósult meg. Erre a miniszter asszony eléggé dühös lett, és rövid időn belül befejezte az értekezletet. A kollégák odajöttek hozzám, sajnálkoztak, hogy most le fognak fokozni az állásomból. Én pedig éppen ezt akartam. Egy héten belül meg is kaptam a felmentésemet az igazgatóhelyettesi állásból.

Meg kell említenem azt, hogy 1955 második felében kaptam az Egészségügyi Minisztériumtól egy lehetőséget, hogy szívsebészetet tanuljak a klinikán, Budapesten. Az első hét után azonban megbetegedtem, sárgaságot kaptam, amivel majdnem 4-5 hónapot feküdtem betegen. Ez alatt az idő alatt sok nagyobb műtét összegyűlt, mert a kollégáim nem kívánták magukra vállalni annak ellenére, hogy el tudták volna végezni, úgyhogy a felépülésem után elvégeztem a műtétre váróknak az operációját.

1956 elején történhetett, amikor is egy orosz ezredesnek tüdőbajban szenvedő és már egyszer operált feleségét Hegyfaluról átutalták hozzám. Az ezredes azt kívánta, hogy az osztályomon operáljam meg. Tekintettel arra, hogy a műtét utáni hegeseések elég veszélyessé teszik a második műtéti beavatko-

zást, én nem szívesen vállaltam magamra, és megpróbáltam Budapestre átutalni. Az ezredes férj azonban ragaszkodott hozzá, hogy a helyszínen végezzük el a műtétet. Megkértem a párttitkárt és az igazgató főorvost, hogy a hátam mögött üljenek a műtét alatt, amikor is minden mozdulatomról nekik beszámolok, hogy ezáltal védjem magamat, amennyiben esetleg valami váratlan előfordulna a műtéti beavatkozás idején. Szerencsémre a műtét sikerült, és az ezredes felajánlott egy kiküldetést Taskentbe, hogy ott a műtéti technikámat bemutassam. Erre azonban a forradalom kitörése miatt nem került sor.

Amikor a forradalmat leverték, feleségemmel közösen elhatároztuk, hogy elhagyjuk az országot, ami november utolsó napjaiban be is következett. Távozásom okai a következők voltak. Először is két háborút értem meg és egy forradalmat. Ez nekem bőven elég volt. Másodsorban pedig csalódtam abban a pártban, amiben bíztam, hogy itt emberibb életet, békét biztosít. A hatalommal való visszaélés olyan nagyfokú volt, amely nem garantálta a jövőben a szép eszmék megvalósulását. Azonkívül a gyerekeimet békében, etikus környezetben kívántam felnevelni, amire nem láttam az adott helyzetben semmi lehetőséget. Ezzel csak azt akarom mondani, hogy az az előítélet, amely úgy szólt, hogy zsidó származásom miatt menekültem el, nem felel meg a valóságnak, hiszen az országot már a forradalom leverése után és nem előtte vagy pedig alatta hagytuk el. Svédországot választottuk, mert itt 150 éve béke volt, s a nemzetközi szakirodalmon keresztül megismertem egy magasfokú orvostudományt. És a harmadik ok, hogy a béke miatt egy gazdag és szabad demokratikus ország volt, annak ellenére, hogy az országban király uralkodott.

Ady Endrét kell idéznem, egy versének egy sorát: „se rokona, se ismerőse nem voltam senkinek, nem voltam senkinek”. Így mindent előről kellett kezdenem. Stockholmban a mellkassebész professzorral beszéltem, felajánlottak egy állást a kísérleti laboratóriumban. Nem tudták megmondani, hogy milyen hosszú ideig, nem tudták megmondani azt sem, hogy pontosan mennyi fizetésem lesz. Azt viszont megtudtam, hogy lényegesen kevesebb lesz a keresetem, mint egy alorvosnak. Válaszút elé kerültem. Bementem az Egészségügyi Minisztériumba, ahol megmondták, hogy a mellkassebészetre nem juthatok be. Egy félévi kitérő után úgy döntöttem, hogy átképezem magam általános orvosnak. Olyan szerencsém volt, hogy magánpraxist tudtam nyitni egy nagyváros elővárosában, ahol az önkormányzat felépítette nemcsak a házat, ahol laktam, hanem egy hozzátartozó 10 helyiségből álló rendelőt is. Ezt bizonyíthatja Márkus Béla és barátja is, akik két alkalommal is meglátogattak. Sőt Smidt Lajos és Anna is volt nálam látogatóban.

A gimnáziumi osztályban én voltam a legszegényebb gyerek, és amikor a 60 éves találkozónk volt, kiderült, hogy én a legjobb módúak közé kerültem.

Ebből a jómódból kívánok egy alapítványt csinálni a kórházban, a kórház egyszerű dolgozói számára. Ennek az indítéka nagyon egyszerű, magam is sokáig szegény voltam.

1999-ben a Hadtörténeti Múzeumban volt egy kiállítás, amelynek a második helyiségében az ajtó mellett egy rézkarc lenyomatot találtam, aláírása Tiroler József. Kiderült, hogy az illető a dédnagyapám, akinek nyomdája volt Bécsben, aki 1848-ban ismerte Kossuth Lajost és Petőfi Sándort is. Ő nyomta a Kossuth-bankókat, amiért a forradalom leverése után – mint magyart – megfosztották a nyomdájától, börtönbe vetették, és azután az ott kapott tüdőbajban halt meg. Én apámat az első világháborúban Jaroszlavban veszítettem el. Édesanyámat – aki nagyon szép asszony volt – a háború végén egy tartalékos gyógyszerész vette el, engemet pedig a nagyanyám nevelt fel. Nagyon szegény gyerek voltam. Bencés magyar gimnáziumba jártam, ott érettségiztem, majd feljöttem Budapestre, ahol a mostohaapám 18 éves koromban beíratott az egyetemre. Pesti diplomán van. Ezt követően szanatóriumokban dolgoztam, miután akkor már nehéz volt munkát kapni. A Szövetség utcai kórházban is dolgoztam zsebpénzért. A szanatóriumban asszisztáltam, és a magas rangú betegeket – akiket a szanatóriumban operáltak – szórakoztattam, ez volt a feladatom. Az Egészségügyi Minisztériumban harmincad magammal körzeti orvosi állást kerestem, és amikor rám került a sor hat órai várakozás után, az államtitkár leültetett, megkérdezte, hogy mikor kaptam a diplomámat. Mondtam, hogy pár hónappal ezelőtt. „Ó, hát akkor még nem is volt ideje, hogy a diplomája megmelegedjen” – mondta, és ezzel véget ért a kihallgatás. A második világháborúháború kitörése után a visszakapott területekre kellett orvos, én a szlovákiai Érsekújvárra kerültem, és ott szereztem meg 4 év után a sebész szakorvosi diplomámat. Majd amikor bejöttek a németek Magyarországra, akkor elbocsátottak az állásomból, és hamarosan a feleségemmel az auschwitzi vonatra kerültem.

A táborban más társaimmal együtt – mint orvost – kiválasztottak, akiknek a feladata az volt, hogy egy fűskamrában felhalmozott hullákat dobálják fel a teherkocsikra. De ennél sokkal gyalázatosabb feladatra is köteleztek bennünket. Az SS a cigányok gázkamrában történő elégetése után a barakkokat a zsidóknak adta át, ahol az elfekvő, jární nem tudó nyomorult embereket kezelték. Az SS bizonyos időközökben kiválogatta azokat, akik már felkelni sem tudtak. A nyomorultakat nekünk kellett kivinni őszi estén a teherkocsikhoz, és élre egymásra dobálni őket, hogy azután átvigyék a krematóriumba. Ez volt az orvosi munkánk, holott mi annak idején felesküdtünk, hogy segíteni fogunk az embereken. Így használtak és gyaláztak meg bennünket. Hogy ebbe a munkába nem bolondultunk bele, az annak köszönhető többek között, hogy az agyun-

kat foglalkoztattuk, a magyar írók és költők munkáit egymásnak meséltük el, vitattuk meg. Sőt gyakori szellemi munkánk volt, hogy valamelyikünk állandóan a kedvenc ételeit hozta elő, és főztünk. Ez volt az átéléshez szükséges szellemi munkánk. Többet nem kívánok mesélni, mert ahhoz sok-sok időre lenne szükség. Megbocsátani lehet, de felejtetni soha.

Svédországban az általános orvosi magánygyakorlatot folytató rendelésem mellett mindvégig megmaradtam magyar orvosnak, akit sokszor felkerestek pár száz kilométer távolságból is. Időközben Stockholmban elvégeztem egy üzemorvosi tanfolyamot a munkám mellett, és egy nagy vasöntöde 1100 munkásának orvosi ellátását is vállaltam, miközben a magánygyakorlatomat megtartottam. Külföldi magyarok részére rendezett nemzetközi kongresszusokon vettem részt. Magyarországon két alkalommal is tartottam előadást a svéd egészségügyről.

A Keresztény Természettudományi Egyesületen belül esti tanfolyamon a feleségem magyar nyelvet tanított, én pedig Magyarország földrajzi, történelmi helyzetével, valamint művészetével, irodalmával foglalkoztam. Összesen 4 alkalommal tanulmányi csoportot is vezettünk Magyarországra az Egyesület segítségével. A feleségem tanított a népi egyetem esti tanfolyamán is ugyancsak magyar nyelvet, de ezen kívül franciát is.

Mindkét gyerekünket megtanítottuk magyarul, mind írásban, mind beszédben tökéletességre vitték a nyelvet.

Tóth Jenő

A Mellkassebészeti Osztály vezető főorvosa voltam (1957-1984)

1956 őszén az osztály akkori vezetője elhagyta az országot. Állására – mint a Mátraháza Állami Tüdőgyógyintézet Tüdősebészeti Osztályának vezetője, általános sebész, tüdőgyógyász és tüdősebész szakorvosként – pályázatot nyújtottam be, melyet elnyertem. 1957. július 1-jén kaptam meg az osztályvezetői kinevezésemet. Az osztály elhelyezése a honvédség által 1956-57. év fordulóján kiürített volt katonakórház lett, ahova korábbi telephelyéről, a volt Emberbaráti Kórházból került a mellkassebész.

Munkába lépésemkor a körülmények meglehetősen „katonásak” voltak. A kórtermekben fekete katonai vaságyak szürke pokróccal, mindenütt cserépkályha fűtés, még az egyébként megfelelő két műtőhelyiségben is (utóbbiak kívülről fűthetők voltak). Hasonlóan mostoha volt a személyi ellátottsága, a kezdeti 80 ágyra két orvos maradt. A nővérállomány – egy középkorútól eltekintve – 50-60 év közötti, többeknek csak tábori ápolónői képesítése volt. Az interregnum alatt ugyanis két orvos és a képzett nővérek nagy része más osztályokra került. Az ágylétszám a kezdeti 80-ról előbb 50-re, majd a II. Tüdőbelsőosztály megnyitásával 40-re csökkenve állandósult.

Területi feladatunk a nyugat-dunántúli régió (Vas, Zala, Veszprém megyék, valamint Győr- Moson-Sopron megye kapuvári járása) fekvőbeteg intézeteiből a műtétre szoruló kiválasztása és megoldása volt, rendszeres helyben végzett konzíliumok alapján.

A beteganyag kezdetben főleg a gyógyszerekkel nem szanálható tüdő tbc-s esetekből (merevfalu kaverna, tuberkuloma, empyema) állott. A vezető eljárás a beteg rész resectioja, segment, lebeny, féltüdő eltávolítása volt a folyamat kiterjedésétől függően. A korábbi kollapsusterápiák, az intra- és extrapleurális légmell, thorakoplasztika lassan kiszorultak a gyakorlatból, csak elkerülhetetlen esetekben végeztük.

Mivel a tüdő tbc-sek jó része a fiatalabb korosztályból került ki, a műtéti kockázatuk is meglehetősen csekély volt.

Egy évtized elmúltával a tbc-sek száma jelentősen csökkent, ezzel ellenében viszont folyamatosan emelkedett a malignus tüdőtumorok száma. Már a jóval idősebb kor (50-70 év), a cardiorespirációs értékek csökkenése, esetleg egyéb kísérőbetegségek miatt jelentősen nagyobb műtéti rizikóval kellett számolni. Mégis a korán felismert, panaszmentesen kiszűrt daganatok radiká-

lis resectiója után közel 50 százalékos gyógyulást (5 éves túlélés) tudunk elérni. A műtét során a hilusi nyirokcsomókat is eltávolítottuk. Több esetben sajnos a feltárással csak az inoperabilitást tudtuk megállapítani, jöllehet ezt megelőzendő, a kivizsgálás során igyekeztünk különböző biopsziákkal (mediastinoskop, bronchoskop, nyaki nyirokcsomók) a kiterjedt folyamatokat kizárni.

Megemlítem még, hogy az országban az elsők között rendszeresen végeztük a megoldott primer malignus tumorok (here, prostata, vékony- és vastagbél) soliter tüdőmetastasisainak eltávolítását. Életmentő műtétnek tartottuk, amely számos betegünkél éveket, sőt évtizedeket jelentett.

A harmadik kisebb betegcsoportot a különböző etiológiájú gennyedések képezték, tályog, gangréna, hörgőelzáródást követő szétesés, háborús idegentest, stb. A kóros rész eltávolítása, ha olykor komoly nehézségekkel is, de eredménnyel járt.

Mellkassebészeti gyakorlatunkban tüdön kívüli, ám műtétet igénylő, igen változatos kórképekkel szembesültünk, mint intrathoracalis strumák, rekesz-sérvek (olykor kizáródással), teratomák, thymolipomák, myxoma, neurofibroma, jelentős nagyságot elérő mediastinális lymphomák (Castleman-syndroma), benignus egyéb tumorok, cysták, stb. Ezek műtéti megoldása általában nehézséget nem okozott.

Az aktív, esetleg fertőző tbc-s betegek általános sebészeti ellátása – elsősorban Vas megyei intézetekből, amennyiben más sebészeti osztályokon nem lévén kívánatosak – osztályunkra hárult. A szükséges appendektomiát, herniotomiát, cholecystektomiát, strumektomiát, valamint a különböző gennyes folyamatok feltárását elvégeztük, majd a beküldő osztályra további antituberkulotikus kezelésre visszahelyeztük.

Traumatológiai vonatkozásban a csak mellkast érintő sérüléseket (bordatörés, traumás légmell, szúrás, lövés, stb) osztályunkon, a polytraumatizált, súlyos mellkasi sérüléssel járó eseteket a Balesetsebészeti Osztállyal együttműködve láttuk el.

Mindezen feladatokhoz azonban az osztály orvoslétszáma évtizedekig szinte sohasem volt teljes. Sokszor csak „kölcsönvett” kollégákkal, egyízben a budapesti SOTE klinikáiról kapott 3 hónapos segéderővel tudtuk a folyamatos műtéti ellátást biztosítani.

Az első tíz évben – altatógépünk nem lévén – valamennyi mellkasi műtétet paravertebrális vezetéssel, illetve lokális érzéstelenítésben végeztük, esetleg bódító koktéllal kiegészítéssel. A hatvanas évek végén sikerült végre altatógépet kapnunk, attól fogva a műtéteteket intratrachealis gáznarkózisban végeztük. Új műtőhelyiséget is alakítottunk ki a legnagyobb északi fekvésű kórtermünkéből, amelyet és még két szomszédos helyiséget melegvízfűtéssel láttunk el.

Az osztály ezen a telephelyen működött 1981-ig, majd a Markusovszky Kórház központi telephelyére költözött, ahol már a korszerű elhelyezés előnyeit és a központi műtőblokk adta lehetőségeket is élvezhettük.

Tudományos munkáinkat a Tüdőgyógyász Társasággal, de a határterületeket is érintve (radiológia, onkológia, patológia) végeztük. Nagy előrelépést jelentett, hogy a Magyar Sebésztársaságból önálló Mellkassebész Szakcsoport alakult, amely rövid idő alatt kiterjedt nemzetközi kapcsolatokat épített ki. Minden évben más-más országban került sor a Mellkassebész Társaságok nemzetközi nagygyűlésére. Hazánkban Budapest, Szeged, Debrecen, Szolnok, Kaposvár és Szombathely (Bükkfürdő) volt a házigazda. Külföldön Berlin, Prága, Jena, Magdeburg, Novi Sad, Halle, Dresda klinikái voltak a rendezők. Ez az évenkénti találkozó több mint egy évtizeden át rendkívül hasznos volt. Egymás munkáinak megismerése, a baráti légkörben kialakult ösztönző viták, egy-egy nemzetközi szaktekintély előadása mindnyájunkat gazdagított. Osztályunkról ismételtelen beszámoltunk munkánkról, műtéti eredményeinkről a legkülönbözőbb témákban.

Szolgálati időm alatt orvosaim valamennyien egy vagy több szakorvosi képesítést szereztek. Távozásuk után – mint kitűnő szakemberek – osztály- vagy intézetvezetői állást tölthettek be.

Meg kell még emlékezni arról, hogy az örökölt idős nővérgárda megfogvatkozása közben sikerült fiatal – részben saját nevelésű – kiváló együttest létrehozni. Nehéz munkájukat nemcsak pontosan, hanem odaadó szeretettel is végezték. Mindnyájuknak, valamint a kiváló műtősasszisztenseknek a legnagyobb elismeréssel és köszönettel tartozom.

Nyugdíjba vonulásom alkalmából a Magyar Sebésztársaság Mellkassebész Szakcsoportjának vezetősége a Markusovszky Kórház központi előadótermében 1984. december 15-én tiszteletemre Tudományos Ülést rendezett.

A Pécsi Orvostudományi Egyetemen 1994-ben arany-, 2004-ben pedig gyémántdiplomát vehettem át.

Szombathely Város Önkormányzata 1995-ben Pro Sanitate Savariae életműdíjjal tüntetett ki.

Munkahelyem 2002-ben Pető Ernő-, 2004-ben Vass József-emlékplakettet adományozott.

Lakner László

Találkozásaim dr. Tiroler Zoltánnal, a Mellkassebészeti Osztály alapítójával

Sokáig úgy tudtuk, hogy dr. Tiroler Zoltán már nincs is az élők sorában. Mígnem tudomásunkra jutott, hogy a 90 éves nyugdíjas főorvos ugyan Svédországban él, de gyakran látogat haza Magyarországra, rendszeresen több hónapot tölt el Budapesten. Egy ilyen alkalommal értem el Pesten telefonon, és sikerült megbeszélni vele, hogy látogasson el Szombathelyre. Nem volt nehéz meggyőzni, viszont az volt a kérése, hogy mivel nagyon rossz már a látása, kísérőjét is magával hozhassa.

Megérkezésekor 2003. április 27-én a legnagyobb megdöbbenésben volt részem, egy vak emberrel álltam szemben, akinek valami csekély fénylátása maradt csak fenn. Ugyanakkor hajlott kora ellenére rendkívüli szellemi frissességgel áldotta meg a sors, s a kísérője verbálisan nagyszerűen pótolta az elveszett látását. Néhány napot töltött a kórház vendégszobájában, közben „megtekintette” kísérőjével az intézményt, meggyőződhetett arról a fejlődésről, amely a közel 50 évben a kórházban, illetve a saját szakmájában, a mellkassebészetben lezajlott.

Éppen egy ünnepségbe csöppent bele, Salamon Antal és Varga László professzort köszöntöttük 70 éves születésnapjuk alkalmából. Itt kapta meg ő is a 90 éves születésnapjubiléumi emlékplakettet. Az ünnepségen szót kért Tiroler főorvos is, ahol néhány mondatban beszélt 50 évvel ezelőtti szombathelyi tevékenységéről, az azt követő életéről. Későbbi találkozásaink során erről a rögtönzött hozzászólásról mindig önkritikusan szólt, nem volt meglegedve azazal, amit akkor mondott. Nagyon élvezte Szombathelyen a néhány napot, de meglehetősen bizalmatlan volt. Nagy nehezen rávettem arra, hogy a vele való beszélgetésről videofelvételt készíthessünk, de annak nyilvános felhasználását megtiltotta.

Nagyon fájt Tiroler doktornak, hogy néhány kortársával, néhai orvoskollégájával szeretett volna találkozni, de azok nem adtak rá alkalmat. De végül szép emlékekkel távozott Szombathelyről, amelyet a kórház vendégkönyvébe írt néhány sor is igazol: „Hosszú utat tettem meg a Gyöngyös-pataktól az Északi-Jeges-tengerig, és megtanultam ‚claram pugnam pugnare’, azaz a dicső harcot megharcolni. Hihetetlen örömmel és nagy meghatottsággal vettem részt – a véletlen folytán – a kórház volt idősebb orvosai részére tartott ünnepségen. Megindítóan jó érzéssel állapítottam meg a kórház számomra elképzelhetetlen

fejlődését, s – a mai orvosgárdát hallgatva – a szakmai sikereket. Engedtessek meg, hogy mély hálámát és köszönetemet fejezzem ki ... ezért a kedves fogadtatásáért és plakettért, amelyet magammal viszek itthonról Svédországba.”

Később többször találkoztam Tiroler főorvos úrral, s talán mondhatom, mély barátság alakult ki közöttünk, bizalmatlansága oldódott. Egyszer megkérdeztem tőle, hogy ilyen idős korban miért utazik ennyit a két ország között, hol Svédországban, hol Magyarországon tartózkodik. A fülemben cseng még ma is – miközben elfátyolosodtak vak szemei – a válasza: „Magyarországon itthon vagyok, Svédországban otthon vagyok, mindig úton vagyok.” Rövid – másfél éves – ismeretségünk alatt mindig éreztem, hogy nem találta a helyét, valami nyugtalanság vibrált benne, amit igyekezett a környezete előtt eltitkolni.

2004 őszén a Balatonfüredi Szívkórházban állt kezelés alatt, ahol meglátogattam, s átadtam a kórház 75 éves jubileumi rendezvénysorozata keretében a Mellkassébeszeti Osztály ünnepségén az alapító főorvosnak szánt dr. Vass József emlékplakettet. Tele volt tervekkel. Akkor jelentette be, hogy egy 5 millió forintnak megfelelő alapot kíván letenni a Vas Megyei Markusovszky Kórházért Alapítvány számlájára, amelynek kamataiból minden évben részesítsük jutalomban a kórház egy-két szakképzetlen fizikai dolgozóját, akik rendkívül alacsony fizetés ellenében, de példamutatóan végzik munkájukat. Mikor arról váltottunk szót, hogy ezt egy emléklap kíséretében kellene átadni, egyetértett javaslatommal, de azt kikötötte, abban rá nem hivatkozhatunk, ha még történik is vele valami. Azzal viszont egyetértett, hogy az emléklap elhunyt felesége nevét viselje, akiről ahányszor találkoztunk, mindig nagy szeretettel emlékezett meg.

Az előbb leírtak nem azt jelentették, hogy Tiroler főorvos készült volna a túlvilágra. Egyébként is ő meggyőződéses ateista volt. Egyszer azt mondta, ha Isten valóban lenne, nem engedte volna meg, hogy vele mindazok a szörnyűségek megtörténjenek, amelyeken keresztül kellett mennie. És ezeket a borzalmakat – de a későbbi boldogabb életet is – a feleségével együtt élte meg, s talán ezek után nem volt véletlen az egy életen át hű társ halála után az a mély ragaszkodás, amelyet Tiroler főorvos úr esetében felesége iránt tapasztaltam.

Az atyai barátta, Zoli bácsivá vált Tiroler főorvos Balatonfüreden még tervezett. Ott fejtettem meg az előlem is rejtegetett lelki nyugtalanságát, amelyet valószínű közel ötven éven keresztül hordozott magában. Egy igazolási kényszer volt benne, úgy érezte, magyarázattal tartozik azoknak a barátoknak, kollégáknak, akiket egyik napról a másikra hagyott el, annak a munkahelynek, amelyet 1956 novemberében olyan hirtelen hagyott cserben. És ezért nem volt megalégedve a Szombathelyre történő visszatéréskor elmondott szavakkal sem, mert úgy érezte, hogy akkor nem adott kellő magyarázatot, holott úgy

érezte, ezt elvárták volna tőle. Vajon miből eredhetett Tiroler doktornak ez a lelki békétlensége? Valóban kortársai közül – bár már csak néhányan élnek – hallottam arról, hogy azért távozott Tiroler főorvos 1956-ban Magyarországról, mert halálosan megfenyegették a családot. Kétségtelen tény, hogy az ötvenes évek elején igazgatóhelyettesi funkciót is betöltött Tiroler Zoltán, felesége pedig néhány évig intézetvezető főnővér volt. Sőt olyan legendák is vannak, hogy kórházigazgatói interregnumok idején a másik igazgatóhelyettesrel felváltva együtt látták el az igazgatói feladatokat. Egyik nap az egyik, a másik nap a másik igazgatóhelyettesre szállt az elsőszámú vezetői teendő, s amit az egyik a saját napján megtiltott, a másik a következő napon megengedett. Természetesen ezek már mind csak legendák, viszont ebből annyi rögzíthető a fejekben, hogy aki az ötvenes évek elején a Rákosi-rendszerben vezető feladatot látott el egy kórházban, az csak rossz ember lehetett. És ha rossz ember volt, akkor nyilvánvaló, hogy az ötvenhatos forradalom alatt ezt valamilyen módon szóvá is tették neki. Ez a legenda eljuthatott Svédországba is, Tiroler doktorhoz, hiszen több szombathelyi orvoskollégáját látta vendégül svédországi otthonában. Pedig egy budapesti hosszabb beszélgetés során nekem elmondta, amelyet később diktafonon is megismételt, hogy az ő és családja távozását az újabb diktatúrától való félelem váltotta ki. Megjárta feleségével a náci koncentrációs tábor poklát, a kommunista diktatúrában sem volt a maga ura, vezényelték, rendszeresen zaklatták, s ezek után nem akarta megvárni az újabb diktatúra tobzódását.

Balatonfüreden a Szív-kórházban feküdt, de megállapodtunk abban, ahogy meggyógyul, ismét eljön Szombathelyre, s egy előadás keretében beszámol kalandos életéről, sorsfordító cselekedeteinek, tetteinek az okairól. Az előadás címéről is döntöttünk: „Egy mellkassebész kalandos útja a Gyöngyös-pataktól az Északi-Jeges-tengerig”.

Elkészítettük a meghívó tervezetét, s vártam, hogy Zoli bácsi mikor távozik Balatonfüredről, s máris megegyezünk az előadás pontos idejéről. Pár nap múlva jött a telefon, hogy egyelőre prolongáljuk a programot, mert egy érműtétre van szüksége, amelyet Budapesten végeznek el. Felment Budapestre, befizette a Markusovszky Kórházért Alapítvány számlájára az 5 millió forintnak megfelelő svéd koronát, majd egy előzetes beszélgetésünk kiegészítéseként – ígéretéhez híven – diktafonra mondta élettörténetét, amelyet azonnal postán fel is adott.

Meggyőződésem, hogy dr. Tiroler Zoltán minden egyéb függőben lévő dolgát hasonló módon lerendezte, majd befeküdt a kórházba. Megoperálták, de a műtétet követő napon, 2005. október 1-jén meghalt.

Smidt Lajosné

Visszaemlékezéseim dr. Smidt Lajosra

1951 augusztusában az Egészségügyi Minisztérium Budapestről a szombathelyi Megyei Közkórházba helyezett műtősnőnek. Frissen kelt műtősszisztensi oklevéllel a kezemben megérkeztem, s elfoglaltam munkahelyemet. Dr. Pető Ernő kórházigazgató, sebész főorvos úrnál jelentkeztem, aki a sebészeti műtőbe irányított szolgálatra. Itt dr. Tiborcz Sándor főorvos úrtól kaptam meg műtői beosztásomat. A kórház impozáns épülete, gyönyörű fekvése és környezete lenyűgözött. Csodálatosnak találtam a műtőt is, de a benne uralkodó légkört megismerve: „Csak el! Csak el innen!”

A Sors kegyes volt hozzám, mert rövid idő múlva műtősnőt kerestek a tüdősebészeti műtőbe, ahol megüresedett egy állás, az összlétszám ugyanis kettő volt. Úgy gondoltam, hogy most talán tudok a sorsomon változtatni. Megkértem dr. Pető Ernő igazgató urat, hogy helyezzen át oda. Ő sajnálatát fejezte ki távozásom miatt, de teljesítette kérésemet. A tüdősebészeti osztály a Közkórház kihelyezett részlege volt, távolabb, a volt Emberbaráti Kórház barátságos, egyemeletes épületében működött. Bemutakoztam dr. Tiroler Zoltán tüdősebész, osztályvezető főorvos és dr. Smidt Lajos adjunktus, általános sebész uraknál. Így pár nap múlva elfoglaltam új munkahelyemet.

A műtőben uralkodó hangulat szinte családias volt, de ez volt jellemző az osztályra is. Ebben a környezetben ismertem meg Smidt doktort. Mint ahogy munkahely változtatáskor lenni szokott, az ottaniak érdeklődnek az új dolgozó személyes körülményeiről, és ez fordítva is megtörtént. Így tudtam meg, hogy Smidt doktor Érsekújváron született 1903-ban. Elmondásából kiérződött, hogy már ifjú korától hazafias érzelmek fűtötték. Így amikor 1920-ban a trianoni paktum elprédálta gyönyörű hazánk nagy részét, ez az igazságtalanság a szívéig hatott. Testvérbátyjával, Józsival elhatározták, hogy nem szolgálnak idegen hatalmat. Elhagyva szeretett szülőhelyüket, a meleg családi fészektől búcsút vettek, és nekivágtak a már csehek által őrzött határnak. Megérkezve a csonka hazába, Budapestre vették útjukat. Itt folytatták további tanulmányaikat, majd útjaik elváltak testvéri szeretetben. Józsi a mérnöki, Lajos az orvosi pályát választotta élete céljául. Mint kezdő orvos, megpályázta a szombathelyi megyei kórház sebészorvosi állását. Sikerral. Itt a jó nevű kórház sebészetén tudta szorgalmát kamatoztatni, pályája felfelé ívelt a kórházigazgatói rangig az Emberbaráti Kórházban.

Ő volt az a személy, aki derűs hangulatával, előzékeny modorával, szívé-

lyes barátsággal közeledett embertársai felé. A betegek már várták az adjunktusi vizitet, „mert ő mindig tud valami jót mondani”. Így adták tovább egymás között. No, nem kell sikamlós viccecskékre vagy obszcén szavakra gondolni, mert ez nem az ő stílusa volt. A könnyebb betegeket megnevettette, a súlyosabbakat vigasztalta, de úgy, hogy kis mosolyt csalt az arcukra. Orvosi hivatását szentnek tekintette. Megpróbálta úgy szolgálni, ahogy azt a hippokratészi eskü előírta. Óvatos, megfontolt sebész volt. Szerettünk vele dolgozni. Nem volt szokása gúnyos megjegyzéseket tenni az asszisztenciára. Ő mindig csak kért. Egyik műtétnél életlen ollót adtam a kezébe. „Ángyikám! Nem lenne egy jobb ollója?” – kérdezte. Műtétei jó hangulatban folytak le, és utána mindig megköszönte a segítséget. Nála is előfordultak forró percek műtét közben, de feszültségét nem az asszisztencián vezette le. Komplikációk után ellenőrizte a kórteremben a beteget, és örömmel jött vissza a műtöbe megmondani, hogy jónak találja az állapotát. Kételyeit, szorongásait nem szégyellte megvallani előttünk, így minket, műtősnöket is a műtét részeseivé sorolt. Ritkaság!

A rendet szerette és megkövetelte. Bárki azt gondolhatná, hogy talán egy felületes, bohémkodó, mindent elnéző ember volt. Pedig nem, ez nem így volt! A lazaságot, rosszul végzett munkát nem tűrte el semmilyen vonalon. Szóval tette: „Ennyi fáradsággal el lehet ezt jól is végezni, csak oda kell figyelni!” Inkább figyelmeztető, mint dorgáló hangnemben hozta az illető tudomására, és volt is foganatja. A neki kijáró tiszteletet elvárta, meg is kapta, de ő is megadta minden arra érdemes személynek.

Megtudtam – nem tőle – hogy az Emberbaráti Kórháznak ő volt az igazgató sebész főorvosa 1945-től 1950-ig. De amikor a szocialista államrend a kórházakat államosította, lefokozták adjunktusi státuszba. Ennek ellenére itt maradt az osztályon továbbra is. Főnökével, dr. Tilorer Zoltánnal jó viszonyban voltak. Soha egy szóval sem emlegette vagy érezte a korábbi vezetői rangját. Azok, akik abban az időben mellette dolgoztak, igazgatónak, mások főorvos úrnak, míg mások adjunktus elvtársnak szólították. Ez kezdetben furcsa volt nekem, de a fentebb leírtakból kaptam rá magyarázatot. Az osztályon belül foglalkozott a nővérek szakmai továbbképzésével, de másirányú érdeklődésüket is előadásokkal gyarapította. Mindenki örömmel hallgatta. Fiatal kollégái bizalommal kértek szakmai tanácsot, sokszor személyes dolgaikban is „Lajos bácsitól”. A dolgozók más rétege szintén kérte ügyes-bajos dolgaikhoz segítségét, pl. szülei nyugdíjbesorolásakor vagy lakáskiutaláskor, vagy tud-e segíteni, hogy ne tegyenek be társbérloket a házukba, stb. Az akkori idők komoly társadalmi problémái voltak ezek. Nagy volt az ismeretségi köre helyben, de akár országosan is. Több szülő fordult hozzá: „A gyerekem egyetemre szeretne menni! Légy szíves segítségünkre lenni!” Nem csak az orvosi, de

más egyetemekre is szép számmal juttatott be arra érdemes fiatalokat. A kérelmezőket nem hitegette üres ígéretekkel. „Megpróbálom” – mondta, és örömmel vette a visszaigazolt jó eredményt.

Röviddel idekerülésem után a gyászomat látva megkérdezte:

„Kit gyászol?”

Erre én:

„A férjemet.”

„Mikor halt meg?”

„Ez év áprilisában.”

A gyászév letelte után megjegyezte:

„Azt mondta, hogy áprilisban letelik a gyász. És még mindig feketében jár?”

Kérdően néztem rá:

„Megjegyezte a dátumot?”

Mire ő:

„Hiszen alig várom már, hogy elmondhassam, nemcsak szimpatikus nekem, hanem más érzelmeim is vannak maga iránt. Azért nem mondtam idáig, mert nem akartam gyászában megzavarni. Az eltávozót ismeretlenül is tiszteltem.”

Engem meghatott ez a magas lelki intelligencia. Ezzel elkezdődött egy előre nem látott 18 évig tartó kapcsolat kölcsönösen boldog szerelemmel.

Az addigi életét megismerve a múltjában is egy nagylelkű ember formálódott ki előttem.

Amikor fiatal orvosként megteremtette egzisztenciáját, korán megözvegyült édesanyját áthozatta ide Szombathelyre. Külön lakást bérelt számára, ellátta minden földi széppel, jóval, így köszönte meg az érte tett nélkülözhető időket. A doktor úr nem felejtette el anyja áldozatait.

Hazafias érzelmei sem lankadtak. Amikor a haza veszélyben volt, Lajos önként kérte magát az orosz frontra 1942-ben. Több mint egy évet töltött kint hadisebészként. Operálta, gyógyította a szenvedő, sebesült bajtársait. Nemcsak sebészi tudását, de humánus érzelmeit is beleadta. A sors őt sem dédelgette. Már harmincéves korában mély gyász érte. Ifjú kedvesét veszítette el.

Köztudott volt nemes, gyűjtői szenvedélye. Az elszegényített elitréteg nagyságosai, de akár méltóságosai is gyakorta keresték fel és kínálták eladásra értékeiket, antik bútort, másmilyen régiséget, ami egy gyűjtőnek csemege. Mindezt azért tették, hogy tudjanak télire tüzelőt venni. De volt olyan is közöttük, aki naponta csak egyszer lakott jól. Az ilyeneket nagyon szánta. Ami beleillett a gyűjteményébe, azt megvette, ami nem, azt felkínálta megvételre megbízható barátának, jó ismerősnek, mint pl. értékes gyöngysorokat, arany,

ezüst ékszereket. Más nyomorából nem nyereszkedett, nem húzott hasznot. A közvetítő szerepet csak azért vállalta, hogy ne kelljen egy rászoruló sem eltanácsolni. Ne kelljen azt mondani: „Sajnálom, de nem tudok segíteni”. Egy ilyen régiségbeszerző útjára egyszer elhívta Tóni bácsit, a műtős beteghordót. Már hazafelé tartva mondta: „Tóni! Én drágállom ezt a szekrényt!” Erre Tóni: “Vegye meg az Igazgató Úr, hisz ennyi pénzért a bolondnak is megéri!”

Ezt vidáman mesélte nekünk, és jót derültünk az öreg Tónin. Máskor, ha szomorú volt, borongós hangulatát lírába öltötte:

*„Hová lettél ezerarcú kusza élet,
– minék kérdjem – elsuhanál észrevétlen,
mint sóhaj a nyári szélben...”*

Mélyen vallásos ember volt. A hitét bátran megvallotta, nyíltan gyakorolta. A legzordabb időkben is emelt fővel ment be a templomba. Mi sem bizonyítja jobban, mint a szerzetes nővérek elhurcoltatása idején, 1950-ben a Közkórház sebészeti műtőjéből eltanácsolt két, korosodó annunciáta apáca műtősnőjét otthonába fogadta. „Jöjjenek hozzám nővérekém! Életük végéig nyugalmas otthonuk lesz! Zavartalanul élhetik jámbor életüket, amire fogadalmat tettek. Én megnősülni már nem fogok.” A korrekt orvos szívélyes invitálását komolyan vették, odaköltöztek a valóban békés nyugalmat és tisztességet adó otthonba. A nőülést illetően ekkor még így gondolta.

Munkaköri mellőzések, kisebb-nagyobb csalódások, a szeretett édesanya elvesztése után megdöbbenő veszteséggént élte meg a megértő, súlyos beteg testvérbáty, Józsi 1952 karácsonykor bekövetkezett halálát, aki követte a pár évvel korábban elhunyt, fiatal, törekeny feleségét az örök messzeségbe. Két kicsi lányt hagytak maguk után. A rokonság nem kapkodott a kis árvákért, de Lajos nem is adta volna őket, mert ő, az egyedülálló, nőtlen nagybácsi vette szárnyai alá a gyermekeket. Házába vette őket, gondozónőt fogadott melléjük, és a két apáca nővér segítségével nevelték a kislányokat. A békés, csendes otthon benépesült. Családi fészek lett. A nagybácsi apa helyett apa lett. Örködött, hogy a gyermekek semmiben ne szenvedjenek hiányt. A testi és szellemi fejlődés mellett fő célja volt a nevelésnek a vallásosság és becsület. Kislányoknak való sportok, szellemi fejlődésüket segítő sok olvasás megértéséhez ő maga adott magyarázatot. A gyerekek olykor-olykor kisebb-nagyobb csínytevéseket elkövettek, de megbocsátott: „Á, hiszen mi sem voltunk jobbak!” – egy kézlegyintéssel elintézte. A legmagasabb iskolai végzettséget kapták. Az egyetem elvégzése után egészséges felnőttként váltak a társadalom javára. A nagybácsi apa szárnyukra bocsátotta őket, de csak fizikai értelemben, mert lélekben örökre összeforrtak.

18 év alatt sokat utaztunk. Hová is vezethetett első utunk, mint a sok éve

elhagyott, szeretett szülőföldre. Így 1958-ban felkerekedtünk a két gyermek társaságában, és megérkeztünk rokonlátogatásra Érsekújvárra. A rokoni találkozás öröme leírhatatlan volt. Lajos boldogsága szárnyakat kapott. Mindent viszont akart látni, de a grundon emeletes lakóház magasodott, és sok más neki nem tetsző dolgot látott a gyermekkori emlékekhez képest. Belátta, hogy ez a fejlődés rendje, de mégsem elégítette ki, amire vágyott.

Bejártuk egész Felvidéket, szép utakat tettünk meg. Jó útítársat kaptunk a sógor bácsi, B. András személyében, aki a ČeDOK nyugdíjasa volt. A két sógor pontosan kidolgozta az útirányt. Prága, Karlsbad után visszatérve pár napi pihenő, és utána más irányba vettük utunkat egészen Kassáig. Közben megnéztük a patinás Zsolnát és még néhány kisebb-nagyobb várost. Ilyen gazdag útiélménnyel ajándékozott meg Lajos minket, hiszen ezek a helyek neki is ismeretlenek voltak. A kislányok 12-14 évesek lettek, az ő érdeklődésük is tágult a szép élményekkel. Szabadságunk a végéhez közeledett, de még felkerestük a közeli Aranyosmarótot, hogy diákéveinek a helyszínét is lássuk. Meglátogattuk első diákszerelmét, K. Csikkel Mariskát, aki ekkorra már tisztes asszonyság lett. Férjével még a régi, de már modernizált házban lakott. Lajos ismerte fel elsőként, és nevetve borultak egymás karjába. Mariska kipirulva mutatta meg a csontfedeles, csatos imakönyvet, amit ártatlan szerelmük idején Lajostól kapott. Ebbe az örömben némi szépséghiba csúszott bele. A férj ugyanis Lajos felé fordulva így szólt: „Emlékszel? Tőlem kértél kölcsön, hogy meg tudd venni.” Ez egy kis fullánkot hagyott Lajosban. Fájt Karcsi anyagi jóléttel való hencegése, fájt az udvariatság. Mindennek ellenére jó hangulatban váltunk el tőlük. Ez volt az utolsó találkozásuk.

Továbbiakban beutaztuk kettesben turistaútlevelel a szocialista államokat (Lengyelország, Bulgária, Románia). Majd nyugat felé tekintgettünk. Első utunk Bécs és környéke volt. A gazdag látnivalók felvillanyozták, csak tovább, tovább. Párizs, London, NSZK, Dánia, Hollandia. Utolsó utunk 1969-ben Stockholm, Oslo volt. A közelebbre eső környék nevezetességeit is volt módunk megnézni, hiszen vendéglátóink örömmel kocsiztak ki velünk oda, ami a terünkben benne volt. Lajos már előre megtervezte az útirányt, céltudatosan bújtok a múzeumokat, képtárakat, katedrálisokat. Ezeket a hosszú, fárasztó utakat vonattal tettük meg. Talán az könnyített valamelyest, hogy elsőosztályú szakaszt váltottunk. Felvetődhet a kérdés, hogyan lehetett abban az időben a rövid szabadság és kevés valuta mellett megtenni ezeket az utakat? Nagyon-nagyon szerényen. Szóba sem jöhetett divatcuccokat vásárolni, hiszen nem is ez volt a célunk. Nem egyszer már fellázdattam: „Üljünk le pihenni, és együnk is valamit!” Erre Lajos válasza így hangzott: „Nem azért jöttünk!” Azután ilyenkor előkerült a táskából a hazai téliszalámi. Szűkre szabott szabadságunk-

kal úgy gazdálkodtunk, hogy két-három országot is összevontunk egy utunk alatt. Hogy kik voltak vendéglátóink? Ismeretlen ismerősök. Közvetett vagy közvetlen barátok, külföldön élő honfitársaink. Lajos előre lelevelezte és kérte, hogy küldjenek meghívólevelet. Mindenki szívélyesen, postafordultával tett eleget kérésünknek. Reggelivel, vacsorával, szállással elláttak minket. Ez mindennél nagyobb segítség volt. Napközben ügyis jártuk a várost, kutattuk a látnivalókat. Időnk lejártakor szomorú búcsút vettünk tőlük. Mi is meghívtuk őket. Volt, aki eleget tett meghívásunknak, de a levelezés mindenkivel folytatódott tovább. Lajos törvénytisztelő ember volt, pedánsan vigyázott arra, hogy utazásaink alatt semmiféle szabálytalanságot ne kövessünk el. A hazatérési időt pontosan betartottuk. Bármerre jártunk, nem fényképeztünk. Minden városról és nevezetességeiről megvettük a legszebb levelezőlapokat. Azon tudattuk az itthoniakkal, hol-merre járunk, és jól vagyunk. Felejthetetlen emlékként őrzöm ma is ezeket a képeslapokat.

Közéleti tevékenységét az egyházi, valamint a népjóléti intézményekben fejtette ki, és még ezek mellett patronálta a művészeti intézmények, múzeumok fenntartását, továbbá fejlesztését, amit már 1947-ben a Magyar Nemzeti Múzeum díszoklevéllel köszönt meg.

Nem volt vagyonos ember. Nem lakott saját villában, hanem a Szabó Miklós utca 28. volt az övé, a sorházak egyike. Kocsival, nyaralóval nem rendelkezett, puritán életet élt. Mértékletes ember volt, káros szenvedélynek nem hódolt. Nem dohányzott, baráti poharazgatás közben szerette a jó bort, de nem volt a rabja. A kártyázást felesleges időtöltésnek tekintette. A kislányok felnőttek, Katalin és Erzsébet önállóságával a családi fészek megfogyatkozott, így ismét hármásban maradt a tiszteletteljes apácákkal, Szalézia és Vilma nővérekkel. Majd rövidesen a két hölgy egybehangzóan ilyen kérdést tett fel neki: „Miért nem nőszül meg? Vegye el az Anna nővért, már elég régóta várnak egymásra!” Lajos szinte feloldozva érezte magát a múltbéli ígérete alól, és leírhatatlan örömmel közölte velem az apácák óhaját. Boldogságunk kölcsönös volt, hiszen így a továbbiakban egy fedél alatt élhettünk. 1969-ben Anna névnapra tűztük ki egybekelésünket Budapesten a VII. kerületben. Isten és ember előtt (18 év korkülönbséggel) a frigy megkötött. Egyben megköszöntük a Mindenhatónak az addigi boldog 18 évet, és kértük, hogy még ennyit kapjunk. Bizonyára mohók voltunk, ez már nem adatott meg.

1969-ben költöztem Lajos otthonába, sajnos még ebben az évben az apáca nővérek megtértek az örök hazába. Megrendített minket, de hívő emberként éltük át.

Kettesben maradtunk. Lajos nyugdíjasként otthon rendezgette gyűjteményét. Ekkor már folyamatban volt a múzeumalapítási oklevél aláírása a város-

sal. 1970 májusának egyik estéjén, vacsora közben lehanyatlott a jobb kéz, nem engedelmeskedett és onnantól fogva úgy maradt. Kétségbeesés! Mentő! Kórház! Agyi embólia! A hathetes kórházi kezelés után a bénulás elég szépen rendeződött, de a szomorúság már mellénk szegődött.

Egyik este idős házaspár kopogtatott be hozzánk. Kapunyitás.

– Dr. Smidt Lajos főorvos urat keresem!

– Én vagyok! – mondta Lajos, s a kézfogás közben a vendég folytatta:

– Szorítsa meg ezt a kezét! Jobban szorítsa! – Közben lecsordult a könny a vendég arcán, s Lajos a hallottak alapján kezdte felismerni az addig ismeretlennek tűnő férfit

– Jaj, csak nem? Barátom, maga az?

– Igen, én vagyok – válaszolta.

Egy más karjába borultak könnyezve, de már bent voltunk a szobában, és csak mondta, mondta:

– Nyomorult zsidóként, átlótt karral feküdtem a hordágyon. A konzílium három tagja megvizsgált. Első hang: „Nincs mit tenni vele, amputálni kell.” Második hang: „Szerintem is csak ez jöhet szóba.” Rövid csend, mennyei hang: „Próbáljuk meg megmenteni!” Erre az előbbieket: „Ugyan-ugyan, hová gondolsz? Ebből már kéz sohasem lesz!” Mennyei hang: „Ha nem sikerül, amputálni akkor is lehet. Na, lássunk hozzá!” És hozzáláttak, sikerült. Istennek hála!

Vajon hányszor mesélte el a vele történt csodát, ahogy ő nevezte, és ami tragikussá is válhatott volna. Mi feleségek elérzékenyülve néztük a két boldog embert. Lajos érdeklődött a kéz teherbírása felől. A feleséggel együtt teljes értékűnek mondták. Aztán folytatódott a szívélyes beszélgetés jelenről, múlt-ról. Meghívtak angliai otthonukba. Megköszöntük, de ekkor az utazás nekünk már lehetetlen volt Lajos állapota miatt. A legkedvesebb ajándékkal, villanyborotvával kedveskedett a jó ember, de a Smidt Múzeum is gazdagodott egy antik órával. Érzékeny búcsút vettünk egymástól, többet nem találkoztunk. Még egy-két levélváltás, majd megszakadt a kapcsolat.

Az örömben öröm is vegyült. Ugyanis 1971. október 1-jére lett kítűzve a Smidt Múzeum megnyitó ünnepe. Nem várt létszámú és rangú közönség tisztelte meg jelenlétével a Gyűjtőt. A megye, a város legmagasabb tisztségviselői tartottak az alkalomhoz méltó beszédet. Lajos örömmel és izgalommal vegyített érzelmekkel szólt a tisztelt közönséghez. Hangja megilletődött, szerény volt.

– Átadom a városnak, a népnek, akitől gyűjtöttem! – mondta.

Az előbb említett izgalom azért volt, nehogy nyelvbtlást tegyen betegségéből adódóan. De hiba nélkül beszélt. Nagy volt az ünneplés. A posta is

kiszállt első napi bélyegzésre. Egymás mellett állva fogadtuk a hosszú sor szívélyes elismerő gratulációját. Őt bízták meg a múzeum igazgatói teendőivel. Megkapta a Munka Érdemrend arany fokozatát. Ünnepelet a Smidt család. Itthon voltak a gyerekeink, Katalin és Erzsébet. Határon innen és túlról rokonok, barátok érkeztek. Majd jöttek a dolgos hétköznapiak. Megbízatását kötelességtudó hivatalnokként végezte mintegy 4 éven át. Reggelente pontosan ment kísérelőjével. Azon a júniusi szombat reggelén is, de sajnos az útja megrövidült, mert közben rosszul lett, és úgy hozták haza. Betegsége alatt ekkor volt harmadszor kórházban és utoljára. A szeretett Közkórházban (legszúlyosabb állapotban), ahol orvosi pályafutását kezdte, egy hét múlva 1975. június 30-án itt és így fejezte be a dolgos ember eredményes, gazdag földi pályáját.

Hozzám szóló egyik versének soraival zárom emlékezesemet:

*„Simogatón száll szívemre
Hajadnak szép ezüstje.”*

Visszaemlékezesemben a részletek egyeztetésében segítségemre volt:
K. Szabó Rozália,
K. Tamás Gizella,
R. Tamás Mariann.
Szíves segítségükért köszönetet mondok.

Dr. Bohuss Károly-emlékülés

Kórházigazgatás

2004. november 23.

Lakner László

Dr. Bohuss Károly, a megyei rendelőintézet igazgatójának életútja

Dr. Bohuss Károly a Felvidéken, Érsekújvárott látta meg a napvilágot 1910-ben. Elemi iskoláit is itt és Galgócon végezte, de középiskolába már Debrecenben járt, a Piarista Gimnáziumban érettségizett. Debrecenben szerzett orvosi diplomát is 1934-ben.

Az egyetem elvégzése után két évig az egyetem Anatómiai-Kórbonctani és Törvényszéki Orvostani Intézetében maradt díjtalan gyakornokként. 1937-ben szerzett bőr-, nemi- és kozmetológiai szakvizsgát, és egyetemi tanársegéd lett a Bőrgyógyászati Klinikán.

1938-tól tíz éven át hivatásos honvédorvosként szolgált. A katonai regulák messze álltak alaptermészetétől, de szerencsére csak az orvosi tudására volt szükség különböző honvédkórházakban és csapatoknál. Mint honvédorvost a világháborús előkészületek miatt, majd a második világháborús események alatt állandóan vezényelték, az ország különböző szegleteiben – hol itt, hol ott – dolgozott. A frontvonalak nyugatról keletre, majd keletről nyugatra tolodásával dr. Bohuss Károly is – a 10 éves szolgálati idő alatt – folyton vándorolt. Kaposvár, Budapest, Szatmárnémeti, Kolozsvár és Sopron állomáshelyek után 1944 novemberében került Szombathelyre, ahol valójában gyökeret is vert, 30 évet élt a vasi megyeszékhelyen. Szombathelyi honvédorvosi tevékenységét Kámonban a 3. Honvéd Kerület vezető orvosaként kezdte, majd 1945 márciusában a Faludi Ferenc Gimnáziumba telepített 523-as Hadikórház parancsnoka lett, amely hamarosan átalakult a hastífuszosok kezelését szolgáló szükségkórházzá. Közben a kiütéses tífuszos betegek nagy száma miatt szükségkórházat létesítettek a Szent Imre utcai polgári iskolában is, amelynek vezetését dr. Kneffel Páltól Bohuss doktor vette át.

1947 végén megvált a katonaságtól, századosként került tartalékos állományba. A rendszerváltás után rehabilitálták a „horthysta” orvosszázadost, s őrnaggyá léptették elő.

Közben 1939-ben családot alapított, felesége dr. Székely Marianne latin-történelem szakos gimnáziumi tanár volt. Később otthon valóságos „nőuralom” alá került, ugyanis felesége két leánygyermekkel ajándékozta meg, akik édesanyjuk hivatását választották, mindketten pedagógusok lettek, Franciska biológia-kémia szakos középiskolai tanár, Katalin tanító. De az élete alkonyát bearanyozó nyolc unoka közül László és András mellett hatan – Ágnes, Esz-

ter, Mónika, Ildikó, Katalin és Zsófia – is lányok lettek, tehát továbbra is fennmaradt a családban a nagyarányú női többség. Ebben a közegben feltalálta, jól érezte magát Bohuss doktor. Az otthonában ellátta általában a férfiaknak kiosztott feladatokat, mert jó kezűgyessége volt, mindenhez értett, mindent megjavított. Emellett kiválóan sütött és főzött is. Nagyszerű apa és nagyapa volt. Az egyetemi vizsgaidőszak miatt a karácsonyi szentestén távollévő lányát január közepén frissen vett és feldíszített fenyőfával várta haza.

Leszerelését követően több mint 2 évig OTI-orvosként – a mai értelemben vett házi-orvosként – Szombathely egyik legszegényebb negyedének, a téglagyár környékének a betegeit gyógyította. Ezzel együtt ellátta a szombathelyi fogház orvosi teendőit is.

1950-től 12 évet dolgozott Szombathelyen a MÁV kötelékében, 7 évet kerületi higiénikus orvosként, 5 évet pedig a MÁV Egészségügyi Főcsoport alkalmazásában igazgató-főorvos helyettesként. A hatvanas évek elejére – közel 30 éves orvosi múlttal, gazdag és változatos orvosi pályával – Bohuss doktor Szombathely egyik jelentős orvosegyéniségévé, orvosvezetőjévé vált. Ezt igazolta az 1961-ben kapott elismerés, az Érdemes Orvos kitüntetés is. Az orvosvezetésben a mindennapi munka során szerzett jártasságot igyekezett elméletileg is megalapozni, ezért 1962-ben egészségügyi szervezéstől szakorvosi képzést szerzett.

1962. szeptember 16-án dr. Bohuss Károly megkapta élete nagy kihívását, kinevezték a Vas Megyei Rendelőintézet igazgató főorvosává. A járóbeteg szakellátás még a Fehérkereszt Egylet Gyermekkórházában – a későbbi urológia épületében – működött, de már készültek a tervek az új Rendelőintézet-ről. A tervezés és a kivitelezés időszakában elsősorban az orvosszakmai érdekek, igények képviselője volt a feladata, de sokszor mérnökként is kellett gondolkodni, figyelemmel kísérni a tervezést és a kivitelezést. Sok-sok éjszakán keresztül görnyedt az építési tervek fölé, míg végül 1965. november 7-én átadásra került a Rendelőintézet, Magyarország egyik legmodernebb járóbetegellátó intézménye. Korának minden igényét maradéktalanul és magas szakmai színvonalon elégítette ki a Rendelőintézet, az épületben helyet kapott szakrendelések. Bohuss doktorék mesterműve azonban napjainkra romlásnak indult, az akkori kor építőanyagai időtállóságának hiányai, valamint az örök pénztelenségből eredő felújítások elmaradása miatt az épület állaga teljesen leromlott.

Dr. Bohuss Károly vezetői munkája mellett sem szakadt el soha a közvetlen betegellátástól, igazgató főorvosként ellátta az Országos Orvosszakértői Intézet – régebbi nevén a MÜCSŐ – Területi Kirendeltségének vezető főorvosi teendőit, sőt bőrgyógyászként hetente néhány órát rendelt a MÁV-Rendelőintézetben is.

Bár már elmúlt 60 éves, de alkotóerejének teljében 1971 végén mentették fel a pályára állított és jól működő Rendelőintézet igazgató főorvosi állásából. Ezt követően még három évet dolgozott Szombathelyen az Országos Orvosszakértői Intézet Területi Kirendeltségén bizottsági orvosként, majd Budapestre költözött. 1974. május 1-jétől Budapesten az Országos Orvosszakértői Intézet Főigazgatóságán bizottsági főorvosi állást vállalt, s emellett a Budapesti MÁV-Rendelőintézetben – mint bőrgyógyász – heti néhány órát rendelt is 1985-ig.

Nyugdíjasként szerettei körében hosszú életet élt meg. Átvehette 1984-ben az aranydiplomát, 1994-ben a gyémántdiplomát, 1999-ben pedig a vasdiplo-
lomát. 2002-ben – 92 éves korában – hunyt el az idősek körében Szombathe-
lyen még ma is nagy tisztelettel és szeretettel emlegetett Bohuss doktor, Bohuss
főorvos.

Dobos Imre

A rendelőintézet története

A szombathelyi járóbetegek ellátásáról az első fellelhető – 1927. évi – adatok alapján a szakorvosi rendelőintézet elődje a Munkásbiztosító Pénztár Rendelőintézete volt, mely a Szily János utca 24. szám alatt működött. Itt 12 szakterületen összességében napi 28 órában látták el a betegeket.

A II. világháború után az akkor éppen Alkotmány utcai Társadalombiztosítási Központ épületében, részben pedig a kórházban 10 orvosi munkahelyen napi 26 szakorvosi órában kezdte el működését a Rendelőintézet. Szervezetileg ezt 1952-ben a kórházhoz csatolták. 1953-ban az eredeti helyét kinőtt Rendelőintézet átköltözött a Fehér Kereszt Gyermekkórház épületébe, amelyben később az urológia működött. Ebben az időben napi 81 órában látták el a betegeket, míg 1958-ban napi 175,5 órában folyt a járóbetegellátás. A gyorsan növekvő igények miatt az új helyét is kinötte az intézmény. Ekkor került megtervezésre és megépítésre az új Megyei Rendelőintézet, melyet 1965-ben adtak át a Március 15. téren. Itt már 43 orvosi munkahelyen 50 fő és 27 részfoglalkozású szakorvos dolgozott napi 340 órában. A rendelési idő 1979-re 499 órára emelkedett. 1993-ban 163 különböző szakrendelés, szakambulancia és gondozó látta el az igényeket.

Közben több lényeges változás történt. Ezek közül említeném a Tüdőgondozó áttelepítését a Tüdőszűrő Állomásra, míg a megürült helyre az alapellátási rendelők költöztek.

A változásoknak soha nincs vége, újabb rendelések jöttek és mentek, folyamatosan váltották egymást. A volt Gyermekkórház Deák Ferenc utcai telephelyének feladása után a fogszabályozás és a hallásvizsgálat áttelepült a Rendelőintézet földszintjén korábban megszűnt gyermekpulmonológiai és gyermekfogászati rendelés helyére. A rendelési paletta bővült neuro-immun, család és nővédelmi tanácsadással. Ugyanekkor a laboratórium a vérvétel kivételével beköltözött a kórházba, majd később a fül-orr-gége szakrendelés is a központi telephelyre költözött.

Jelentős lépés volt a kartonozó eredeti formájában való megszüntetése, átalakítása betegfelvételi és előjegyzési részleggé. Természetesen ezek a változások nem mentek mindig zökkenőmentesen, de különösebb negatív „visszhang” nélkül sikerült őket végrehajtani. Jelenleg is minden helyiség, ha megváltozott funkcióval is, de használatban van. Nem lehet említés nélkül hagyni a Rendelőintézetben megtörtént változások közül a gondnoki funkció és a különálló karbantartó részleg megszünését sem.

A rendelőintézet épülete elöregedett. Ez részben következik az épület konstrukciójából, vasbeton vázszerkezetéből, a zárt ablakok tisztíthatatlanságából. Ezen kívül meg kell említeni az egyre fokozódó vandalizmust is.

A mentők, mozgássérültek és a dolgozók gépkocsival történő akadálytalan behajtása érdekében a Gyöngyös-patak felőli részen a távfűtésre való áttérés miatt feleslegessé vált pakura tartályok kiemelésével parkolót alakítottunk ki. A dolgozók és betegek kényelme érdekében a büfé mellett egy meleg ételt is kiszolgáló pizzéria létesült.

A Megyei Rendelőintézet ma is a Megyei Tüdőgondozóval integrált egységben működik Vas megye járóbetegeinek szolgálatában.

Dr. Stubenvoll Ferenc-emlékülés

Krónikus Tüdőgyógyászati és Belgyógyászati
Osztály

2004. november 26.

Lakner László

Dr. Stubenvoll Ferenc, a megyei kórház krónikus osztálya főorvosának életútja

Az 1876. évi XIV. törvénycikk bizonyos lakosságszám felett a településeknek gyógyszerház létesítését írták elő. Sárvár egyetlen gyógyszerházának tulajdonosa Stubenvoll Ferenc, dr. Stubenvoll Ferenc nagybátyja lett. Unokatestvére volt dr. Hinrichs Sándor, aki Sárváron 1899-től 1908-ig a község orvosa, majd 1909-től 1922-ben bekövetkezett hirtelen haláláig a kórház első főállású igazgató főorvosa volt.

Dr. Stubenvoll Ferenc a Veszprém megyei Ángyádon született 1885-ben római katolikus szülők gyermekeként. Elemi iskoláinak egy részét Sárváron járta ki. Középiskolai tanulmányait Sopronban végezte, ott kapott érettségi bizonyítványt.

Orvosi tanulmányait a Budapesti Tudományegyetem Orvosi Karán végezte, orvostudori oklevelét 1909. november 27-én kapta meg. A Kolozsvári Tudományegyetem Sebészeti Tanszékén 1909-től 1913-ig dolgozott először díjtalan gyakornokként, majd fizetett műtőnövendékként, 1913-ban kapott sebészeti műtőoklevelet. Kolozsvárott 1912-ben tisztiorvosi képesítést is szerzett. A magyar mellett jól beszélt németül, de valamelyest elsajátította a román nyelvet is. 1913 végén nevezték ki Nyitrán a vármegyei közkórház sebészeti osztályának vezető főorvosává. Nyitrán alapított családot, felesége Csengery Anna, lányai Nyitrán születtek, Anna 1915-ben, Magdolna 1918-ban, de Ferenc fia már 1920-ban Gyulafehérvárott látta meg a napvilágot. Az I. világháborúban 37 hónapot töltött különböző hadszíntereken, több kitüntetéssel (Ferenc József Rend Lovagkeresztje a hadi ékítményekkel, Koronás Arany Érdemkereszt, Vöröskereszt II. osztályú tiszti jelvénye, Porosz Királyi Vöröskereszt kitüntetés).

1918 végén – mint magyart – Nyitráról elűzték, és akkor már a románok által megszállt – majd a trianoni békeszerződéssel a románoknak ítélt – Erdélybe, Gyulafehérvárra került, ahol a hadikórházban gyógyította a katonákat és a polgári lakosságot. A 30-as éveinek közepén járó fiatal sebész jó hírére mi sem bizonyította jobban, mint az, hogy Majláth Gyula gyulafehérvári püspöknek is Stubenvoll volt a háziorvosa, aki annyira becsülte és megszerette az ifjú orvost, hogy később Sárváron is felkereste.

Sárváron az igazgató főorvos, dr. Hinrichs Sándor hirtelen halála miatt pályázatot írtak ki az igazgatói állásra, s azt – az 5 pályázó közül – dr. Stubenvoll

Ferenc nyerte el, s 1922. július 8-án állt munkába. 1922. augusztus 15-én a kórház bezárásra került, ugyanis a világháború alatt hadikórházként használt intézmény épületei és műszaki felszerelései tönkrementek, berendezései használhatatlanná váltak. A hosszúra nyúlt újjáépítés – a kivitelező, Klosovszky Ernő szombathelyi vállalkozóval történő viták – után a kórház 1925. augusztus 31-én nyitotta meg ismét kapuit a betegek előtt. A kórház újraindítása köszönhető dr. Stubenvoll Ferenc következetes és lankadatlan küzdelmének, valamint a sárváriak lokálpatriotizmusának, többek között a képviselőtestületnek, akik hitelekkel fedezték az építkezés költségeinek nagy hányadát, de pénzügyi adományokkal segítette az újjáépítést a Sárvári Műselyemgyár Rt Igazgatósága, Ferenc bajor királyi herceg és báró Hatvany Béla is. Felmerült közben a kórház átadása a vármegye részére is, de azt dr. Stubenvoll Ferenc ellenezte.

1930-ban röntgenkészüléket, 1938-ban pedig EKG-készüléket telepítettek a sárvári kórházba. Az osztatlan kórházban az igazgató főorvos mellett egy alorvos dolgozott, dr. Joós István, majd dr. Török Pál után 1937-től dr. Vass László belgyógyász szakorvos, aki a belgyógyászatot – ha nem is külön osztályként – de önállóan vitte. Az 1936-os statisztikai adatok: 88 ágy, 14 kórterem és 8 ágyas fertőző pavilon, évente 800 beteg, 18 fős személyzet (2 orvos, 5 ápolónő – 1938-tól 1950-ig, a szerzetesrendek feloszlásáig az Isten Megváltó Lányai Szerzetesnővérek, „kedvesnővérek” –, 1-1 mütös, mütőszolga, gépész, szakácsnő, konyhalány, napszámos, 3 takarítólány, 2 mosónő), házilag megoldott ételmezés (étlapról választhattak a betegek), fertőtlenítő gép, központi gőzfűtés, villanyvilágítás, hideg-meleg víz, bukó ablakok, 370 műtét (1926-ban 282), egy betegre jutó ápolási nap 18,1 (1926-ban 26,8).

1942-ben dr. Marton Lajos Sárvárra kerülésével önálló osztállyá szerveződött a belgyógyászat, amelyet 33 évig vezetett. Marton doktor rendkívüli szakmai műveltséggel rendelkezett, polihisztor volt, a belgyógyászat mellett vezette a tüdőgondozót, a fertőző részleget, a radiológiát és a laboratóriumot is.

Budapest kiürítésével a II. kerület lakosságát Sárvár és környékére helyezték el, és egészségügyi ellátásuk érdekében szülőközponttá a Sárvári Körkórházat jelölték ki, az orvosi feladatok ellátására dr. Szakáll szombathelyi szülőorvos katonai behívása után 1944 novemberében dr. Horváth Boldizsárt helyezték Sárvárra. Dr. Horváth Boldizsár 11 hónapos sárvári tevékenységét értékelve dr. Stubenvoll Ferenc igazgató főorvos által megfogalmazott tanulság, következtetés: „... itt az ideje a szülészeti osztály felállításának.”

Megkezdődött a szervező munka, majd az építkezés, és 1950-ben állt az új szülészeti osztály, amelynek osztályvezető főorvosa – a későbbi igazgató főorvos – dr. Horváth Boldizsár lett. 1951-ben a Községi Kórházból Járási Kórház lett, 38 fős személyzettel 120 ágyon látta el a fekvőbetegeket. 1951-

ben a tüdőgondozó új épületbe költözött, beindultak a belgyógyászati, sebészeti, szülészet-nőgyógyászati, felnőtt fogászati, iskolafogászati és szemészeti szakrendelések.

1952 februárjában egy epeműtét közben az operatőr dr. Stubenvoll Ferencnél szemfenéki vérzés lépett fel, azt vette észre, hogy csak két dimenzióban lát, a mélységet nem tudta érzékelni. Önként mondott le állásáról. Életében 41 ezer műtétet végzett – ebből 12 ezret Sárvárott – 30 évig volt a sárvári kórház igazgatója, a kórházi ágyak számát 40-ről 120-ra emelte, osztatlan kórházat 3 szakmás kórházzá fejlesztette, kialakította Sárváron a Dunántúl járási mintakórházát. A sárváriak ma is tisztelettel és hálával gondolnak dr. Stubenvoll Ferencre, amelyet bizonyít születésének 100. évfordulója alkalmából a kórház falán elhelyezett emléktábla is.

Dr. Stubenvoll Ferenc a sárvári kórház fejlesztését az alábbiak szerint dolgozta ki 1945-ben.

A szállíthatatlan vagy nehezen szállítható belgyógyászati, sebészeti és szülészet-nőgyógyászati sürgős kórházi ellátást igénylő betegek részére megfelelő szakorvos vezetésével 50 ágyas belgyógyászati osztályt, 50 ágyas sebészeti osztályt, 30 ágyas szülészet-nőgyógyászati osztályt kell szervezni.

A prevencióra hivatott tüdőgondozó alkalmas a szűrővizsgálatokra, a könnyebb tbc-s esetek járóbeteg kezelésére, de alkalmatlan a fertőző, nyílt tbc-sek gyógykezelésére. Utóbbiak ellátására 30 ágyas tüdőgyógyászati osztályt kell felállítani.

Az anya- és csecsemővédelem – mint prevenció intézmény – tökéletesen ellátja feladatát, de arra az esetre, ha a gyermek súlyosan megbetegszik, s a szülő akár anyagi, akár lakásviszonyok miatt, vagy pedig egyéb családi körülmények – esetleg tudatlanság – miatt nem alkalmas arra, hogy a gyermeket gondozza, otthon kezeltesse, 20 ágyas gyermekgyógyászati osztályt kell létesíteni.

A fertőzőbetegségek nagy száma miatt szükség van 40-50 ágyas fertőző osztályra, ahol egyszerre legalább 5 különböző fertőző betegség elkülöníthető, de miután nincs egyidejűleg mindenfajta fertőző beteg a kórházban, az egyes alosztályok összekapcsolhatók legyenek arra az esetre, ha valamely fertőző betegség tömegesebben fordul elő.

A gyógyíthatatlan betegek számára minden osztályon néhány kisebb kórtermet kell kialakítani, ahol megfelelő szakszerű kezelésben, ápolásban és gondozásban részesülnek. Ez megfelel a mai hospice fogalmának.

A betegszállítás megszervezését kórházi keretek között kell biztosítani, a kórházi betegszállító autó sofőrrel és szakképzett személyzettel telefonhívásra a beteget kórházba viszi, és a kórházi ápolásra nem szoruló – de még lábadozó – beteget lakására szállítja.

1952-ben – tragikus szemfenéki vérzése után – Stubenvoll főorvos Szombathelyen a sebészeti osztály ambulanciáján vállalt munkát, rendelőfőorvosként tevékenykedett. 1951-ben dr. Pető Ernő a család tulajdonában lévő acsádi Szegedi-kastélyt a kórház kezelésébe adta át, s a kastélyban utókezelő osztályt alakítottak ki, az osztályt 1952-től 1958-ig dr. Stubenvoll Ferenc vezette. Az akkori hatalomnak jól jött, hogy megürült dr. Stubenvoll Ferenc sárvári sebészfőorvosi állása. A Pető-villa megszerzése céljából dr. Pető Ernőt nem nyugdíjazták, mivel nyugdíjasként a Pető-villa nem szabadult volna fel, ezért 1953-ban Sárvára helyezték sebészfőorvosnak.

Dr. Stubenvoll Ferencnél a sorozatos szemfenéki vérzések, a látásromlás mellett anginás szívpanaszok is jelentkeztek, így 1958-ban nyugdíjazását kérte. Budapestre költözött gyermekei és unokái közelébe. A harmadik szívinfarktus vitte el 82 éves korában, 1967-ben.

Balogh József

Szervezeti változások 1976-tól a krónikus belgyógyászati és tüdőgyógyászati osztályokon

A rendszerváltás óta a szervezési és finanszírozási szempontok alapvető változása következtében az addig egységesen kezelt ellátás markánsan két részre oszlott, aktív és krónikus ellátásra. A tényleges szétválás folyamata még jelenleg is tart. A hangsúly különböző megfontolások miatt egyre inkább a krónikus ellátás irányában tolódik el.

A megyei kórházban a 1976-tól működött önálló krónikus osztály különböző elnevezésekkel (pl. utókezelő, krónikus osztály, ápolási osztály) változó telephellyel (Erdei Iskola, 11-es huszár úti elhelyezések). Első vezetője 1976-tól nyugdíjazásáig, 1986-ig dr. Szandtner Józsefné volt.

Ebben az időben az ápolás 90-100 ágyon folyt. Ezt követően dr. Záborszky Zita látta el az osztályvezetői feladatokat. A '90-es évektől eközben megyei ellátási feladatkörrel a hegyfalui Tüdőgyógyintézetben az egyre szűkülő pulmonológiai feladat helyett krónikus belgyógyászati és pulmonológiai ellátás szerveződött az aktuális szükségletekhez igazodó ágyszámmal és osztályszerkezettel. További irányt adott az említett változásoknak a közös tulajdonos, a megyei önkormányzat döntése, melynek értelmében a hegyfalui pulmonológiai intézet integrálódott a megyei kórházzal.

A tüdőgyógyászati szakma fejlődése és interdiszciplinális környezetben való működésének igénye, valamint az egyre fogyó tbc-s beteglétszám maga után vonta az aktív tüdőgyógyászatnak a központi telephelyre való telepítését. Ezzel párhuzamosan a megüresedő hegyfalui ágyakon nőtt a krónikus betegek száma. A krónikus belgyógyászati és tüdőgyógyászati betegek ellátására változó ágyszámmal két osztály szerveződött (általában 120 ágy volt nevesítve). A szombathelyi lakossági igények és a gazdasági szempontok miatt a hegyfalui telephelyen a kórházi betegellátás 2001-ben felszámolásra került.

A krónikus betegellátást a megyei kórház 11-es huszár úti telephelyén a frissen kialakított 80 ágyra telepítették át. Az átszervezések során a Hegyfalun kialakított rehabilitációs osztály is Szombathelyre költözött. A hegyfalui intézetet idősek otthonává alakították át. A 11-es huszár úton a 80 ágyas krónikus osztályon két osztályrész került kialakításra. Az átszervezéssel ja-

vult a betegellátás minőségi feltétele, és a város lakossága is megelégedéssel nyugtázta a változásokat.

Az új osztály elsődleges feladata volt megteremteni az aktív osztályok költséghatékony működésének feltételeit, lehetővé tenni a zavartalan betegáramlást a kívánatos időben. Szabad kapacitásainak terhére a Szombathely és környéke krónikus betegellátását segíti, teljesítve az alapellátás orvosainak kérését. Időnként átmeneti szociális kérdések kezelésére is vállalkoznunk kell, lehetőségeink szerint részt vállalunk az arra rászoruló betegek idősek otthoni elhelyezésének megszervezésében is.

Az osztályon dolgozó, illetve dolgozott orvosok: dr. Balogh József osztályvezető főorvos, dr. Tóth Zsuzsa főorvos (jelenleg a tüdőgyógyászati osztály főorvosa), dr. Mándli Károly főorvos (jelenleg az onkoradiológiai osztály orvosa), dr. Szilas Gábor adjunktus (jelenleg a tüdőgyógyászati osztály orvosa) és dr. Mogyin Dmitrij. A beköltözés óta az osztályvezető főnővéri teendőket Pup Józsefné, Buthi Krisztina, majd Horváth Zsanett, jelenleg Gazsi Lilla megbízott főnővér látja el.

Múlt, jelen, jövő – krónikus ellátás elsősorban szakmai szemmel

Az osztály múltjából és jelenéből fontos tanulságok, tapasztalatok vonhatók le. Meg kell ezt tenni azért, hogy a jelenleg zajló egészségügyi reformok várható lehetőségei miatt a régió, a megyén és intézetünkön belül megálmodhassuk jó megközelítéssel a jövőnket, ezzel is hozzájárulva a neves múltú Markusovszky Kórház újabb felvirágzásához. Az elmúlt évtizedekben igyekeztünk a változó valósághoz igazodni. Rugalmasan változtattuk ágyszámunkat, a kívánalmakhoz igazítottuk ellátási profilunkat. Jellemző módon elsődlegesen az idős, polymorid betegek elhúzódo kezelését végeztük. Feladataink gyakran a hospice jellegű ellátásokba csaptak át. Időnként a szociális elemek kerültek túlsúlyba, elsősorban a szét nem választott szociális és egészségügyi ellátási alapkoncepció miatt, nem kevésbé a lyukas szociális háló hiányos, szűkös háttérintézményi kapacitások következtében.

Bizonytalanná tették a krónikus ellátás nagyságát az aktív osztályok melletti krónikus kapacitások, a városi kórházak saját területi betegeinek – kórházunkban zajló aktív ellátását követő – váltakozó fogadókészsége. De ezt eredményzte az aktív regionális ellátást követő krónikus ellátás rapszodikus igénybe vétele is. Az aktuális finanszírozási érdekek nem ritkán szóltak bele a krónikus ellátással szembe támasztott igényekbe.

Az utóbbi évek szakmai és gazdálkodási tapasztalatait elemezve elmondhatjuk, hogy 95 százalék körüli ágykihasználtságot értünk el, és az elvárható

költségeken belül maradt az osztály. Alapjába véve nem tipikusan tisztán a krónikus, az aktív ellátást befejező ellátásra volt igény, gyakran a szociális elemek kerültek a kívánatosnál nagyobb mértékben előtérbe.

Az új tervezett reform hatására minden valószínűség szerint – legalább is ezt reméljük – szét fog válni az egészségügyi és szociális jellegű ellátás. Túlsúlyra jut az aktív ellátás befejezését jelentő, magasabb szakmai kihívást, kevesebb szociális és ápolási elemet tartalmazó feladat. Minden valószínűség szerint kisebb, de hatékonyabban működő, alacsonyabb ágyszámon kerülnek majd ellátásra a krónikus betegek. Természetesen ezzel együtt a költségek, továbbá a humán erőforrás orvosi és szakdolgozói igénye is nőni fog. A gyakorlati tapasztalatok alapján a belgyógyászati jellegű osztály mellett működtetni kell egy manuális és egy hospic ellátó részleget.

Számos tapasztalat arra mutat, hogy az egységesített ellátást közelíteni kell az aktív ellátáshoz topográfiai is, pl. megteremteni az elhelyezést a központhoz közeli vérellátó tömbben. A valószínűleg szükséges ágyszám a megváltozó feladatok miatt 120-140 körüli lesz.

Születésnap i köszöntők

Kórházigazgatás

2004. november 30.

Gaál Péter

Köszöntő dr. Horváth Zsuzsanna születésnapján

Három kiválóság van, amelyre az ember született: a szeretet, a szeretni tudás és a szeretet elfogadása.

Dr. Horváth Zsuzsanna 1954-ben kezdte meg orvosi munkáját a Szabolcs professzor vezette általános sebészeti osztályon. A sebészettel és az osztállyal a szó szoros értelmében a legközelebbi kapcsolatba került. Nemcsak azért, mert férje a közismert Németh Gyula, népszerű nevén „Zsül”, a kitűnő sebész lett, hanem mert a családalapítás időszakától kezdve az osztályon laktak, ott, ahol a jelenlegi főorvosi szoba van. Ez egyrészt azzal az előnnyel is járt, hogy megkönnyítette a tanulóévek gyakorlatát, segítette a szakmai ismeretek elsajátítását, másrészt akkor sem volt könnyű egy sebész házaspár élete.

Mindenesetre az ott töltött nyolc év alkalmas volt a sebészet magas szintű elsajátítására. Pontos, betegcentrikus, lelkiismeretes, jól képzett orvossá vált, miközben egyidejűleg két gyermekük édesanyja is lett.

1962-től két éven át a Pamutiparban volt üzemorvos, és a sebészet után üzemorvosi szakvizsgát is szerzett. Vukán Ferenc főorvos úr nyugdíjazása után 1964-75 közötti években a rendelőintézetben a sebészeti szakrendelést vezette. Innen az út Csornára vezetett, miután Németh Gyula osztályvezető sebész főorvosi kinevezést nyert. Itt is a sebészeti szakrendelésen folytatta munkáját, emellett üzemorvosi feladatokat is ellátott.

1984-ben férje betegsége miatt jöttek vissza Szombathelyre. Az egészség és betegség egymásért vannak. Az egészség világmindenség, a betegség út a világmindenséghez. Dr. Németh Gyula főorvos, az életerős, minden nehéz műtéti helyzetet biztonságosan megoldó, kitűnő sebész nagyon fiatalon, 61 éves korában – 1987-ben – távozott el.

Horváth Zsuzsanna nyugdíjaztatása után 1984-től 2002-ig üzemorvos volt a Cipőgyárban. Emellett három – német, angol és francia – nyelvből államvizsgát tett, ezeket a nyelveket tanítja ma is. Két gyermekük közül Krisztina többdiplomás tanár, Tamás állatorvos, akinek egy gyermeke van.

Életünk az egyetlen lehetőség, de ösvényünk nem az egyetlen út. Aki az úton jár, botladozhat, de aki az igazi útra rátalált, elesni nem fog soha. Ebben a reményben szeretnék kívánni dr. Horváth Zsuzsannának még további hosszú, egyenes utat jó egészségben, szeretetben.

A kollégák és a magam nevében kívánok nagyon boldog születésnapot.

Kneffel Pál

Köszöntő dr. Horváth Sándor sen. születésnapján

Hát most mit csináljak?, jutott eszembe az első pillanatban, amikor a meghívót elolvastam.

Na-ne! Megijedni nem kell! Megkérdezzük az Öreg Sanyit. Bölcs, higgadt, megfontolt véleményére és segítségére évtizedeken át számíhattam, biztos most sem fog cserben hagyni. Majd nem mondom meg, hogy saját magáról van szó, és így szerénysége, mindig háttérben maradó személyisége nem akadályozza a véleménynyilvánításban.

Szinte hallottam is, ahogy kezdi: „Te, kérlek szépen, egy jó nyolcas kelle-ne.” És ilyenkor a műtősnő már fűzte is a tút, és a fonálban természetesen már benne volt az a jó nyolcas.

Csakhogy itt és most kevés a műtőasztal melletti irányítás, a kézfogás és a köszönetmondás. Rajtam kívül az osztály teljes orvosi kara és a szülésznők döntő többsége a te szárnyaid alól kerültek ki. Útmutatásod, tanácsaid, kezéd mozdulatai bennünk élnek mindennapos tevékenységünk során. A betegek megértése, egyszerű, érthető tanácsaid ma is visszacsengnek beszédeinkben.

És ha múltak is az évek, munkabírási és segítőkészséged soha nem csökkent, ha csak fára nem másztál.

Reméljük még sokáig jó egészségben be-benélzel hozzánk egy kis beszélgetésre, emlékezésre, nosztalgizásra.

„A jó Életbe!”

Schneider Ferenc

Dr. Ruzsonyi Zoltán főorvos köszöntése 80. születésnapja alkalmából

Különleges alkalom, hogy nyugdíjas kollégáinkat üdvözljük körünkben, és gratulálhatunk születésnapjukon.

Miután egy köszöntő nem lehet se sablonos, se terjedelmes, az emlékek között tallózva próbálom feleleveníteni, mit hagyott ránk Ruzsonyi Zoltán főorvos úr.

Emlékeim szerint 1984. augusztus közepén utoljára jött dolgozni Ruzsonyi főorvos úr. Az osztályon szaporodtak a nyugtalanító jelek, a belgyógyász osztályos szakorvost belső továbbképzésre rendelték, a másodfőorvos beteg volt. A gyermekrésztlegen fiatal szakorvosként magam egyedül, a felnőtt részlegen egy belgyógyász szakorvosjelölt (dr. Ruzsa Erzsébet) dolgozott.

Ruzsonyi főorvos úr készült a nyugdíjra. Hosszú pályafutás állt mögötte. A Pécsi Egyetem Hámori Klinikáján edződött, majd háziorvosként is kipróbálta képességeit. Zsámbéky Pál főorvostól 1968-ban vette át a Fertőző Osztályt, melynek 16 éven keresztül volt vezető főorvosa. Tőle kapta infektológiai ismereteit a megye minden belgyógyász szakorvosjelöltje.

Precízen vezetett, gyöngybetűkkel írt lázlapok, mérnöki pontosságú statisztikák, szerénység és alázat jellemezték munkáját. Zokszó nélkül tűrte, hogy egy évtizedig az ambulancia legyen a főorvosi szobája és öltözője.

Nem adatott meg számára, hogy átadja utódjának az osztályt. Emlékszem, megpróbálkozott vele, hogy legalább nekem elmagyarázza az osztályvezetői adminisztrációt, a statisztikák készítésének, értelmezésének rejtjelmeit. Gyönyörű, kézzel készített grafikonokat mutatott, de csak mérsékelt érdeklődést tanúsítottam. Aztán kilépett az osztályról, és sokáig nem láttuk. Később megfiatalodva felbukkant a nappali kórházban, ahol évekig nyugdíjasként dolgozott. A 2004. év januári emlékülésen élvezettel hallgattuk visszaemlékezését.

Mit tanultunk Tőle? Pontos anamnézis felvételt, alapos fizikális vizsgálatot, egészséges kételkedést, kritikus szemléletet. Továbbá a betegség melletti laboratóriumi vizsgálatokat. Ma is úgy számoljuk a liquor sejteket, ugyanúgy húzzuk és festjük a vérkenetet, ahogy megmutatta.

Megkurtítva ugyan, de tervei alapján valósult meg az új Infektológiai Osztály, melyben nem dolgozhatott, mert 14 évet késett a megvalósítása. Később, amikor megnézte, úgy éreztem, elégedett volt velem.

Minden osztályvezető rajta hagyta keze nyomát az osztályon. Az Infektológiai Osztályon Nagy Margit volt az alapító, Zsámbéky Pál a presztízsteremtő. Ruzsonyi Zoltán volt a konszolidáló, Kocsis Zsuzsanna pedig a menedzser.

Isten éltesen sokáig, Főorvos Úr! És ugyan régen megtörtént már, de a köszöntéssel egyidejűleg átveszem szakmai örökséged is.

**Tudományos ülés dr. Szabolcs Zoltán
emlékére**

Központi Műtőszolgálat és Higiénés Osztály

2004. december 2.

Lakner László

Dr. Szabolcs Zoltán életútja

Hogyan lett a Központi Műtőszolgálat és a Higiénés Osztály tudományos ülésének névadója a kórház 75 éves jubileumi ünneppsorozatának keretében dr. Szabolcs Zoltán? Egyrészt sebész volt, fél életét a műtőben töltötte, másrészt mint sebész számára a jó higiénés környezet, a steril műszerek jelentették a sikeres munka feltételeit.

Dr. Szabolcs Zoltán a kórház 75 éves történetének egyik legnagyobb egyénisége volt. Ő volt az etalon, ami az orvoslást, a sebészi mesterséget, a tudományos munkát, a szakmai felkészültséget, az orvosi etikát, a fegyelmezettséget, a szorgalmat, a pontosságot, a segítőkészséget, a kollegialitást illeti.

Mint annyian a Markusovszky Kórház nagy generációjából, dr. Szabolcs Zoltán is a Felvidéken született 1909-ben. A szülővárosból, Késmárkról 1920-ban a család Szarvasra költözött. Az alföldi városban töltött ifjúkori évek olyan mély benyomást tettek rá, hogy később ide járt haza, Szarvast tekintette szülőhazájának.

Általános orvosi oklevelét 1933-ban szerezte meg a Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen. Mint sokan mások, később neves orvosok, ő is a patológián alapozta meg szakmai ismereteit. Balogh Ernő professzor kórbonctani iskolájában szigorú emberi tartást kapott, vezetési ismeretekre tett szert, megtanulta a gyakorlati rutinmunkát, de elsajátította a tudományos kutatómunka minden csínját-bínját is. A II. Sz. Kórbonctani és Rákkutató Intézetben 4 évet medikusként, majd ismét 4 évet orvosként dolgozott. Az intézetben együtt tevékenykedett Romhányi Györggyel, a későbbi pécsi patológus professzorral. A patológián töltött alapozó évek után 1937-ben került a II. Sz. Sebészeti Klinikára, ahol 1939-ben műtőorvosi oklevelet szerzett. 1941-ben egyetemi tanársegéd, majd 1949-ben egyetemi adjunktus lett. Nagyszerű tanítómesterei voltak, az idegsebészetet Bakay, a hasi sebészetet Ádám, a mellkassebészetet Sebestyén professzortól tanulta meg. Így válhatott dr. Szabolcs Zoltán az utolsó sebész polihisztorrá, az utolsó nagy sebésszé, aki a sebészet valamennyi ágát magas szinten művelte. Magyarországon ő végezte az első teljes szívburok eltávolítását páncélszíven. Ennek ellenére mégsem a rendkívül tetszetős, tudományos és társadalmi visszhangot kiváltó szívsebészet érdekelte igazán. Sokkal inkább foglalkoztatta az addig meglehetősen elhanyagolt, szinte kilátástalannak tartott, kevés terápiás és tudományos sikerrel kecsegtető gyomorrák problémája. Dr. Szabolcs Zoltán zseniális sebész, a

sebészet művésze volt. Akik ismerték a korabeli hazai és külföldi sebészeket, azt mondják, hogy olyan kézügyességgel és sebészi kvalitásokkal rendelkező, jó kezű sebészt nem ismertek, mint amilyen dr. Szabolcs Zoltán volt. Célirányosan, magabiztosan, nyugodtan, de mégis gyorsan, s nem kapkodva, nem elhamarkodottan operált. Gyakran hívták más szakmák is segíteni, ha erős vérzés, szervsérülés lépett fel. Azzal a nyugalommal, ahogy átvette a műtét irányítását, környezete is megnyugodott, végeszakadt a pániknak. A rutinműtétek mind ugyanazon módon zajlottak le, ugyanazon sztereotípiákkal végezte. Viszont ha kellett, szellemesen tudott improvizálni. Technikailag nem ismert lehetetlent.

19 éves klinikai előélet után 1952-ben nevezték ki osztályvezető főorvosnak a Markusovszky Kórház Általános Sebészeti Osztályára. Éjt nappallá téve dolgozott. Az osztály vezetése, a mindennapi rutinműtétek mellett egészségnevelő előadásokat tartott a gyomorrákról, szűrővizsgálatokat szervezett. Szombathelyen teljesedett ki tudományos pályája. A fárasztó napi munka után bámulatra méltó szorgalommal dolgozott tudományos munkáján. Kórlapokat tanulmányozott, leleteket gyűjtött, levelezett a világ minden olyan jelentős intézetével, ahol a gyomorrákkal foglalkoztak. Végül 1961-ben készült el kandidátusi disszertációja „A gyomorrák gyakorisága Vas megyében, tapasztalataink és eredményeink a gyomorrák gyógyításában” címmel. 1966-ban jelent meg a „Gyomorrák” című monográfiája. Az Általános Sebészet című könyvben „A daganatok sebészete” című fejezetet írta 1948-ban, s társszerzője volt 1966-ban „A gyakorló orvos onkológiája” című kiadványnak.

Hallatlan munkabírását jellemzi, hogy a mindennapi szakmai munka mellett számos szakmai és társadalmi közéleti szerepet is vállalt. Tagja volt az Egészségügyi Tudományos Tanácsnak, a Magyar Tudományos Akadémia Tudományos Minősítő Bizottságának. Elnöke volt a kórház Tudományos Bizottságának, valamint a Szakszervezeti Bizottságnak. A Magyar Sebész Társaság alelnöki tisztségét töltötte be. Aktív szerepet töltött be a Nyugat-dunántúli Sebész Szakcsoportban. Mindemellett szenvedélyesen tarokkozott és sakkozott is. 1961-ben Vas megye sakkbajnoka volt, és elsőosztályú minősítéssel rendelkezett.

Szabolcs főorvos hite szerint „a kórházban nem az orvos a legfontosabb, hanem a beteg.” Ezt a hitvallását a gyakorlatban meg is valósította. Példamutatónan becsületes és etikus, a végtelenségig korrekt orvos volt. Az anyagiakat mindenkor megelőzte a beteg érdeke. Függetlenül attól, hogy fizettek-e vagy sem, maga végezte el a legnehezebb műtéteket. Az egészségügyi dolgozókat és hozzátartozóikat – szigorúan paraszolvencia nélkül – szintén maga operálta meg. Ezt magam is megtapasztaltam. Paraszolvenciájából önkéntes kiskasszát

tartott fenn, amelyből minden munkatársa részesült. Már akkor érvényesült a szabad orvosválasztás, mindenkor respektálta a beteg kívánságát, ha ragaszkodott az operatőr személyéhez. Nem véletlen tehát, hogy ő töltötte be a Vas Megyei Orvosetikai Bizottság elnöki tisztét is.

Szabolcs doktor amilyen szigorú főnök volt, ugyanolyan közvetlen és közszeretetnek örvendő társasági ember tudott lenni. A munkahelyi szigorból azonban csak két nap engedett, a Zoltán és Sándor névnapokon. A maskarás, mókás délutánokon a máskor szigorú, szakmailag sokat követelő főnök is feloldódott, igazi pajtásává változott műtősnek, ápolónak, orvosnak egyaránt. Ezekben a napokban minden – a személyének szóló – kritikát elviselt és elfogadott, de maga is csillogtatta kitűnő humorérzékét. Amíg másutt a balesetsebészet különválását követően ellentétek léptek fel az általános sebészek és a balesetsebészek között, dr. Szabolcs Zoltán a legnagyobb megértésben és barátságban volt dr. Tiborcz Sándorral. Ezt a harmonikus együttműködést bizonyították a Zoltán és Sándor névnapok is.

Dr. Szabolcs Zoltán a sebész szakma hazailag és nemzetközileg elismert egyik vezető egyéniségévé vált. Elismertségét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy megkapta a Balassa János-émlékérmét, a Munka Érdemrend arany fokozatát, s Kiváló Orvos kitüntetésben részesült. Egyetemi tanszéket felesége német származása miatt nem kapott, de kinevezték címzetes egyetemi tanárrá. Élete azt példázza, hogy nemcsak Budapesten, egyetemi székhelyen lehet magasszintű szakmai és tudományos munkát végezni, maradandót alkotni, hanem vidéken is.

1970-ben Szabolcs főorvos Genfben készült, hogy képviselje hazánkat egy nemzetközi gyomorrák elleni bizottság megszervezésében. Genfben már nem jutott ki, ugyanis 1970. június 19-én halálos motorbalesetet szenvedett. Életéért egy egész napon át küzdöttek kórházi kollégái, de nem tudták megmenteni.

Dr. Szabolcs Zoltán emlékét Szombathelyen utca, a Jáki úti temetőben síremlék őrzi. 1982-ben a műtőblokk előtt felállították mellszobrát, amely Majtényi Károly szobrászművész alkotása. 2004-ben az Oktatási Központ egyik tanterme a Szabolcs-terem nevet kapta. A kórház fennállásának 75 éves jubileumi ünnepségén, 2004. október 28-án felavatott márványtablán aranybetűkkel örökítettük meg Szabolcs főorvos nevét.

Merem remélni, hogy az utódok emlékében megmarad egész lénye, bölcs humora, új iránti fogékonysága, patológiai felkészültsége, funkcionális gondolkodásmódja és zseniális manualitása.

Angyal Márta

Gondolatok a kórházhygiénés szolgálatban eltöltött évekről

A kórházhygiénés tevékenységemet 1996. augusztus 1-jével kezdtem meg a Markusovszky Kórházban 18 év gyermekgyógyászati és infektológiai klinikai gyakorlati munka után.

Torma főorvosnő nyugdíjba vonulását követően részben könnyű, részben nehéz örökséget vehettem át.

Részben könnyű volt, mivel kórházunkban volt már hagyaték, melyre lehetett építeni, volt egy kialakított csapat – beleértve a kórházhygiénés asszisztentst, a központi sterilizáló dolgozóit és a fertőtlenítőket – kik tették a dolgukat.

Részben nehéz volt, mert az átvétel idején kezdődött a kórházhygiénés tevékenységben az a szemléletváltás, mely nem elsősorban a környezetre helyezte a hangsúlyt, a hagyományos kórházhygiéne kezdett átalakulni, új alapokra helyeződni.

Azt a fajta új gondolkodásmódot és szemléletet kellett közvetíteni mind a vezetés, mind a kollégák, szakdolgozók és főleg a kórház egyéb személyzete – mint a gazdasági-műszaki osztály dolgozói – felé hogy kórházi körülmények között egyéb, speciális környezeti ártalmakkal kell számolnunk, amely a betegellátás során éri embertársainkat, a betegeket és dolgozókat.

Azt a szemléletet közvetíteni, hogy a nosocomialis infekciók, kórházi fertőzések veszélyeztetik a gyógyító munka eredményességét, rontják a kórházi szolgáltatások minőségét. Ez volt a legnehezebb feladat. Tudniillik ami nem látszik, ami nem mérhető, azzal nem kell foglalkozni – vélik még ma is sokan.

Az egészségügyi ellátás minősége és gazdaságossága egyre inkább az érdeklődés középpontjába került különösen a fekvőbetegintézeti ellátás területén, hiszen ez a legköltségesebb egészségügyi szolgáltatás.

Munkám során gyakran elhangzott két sztereotípiát, az „...így szoktuk...” valamint a „...régebben így is jó volt...” kezdetűek. A saját sztereotípiám erre mindig a következő volt „...az orvostudomány progresszív tudomány...”, mindig a jelennek kell megfelelni, nem a múltnak.

Mindannyiunknak be kell látnia, hogy az utóbbi évtizedek tudományos-technikai forradalma új helyzetet teremtett mind az orvosok, szakdolgozók, mind az egészségügyi menedzsment számára. Ezekhez széleskörű rálátásra és a „miérték” előre való ismeretére, preventív szemléletmódra van szükség a következők miatt:

- a szakmai fejlődés robbanásszerű, a differenciálódás követhetetlen mértékű,
- az egészségügyi ellátás ára gyorsabban emelkedik, mint az arra fordítható összeg,
- a betegek igénye, ismerete gyarapszik, melynek eredményeként mind magasabb színvonalú ellátást várnak.

E megváltozott helyzetben mindenkinek alkalmazkodnia kell az új körülményekhez, felelősséget kell vállalnia a gyógyító munka minőségéért, s nem utolsó sorban annak költségeiért is.

A kórházi fertőzések előfordulása nem csak a gyógyítás hatékonyságát veszélyezteti, de rontja a minőséget és jelentős költségfokozó hatással bír.

A nosocomialis fertőzésekre az orvostársadalom figyelme akkor kezdett irányulni, mikor a XX. század közepén mind több kórházban észleltek járványokat. Úgy gondolták, hogy a járványok alkotják a fertőzések többségét. Később világossá vált, hogy a járványok csak a jéghegy csúcsát jelentik, a legtöbb kórházi fertőzés szórványosan jelenik meg az adott területre jellemző módon. Az is kiderült, hogy az infekciók létrejöttében kiemelkedő szerepet játszanak bizonyos rizikófaktorok, elsősorban az orvosi eszközökkel végzett beavatkozások, és a kórházi betegeknek gyakran kedvezőtlen az immunállapota. Azt is tudjuk, hogy a legkorszerűbb prevenciók eszközökkel sem előzhető meg valamennyi kórházi fertőzés, csak azoknak mintegy harmada. A ténylegesen megelőzött fertőzések viszont a betegek számára jelentett előnyök mellett kimutatható gazdasági haszonnal is járnak.

Ma az egészségügyi ellátás átalakulásának korszakában a lakosság elvárása fokozódik az ellátás minőségének javítása terén.

Mi is a minőség?

A minőség az egészségügyben az optimális feltételek között, reális költséghatárral elérhető leghatékonyabb teljesítményt (gyors diagnózist, megfelelő kezelést, rövid ápolási időtartamot, szövődmenymentes gyógyulást), az egészségügyi ellátással elégedett beteget jelenti.

Eppen ezért az egészségügyi ellátással foglalkozó intézetek érdekeltek abban, hogy saját normatíváikat megfogalmazzák, szabályozzák és ellenőrizhetővé tegyék, miután ez a megítélés és minősítés alapja.

Az európai WHO tagállamok már 1985-ben kinyilvánították, hogy „1990-ig minden tagállamnak ki kell építenie a minőségbiztosítás hatásos mechanizmusát a páciensek egészségéről való gondoskodásának rendszereiben”.

Ennek kidolgozásában a kórházhygiénének óriási szerepe van. Korábban és ma is úgy gondolom, hogy prioritást kell élveznie annál is inkább, mert tevékenysége a gazdasági tényezők és a minőség javítása irányába hat.

Heine a következőképpen fogalmazott: „... amikor Pithagoras felfedezte ismert tételét, 100 ökröt áldozott. Azóta félnek az ökrök az igazságtól.”

Soha ne ezt kelljen szem előtt tartani, hanem sokkal inkább azt, hogy a kiderült igazság – még ha anyagi áldozatokkal is jár – megmentheti további betegek életét.

Végezetül Korányi Sándor gondolataival zárnám saját eszmefuttatásaimat, amely így hangzik: „A jövőnk attól függ, hogy a múltból mennyit tudunk számára megmenteni”.

Baráz Erzsébet

A Higiénés Osztály alapítása

A hetvenes években a Higiénés Osztályok kialakítása a megyei kórházakban elengedhetetlen követelmény volt. Az akkori kórházigazgató, dr. Gelencsér József jól ismerte életutamat. Mindketten a Szakszervezet Megyei Bizottságában tevékenykedtünk társadalmi munkában. Nekem a munkavédelmi területen voltak ismereteim, így a megye egészségügyére volt némi rálátásom. Azon kívül a megyei KÖJÁL munkaegészségügyi osztályán dolgoztam, és 1972-ben leszakvizsgáztam közegészségtan-járványügyből. Az igazgató úr többszöri rábeszélése után átmentem a kórházhoz dolgozni, hogy a Higiénés Osztályt létrehozzuk.

Már volt előzmény ezen a téren. Hiszen a KÖJÁL-lal igen jó volt a kapcsolat, és automatikusan végezte a járványügyi labor a sterilizáló gépek hatásvizsgálatát. Volt iatrogén fertőzés bejelentés is, és megvolt a háttere a vérvizsgálatok kimutatásának is. Már tevékenykedett néhány hónapja Kiss Anna járványügyi ellenőr is.

Nem volt könnyű az osztálynak helyiséget keresni, majd későbbiekben a Központi Sterilizáló elhelyezése is nehézségekbe ütközött. Az igazgató főorvos kiváló hozzáállása, segítsége azonban mindenben és mindenkor megoldhatóvá tette elképzeléseinket. Ha nehezen boldogultunk valamelyik dologban, az volt az igazgató úr válasza: „Ha jónak látják, elrendelem.” S ezzel nekiláttunk a munkának. Szemünk előtt tartva Losonczy tanár úr higiénés tanítását, azon voltunk, hogy a beteg gyógyulását ne akadályozzák, hosszabbítsák meg iatrogén tényezők, s egyben a dolgozók munkáját ne érje olyan vád, hogy akaratlanul is árthatnak a betegnek.

Munkánk első lépéseit nagy lendülettel tettük meg.

Elsőként a központi sterilizáló helyiségének lehetőleg előírás szerinti kialakítása, személyi feltételeinek biztosítása elengedhetetlen követelmény volt. Akkoriban még nem voltak egyszerhasználatos eszközök. Minden osztály végzett sterilizációt. Az eszközök vértelenítése nem mindenütt járt eredménnyel. Nagyon sok helyen a műanyagszerelekeket még kifőzték. Megszerveztük az akkor még ritkaságszámba menő etilénoxidos gázsterilizálást. A gépek hatásvizsgálatát továbbra is rendszeresen végeztettük, dokumentáltuk.

Másodsorban megtörtént az osztályok higiénés felmérése. Ez helyszíni általános és tisztasági vizsgálatból, valamint személyi tisztasági vizsgálatból állt. A környezeti vizsgálatokhoz a mintavételezést a járványügyi ellenőr végezte,

és a KÖJÁL laboratóriumában ő végezte el a bakteriális vizsgálatát is. Bármikor, bármennyi vizsgálati anyag átvihető volt. Nem gördítettek akadályt a munkánk elé. A személyi tisztasági vizsgálatokat főleg műtétes osztályoknál tartottuk fontosnak, hiszen akkor még gyakori volt, hogy sokan védőruhában szaladgáltak az utcán, s utána a műtőben dolgoztak sokan. Volt olyan esetünk is, hogy a dolgozók jelentették be az egyik sebészt, aki kocsját javította védőruhában. A későbbiek során az ő betegeiknél volt sorozatos sebgyenyedés. A személyi vizsgálatnál olyan kórokozó tenyésztett ki, mint ami a gennyedések okozója volt. Nála a vizsgálatot csak orvos végezhetette el, nem engedte a járványügyi ellenőrt feladatát teljesíteni. Ezt volt a kezdet.

A higiénés vizsgálatok eredményét az osztályokon értekezleteken ismertettük, és megbeszéltük a teendőket is. Előfordult, hogy a kórházigazgató éjjeli ellenőrzése során talált hibát. Azt reggel munkakezdekor a főnővér már jelentette nekünk. A szakszemélyzettel is nagyon jó volt a kapcsolatunk. Betartották a higiénés előírásokat, jelentették a nehézségeket, és kérték a segítségünket.

A kórházi fertőzések bejelentési kötelezettsége is lassan javult. Előfordult, hogy éjjeli ellenőrzéseket is végeztünk a kórház főnővérével, Borosné Máriával. Legtöbb esetben sikerült is az okok feltárása és megoldása.

A dolgozók higiénés tevékenységét figyelembe vették a rendszeresen végzett szakmai vizsgáztatásoknál. Előfordult, hogy egy-egy főnővérnek ismételni kellett éppen a higiénés hiba miatt.

Főorvosi értekezleteken minden hónapban be kellett számolni a tevékenységünkről, az osztályok állapotáról, a nehézségekről. Nem volt népszerű munka, de mögöttünk állt az igazgató úr. A megoldásokban nem ismert lehetetlent.

Az hiszem, kevés higiénés szakembernek adatott meg, hogy egy ilyen igazgatóval dolgozhasson együtt az intézet és a betegek javára.

A következő nagy feladat volt a rovar-rágcsálóirtás megszervezése saját erővel. A külső irtások nem hoztak megfelelő eredményt. A hűtőkben, a konyhai forró üstökön még nappal is bogarak mászkáltak. Egy fertőtlenítő szakdolgozó beállításával és rendszeres irtással szinte tökéletes eredményt értünk el, jóval kevesebb pénzráfordítással a külső irtókkal szemben.

Az osztály végezte az egészségnevelési tevékenységet is. Rendszeresítettük az egészségügyi felvilágosító előadásokat, általában filmvetítésekkel egyetemben. Az osztályokon minden osztályértekezleten ott voltunk, és időt, lehetőséget kaptunk munkánk ismertetéséhez. Előfordult, hogy a nővérképzésben a higiénés anyagot mi adtuk le. Ezért kidolgoztuk a sterilizálás és fertőtlenítés szabályait, ezt oktattuk.

Elvégeztem az osztályok egyes munkaköreinek felmérését, és munkatük-

röt készítettem róluk. Az anyagot a minisztériumból egy tanácsos elkérte, és nem került vissza hozzánk.

A munkát szinte el sem kezdve már el is jöttem Szombathelyről. Mind a Szombathelyre kerülés, mind az eljövétel családi okok miatt történt. A sors iróniája, hogy a volt férjem, aki miatt el kellett jönnöm, Szombathelyen fejezte be életét.

Dr. Gál László-emlékülés

Foglalkozásegészségügyi Szakellátás

2004. december 4.

Szipócs Jenő

Az üzemegészségügy története Vas megyében

Vas megye üzemegészségügyének története szoros összefüggésben van a magyar üzemegészségügy létrejöttével, annak fejlődésével.

1945 előtt a mai értelemben vett üzemegészségügy nem volt, bár országosan mintegy 70 gyárorvos dolgozott az üzemekben, akik elsősorban gyógyító tevékenységet folytattak. 1946-ban 100 üzemorvos részvételével dr. Weil Emil, az Orvosok Szabad Szakszervezete elnökének kezdeményezésére Üzemorvosi Szakcsoport alakult. Az üzemi orvosok, az üzemi ápolónők és a gondozónők az üzemek alkalmazásában álltak. Tevékenységüket jórészt az alkalmazó vállalat igényei határozták meg.

Az állami üzemegészségügyi szolgálat 1951-ben jött létre. Minden olyan üzemben üzemi egészségvédelmet kellett szervezni, amely legalább 500 fizikai dolgozót foglalkoztatott, vagy ennél kevesebbet ugyan, de az üzem természetével járó különleges veszélyek és egészségártalmak azt indokoltá tették. Az üzemegészségügyi szolgálat dolgozói a tanácsok alkalmazottai lettek, és tanácsi kézbe kerültek az üzemi orvosi rendelők is. 1972-től kellett főfoglalkozású üzemorvosokat alkalmazni a veszélyes üzemekben (bányák, kohók és vegyipar), vagy a 1600-1800 főt foglalkoztató üzemekben.

Vas megyében veszélyes üzemek nem voltak. Zömmel könnyűipari dolgozók tevékenykedtek a nagyobb üzemekben, elsősorban Szombathelyen, Kőszegen és Szentgotthárdon működött textilipar. 1960-tól főfoglalkozású üzemorvosa volt a három kőszegi textilüzemnek dr. Gál László személyében, aki 1964-től a Szombathelyi Pamutipar főfoglalkozású üzemorvosi teendőit látta el. A Cipőgyárban dr. Smidt Lajos, a Remix-ben dr. Havasi László volt az üzemorvos.

A kisebb üzemekben (Nyugatmagyarországi Fűrészek, LATEX Központ, Husipar, VASÉP, TANÉP, stb) részfoglalkozású üzemorvosok látták el elsősorban gyógyító (receptíró) munkájukat, akik többnyire körzeti orvosok voltak, de akadt köztük belgyógyász is. Az önálló Rendelőintézetben munkaalkalmassági rendelés működött azon kisüzemek dolgozóinak ellátására, akik nem rendelkeztek üzemorvossal.

Az üzemegészségügy nagy korszakváltása 1978-ban következett be, amikor is az üzemegészségügy fontosságát hangsúlyozva szervezetileg és szakmailag is integrálták a fekvőbeteg intézetekhez. A Vas Megyei Markusovszky Kórház 1978. január 1-jétől vette át Szombathely Város Tanácsától az üzemegészségügyi szolgálatot. A rendelőintézeti munkaalkalmassági rendelés ü-

zemegeészségügyi szakrendeléssé alakult át főfoglalkozású belgyógyász szakképesítésű orvossal dr. Virág Lajosné személyében. A területi munka szakmai irányítására és ellenőrzésére üzemi főigazgató-helyettesként dr. Szipócs Jenőt nevezték ki.

Három üzemben – a Szombathelyi Cipőgyárban, a REMIX-ben és a Pamutiparban – tevékenykedett főfoglalkozású üzemorvos dr. Erményi Imre, dr. Szabó Tibor és dr. Gál László személyében, és közben szerveződött az ellátás a Rába Vagon- és Gépgyárban dr. Hévízi Péter közreműködésével. Szombathely város üzemei igényelték a főfoglalkozású üzemorvosok munkáját, ezért korszerű, jól felszerelt üzemorvosi rendelőket építettek. 1983-ban Szombathely város 14 üzemében 11 főfoglalkozású üzemorvos dolgozott. A fentiekén kívül a LATEX Központ, Styl Ruházati Vállalat, VASÉP, TANÉP, IKV, Húsipari Vállalat, XII. sz. AFIT és a Nyugat-magyarországi Fagazdasági Kombinátnál üzemorvosi rendelőiben tevékenykedett többek között dr. Kerekes György, dr. Hollósy Imre és dr. Szabó Mária. Az orvosok munkáját üzemi laboratóriumok, csendesekamrák audiométerrel és EKG-készülékek segítették. Fogorvosok és nőgyógyászok látták el az üzemi dolgozókat az üzemekbe telepített szakrendeléseken. Az 1988-as évben már 18 üzemorvossal ellátott üzem volt, amelyeknek összdolgozói létszáma 26.500 fő volt, ezen belül 21.502 üzemi dolgozó fordulhatott 14 főfoglalkozású üzemorvosához a definitív ellátás céljából. Megfelelő diagnosztikai háttérrel biztosító üzemi rendelőkben adott volt a táppénzbevételi lehetőség, a magasszintű preventív tevékenység mellett a gondozási tevékenység és a betegellátás is teret kapott. A Vas Megyei Markusovszky Kórház Üzemegészségügyi Szolgálatánál vezettük be elsőként az általunk szerkesztett – majd országosan bevezetett – üzemorvosi munkanapló használatát, amelynek adataival bizonyíthattuk, hogy a preventív ellátás mutatói jobbakként az országos átlagnál, a kuratív ellátásban pedig csupán az összforgalom 6 százaléka kerül magasabb ellátási szintre.

A magasszintű üzemorvosi munkát üzemorvostan szakorvosok végezték dr. Gál László megyei üzemi szakfelügyelő főorvos útmutatásai alapján. Az ő javaslatára indult meg az üzemi szakápolói képzés, melynek eredményeként a szakdolgozók hatékony segítséget nyújtottak különösen az üzemi higiénés ellenőrzésekkel, a munkaköri alkalmassági vizsgálatokban való közreműködésükkel.

A rendszerváltás után a nagyüzemi struktúra felbomlott, az üzemegészségügyi szolgálat leépült, a hagyományos üzemorvosi munkát nem igényelték az új vállalati formák. 1995-ben a Társadalombiztosítás kivonult az üzemegészségügy finanszírozásából, kormányrendelettel a munkáltatókra hárította a szolgálat biztosításának kötelezettségét, kivéve a szakellátást. Az üzemor-

vosok kényszervállalkozókká váltak, vagy más szakterületen helyezkedtek el, csakúgy, mint az üzemi szakápolók. Az utolsó tíz évben csak néhány üzemorvostan szakorvos, dr. Horváth Magdolna, dr. Seres Sturm Lajos, dr. Lecza Gizella Sára, dr. Kádár Géza, dr. Jakab Krisztina választotta főhivatásának a munkavállalók egészségvédelmét. Nagyszámú – időközben szakképesítést szerző – más orvosi tevékenységet folytató szimpatizáns vállalkozott a foglalkozás egészségügyi munkára a gyors haszonszerzés reményében. A foglalkozás egészségügyi orvosi szakterület a közvélemény szemében devalválódott, tevékenysége beszűkült, kuratív munkáját az új beutalási rendeletek és az Egészségbiztosítási Pénztár finanszírozási gyakorlata is lehetetlenné teszi. Az orvosok közötti kollegális kapcsolatok mélypontra süllyedtek, a „holló a hollónak vájja ki a szemét!”

A foglalkozás egészségügyet új alapokra kell helyezni! Mintha látszana a fény az alagút végén!

Lakner László

Emlékeim dr. Gál Lászlóról

1977-ben ismertem meg dr. Gál Lászlót. Akkor már nagy tekintélye volt, bár kora alapján nem illette meg, de mégis az üzemegészségügy „nagy öregjének” tekintettük.

1977. április 1-jével integrálódott a Szombathelyi Járási Hivatal és a Szombathelyi Városi Tanács VB Egészségügyi Osztálya. Mint járási főorvos kerültem át a városi egészségügyi közigazgatásába, s lettem az akkori városi főorvos, dr. Németh Mihály helyettese. Főnököm nyugdíjba készült, és köztudott volt, hogy utóda a városi főorvosi székben Gál László lesz. Erre addigi előlétele fel is jogosította. Ő irányította a Városi Tanács alkalmazásában lévő üzemorvosokat, akik vezetésével nagyszerű csapatot kovácsolódtak össze. Ebben a munkában megfelelő közigazgatási gyakorlatot is szerzett, ugyanis betöltötte – ha nem is ilyen titulusal – a városi főorvos üzemegészségügyi helyettese funkciót. Emellett az egészségügyi dolgozók városi szakszervezetének alapszervezetében betöltött vezetői posztja következtében rendkívül ismert és közszeretettnek örvendő ember is volt. Nem szólva a Pamutiparnál végzett üzemorvosi munkáról, amely abban az időben az üzemorvosi tevékenység etalonjának számított.

Ma sem tudom miért, de nem Gál László lett a városi főorvos 1988. január 1-jei hatállyal, hanem jómagam kaptam meg a pozíciót. Több mint valószínű, dr. Németh Mihály nyugdíjazásával közvetlen főnököm, Elek Tibor tanácselnök-helyettes és a város első embere, Czizsek Miklós tanácselnök úgy látták, hogy a város egészségügyi vezetéséhez elég egy orvos is, s ehhez én kéznél voltam. Ezt később az idő igazolta is, mert 10 évig – néhány év kivételével, amikor dr. Török Marianna személyében volt városi főorvos-helyettes is – a Városi Tanácsnál egy személyben láttam el az egészségügyi közigazgatással kapcsolatos feladatokat. Hogy ez a munka elfogadható színvonalon folyt, az nem az én érdemem, hanem azoké, akikkel a vezetői feladatokat megoszthattam. Köztük is elsőként két legendás orvost említenék meg, a szombathelyi körzeti gyermekorvosi ellátás megszervezőjét, a Frank-tanítvány dr. Krecsányi Jenő csoportvezető gyermekgyógyász főorvost, valamint dr. Kött Tibor főorvost, városi közegészségügyi-járványügyi felügyelőt. Sajnos egyikük sincs már közöttünk. Nem tudom, hogy mi lett dr. Bakáts Tibor főorvossal, a szombathelyi járás közegészségügyi-járványügyi felügyelővel. Sokat köszönhetek a városi körzeti orvosi munka irányításában dr. Szipőcs Jenőnek – aki még ma is

közvetlen munkatársam, a Markusovszky Kórház Foglalkozásegészségügyi Szakszolgálatának vezető főorvosa – és dr. Faludi Jenő csoportvezető körzeti főorvosnak, akivel – mint boldog nyugdíjossal – gyakran futok össze a Kőszegi utcában, ahol a város legjobb, legízletesebb fagyaltját készítő fagyalatozóját működteti. Az országzerte is példaértékű iskolaegészségügyi szolgálatot dr. Giczy Sarolta csoportvezető iskolaegészségügyi főorvos építette ki, aki ma a Vas Megyei Önkormányzati Hivatalnál dolgozik és közvetlen szakmai főnököm. A gyermekgyógyászatban Krecsányi Jenő mellett a másik támaszom dr. Lábdy András csoportvezető gyermekgyógyász főorvos volt, aki jelenleg is praktizál. Szívesen emlékszem vissza Nagy Józsefné szociálpolitikai csoportvezetőre, – aki a Városi Tanácsnál valójában a helyettesem volt –, Leiner Alíz szombathelyi járási vezető védőnőre, Tápi Istvánné városi vezető védőnőre, az általam rendkívül nagyrabecsült Csité Mária bölcsődefelügyelőre, majd utódjára Pósfai Ferencnére. Ma már – Tápi Istvánné kivételével, aki néhány éve halt meg – mindannyian nyugdíjasok. Csuka Lajosné GAMESZ-vezetőként látta el a gazdasági-pénzügyi feladatokat, aki szerencsémre ma is a legbizalmasabb munkatársam, a kórház gazdasági igazgatója. És ott volt üzemegészségügyi csoportvezető főorvosként – a ma már legendaként emlegetett – dr. Gál László is.

Gál főorvossal csak fél évig dolgozhattam együtt, mert a városi üzemegészségügyi szolgálat 1978. január 1-jei hatállyal a Markusovszky Kórházhoz integrálódott. A kórházban főigazgató helyettesi státuszt szerveztek az üzemegészségügy irányítására. Mindenki joggal számított arra, hogy erre a tisztségre dr. Gál Lászlót hívják meg. De nem így történt. Gál főorvos egyenes jellemű, szókimondó ember volt, aki soha „nem rejtette véka alá a véleményét”. „Ami a szívében, az a száján” – szokták mondani. Meglehetősen makacs ember volt, de addig, amíg az igazságot kellett védenie. Szigorú, következetes embernek ismertem meg, akiben egy rendkívül jóságos lélek lakozott. Talán ezek az emberi tulajdonságai, értékei miatt nem volt szükség rá a megyei kórház vezetésében.

Bár számított a felkérésre, nem látszott, hogy sértődött emberré vált volna. A Markusovszky Kórház főigazgató főorvosának üzemegészségügyi helyettesévé kinevezett dr. Szipőcs Jenőt szakmai munkájában végig segítette, támogatta, és igazi barátokká váltak.

A sors úgy akarta, hogy 1987. január 1-jei hatállyal kineveztek megyei főorvossá. A város vezetése – Elek Tibor és Czinzek Miklós is – velem együtt úgy gondolták, hogy dr. Gál főorvos esetében itt az elégtétel ideje. Megkapta jogos jussát, a városi főorvosi státuszt, amelyet már azt megelőzően 10 éve is jobban megérdemelt volna, mint jómagam. A néhány év alatt is sokat alkotott

Szombathely város egészségügyi és szociális alapellátásában. Nevéhez fűződik többek között Szombathelyen a Derkovits Bevásárlóközpontban a körzeti orvosi és körzeti gyermekorvosi rendelők felépítése és működésének beindítása.

Magánéletének tanúja nem voltam, csak messziről szemlélhettem. Azt viszont mindenki tudta, hogy rajongásig szerette szülőfaluját, Pápocot. A szintén pápoci születésű feleségével, dr. Dobos Terézzel együtt – aki ortopédiából szerzett szakorvosi képesítést, és egy életen át a Markusovszky Kórházat szolgálta – alapítói és motorjai voltak a Pápociak Baráti Körének. A pápociak nemcsak betegség esetén fordultak gyakran a Gál házaspárhoz, hanem szociális problémákban, ügyes-bajos dolgaikban is gyakran kértek tanácsot, támogatást.

Csodálatos harmóniában éltek le életüket Dobos Terézzel. Nagy szerelem lehetett az övék, ha évtizedek múltán is megmaradt az a szeretet, egymással való törődés és gondoskodás, amelyet magam is többször megtapasztalhattam. Boldog családi körben nevelték két lányukat. Szép nagy házat építettek, hogy meleg családi fészket biztosítsanak gyermekeiknek akár felnőtt korukra is. Sajnos leányaik – akik mindketten diplomások lettek – nem Szombathelyen alapítottak családot. Gál László örült gyermekei szakmai sikereinek, beletörődött már abba is, hogy véglegesen nem Szombathelyen telepedtek le családjakkal. Azt viszont már nehezen viselte el, hogy néhanapján sem tölti be a családi ház csöndjét unokáinak gyermekzsivaja. Nem érthette meg az annyira áhított unokája megszületését, de felesége, Dobos Teréz is csak leánya terhessége alatt ízlelgethette a várható nagyanyai örömeiket, a gondtalan boldogságot. Ő sem érthette meg viszont unokája megszületését, mert a várt unoka világrajtette előtt Dobos Teréz is elköltözött e világból.

Gál László néhány évvel feleségét megelőzve hagyott itt bennünket. Halála előtt pár nappal a kórházi betegágyánál az volt az érzésem, hogy feladta az életért való küzdelmet. Ő is az az orvos volt, aki nehezen tudta volna elviselni, hogy csak rendszeres orvosi kezelés árán lenne lehetősége a továbbélésre. És ennek ideje sem volt kiszámítható. Lélekben feladta, s csendesen eltávozott közülünk.

Dr. Gál László a Vas megyei, de nyugodtan mondhatom, a hazai foglalkozásés egészségügy egyik nagy egyénisége volt. Büszke vagyok rá, hogy ennek az embernek – remélem, nem cáfol meg a túlvilágról – barátja lehettem.

Szipócs Jenő

Emlékeim a barátról, a munkatársról, dr. Gál Lászlóról

Emlékezni és méltatni gyűltünk össze 2004. december 4-én egy olyan orvoskollégát, aki koránál fogva még köztünk lehetne, osztogathatná bölcs tanácsait és szelíd, elnéző mosolyával kísérve figyelmeztetne hiányosságainkra. Korán eltávozott közülünk a „nagy öreg”.

Dr. Gál László 1931. március 25-én született Pápocon a család harmadik és legkisebb fiúgyermekéként. Már öt éves korától járt a pápoci elemi iskolába, és – 1942-ben – került a győri Szent Benedek Rend Czuczor Gergely Gimnáziumba, ahol 1950-ben érettségizett. Ekkor már Győri Állami Czuczor Gergely Gimnázium néven szerepelt. Még ebben az évben megkezdte felsőfokú tanulmányait a Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Orvosi Karán, és szerzett orvosi diplomát 1956-ban a Budapesti Orvostudományi Egyetemen.

Orvosi munkásságát Zircen kezdte, majd Celldömölkön a belgyógyászati osztályon folytatta. 1960-ban vállalta el Kőszegen a három textilüzem főfoglalkozású üzemorvosi teendőit.

1962-ben vette feleségül szülőfalubeli ismerősét, majd szerelmét, dr. Dobos Teréz ortopéd szakorvost, akivel ezt követően együtt vizsgálták az álló foglalkozású textilipari dolgozók nem specifikus foglalkozáseredetű mozgásszervi elváltozásait.

1964-ben Szombathely Város Tanácsa Egészségügyi Osztálya a Szombathelyi Pamutipar üzemorvosi ellátására nevezte ki főfoglalkozású üzemorvosnak. Ebben az évben az egészségügyi osztály által összehívott egyik munkaértekezletén találkoztunk először. Személyisége már akkor mély benyomást tett rám, és a továbbiakban kerestük egymás társaságát. Távollétei idejére mindig engem kért fel a pamutipari üzemorvosi teendők ellátására.

Kiemelkedő szakmai munkája elismeréséül 1975-ben az Egészségügy Kiváló Dolgozója és a Könnyűipar Kiváló Dolgozója kitüntetésekkel vehette át.

1978 mérőföldkő volt a magyar üzemegészségügy történetében. Felismerően a foglalkozási eredetű megbetegedések népgazdasági jelentőségét, a szolgálatot a fekvőbeteg gyógyintézetekhez integrálták. A területi munka szakmai irányítására és ellenőrzésére az egészségügyi intézményekben – így a Vas Megyei Markusovszky Kórházban is – üzemegészségügyi ellátást irányító főigazgató-helyettest neveztek ki. Kézenfekvőnek látszott, hogy a szakmában legtapasztaltabb orvosra, Gál Lászlóra essen a választás, de az akkori kórházi veze-

tés másként gondolta. Akkor kaptam tőle a legnagyobb – emberségből és önzetlenségből összegyúrt – ajándékot. A Petőfi Sándor és a Kőszeg utca sarkán egy közös sétánk és beszélgetésünk közben megállt, vállamra tette kezét, majd vastagkeretes szemüvegén át kissé szomorú tekintettel és hanghordozással a következőket mondta: „Tudom, hogy bizonyos okoknál fogva nem neveznek ki a kórház üzemi főigazgató-helyettesének, így azt akarom, hogy te vállald el ezt a tisztséget. Én mindenben segítelek, hogy a szakma tovább fejlődjön!” Vas megyében elsőként szerzett szakképesítést „üzemorvostan”-ból, és mint szakfelügyelő főorvos segítette hivatali munkámat mindaddig, amíg ilyen minőségben dolgozhattam. Közösén szerkesztettük meg az üzemorvosi munkanaplót, lehetőséget teremtve az üzemorvosi definitív ellátás dokumentálására. Szervezte az üzemi szakápolói tanfolyamokat, és előadóként, majd vizsgabiztosként segítette elő az üzemi szakápolói utánpótlás biztosítását.

Dr. Gál László kiváló szakmai és közéleti munkája elismeréseként 1981-ben a Munka Érdemrend bronz fokozata kitüntetését kapta. Már a LATEX Központ üzemorvosaként vált meg szeretett szakmájától, mindennapi üzemorvosi munkájától, hiszen kiváló szervezői képességét elismerve Szombathely város főorvosává nevezték ki. 1987-ben a LATEX Vállalat Kiváló Dolgozója elismerésben részesült. Szakfelügyelő főorvosi teendőit továbbra is ellátta, az Üzemegészségügyi Szakrendelés munkájában is aktívan részt vett.

Városi főorvosként érte meg a nyugdíjas kort és a rendszerváltást. 1995-ben a Batthyány-Strattmann László-díj tulajdonosa lett.

Nyugdíjasként is nagy energiával szervezte az újjáalakuló foglalkozás-egészségügyi szolgálatokat, mentorként segítette – elsősorban a házi orvosok – foglalkozás-egészségügyi szakképesítésének megszerzését. Gyakorlatban ellátta részben a Vas Megyei Markusovszky Kórház Foglalkozás-egészségügyi Alapellátásának és Szakellátásának teendőit. Utolsó energiájával is a választott hivatását gyakorolta.

Így múlt el egy tevékeny, példamutató élet 1998-ban! Hálát adok a sorsnak, hogy munkatársa, néha talán segítője lehettem a fent vázolt úttörő munkában.

Egy ismeretlen költő fogalmazta meg helyette életérzését:

„Visszatérvén őseim körébe – megpihenek itt.

Küzdöttem a halál ellen magamért, s tán másokért is.

Ez volt küldetésem!

Amit tettem az emberekért, az emberiségért – tudom – kevés.

Ha még emlékeztek rám, nekem elég.”

Dr. Cselkó László-emlékülés

Kórházigazgatás

2004. december 7.

Góbl Gábor

Cselkó László, a mentőfőorvos, az oktató

Amikor megismertem – valamikor 1973-74 telén, mint kezdő mentőorvos – az Országos Traumatológiai Intézetben volt tudományos főmunkatárs. Már az első találkozáskor rendkívül kedves, barátságos volt, s csak azután, hogy 1974-től az Országos Mentőszolgálathoz került, tudtam meg hosszú mentőmúltját. Még a Budapesti Önkéntes Mentőegyesülethez lépett be. 1942. február 10-től 1950. augusztus 1-jéig volt először primarius, majd secundarius, később diplomája megszerzésétől – ‘44 november 4-től – mentőorvos, utóbb igazgatósági szaksegéd. Ebben az időben kitüntetésekben is részesült, ‘42-ben dícséretet, ‘44-ben bronz, ‘47-ben ezüst érmet kapott. Végül már az Országos Mentőszolgálattól távozott, igaz, csak átmenetileg. Két évtized után – a Gyáli Úti Repülő Kórházban végzett labororsvosi, a szombathelyi kórházigazgatói, valamint minisztériumi adminisztratív munkakörrel a háta mögött – tért vissza a szervezethez. 1974-től 1986 végéig volt az OMSZ főigazgató-helyettese. 1986-ban kérésére nyugállományba került, de még 1996 szeptemberéig – haláláig – működött a Budapesti Mentőszervezet főmunkatársaként. Főigazgató-helyettesként egyebek mellett a Szervezési és Módszertani Osztály irányítása tartozott feladatai közé.

Az Országos Mentőszolgáltatnál töltött évtizedeit is végigkísérte széleskörű érdeklődéséből adódó szerteágazó tudományos és oktatói tevékenysége. Tagja volt a Magyar Kórházszövetségnek, az Országos Közlekedésbiztonsági Társaságnak, az Országos Deviancia Bizottságnak, s nem utolsósorban alapító tagja a Magyar Mentésügyi Tudományos Társaságnak, amelynek hosszú ideig alelnöke is volt. Mindebből körvonalazható szakmai irányultságának néhány súlypontja az egészségügyi szervezés, a közlekedési balesetek, a mentőellátás és a traumatológia kapcsolata, a szenvedélybetegségek és az öngyilkosság kérdése.

Perfekt orosz és német, jó francia és angol nyelvtudása révén számos külföldi kapcsolatot ápolt. 1978 áprilisától 2 hónapot töltött Líbiában, az ottani mentőszolgálat szervezésében működött közre. Nyelvtudása is megalapozta szakirodalmi tájékozottságát, ami többek között lemérhető számos, az Orvosi Hetilapban megjelent, zömmel sürgősségi témájú referátumából, valamint tudományos közleményeiből.

Dr. Cselkó László nemcsak a Markusovszky Kórháznak, hanem az Országos Mentőszolgáltatnak is kiemelkedő egyénisége, meghatározó alakja volt.

Molnár László

Dr. Cselkó László, a kórház első függetlenített igazgatója

A történelem során többször átkeresztelt megyei kórház történetében – a sorrendiséget tekintve – a harmadik kórházigazgató Cselkó dr. volt. Igaz, hosszabb-rövidebb ideig megbízás alapján átmenetileg mások is vezették a kórházat – Czeizel dr., Lakatos dr., Krancz dr., Solymoss dr., Kádas dr. – de ezt a feladatot véglegesnek sem a kinevező szervek, de többnyire a megbízott igazgatói feladatokat ellátó személyek sem gondolták. Még akkor sem, ha a felsoroltak közül Kádas dr. még hosszú éveken keresztül igazgatóhelyettesként részt vett a kórház irányításában.

Az ötvenes évek vége felé – még ha mérsékelten is – a konszolidáció kezdeti jelei mutatkoztak. A nyugati határszél minden vonatkozásban látványos megkülönböztetése némileg oldódott, és a hatvanas évek első felében már a megyeszékhelyen jelentősnek mondható kulturális és egészségügyi intézmények jöttek létre. Ilyen volt a Művelődési és Sportház, és a 65 munkahelyes Szakorvosi Rendelőintézet átadása, amely nem csupán a megye és a megyeszékhely számára volt jelentős, hanem országosan is újdonságot jelentett. A megyei rendelőintézet az ország második ilyen rendelőintézete volt, amely a szakrendeléseken kívül helyet biztosított a tudógondozó és néhány körzeti orvos számára is.

Az ellátó kapacitás növelésére, a különböző ellátási szintek munkájának összehangolására egyre nagyobb szükség volt. Az egészségügyi szolgálat ellátási kapacitásának növelését a hatvanas évek elején többek között szükségessé tette a termelőszövetkezetek létrejötte eredményeként a társadalombiztosítási ellátásra jogosultak számának rendkívül gyors növekedése is. Ez a megterhelés egyaránt érintette valamennyi ellátási formát, és magával hozta a különböző ellátási szintek tevékenységének koordinálását is.

Minden bizonnyal ezen körülmények figyelembevételével jutottak az illetékesek arra a következtetésre, hogy a megyei kórház irányítását valamelyik kórházi osztály irányításával járó feladatokat is ellátó igazgató helyett függetlenített főfoglalkozású igazgatóra bízzák.

Szervező – mai kifejezéssel élve menedzser – típusú vezető szükségességét erősítette az a körülmény is, hogy a megyei kórház a különböző összevonások miatt sok telephellyel rendelkező intézménnyé vált. Csak Szombathelyen – ha a kórház profiljába egyáltalán nem beleillő, de a betegek ellátását

jelentősen javító mezőgazdasági termelő teleptől, magunk között csak „aspiryn teleptől” el is tekintünk – a központi telepen kívül még 4 egység működött. Ezek voltak az Emberbaráti Kórház, a Tüdőkórház, a Szülészeti Osztály és az Erdei Iskola. Ezekhez társult még a megyeszékhelyen kívül lévő acsádi és a kőszegi Tüdőgyógyászati Osztály is.

Ilyen feladatra kellett megfelelő embert találni, és ennek kapcsán vetődött fel az akkor Budapesten élő Cselkó László dr. kinevezésének a lehetősége is. Cselkó dr. családja egyébként az úgynevezett történelmi Magyarországról, a Felvidékről származott, és édesapja – mint Trianon után annyi más köztisztviselő – átköltözött a megmaradt és alaposan megcsonkított Magyarország területére. Cselkó dr. mindig felvidékinek tartotta magát, és egyéniségét ismerve sokan mások is. Annak ellenére, hogy Magyarország középső vidékén Abátszalókon született.

Nem állítás, csupán feltételezés, hogy a családban használhatták is a szlovák nyelvet, hiszen Cselkó dr. többek között beszélt szlovákul is, és valószínűtlennek tűnik az, hogy szlovák nyelvismeretére Abátszalókon tett volna szert. A nagy Palóc, Mikszáth Kálmán egyik regényének hőse mondta egy Felvidékre áttelepült hivatalnokról: „Rendes ember lenne, ha beszélne tótul”. Cselkó dr. és családja ezek szerint a jó magyarság Mikszáth Kálmán által megfogalmazott és regényhőse által kimondott követelményének tökéletesen megfelelt.

Mellékesen jegyzem meg, hogy a szlovákon kívül nem volt számára ismeretlen a lengyel nyelv sem, amiről akkor győződhettem meg, amikor egy idegen nyelvű turistacsoport felvilágosítást kért tőle meglehetősen tört németsséggel. Kiejtése alapján még a szláv nyelvekben gyakorlatlan fül számára is megállapítható volt, hogy egy északi szláv csoportról van szó. Miután tisztázódott, hogy lengyel nemzetiségűek a kérdezők, Cselkó dr. lengyelül adta meg a felvilágosítást. Tudott oroszul is, pedig távolról sem volt kézenfekvő korosztálya számára, hiszen középiskolai évei alatt nem az orosz nyelv, hanem a német volt a kötelező, amelyet ő is, mint a Horthy-rendszerben érettségizettek, nagyon jól elsajátított. Távolról sem vagyok biztos benne, de úgy tudom, hogy az olasz nyelv sem volt ismeretlen számára.

Cselkó dr. személyével csak laza kapcsolatban van az a helyzet, hogy a megyei kórházunkban abban az időben 3 kiváló, a Felvidékről származó orvos is volt, akik persze Cselkó Lászlóhoz hasonlóan némi kerülővel lettek szombathelyiek. Czeizel János dr. Nyitráról, Szabolcs Zoltán dr. Lőcséről, Szovoboda Jenő dr. pedig Galgócra származott.

Cselkó László orvosi tevékenységének kezdete a Budapesti Mentőegyesülethez kötődik, és a mentés iránti vonzalom lényegében szinte egész életében megmaradt. A körülmények azonban az életét másként alakították, és az

„első szerelemhez”, a mentőszolgálathoz történt visszatéréseig nagyjából két évtizedes más jellegű orvosi tevékenységet folytatott. Ezt az utóbbit Cselkó dr. sohasem tekintett kényszerpályának, és mindhárom közbeeső munkahelyén tette a dolgát legjobb tudása szerint.

A mentőszolgálat után hosszú éveken keresztül honvédorvosi feladatokat látott el. Az akkori politikai helyzet alakulása következményeként ugyanis elsőrendű feladatnak tekintették a hadsereg nagymértékű fejlesztését, amelyen belül különösen hangsúlyos szerepet kapott a légierő fejlesztése. Ez az utóbbi azt hozta magával, hogy a légierőnél külön egészségügyi szolgálatot építettek ki – beleértve egy speciális fekvőbeteg szakellátó intézményt is –, amelynek részeként jött létre a Gyáli úton kialakított Repülő Kórház. Ennek a kórháznak a laboratóriumában kapott beosztást Cselkó László.

Az erőltetett hadseregfejlesztés nagyon sok orvost igényelt, és a toborzás módszerei távolról sem voltak mindig barátságosak. A hadseregbe bevonultatott orvosok között különben nem kevés kiválóan végzett orvos volt, akik az élet minden területén – beleértve a gyógyító területet is – nagyon jól megállták a helyüket. Csak példaként említeném meg Aczél Györgyöt, a későbbi miniszterhelyettest, Farádi Lászlót, a későbbi egészségügyi államtitkárt és Trencsényi Tibort, az Országos Traumatológiai Intézet vezetőjét, egyetemi tanárt és az Orvosi Hetilap hosszú időn keresztül alkotó főszerkesztőjét. Nevük említése azért is indokolt, mert mindhárman Markusovszky-emlékelőadást is tartottak kórházunkban, valamint Aczél György dr. ugyanabban a Gyáli Úti Repülő Kórházban dolgozott egy ideig, ahol Cselkó laboratóriumi orvos volt.

A nagypolitika megváltozása miatt a hadseregről vallott elvek megváltoztak, létszámát csökkentették, és ez magával hozta az egészségügyi szolgálat létszámának a csökkenését, ezen belül a Gyáli Úti Repülő Kórház polgári intézményé történő átalakulását.

A honvédorvosi gyakorlatról azonban tudni kell, hogy még akkor is, ha fekvőbeteg szakellátó intézményről van szó, az ott dolgozó orvosoknak a ki-mondottan szakmai ismeretekén kívül másfajta ismeretekre is szükségük volt. A különböző tanfolyamok során elsajátított és a gyakorlatok során megerősített szervezési elveket azonban nem csupán a honvédorvosi életben lehetett alkalmazni, hanem a polgári életben is, legyen szó a mindennapi feladatokról vagy a rendkívüli körülményekről. Nyilván ennek volt a következménye, hogy a honvédség állományából ilyen vagy olyan okok miatt távozó és klinikusként is kiváló orvosok egy része a polgári életben szervezőként – mai szóval menedzserként – dolgozott tovább.

Távolról sem tűnik tehát véletlennek vagy szükségmegoldásnak, hogy a megyei kórház igazgatói állásának betöltésénél Cselkó dr. személyét a feladat

ellátására alkalmasnak találták. Szervezői feladat pedig egy ilyen nagy és bonyolult intézménynél még akkor is bőven lett volna, ha nem válik időszerűvé néhány osztály életében elkerülhetetlenné a rekonstrukció megkezdése. A folyamat elvi részeinek kidolgozása értelemszerűen a megyei egészségügyi osztály, a pénzügyi háttér megteremtése pedig a megyei tervosztály feladata volt. A kórház átszervezése, valamint az egyes osztályok költöztetésével kapcsolatos igen sok nehézséggel járó konfliktusok elkerülése és rendezése kizárólag a kórházigazgató kompetenciája lehetett.

Cselkó dr. igazgatósága idején 1965-ben épült meg a már említett és akkor az ország egyik legkorszerűbb szakorvosi rendelőintézete, 1968-ban került átadásra az 1965-ös árvíz alatt az alagsorban elöntött Vérellátó Szolgálat helyett létesített Vérellátó Alközpont, korszerűsítették a kazánházat, és ugyancsak 1968-ban átadták a régi rendelőintézetből átalakított, korszerű urológiai osztályt, valamint megkezdődtek az előkészületek a később korszerűsítendő vagy megépítendő létesítmények vonatkozásában is.

Pető Ernő dr. után sajnos csak több mint három évtized elteltével Cselkó dr. volt az első kórházigazgató, aki alatt a kórház az ellátási körülmények vonatkozásában jelentősen korszerűsödött. Ez a folyamat Cselkó dr. távozása után is folytatódott, hiszen utódja az ugyancsak kiváló szervezési képességgel rendelkező Gelencsér doktor lett, aki számára a rekonstrukció nem volt újdonság, ugyanis a Megyei Tanács Egészségügyi Osztályán eltöltött évei alatt bőven volt lehetősége ezzel a kérdéssel foglalkoznia.

Cselkó dr. szombathelyi tevékenységének időszaka alatt továbbfejlődött a megyei kórház tudományos és oktatási tevékenysége is. Az akkor még létező Orvostovábbképző Intézet megbízása alapján rendszeresen szerveztek vértranszfúziós és más témákban orvostovábbképző tanfolyamokat. Kiváló partner volt ebben egyébként a KÖJÁL akkori és méltán nagytekintélyű igazgatója, dr. Kneffel Pál.

Mindezek alapján egyáltalán nem volt megalapozatlan az az elgondolás, hogy a megyei kórház orvostovábbképző decentrumként működjék tovább. Ennek az elgondolásnak a megvalósítása azonban – bár a kórház szakmai alkalmasságát úgyszólván senki nem vonta kétségbe – nem részletezendő egyéb okok miatt feledésbe merült. Az oktatásban és az orvostovábbképzésben szerzett tapasztalatok és ennek alapján a szakmai körökben kivívott tekintélyt a későbbiek során hasznosítani lehetett az orvostanhallgatók képzése területén a Pécsi Orvostudományi Egyetemen kialakult együttműködés során. Ez a tevékenység minden bizonnyal hozzájárult ahhoz, hogy az országban először a Markusovszky Kórház kapta meg az oktatókórházi címet 1967-ben.

Cselkó dr. rendkívül sokrétű gyakorlati feladata mellett, – amelybe akkor

eléggé szokatlan módon az éjjeli ügyelet helyszíni ellenőrzése is beletartozott – tudományos munkát is végzett. A megyében újdonságként orvosmeteorológiai kérdések foglalkoztatták, amelyből publikáció is született. A későbbiek során kutatótársával együtt a háziorvosi tevékenység és a kórházi munka szakmai összefüggéseit vizsgálta.

Cselkó dr. megyei kórházigazgatói tevékenységét röviden meglehetősen nehéz leírni. Külön méltatást érdemel konfliktusmegoldó képessége, amelyben egészen biztosan meghatározó szerepet játszott fejlett, Mikszáthra jellemző humora. 1969-ben mindenekelőtt családi okok miatt történő távozásával a megyei kórház egy színes, sokoldalú, hasznos orvossal lett szegényebb. Előbb a minisztériumba került, majd nem sokkal később a Mentőszolgálat főigazgató-helyettese lett.

Tehát Cselkó dr. visszatért „első szerelméhez” az Országos Mentőszolgálathoz, de 10 éves szombathelyi tevékenységének az eredménye még most is látszik a megyei Markusovszky Kórház életében.

Lakner László

Dr. Cselkó László, mint szombathelyi kórházigazgató

Dr. Cselkó László Szombathelyre érkezéséig mindig valamelyik osztályvezető főorvos látta el az igazgatói feladatokat. A kórházalapító Pető Ernő – azzal együtt, hogy zseniálisan vezette a kórházat – ízig-vérig sebész volt. De a zsidóüldözés alatt elbujdosott Pető helyébe lépő dr. Czeizer János is a sokszor megírt oroszokkal szembeni hősiesség helytállása, kórházmentő tette mellett első-sorban fül-orr-gégésként vonult be Vas megye, Szombathely város egészségügyének történetébe. Nem különben dr. Szvoboda Jenő, aki az 1952-es kórházigazgatói kinevezés mellett egyúttal elnyerte a Tüdőgyógyászati Osztály osztályvezető főorvosi állást is, amelyet – 1957-es igazgatói állásából történő távozása után – továbbra is ellátott egészen 1974-es nyugállományba vonulásáig. A Szvoboda dr. igazgatóságát követő interregnum idején fél-egy-éves időtartamra dr. Solymoss Béla a laboratórium főorvosi, dr. Kádas László pedig a korbonctan főorvosi állás mellett szintén részfoglalkozásuként látta el az igazgatói teendőket.

Hogy 1969-ben az igazgatói kinevezés során miért dr. Cselkó Lászlóra esett a választás, ma már nehéz megmondani. Az is igaz, hogy a megyei kórházból a főorvosi kar többsége szimpatizált az 1956-os forradalommal, néhányan tevékeny részt is vállaltak a forradalom szombathelyi eseményeiben. Feltehetően nem találtak megbízható belső orvost a kórházban, akit az igazgatói székbe lehetett volna emelni. Találkoztam olyan véleménnyel, hogy pont ezért a katonaoorvos dr. Cselkó Lászlót vezényelték Szombathelyre rendcsinálási céllal. Ezzel szemben dr. István Lajos professzor azt állította, hogy Cselkó doktor egy helyi meghívás alapján került Szombathelyre a megyei kórház igazgatói állásába. Sőt azt is elmondta, hogy ő is tagja volt annak a delegációnak, amelyik felkereste ilyen irányú kéréssel Cselkó Lászlót.

Attól függetlenül, hogy milyen módon történt a kinevezés, dr. Cselkó László nem volt egy diktatórikus vezető. Igen művelt ember volt. Intelligenciáját, briliáns kommunikációs és ülésvezetési képességét egy alkalommal volt lehetőségem megtapasztalni, amikor a kilencvenes években – jóval 70 éves életkorán túl – levezető elnöktársa lehettem Szombathelyen a Máltai Szeretetszolgálat I. Országos Elsősegélynyújtó Konferenciáján. Ma is jóleső érzéssel gondolok vissza arra az atyai gondoskodásra és figyelemre, amelyet irányomba tanúsított. Lényéből sugárzott a jóság, amely nem egy öregember gyengesége

volt, hanem alaptermészetéből fakadt. Már túl volt a 70 éves életkorán, de egyáltalán nem egy megtört öregemberként él bennem, hanem egy jó kiállítású, jó tartású, határozott úriemberként emlékszem rá még ma is.

Kortársai szerint sokirányú szakmai képzettséggel és gazdag külföldi tapasztalatokkal rendelkezett, melyet sokoldalú nyelvtudása egészített ki. Igazgatói stílusára a nagyvonalúság, a munkatársakba vetett bizalom volt a jellemző. A kórházvezetésben mindig támaszkodott munkatársaira, tehát – korát meghazudtoló módon – demokratikus vezetői erényekkel dicsekedhetett.

Könnyű volt dr. Cselkó Lászlónak, mondom én. Olyan főorvosokkal dolgozhatott együtt, akik szakmájuk hazai, néhányan a nemzetközi élvonalba tartoztak, s tudták maguk is mit kell tenni, hogyan kell dolgozni. És a beosztott orvosokkal és szakdolgozókkal sem volt gond, mert a főorvosi kar a munkát, az erkölcsöt, a beteg szeretetét, „a beteg mindenek felett” filozófiát illetően is példát mutatott. Nem véletlenül nevezzük ma már ezt a főorvosi gárdát az „aranycsapatnak”. Könnyű volt dolgozni Cselkó doktornak a legendás sebész dr. Szabolcs Zoltánnal, a szájssebész dr. Orsós Sándorral, a balesetsebész dr. Tiborcz Sándorral, a bőrgyógyász dr. Hargita Gézával, a csecsemő- és gyermekgyógyász dr. Frank Kálmánnal, a fül-orr-gégész dr. Czeizel Jánossal, a haematológus és transzfúziológus dr. István Lajossal, a főgyógyszerész dr. Hodászy Ivánnal, a laboratóriumot vezető dr. Solymoss Bélával, a pszichiáter dr. Tanka Dezsővel, a neurológus dr. Baltavári Lászlóval, az izotópdiafnosza dr. Virág Lajossal, az onkológus dr. Kocsis Sándorral, az ortopédsebész dr. Barta Ottóval, a patológus dr. Kádas Lászlóval, a radiológus dr. Hutás Imrével, majd az ezt követő dr. Álmos Sándorral, a szemész dr. Miklós Andorral, a szülész-nőgyógyász dr. Takátsy Tiborral, az urológus dr. Zoltán Tiborral, a belgyógyász dr. Vásárhelyi Bélával és dr. Zsámbéky Pállal, az infektológus dr. Nagy Margittal, továbbá az utolsó mohikánokként még köztünk lévő mellkassebész dr. Tóth Jenővel, az infektológus dr. Ruzsonyi Zoltánnal és a közéletben még ma is rendkívül aktív dr. Széll Kálmánnal, az aneszteziológia és intenzív ellátás szombathelyi megalapítójával.

Dr. Cselkó László 10 év termékeny munka után távozott Szombathelyről. Pedig elkezdődtek az egészségügyi fejlesztések is. 1965-ben átadásra került a Megyei Rendelőintézet, bár ekkor még különálló intézmény volt. 1968-ban megkezdte működését a Vérellátó Állomás, ugyanebben az évben felújításra került az urológia épülete. És jöttek volna az újabb építkezések.

Csak sejtjük, hogy miért hagyta el Szombathelyt. Talán visszavágyott eredeti szakmájához, a sürgősségi betegellátáshoz. Nem is akármilyen pozíciót kapott Budapesten – rövid miniszteri kitérő után – az Országos Mentőszolgálat főigazgató-helyettes főorvosa lett, amelyet nyugállományba vonulásáig töltött

be. Talán a végső lökést távozásának az adta meg, hogy kezdett felbomlani az „aranycsapat”. Dr. Orsós Sándor és dr. Frank Kálmán Budapestre, dr. Barta Ottó Pécsre távoztak, ahol egyetemi katedrát kaptak. Dr. Czeizer János és dr. Tanka Dezső nyugállományba vonultak. Dr. Solymoss Béla az Amerikai Egyesült Államokból nem tért haza, és később ott futott be jelentős tudományos karriert. Jelenleg is az USA-ban él nyugdíjasként, tehát valójában ő is az „utolsó mohikánok” közé tartozik Tóth Jenővel, Ruzsonyi Zoltánnal és Széll Kálmánnal együtt. Többek szerint Cselkó doktor családi okok miatt távozott Szombathelyről.

Dr. Cselkó László tehát 1969-ben feladta kórházigazgatói állását Szombathelyen, és Budapesten rövid ideig minisztériumi tisztviselő, majd az Országos Mentőszolgálat főigazgató-helyettes főorvosa lett. Onnan vonult nyugdíjba, majd ezt követően fontos szakmai közéleti szerepvállalásokkal aktív nyugdíjas életet élt egészen haláláig.

Jubileumi emlékplakettek, emléklapok

Lakner László

A 75 éves jubileumi ünnepségek alkalmával átadott kórházi elismerések

JUBILEUMI EMLÉKPLAKETT

Andráskay Müller Ede (posztumusz)

dr. Angyal Márta

Ágoston Lajos

dr. Balikó Zoltán

dr. Barabás József

prof. dr. Bártfai György

Beleznay László

prof. dr. Bellyei Árpád

dr. Bender Tamás

dr. Béleczy Lajos

dr. Biró Zsolt

dr. Bodó László

prof. dr. Bogár Lajos

dr. Bors Zoltán (posztumusz)

prof. dr. Böszörményi Nagy György

prof. dr. Czopf József

prof. dr. Császár Imre

Csermelyi András

prof. dr. Csiba László

prof. dr. Darvas Katalin

prof. dr. Dóczi Tamás

prof. dr. Ember István

prof. dr. Ésik Olga

dr. Faluhelyi Zsolt

prof. dr. Farkas László

Feiszt György

dr. Figler Mária

prof. dr. Galuska László

dr. Gonda György (posztumusz)

dr. Göbl Gábor

dr. Grabarits István

dr. Herjavec Irén

dr. Hodinka László

prof. dr. Horváth Őrs Péter

dr. Ipkovich György

dr. Janecskó Mária

prof. dr. Jóri József

dr. Jozef Sumak

dr. Kaltenecker Gerhard

prof. dr. Kásler Miklós

prof. dr. Kellermayer Miklós

Kéky-Magyar Éva (posztumusz)

Kiskos István (posztumusz)

Kiss Károly

Kiss Sándor (posztumusz)

dr. Kneffel Pál sen.

dr. Konkoly István

prof. dr. Kopa János

prof. dr. Kovács Bálint

Kovács Ferenc

dr. Kovács Gábor

prof. dr. Kránicz János

dr. Kun László

prof. dr. Lampé István

Magyar Királyi Szent László Lovag-
rend

prof. dr. Magyar Pál

Majtényi Károly (posztumusz)

Markó Péter

Mészáros László

Miklósi H. Csaba

dr. Nagy Dezső

dr. Németh Attila

dr. Németh István

dr. Olasz Lajos

dr. Ostorharics H. György
prof. dr. Pajor László
dr. Paláncsai János
prof. dr. Papp György
prof. dr. Papp Lajos
Patyi Elemér
prof. dr. Pénzes István
dr. Prugberger Emil
dr. Puskás Tivadar
dr. Pusztai Gyula
prof. dr. Pytel József
Radnóti Kovács Árpád (posztumusz)
dr. Rácz Jenő
prof. dr. Rák Kálmán
prof. dr. Repa Imre
prof. dr. Répássy Gábor
dr. Ribiczey Sándor
Savaria Legio Egyesület
dr. Simonka Jenő
dr. Somfay Attila
prof. dr. Strausz János
dr. Szabó Gábor
prof. dr. Szabó György
dr. Szabó Ilona
Szabó Lajos
dr. Szalka András
dr. Szele Ferenc
prof. dr. Sziklay István
prof. dr. Tanka Dezső
dr. Till Attila
dr. Tóth Ágnes
Tóth Ibolya
prof. dr. Tóth Kálmán
prof. dr. Török László
dr. Troján Imre
prof. dr. Tulassay Zsolt
dr. Vadász Pál
Vasiak Budapesti Baráti Köre
Vass Péter

dr. Vágó Péter
Wagner András
Weiss Oszkár (posztumusz)
prof. dr. Vizkelety Tibor
dr. Zámolyi Károly
prof. dr. Z. Szabó László

**DR. VASS JÓZSEF-EMLÉK-
PLAKETT**

Annunciáta Szerzetes Ápolónővérek
dr. Baltavári László (posztumusz)
dr. Baráz Erzsébet
prof. dr. Barta Ottó (posztumusz)
dr. Bencze József (posztumusz)
dr. Bohuss Károly (posztumusz)
dr. Czeizel János (posztumusz)
dr. Flamis László
prof. dr. Frank Kálmán (posztumusz)
dr. Gál László (posztumusz)
dr. Gelencsér József
dr. Görög Dénes (posztumusz)
dr. Gyuk Béla (posztumusz)
dr. Haluskay Endre (posztumusz)
dr. Hodászy Iván (posztumusz)
Horváth Lajosné
dr. Horváth Miklós
dr. Hutás Imre (posztumusz)
prof. dr. Illei György
prof. dr. István Lajos
dr. Kántor Elemér
Kocsis László
dr. Kocsis Sándor (posztumusz)
dr. Koppány Károly (posztumusz)
dr. Kovács Jenő (posztumusz)
Limpár József
dr. Löblovics (Berger) Iván
dr. Miklós Andor (posztumusz)
dr. Molnár László

dr. Nagy Margit (posztumusz)
prof.dr. Orsós Sándor (posztumusz)
dr. Pető Ernő (posztumusz)
Pölöskei Mária (posztumusz)
dr. Prugberger József (posztumusz)
dr. Rege Magdolna (posztumusz)
prof. dr. Romhányi György (poszt.)
Ruborics László
dr. Scháb Rezső (posztumusz)
prof. dr. Schneider Imre
dr. Smidt Lajos (posztumusz)
Somogyi Józsefné
dr. Stranz Gyula (posztumusz)
dr. Stubenvoll Ferenc (posztumusz)
dr. Szabó Kálmán (posztumusz)
prof. dr. Szabolcs Zoltán (posztumusz)
dr. Szvoboda Jenő (posztumusz)
dr. Tanka Dezső (posztumusz)
dr. Tiborcz Sándor (posztumusz)
dr. Tiroler Zoltán
dr. Torma Zsuzsanna
dr. Tóth Jenő
Varga István (posztumusz)
prof. dr. Varga László (posztumusz)
dr. Vásárhelyi Béla (posztumusz)
dr. Vukán Ferenc (posztumusz)
dr. Zoltán Tibor (posztumusz)
dr. Zsámbéky Pál (posztumusz)

**DR. TIBORCZ SÁNDOR-
EMLÉKPLAKETT**

dr. Bárány Győző
dr. Birosz Béla
dr. Kiss Gyula
prof. dr. Salamon Antal
dr. Sarang István
dr. Vidó Sándor

**DR. TIBORCZ SÁNDOR-EM-
LÉKLAP**

Csermelyiné Berger Judit
Kajdi Antalné
Orbán Mária
Rokob Jolán

**DR. SZABOLCS ZOLTÁN-
EMLÉKPLAKETT**

dr. Csíky Miklós
dr. Gaál Csaba
dr. Gaál Péter
dr. Horváth Zsuzsanna
dr. Kőfalvi István
dr. Mazur Sándor
dr. Márkus Béla
dr. Németh Gyula (posztumusz)
dr. Németh Lajos
dr. Németh László (1937)
dr. Németh László (1952)
dr. Széll Kálmán
dr. Tamás Endre

**DR. SZABOLCS ZOLTÁN-
EMLÉKLAP**

Ács Ibolya
Bóna Ferencné
Boda Jánosné
Borcsányi Lajosné
Bödő István
Czakó Zsuzsanna
Csemez Miklósné
Gál Etelka
Gecse Mária
Holcz Lászlóné
Jámbori Margit

Kámán István
Kovácsné Töreki Margit
Lada Zoltánné
Lakatos Istvánné
Mészárosné Plessinger Hildegárd
Németh Lászlóné
Őszy Endre
Piskor Józsefné
Pócs Lászlóné
Poór Borbála
Pósfalvi Istvánné
Rapos Ferencné
Sághy Margit
dr. Smidt Lajosné
dr. Sütő Józsefné
Szabadkai Zoltánné
Szabóki Lászlóné
Takács Erzsébet
Teklits Konrádné
Vörös Sándorné
Zsolnai Antalné

**DR. BALTAVÁRI LÁSZLÓ-
EMLÉKPLAKETT**

dr. Garzuly Ferenc
dr. Hahn Katalin
dr. Horváth Ágnes
dr. Mészáros Erzsébet

**DR. BALTAVÁRI LÁSZLÓ-
EMLÉKLAP**

Nardai Imréné
Szentkirályi Péterné
Vargyas Miklósné

**PÖLÖSKEI MÁRIA-EMLÉK-
PLAKETT**

Baltavári Lászlóné
Barki Jenőné
Bognár Zoltánné
Büki Lászlóné
Csite Mária
Dobos Imre jr.
Doma Gézáné
Dömötör Lászlóné
Fehér Jánosné
Gergye Imréné
Greffler György
Győrváry Edit
Horváth Istvánné
Horváth Lajosné
Kajdi Antalné
Kiss Józsefné
Koroknai Péterné
Kőrössyné Németh Mária
Krutzler Józsefné
Maár Józsefné
Marosi Sándorné
Mező Lajosné
Németh Jolán (posztumusz)
Németh Józsefné
Oszkó Mária
Ősze Terézia (posztumusz)
Peitli Ottóné
Péterffy Béláné
Pöltel Lászlóné
dr. Rákli Kálmánné
(posztumusz)
Rokob Jolán
dr. Sarang Istvánné
Tápi Istvánné
Tóth Margit
Tóth Menyhértne

Vörös Gáborné
Zelles Katalin
Zentai Pálné

**DR. MIKLÓS ANDOR-EM-
LÉKPLAKETT**

dr. Baján Miklós
dr. Bátor György
dr. Czigány Attila
dr. Gruber Mária
dr. Halmai Ottó
dr. Kováts Mária
dr. Lakatos István
dr. László Zsófia
dr. Marsovszky László
dr. Mayer Katalin
dr. Papp Ágnes
prof. dr. Rácz Péter
dr. Szigeti Zoltán
dr. Valu László

**DR. MIKLÓS ANDOR-EM-
LÉKLAP**

Ambrus Tivadarné
Barki Jenőné
Doma Gézáné
Holz Lászlóné
Stimpfl Róbertné
Szabó Imréné
Szekér Ferencné

**DR. BARTA OTTÓ-EMLÉK-
PLAKETT**

dr. Atanaszov György
dr. Dobos Teréz
dr. Imreh Gábor

dr. Perjés Kornél
prof. dr. Szepesi János

**DR. BARTA OTTÓ-EMLÉK-
LAP**

Ávár Mária
Borcsányi Lajosné
Fülöp Kálmánné
Horváth Ernőné
Jánosa Lászlóné
Maár Józsefné
Nagy Ivánné
Nagy Lászlóné

**DR. CZEIZEL JÁNOS-EMLÉK-
PLAKETT**

dr. Alexy Zoltán (posztumusz)
dr. Fábrics Zoltán (posztumusz)
dr. Faragó László
dr. Károly György (posztumusz)
dr. Kisely Mihály
dr. Órai Gyöző
dr. Ruzsa Gábor (posztumusz)
dr. Sáfrán Antal

**DR. CZEIZEL JÁNOS-EMLÉK-
LAP**

Bohus Józsefné
dr. Fábrics Zoltánné
Gombos Miklósné
Kiss Ivánné
Szöllősy Lajosné

**DR. FRANK KÁLMÁN-EM-
LÉKPLAKETT**

dr. Alexy Miklósné
dr. Andits Miklós
dr. Andrásovszky Barna
dr. Bátorfi István
dr. Beliznay Pál
dr. Bíró Ferenc
dr. Búzás Emil
prof. dr. Cholnoky Péter
dr. Gagy Dénes
dr. Horváth Károly
dr. Kelemen László
dr. Krecsányi Jenő (posztumusz)
dr. Kurányi Éva
dr. Linczmár Erzsébet
dr. Mangliár Károlyné (posztumusz)
dr. Megyeri Istvánné
dr. Mézes Miklósné (posztumusz)
dr. Molnár Sándor
prof. dr. Oroszlán György
dr. Pap Valér
dr. Pászthy Ottó (posztumusz)
dr. Schmidt Ottó (posztumusz)
dr. Somogyi Jolán
dr. Sótónyi Tamás
dr. Szabó László
dr. Sztatényi Margit
dr. Várbi Béla

**DR. FRANK KÁLMÁN-EM-
LÉKLAP**

Bazsó Józsefné
dr. Beliznay Pálné
Horváth Lajosné
Horváth Miklósné
Kozma Istvánné

Krutzler Lászlóné
Kyncl Rudolfné
Less Lajosné
Mező Lajosné
Nagy Gyuláné
Németh Jolán (posztumusz)
Pécz Józsefné
Pintér Lajosné
Sági Imréné
Sütő Imréné
Szekér Teréz
Tóth Margit
Zelles Katalin
Zsolnai Tivadarné

**DR. NAGY MARGIT-EMLÉK-
PLAKETT**

dr. Ruzsonyi Zoltán
dr. Kocsis Zsuzsanna (posztumusz)
dr. Schmidt Ottó (posztumusz)
dr. Schneider Ferenc

**DR. NAGY MARGIT-EMLÉK-
LAP**

Babos Imréné
Bódi Ferencné
Csercsics Miklósné
Farsang Imréné
Fülöp Ferencné
Horváth Péterné
Major Istvánné
Mór Gáborné
Nagy Ida
Pölter Lászlóné
Zelles Katalin

**DR. TANKA DEZSÓ-EMLÉK-
PLAKETT**

dr. Bíró József (posztumusz)
dr. Bötskey Ottó
dr. Cseresnyés János
dr. Faludi Jenőné
dr. Gaál Géza (posztumusz)
dr. Garai Márta
dr. Horváth Endre
dr. Lőrincz István
dr. Nyúli László
dr. Szabó Mihály
dr. Szandtner József (posztumusz)
dr. Szomathelyi Győző (posztumusz)
dr. Torjay Valterné

**DR. TANKA DEZSÓ-EMLÉK-
LAP**

Csuka Mária
Farkas Istvánné
Hesztera Aladárné
Horváth József
Kaszás Péter
Lajos Józsefné
Simon Ferenc
Tretter Jenőné

**DR. STRANZ GYULA-EM-
LÉKPLAKETT**

Bariska Ilona
dr. Bokorné Dr. Egyed Ágnes
dr. Fadgyas Zsuzsanna
dr. Giczay Sarolta
dr. Iványi János László
dr. Kozáry Judit
dr. Nagy Lajos

dr. Marton Éva
dr. Talabér Magdolna
dr. Tarján Jenő
dr. Szandtner Józsefné
dr. Varga Livia
dr. Záborszky Zita

**DR. STRANZ GYULA-EMLÉK-
LAP**

Bognár Istvánné
Bokor Gézáné
Bokor Jánosné
dr. Buzdor Attiláné
Domján Józsefné
Döme Béláné
Fehér Jánosné
Fodor Lászlóné
Geider Zoltánné
Kazári Lajosné
Koltai Károlyné
Lődör Péterné
Molnár Istvánné
Németh Istvánné
Némethné Németh Margit
Prácsér Sándorné
Simon Szilvia
Szabó Béláné
Tonka Kálmánné
Szeznár Gyuláné
Vasvári Vilmosné
Windisch Éva

**DR. VÁSÁRHELYI BÉLA-
EMLÉKPLAKETT**

dr. Alexy Miklós (posztumusz)
dr. Dobos Jenő
dr. Hankiss János

dr. Lőcsei Zoltán
dr. Mézes Mihály
dr. Pados Gyula
dr. Péter Pál
dr. Prugberger László
dr. Pungor Zsuzsa
dr. Róthy István
dr. Wágner László
dr. Zsolt Njura

**DR. VÁSÁRHELYI BÉLA-
EMLÉKLAP**

Balázs Andrásné
Galló Miklósné
Rába Imréné

**DR. ZSÁMBÉKY PÁL-EM-
LÉKPLAKETT**

dr. Bokor Nándor
dr. Csekő Zsuzsanna
prof. dr. Döbrönte Zoltán
dr. Fülöp Ilona
dr. Sándori Klára
dr. Sárosi Katalin
dr. Szilágyi Sándor

**DR. ZSÁMBÉKY PÁL-EM-
LÉKLAP**

Arnold Ferencné
Bognár Zoltánné
Bokor Lajosné
Gáspár Tiborné
Gyűrű Teréz
Hajnal László
Horváth Károlyné
Könczöl Jenőné

Lökkös Tiborné
Szappanyos Valéria
Vincze Jenőné
Zséder Jánosné

**DR. HUTÁS IMRE-EMLÉK-
PLAKETT**

dr. Álmos Sándor (posztumusz)
dr. Barta Miklós
dr. Batíz Anna
dr. Horváth György (posztumusz)
dr. Horváth Zoltán
dr. Iliev Ilia (posztumusz)
dr. Kovács Jenőné
dr. Molnár Zoltán
dr. Perendy Mária
dr. Puskás Tamás
dr. Szépe Ida
dr. Takács Ilona

**DR. HUTÁS IMRE-EMLÉK-
LAP**

Bíróné Szabó Mária
Ditz Nándorné
Greffer György
Horváth Lászlóné
dr. Jáger Istvánné
Kiss Erzsébet
Ruboritsné Kiss Mária
Szabó Károly
Varga Dezső
Varga Jánosné

**DR. REGE MAGDOLNA-
EMLÉKPLAKETT**

dr. György Ilona

dr. István Lajosné
Kopcsulák Lászlóné
Lesznik Sándorné
dr. Lukovics Olga
prof. dr. Mátyus Adorján
dr. Pap Valér
prof. dr. Paraicz Ervin
Újvári György (posztumusz)
Szemes Gabriella
prof. dr. Szénási József

**DR. ROMHÁNYI GYÖRGY-
EMLÉKPLAKETT**

prof. dr. Jobst Kázmér
prof. dr. Kelényi Gábor
prof. dr. Kovács L. Gábor
prof. dr. Németh-Csóka Mihály
dr. Pataky György (posztumusz)
dr. Pataky Róza (posztumusz)
dr. Sáfrány Mária
dr. Schronk Mária (posztumusz)
prof. dr. Solymoss Béla
dr. Soroncz Mária Márta
dr. Tóth Csaba
dr. Vértes Anna
dr. Virág Lajos (posztumusz)

**DR. ROMHÁNYI GYÖRGY-
EMLÉKLAP**

dr. Bajsz Istvánné (posztumusz)
Binder János
Büki Lászlóné
Csapó Magdolna
Fórizs István (posztumusz)
Fórizs Istvánné
Horváth Miklósné
Köves Gyözőné

Németh Margit
dr. Pataky Györgyné
Porubszky Lászlóné
Reczetár Lajosné
Solti Ferencné (posztumusz)
Sütheő Lászlóné
Szabadfi Kristófné
Tímár Róbertné
Tömő Györgyné
Vörös Gáborné

**DR. KOCSIS SÁNDOR-EM-
LÉKPLAKETT**

Berta Ilona
dr. Csejtei András
dr. Kocsis Eszter
dr. László Jenő (posztumusz)
dr. Lexa László (posztumusz)
dr. Padányi János
dr. Tichy-Rács Mária (posztumusz)
dr. Wenczl Miklós

**DR. KOCSIS SÁNDOR-EM-
LÉKLAP**

dr. Fábrics Zoltánné
Gáspár Józsefné
Gémesi Ágnes
Hafner Istvánné
Horváth Ernőné
Kajdi Antalné
Kékesi Józsefné
Kolonics Pálné
Körmendi Józsefné
Lőrincz Zsuzsanna
Németh Lajosné
Ruboritsné Kiss Mária
Somodi Lászlóné

özv. Szabó Istvánné
Tóth Jánosné
Tóth Menyhértné
Varga Lászlóné
Vekerdi Józsefné
Vörösné Molnár Zsuzsanna

**DR. REISMANN ADOLF-
EMLÉKPLAKETT**

dr. Balogh Jenő
dr. Fekete József (posztumusz)
dr. Horváth Boldizsár
dr. Horváth Sándor sen.
dr. Kneffel Pál jr.
dr. Pete Imre
dr. Szalay Zoltán
dr. Takátsy Tibor (posztumusz)
dr. Zoltán István (posztumusz)

**DR. REISMANN ADOLF-
EMLÉKLAP**

Bencsics Miklósné
Boros Árpádné
Fliegler Judit
Garas Zoltánné
Gersei Magdolna
Horváth Istvánné
Horváth Józsefné
Kámán Ferenc (posztumusz)
Koczor Pálné
Krutzler Józsefné
Krutzler Lászlóné
Lada Zoltánné
Lakos Dezsőné
Lendvai Lajosné
Nagy Gizella
Nieder Ferencné

Oszkó Mária
Palotay Józsefné
Róka Etelka
Szabó Lászlóné
Vámos Ernőné
Zséder Teréz

**DR. GÖRÖG DÉNES-EMLÉK-
PLAKETT**

dr. Brittig Ferenc
dr. Donhoffer Ágnes
dr. Farkas Kálmán
dr. Hargita Mária
dr. Horváth Béla (posztumusz)
dr. Horváth László (posztumusz)
dr. Kádas László (posztumusz)
dr. Mórocz József
dr. Pálvölgyi Anna
dr. Pócza Károly
dr. Varga Szabolcs

**DR. GÖRÖG DÉNES-EMLÉK-
LAP**

dr. Baltavári Lászlóné
Dobos Imre jr.
Galambos Józsefné
Horváth Endréné
Horváth Tiborné
Kertész Gáborné
dr. Kovács L. Gáborné
Kovács Tiborné
Nagy Lászlóné
Pálffy Lászlóné
Pusker Istvánné
Sánta Magdolna
Szandy József
Tóth Frigyesné

**DR. ORSÓS SÁNDOR-EM-
LÉKPLAKETT**

dr. Fodor Erzsébet
dr. Kiss István
dr. Miklós Andor
dr. Nemes Valdemár
dr. Páczi Miklós
dr. Pintér Ernő
dr. Pungor Imre
dr. Schweigl Ferdinánd
dr. Szalay Zsuzsanna

**DR. ORSÓS SÁNDOR-EM-
LÉKLAP**

Farkasné Fehér Ilona
Kóbor Istvánné
Körmendi Györgyné
Pászthory Mária
Zayné Németh Mária
Zubor Lajosné

**DR. VARGA LÁSZLÓ-EMLÉK-
PLAKETT**

dr. Andits Tamás
dr. Kőszegfalvi Ottó
dr. Náfrádi Lilla

**DR. VARGA LÁSZLÓ-EMLÉK-
LAP**

Bolla Sándorné
Csergőffy Tibor
Csergőffy Tiborné
Csermelyiné Berger Judit
Devecseri Istvánné
Guitman Gáborné (posztumusz)

Hodászi Edéné
Király Lászlóné
Moócz Györgyné
Nagy Ilona
Rácz Józsefné
Schwiegelhofer Ferencné
Sipos Istvánné
Szabó Gyuláné
Szögyéni Gizella
Szurok Tiborné
Zahoretz Jánosné

**HODÁSZY IVÁN-EMLÉKPLA-
KETT**

dr. Gagyai Dénesné
dr. Perjés Kornélné
dr. Szigetváry Ferencné
Végh György
Végh Györgyné

HODÁSZY IVÁN-EMLÉKLAP

Balogh Lajosné
Farkas Imréné
Horváth Józsefné
Korpics Tiborné
Németh Andrásné
Szántó Béláné
Tamás Teréz

**DR. ZOLTÁN TIBOR-EMLÉK-
PLAKETT**

dr. Engert Zoltán Vendel
dr. Faludi Jenő
dr. Halmai Tibor
dr. Megyeri István
dr. Molnár István

dr. Pánykó Éva
dr. Szigeti András
dr. Torjay Valter
dr. Vecsey Dénes (posztumusz)

**DR. ZOLTÁN TIBOR-EMLÉK-
LAP**

Boda Jánosné
Gecser Mária
Hagara Zoltánné
Juhász Lajosné
Kenesei Gyuláné
Keszei Lajosné
Molnár Lajosné
Pilhoffer Béláné
Poór Borbála
Purgai Lászlóné
Takács Imréné
Tátrai Andrásné
Zentai Pálné

**DR. PRUGBERGER JÓZSEF-
EMLÉKPLAKETT**

dr. Alpár Jenő
dr. Benda Aranka (posztumusz)
dr. Cseke Zsuzsanna
dr. Fábsits Imre
dr. Gautier Barna
dr. Győrvári Sándor
dr. Hunyady Géza
dr. Kecskés László
dr. Kóbor Judit
dr. Koppány György
dr. Kovács Árpád
dr. Marosfalvi Ferenc
dr. Németh Tibor
dr. Pintér Györgyné

dr. Prugberger Emil
dr. Simonkay Ferenc
dr. Somlai Géza
dr. Székely Ernő
dr. Szima Barna
dr. Tóth E. Zsuzsanna
dr. Várkonyi János

**DR. PRUGBERGER JÓZSEF-
EMLÉKPLAP**

Benkeházi Józsefné
Bock Józsefné
Doma Gézáné
dr. Nedeczky Alajosné
Draskovics Józsefné
Erős Károly Józsefné
Fekete Kálmánné
Finta Józsefné
Gaál Etelka
Gyurák Ernőné
Horváth Sándorné
Iszak Tiborné
Kiss Erzsébet
Nagy Dénesné
Reczetár Lajosné
Skrapits Ernőné
Tarabó Zoltánné
Weszeli Jenőné

**DR. KOPPÁNY KÁROLY-
EMLÉKPLAKETT**

dr. Fekete Margit
dr. Hargita Géza (posztumusz)
dr. Kovács Lajos sen.
(posztumusz)
dr. Nagy Éva
dr. Pályi Irén

dr. Szakály Blanka
dr. Varga Marianna

**DR. KOPPÁNY KÁROLY-
EMLÉKLAP**

Börzsönyi Andrásné
Erdős Istvánné
Göczén Lászlóné
Horváth Lászlóné
Imre Tiborné
Kozó Teréz
Maga Ilona
Molnár Erzsébet
Németh Lajosné
Németh Miklósné
Oswald Józsefné
Tóth Béláné

**DR. SCHÁB REZSŐ-EMLÉK-
PLAKETT**

dr. Alpár Balázs
dr. Bobest Mátyás
dr. Csókay András
dr. Réthly András (posztumusz)

**DR. SCHÁB REZSŐ-EMLÉK-
LAP**

Ávár Mária
Kiss Teréz
Peitli Ottóné
Töreki Magdolna

**DR. BOHUSS KÁROLY-EM-
LÉKPLAKETT**

dr. Bojági Ilona (posztumusz)

dr. Cserfalvi Irma (posztumusz)
dr. Domján Jánosné (posztumusz)
dr. Farkas Stefánia
dr. Halasi Sándor
dr. Hévízi Péterné
dr. Hollós Éva (posztumusz)
dr. Kapinya János
dr. Kiss Géza
dr. Kövesdi Imre
dr. Mangliár Károly
dr. Mézes Miklós
dr. Pászthory Tibor (posztumusz)
dr. Petky Ágnes
dr. Róthy (Gruber) István
(posztumusz)
dr. Sebestyén Mária
dr. Szabó Eszter
dr. Vártok Jenő (posztumusz)
dr. Vass Vera
dr. Vecsei László
dr. Végvári Róbert (posztumusz)
dr. Virág Lajosné
dr. Zárda Erzsébet

**DR. BOHUSS KÁROLY-EM-
LÉKLAP**

Boda Tiborné
Csejtei Zsigmondné
Csirisznyák Józsefné
Csiszár Ferencné
Devecseri Istvánné
Dobolán Zoltánné
dr. Endrész Józsefné
Fazekas Józsefné
Halász Lajosné
Horváth Józsefné
Horváth Károlyné
Horváth Péterné

Imre Sándorné
Kapitány Andrásné
Kéry Szabolcs
Kiss Lászlóné
Kokoly Miklósné
Kovács Antalné
Maróti Imréné
Németh Zoltánné
Péterffy Béláné
Pothárn Gézáné
Sali Györgyné
Sipos Istvánné
Stéger Mária
Szabó Gyuláné
dr. Szabó Kálmánné
Szeifer Ferencné
Vargyas Józsefné

**DR. STUBENVOLL FERENC-
EMLÉKPLAKETT**

dr. Balogh József

**DR. STUBENVOLL FERENC-
EMLÉKLAP**

Kecsmár Erzsébet
Kovács Ernőné
Kovács Róbertné
Rolly Éva
Szovák Ernő
Szovák Ernőné
Szupper Erzsébet
Vasvári Vilmosné

**DR. GÁL LÁSZLÓ-EMLÉK-
PLAKETT**

dr. Erményi Imre (posztumusz)

dr. Hévízi Péter
dr. Hollósy Imre (posztumusz)
dr. Horváth Magdolna
dr. Kerekes György
dr. Szabó Tibor
dr. Szipócs Jenő

**DR. GÁL LÁSZLÓ-EMLÉK-
LAP**

Bokor Emilné
Horváthné Módos Éva
Nagy Gáborné
Németh Istvánné
Tóth Antalné
Vörös Imréné

**DR. CELKÓ LÁSZLÓ-EM-
LÉKPLAKETT**

Csuka Lajosné
Dobos Imre sen.
dr. Horváth Lajos (posztumusz)
Jäger Magdolna
dr. Káldy Zoltán
dr. Kovács Lajos jr.
Nádas Gyula (posztumusz)
dr. Oblidál Zoltán
Polgár Imre (posztumusz)
Pölöskei Lászlóné
Szalay Zsuzsanna

**DR. CELKÓ LÁSZLÓ-EM-
LÉKLAP**

Benkő József
Csáky Istvánné
Henits Imre
Horváth Gyuláné

Horváth Imréné
Horváth Istvánné
Ihász Jánosné
Maár Benjamin
Major Tibor

Saly Tibor
Setét Péter
Szabó Károly
Tatai Péterné
Varga László